STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05159

BRUNEMS

Chaim Gildin

•

Permanent preservation of this book was made possible
by Mickey & Patti Bagg
in honor of
Valerie & Sidney Bagg's 50th wedding anniversary

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

כאַיעם גילדין

בּרונעמס

INTERNATIONAL ART & BOOK AGENCY
VLADIMIR [illegible]
Tel. [illegible] 4398 F [illegible] ST. URBAIN ST.
MONTREAL, QUE., CANADA.

מעלוכע - פאַרלאַג פון אוקראַינע
1 9 2 9

Бібліографічний опис цього видання вміщено в «Літописі Укр. Друку», «Картковому репертуарі» та інших покажчиках Української Книжкової Палати

Перша Друкарня Державного Видавництва України імени Г. І. Петровського Харків

Укрголовліт № 1133. от 19/III 29. Зам. № 1016. Тир. 3000.

קאַראַהאָד

6948

I

גאַנצפרי, איז דער אלטער לייזער אופגעשטאַנען, פאַרוקט אין טאָרבע אַ מישנאַיעס, א קאַוון מיט א פאַרדאַרט שטיקל ברויט, אופגעהאנגען אף דער זייט דעם אויסגעשטשערבעטן שויפער, און מיט אַ כאָרכלענ־דיקער טקיע איז ער אַוועק רופן די אויסגעמעלקטע בעהיימעס און די געפּענטעטע פערד.

אין עק דאָרף האט ער אופגעזאמלט די טשערערע, ארויסגעטריבן זי אין פעלד און אַליין אַוועקגעלייגט זיך מיטן פּאָנים צום פינקלדיקן גראָז.

ערגעץ ווייט וואָרקעט אַ טראַקטער, און ארום פון די באַלקעס — הויבן זיך טויאיקע רויכעלעך, גלייך דער גאָלדענער פרימאָרגן ציט אַראָפּ פונעם פעלד דאס בלויע נאַכט־העמד.

אונטערגעשפּאַרט דעם קאָפּ מיט ביידע הענט, איז לייזער אַ לאנגע צייט געלעגן אַ פאַרטראכטער און געשמייכלט צו די טשערעפּיטשנע דעכלעך פון דאָרף, געשמייכלט ליב, צופרידן, ווי אַ גוטער האַרציקער זיידע צו זיינע שטיפערישע אייניקלעך.

פאַר די אויגן האבן געשוועבט די שמאָלע קויטיקע געסלעך פון שטעטל אין וויטן וואָלין, די הילצערנע הייזלעך אָן הויפן, הייזלעך צעקרומטע, געהויקערטע און צוגעדריקטע צו דער ערד פון שווערן דוירעסדיקן דאַלעס:

— אַ צאַצקע, ניט קיין דאָרף, א צאַצקע.

אויסגעצויגן אין לאַנגע צוויי שורעס געלעגן איז דאָס דאָרף צווישן גרינע לאָנקעס, צווישן אָפּגעשניטענע געלבלעך־בלייכע פעלדער און צווישן שוואַרץ־צעאקערטע פּאַסן ווינטער־ברויט.

דאָ, צווישן די פאַרביק־געקעסטלטע פלאַכטעס, געלעגן איז דאָס דאָרף א יונגס, אַ ציכטיקס, ווי אַ פריילעכער ערשטלינג. ער אָבער, דער גרויסער הילצערנער באַראַק, וואָס אינמיטן דאָרף, — ער האָט אויך געזעען ווי אַ באַליידיקטער, פאַרצאָקטער יוירעד.

ערשט גאָרניט לאַנג איז דער באַראַק נאָך פול געווען מיט לעבן און גערויש.

דאָ, מיט ווייב און קינד, מיט גענדז און טעלעצעס, האָבן די איבערוואַנדערער געגעסן, געשלאָפן; דאָ געזיפצט, דאָ געטרוימט פון אַ ניי האָרעפאַשנעם לעבן, און אַרום, אין פוסטן פאַרווילדעטן סטעפּ, געבלאַנדזעט האָבן נאָר פאַרשייטע ווינטן, אַ גאַנץ זומער געקייקלט טויטע קופּקעלעך קוראַי, א גאַנץ ווינטער פראַנק און פריי געטאַנצט מיט בייזע זאַווערוכעס. און פּלוצלינג, ווי אין כאַלעם, פאַר איין־און איינציק יאָר אויסגעוואַקסן איז אַ יידיש דאָרף מיט הייזער, מיט ברונעמס, מיט פערד און מיט אַקערס.

אייזערנע נעגל האָבן אַראָפּגעריסן פונעם סטעפּ זיין פאַרדאַרטע ווילדע הויט, מיט קאַלטן לעבעדיקן וואַסער דערקוויקט זיין פאַרכאַלעשטן גומען. צעאַקערט, צעגרינט, פאַרבויט מיט הייזער, און דער באַראַק איז געבליבן פאַריאָסעמט, פוסט, געבליבן ווי אַ גרויסע בייכיקע מאַציווע נאָך די שווערע ווייַ און ווינד.

נאָר אַף זיין שוואַרץ געוואָרענעם דאַך פלאַטערט נאָך דאָס רויטע פענדל. שניי און רעגנס האָבן עס געשווענקט, ווינטן האָבן עס געשמיסן, און דאָס פענדל פלאַטערט, שרייט אַריין אין דער בלויער הויך אַ רויטע בסורע פון אַ נייעם אופקום און רופט אַהער דערפרישן זיך מיט דופטענדיקער מי.

ווי אַ באַנאַכטיקן גאַנעוו האָט די זון געכאַפּט די פאַרשלאָפענע לעווּאָנע פונקט אינמיטן הימל און אַ פאַרשעמטע געלאָזט זי שטיין אַף שאַנד און שפּאָט.

לייזער האָט מיט דער האַנט אַ גלעט געטאָן דאָס קאָלטנוואַטע גראָע בערדל, אופגעמישט דעם מישנאַיעס, און מיט אַ זיסן אומעטיקן ניגן איז דער אלטער טרויער צעשווימען איבערן גרינעם פעלד.

אַ יונג לאָשיקל מיט אַ שטייפער שטייענדיקער גריווע איז צוגעגאַנגען צו לייזערן, אַ קוק געטאָן אַף אים מיט א קלוג אויג, נייגעריק אַראָפּגעבויגן די מאָרדע צום מישנאַיעס און אומצופרידן א כראָפּע

געטאָן, גלייך צו זיינע יונגע גאָזלעכער איז פונעם מישנאַיעס דערשווימען א שאַרפער רייעך פון צעפוילטקייט:

— גיי צו אלדי שוואַרצע יאָר, נע־ווײ־לע!

דער לאָשיק האט אַ פּאָר מאָל אַ שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ, קלוימערשט ער רייצט זיך מיט לייזערן; לאַכט זיך אויס, וואָס ער, דער אלטער טערעך, רופט אים נעווילע, דערנאָך שטיפעריש א שפרונג געטאָן, און אונטערן ניגן פון מישנאַיעס אַוועק איז ער פליקן דאס גראָז.

די זון איז שוין פאַרקראָכן טיף אין הימל, גוט צעוואַרעמט דאס טויאיקע פעלד און צו לייזערס נאָז דערטראָגן א גערייעך פון זאפטיקער ווייניקייט. אַ שאַרפן, א באטאַמטן גערייעך פון אַ פעט, שוואַנגער פעלד, וואָס יוירט ווי אַ בייכיקער לאָגל ווין.

זינגען ווילט זיך הויך און סימכעדיק, און ווילן ווילט זיך דאַנקען גאָט פאר קילן טוי און הייסער זון, פאַר גרינעם גראָז און געראָטענע טוועס, נאָר אין מויעך קריכט גאָר, אַז מע דאַרף ערגעץ קריגן אַ גוטן סאָרט טאבעק צום פאַרזייען; אַז די הינער צעפּיקן די ווייַנטרויבן פון גאָרטן, און דער לאָשיק,— דער לאָשיק וועט שוין פרילינג גיין אין שפאַן.

פון דער פאַרביקער סטעפּישער ווייט איז צו דער טשערעדע דערשווימען א גערויש פון אַן אַווטאָמאָביל.

די פערד האבן אופגעשפּיצט די אויערן, אויסגעדרייט די קעפ אין דער ריכטונג, פונוואַנען עס גייט דאָס גערויש, און מיט אַ הילכיק געהירזשעריי געגעבן צוויסן לייזערן, ער זאָל אופהערן לערנען און אַ קוק טאָן ווער עס פאָרט.

אַן אומצופרידענער איז ער אופגעשטאנען, אָנגעשירעמט די האנט איבער די אויגן און טאַמעוואַטע אַ פרעג געטאָן באַ דער טשערעדע:

— ווער מען טראָגט עס דאָרט דער גוטער יאָר? האַ!— דעם „אַגרינאָם”, צי דעם שפּאַלקאָם?

אַף זיין פראַגע האבן די פערד געענטפערט מיט אַ דרייסטערן געהירזשעריי און שאַרפער אָנגעשפּיצט די אויערן.

ווי נאָר דער אַווטאָמאָביל איז צוגעפאָרן, האבן די טעלעצעס כמורנע באַקוקט זיינע קורצע קיילעכיקע פיס, מיט די פייכטע נעזער אַ שמעק געטאָן זיין גלאַנציק לייב, אַ שמעק געטאָן זיינע גרויסע אויסגעסטאָר־

טשעטע אויגן און אַף אַ פּאָר סעקונדן ערנסט פאַרטראַכט זיך, צי קאָן אָט די באַשעפעניש ווערן אַ כאַווער אין זייער טשערעדע.

איז אָבער דעם שאָפער איינגעפאַלן איבערצושרעקן די טעלעצעס מיט אַ הייזעריקן אַווטאָמאָבילישן בריל, און אַנטוישטע האבן זיי אַ דריי געטאָן מיט די קעפ, פאַריסן די ווײדלען און אַוועקגעשפּרונגען העט, העט אין טשערעדע אַריין.

די פערד זיינען געבליבן שטיין מיט אויסגעצויגענע העלדזער, אַזוינע אופמערקזאַמע, אזוינע ערנסטע און גרייטע צו מאַכן פלייטע, אויב נאָר מע וועט זיך דערלויבן וואָס ניט איז קעגן זיי.

יונג און לייכט איז פון אַווטאָמאָביל אַראָפּגעשפּרונגען אַ באַיאָרנ־טער פלייציקער פאַרשוין מיט אַ פאַרסמאַליעט ענערגיש פּאָנים, אַ פאַרשוין מיט אַ באַפעלערישן בליק, מיט שוואַרצע פאַראַקשנטע וואָנצעס אַף גראָבע צערעפּעטע ליפּן און מיט ראַשע אַקטיווע באַוועגונגען.

אַ זשעסט — אַ באַפעל, אַ וואָרט — אַ טאַט.

לאַנגזאַם, פויל און פאָרזיכטיק איז פון אַווטאָמאָביל ארויסגעקראָכן אַ צווייטער פארשוין, אַן אויסגעפּוצטער און מיט אַ פאָטאָגראַפיש אַפּאַראַטל באַ דער לינקער זייט. אַ פארשוין אַ הויכער און אַ טרוקענער ווי אַ דראָנג.

איבער די צונויפגעשנירטע דינע ליפּעלעך — אַ לאַנגע פליישיקע נאָז מיט אַ שאַרפן שפּיץ, דער קין — אַ שפּיציק קנאָפּקעלע, און דאָס ראַזירטע פאנים — מאמעש ווי צעפּריעט. אַזוינע פענימער האט לייזער געזען נאָר באַ יונגע כעוורע, וואָס פאַרען זיך לאַנג אַף דער אויבער־שטער באַנק אין באָד.

ווי נאָר דער פאַרשוין איז אַראָפּגעקראָכן, האט ער אויסגעטאָן די גרויסע רונדע ברילן, פלייסיק אָנגעהויבן ווישן די גלעזלעך און דערווייל אָפּגעמאָסטן לייזערן פון קאָפּ ביז פיס, אפּגעמאָסטן מיט אַ קורצזיכטיקן בליק:

— גוט־מאָיען, רעב ייד!

פון זיין הוילעך, פון זיין „גוט־מאָיען” איז לייזערן טייקעף קלאָר געוואָרן, אַז דאָס איז א גאסט און מיסטאם אַן אָנגעזעענער.

האט ער מיט דער האנט אַפּגיך א וויש געטאָן די באָרד און וואָנצעס, אונטערגעהויבן די אַראָפּגעפאלענע הויזן און אין דער

פארמאַזאָליעטער דלאָניע דערפילט א האנט אַ ווייכע און א קאַלטע ווי אַ זשאַבע:

— אַ גוט־מאָרגן, א גוט־יאָר. צו אונדז, כאַווער לייבאָוויטש?

— יאָ, צו אייך — האט דער באַיאָרנטער פלייציקער געענטפערט — צו אייך אַ דעלעגאט פון אַמעריקע.

— פון „געזערד", צי פון אַן אנדער אָרגאַניזאַציע?

ניט באַקומענדיק קיין ענטפער, האט זיך לייזער צופרידן פארנויגט פארן דעלעגאַט, ווידער אונטערגעהויבן די הויזן, געדרייט זיך אַף איין אָרט און ניט געקאָנט זיך געבן קיין אייצע, צי זאָל ער בלייבן מיטן דעלעגאט, צי גיין נאָך לייבאָוויטשן אין דער טשערעדע.

אים, דעם באַיאָרנטן פלייציקן מאנספאַרשוין, האבן אלע איבערוואַנ־דערער געקענט; געוווסט, אַז דאָ, אַף די פּאָנדן איז ער, לייבאָוויטש, דער עלטסטער אַגראָנאָם. אַ ייד מיט אַ פּיסק, און מיט אַ הארטן ווילן.

אין די צייטן פון בירגער־קריג איז א באנדע באַפאלן זיין הויז, גע־הארגעט זיין פרוי און רויניִרט זיין פאַמיליע־לעבן. איז לייבאָוויטש אַ פּאָר כאַדאָשים ארומגעגאנגען א שטומער, א געהויקערטער, געביטן שטעט, געביטן שטעלעס, טאָג און נאַכט געביסן די שוואַרצע וואָנצע און ניט געפונען זיך קיין אָרט.

ווי נאָר עס האט זיך אָנגעהויבן די יידישע איבערוואנדערונג אַף די ערד־פּאָנדן, איז לייבאָוויטש אופגעלעבט געוואָרן, פאַרגעסן אלץ וואָס מיט אים איז געשעען, און מיט לייב און לעבן אָפּגעגעבן זיך דער איבערוואנדערונג.

שניי און רעגנס, פרעסט און היצן, — ער, לייבאָוויטש, פליט פון דאָרף צו דאָרף, לערנט, באַפעלט, מאַכט שאָלעם צווישן די איבערוואנדערער און נאָכדעם זיצט ער ביזן גרויסן טאָג באַ זיך אין קליינעם צימערל, שטודירט די יעדיעס פון יעדן דאָרף און טרוימט וועגן צייטן, ווען באַ יעדן יידישן פויער וועלן זיך פּאַשען א צענדליק פעטע בעהיימעס, אַ צענדליק יונגע פערד און א סטאַדע שאָף מיט שווערע פעטע קאָדעס.

גאָך יעדער צוזאַמענשטויס מיטן פאָרשטייער פון „קאָמערד" פלעגט ער אַרומגיין אַ פּאָר טעג אַ פארביטערטער.

אים, דעם פאַרשטייער פון „קאָמערד", אט דעם אויסגעדייוווערטן, פאַראַקשנטן קאָמוניסט,— אים קאָן לייבאָוויטש ניט אָנקוקן. עפּעס אַ מאָדנער מענטש! — טרוקן, פאַראַקשנט און אַ פּאָנים ווי אַף שנירלעך. אָט איז זיין פּאָנים, דאַכט זיך, פאַרגליווערט אין אַן אָנגעשטרענגטער ערנסט, נאָר פּלוצים צעבינדט עס די געהיימע שנירעלעך, און אַ ליכטיק קינדערש שמייכעלע צעוויקלט זיך, צעוויקלט זיך פון די מויל־ווינקלען ביזן שטערן.

זיין טרוקענע אַקשאָנעס פלעגט זיך שטענדיק אריינרייסן ווי א קאַל־טער צוג־ווינט אין לייבאָוויטשעס טרוימען. און אין קיין פאל פלעגט לייבאָוויטש ניט קאָנען פאַרשטיין, ווי אזוי לעבט עס א מענטש מיט אַ באשטימטער פּראָגראַם און פאַריגלט דאס הארץ מיט פּארטייאישע פּרינציפּן.

טייל מאָל פלעגט זיך אים אָבער דאַכטן, אַז אין דעם אויסגעדיי־ווערטן קליינוווקסיקן קאָמוניסט זיצט א גרויסער יידישער גאַזלען, און זיין גאנצער קאַמף קעגן לייבאָוויטשעס טרוימען שטאמט אויסשליסלעך פון דעם, וואָס ער, דער קאמוניסט, פארגינט ניט, אַז א יידישער פויער זאל האבן עטלעכע איבעריקע פערד און א רייכערעווירטשאפט.

דאָ, אין דער טשערעדע, איז לייבאָוויטש אוועקגעגאנגען אַ צעשמייכל־טער, אַרומגענומען און געגלעט די לאָשיקעס איבער די העלדזער, נייגעריק ארייגעקוקט די בעהיימעס אונטער די ווידלען, געשלעפט באַ די פערד די צינגער און אף זיין פאַרברוינטן פּאָנים האט געשיינט א שטאָלצע פרייד, א פרייד פאר יעדער פעטער בעהיימע, אַ פרייד פאַר יעדן יונגן פערד, גלייך ער, לייבאָוויטש, האט זיי אלעמען אויסגעכאָוועט ווי ליבע קינדערלעך.

אים, דעם דעלעגאט, זיינען אבער געפעלן געוואָרן ניט די פערד, ניט די בעהיימעס, נאָר גראד לייזערס הויזן. עפּעס זיינען זיי צונויפגע־שטיקעוועט פון פארשיידנפארביקע גרויסע און קליינע לאַטעס, און טראָגן טראָגט ער ניט קיין הויזן, נאָר א פארביקן אַסאָרטימענט פון דער סאָ־וועטישער טעקסטיל-אינדוסטריע.—ווי זשע קאָן מען זיך איינהאלטן און ניט אָפּפאָטאגראַפירן אזא זעלטענעם עקזעמפּליאַר?

— אנו, רעב ייד, שטייט נאָר א רעגעלע רויק.

עטלעכע סעקונדן איז לייזער געשטאנען אויסגעצויגן ווי א זעלנער, מיט פינטלענדיקע אויגן געקוקט, ווי די לאַנגע שפּיציקע נאָז נישטערט

עפּעס אינעם אופגעשטעלטן זעקעלע פון אַפּאַראט, און דערביי האָט לייזער געטראַכט, אַז מער ווי קאָפּווייטיק גייט, אַפּאָנים, ניט אָפּ אָט דעם טרו־קענעם דראַנג, וואס קוקט אינעם זעקעלע ניט מיט אויגן, נאר מיטן לאַנגן שפּיץ נאָז.

— א פויער זייט איר שוין פון לאַנג?

— אַ פויער? שוין דאָס דריטע יאָר.

— און וואָס זייט איר פריער געוועזן?

לייזער האט זיך א קראץ געטאָן אין דער לינקער פּייע און שטאַרק צונויפגעשרומפּן דעם אלטן שטערן, קלומערשט עס איז אים זייער שווער צו דערמאנען זיך, מיט וואס אייגנטלעך פלעגט ער זיך באשעפ־טיקן בא זיך אין שטעטעלע רוזשין:

— פריער? פריער בין איך געווען אַ שלימאַזלדיקער קרעמער און אַ קאַפּצן.

דעם דעלעגאַט איז דער ענטפער שטאַרק געפעלן געוואָרן, און אַף די דינע צונויפגעשנירטע ליפּעלעך איז אופגעשווימען אַ שמייכעלע,— אַ קרומס, אַ בלייכס. אַ שמייכעלע פון אַ טרוקענעם מענטשן, וואָס זיך אַליין פאַרגינט ער ניט דאס פאַרגעניגן פונעם שמייכעלע, און אויב עס שפּרינגט אַרויס קעגן זיין ווילן, דערשטיקט ער עס אין די ווינקעלעך פון די געשנירטע ליפּעלעך:

— ביידע זאַכן?—אי אַ קרעמער, אי א קאַפּצן. נו, און איצט?..

— איצט, דאַנקען גאָט טאַקע ווידער א קאַפּצן, און דאַפקע א קאַפּצן אין אַכצן פאַלדן, נאָר מיט אַביסעלע „לעוועטאַר" און מיט גאָר אַ גרויסן ביטאָכן.

וואָס עס באדייט דאָס וואָרט „לעוועטאַר",— האָט דער דעלעגאַט ניט פאַרשטאַנען, נאָר פון העפלעכקייט וועגן צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ, עטלעכע מאָל איבערגעכאַזערט דאס וואָרט, גלייך ער וויל דאָס פאַרגע־דענקען, און לעסאָף—באַשלאָסן פאַרשרייבן דאס אין טאַשנביכעלע.

— ווי זאָגט איר? — לע - ווענ - טאַר?

— נו יאָ, פויערישער לעוועטאַר. לעמאשל, אַן אַקער, א באָראָנע, אַ...

אַ גרויסער ווייסער אָקס איז צוגעגאנגען צו לייזערס טאָרבע און אָנגעהויבן זי קייקלען איבערן גראָז. דער אַלטער איז בייז געוואָרן, הילכיק אַ קנאַל געטאָן מיט דער לאַנגער בייטש און אָנגעשריען אַפן אָקס

— נו, אָ, סאָלאָוויטשיק! האָב דיר אַ שווארץ יאָר.
— סאָלאָווייטשיק? — האָט דער דעלעגאַט פאַרכידעשט איבערגע־פרעגט — פאַרוואָס קומט דאָס דעם אָקס אַזאַ צאַרטער נאָמען?
מיט די עלנבויגן האָט לייזער האַנאָעדיק דורכגעריבן די זייטן, און אַ שטאָלצער, אַ צופרידענער אַ קוק געטאָן אַפן אָקס, אַ קוק געטאָן ווי אַף אַ גערטן ליבלעך אייניקל:
— דאָס איז, פאַרשטייט איר מיך, אַ נאָמען נאכן פינינספעקטער פון אונדזער שטעטל.
די דינע צונויפגעשנירטע ליפעלעך זיינען שוין גרייט געווען אַרויסצו־פריסקען אַ הילכיק געלעכטער, נאָר טייקעף דערמאָנט זיך, אַז עס איז פאַראַן אַ טאַשנביכעלע, וווּ מע קאָן פאַרשרייבן אַלע גערטעטענע איינ־פאַלן, און אָפּגעקומען איז דער דעלעגאַט נאָר מיט אַ קרומען שמייכל־דיקן צוק:
— ווי איך זע, זייט איר שטאַרק צופרידן מיט דער ראַטנמאַכט?
לייזער האט ווידער אַ קראַץ געטאָן די פּייע, פאַרקוועטשט אין פויסט דאָס גרויע בערדל און אומצופרידן אַ דריי געטאָן מיטן קאָפּ:
— ניין, ניט צופרידן.
דעם דעלעגאַטס בליקן זיינען פאַרוואונדערט אַוועקגעקראָכן צייל די לאַטעס אף לייזערס הויזן, און די גראָבע דופּטיקע סיגאַר איז איבעראַשט אויך אַוועקגעקראָכן פונעם לינקן מויל־ווינקל צום רעכטן, פונעם רעכטן — צום לינקן.
אַז די געוועזענע נעגידים זיינען אומצופרידן מיט דער ראַטנמאַכט, — דאס איז אים פאַרשטענדלעך: זייער גאַנץ פאַרמעגן איז קאָנפיסקירט געוואָרן, דעם קאָפּ לאָזט מען זיי ניט אופהויבן, אָבער אַ קאַפּצן אין אַזוינע געלאַטעטע הויזן — ער זאָל זיין אומצופרידן מיט דער ראַטנ־מאכט? — אַזוינס איז אים נאָך ניט אויסגעקומען ניט צו זען, ניט צו הערן.
— וואָס זשע פאַר אַ טאַינעס האָט איר צו דער ראַטנמאַכט?
— ניט קיין טאַינעס, נאָר איין־איינציקע טאַינע, אָבער אַ וואַזשנע טאַינע, פּאַני כאַווער.
דער שאָפער האָט אָפּגעשטעלט דעם מאָטאָר, צעעפנט די אויבערדעק פון אַוטאָמאָביל און אָנגעהויבן טאַפּן די שטאָלענע גלידער. אים, דעם

דעלעגאט, איז אבער איינגעפאלן, אַז דעם מאָטאָר האָט ער אָפּגעשטעלט בעקיוון:

ער, דער שאָפער, איז מיסטאם א מיטאַרבעטער פון געפּעאו, און די מאשין רעווידירט ער נאר אַזוי זיך, קעדיי מע זאָל ניט באַמערקן, אַז ער הערט זיך צו, וואָס פאר א געשפּרעכן, ער, דער אויסלענדער, פירט מיט אַן אומצופרידענעם יידישן פויער.

האָט ער זיך קלוימערשט געלאָזט גיין צו דער טשערעדע און אין וועג סוידעסדיק אַ פרעג געטאָן:

— אין וואָס זשע באַשטייט אייער אומצופרידנקייט?

לייזערס אַלטע אָפּגעוועלקטע אויגן זיינען מיטאַמאָל געוואָרן פרייליך, און א טמימעסדיק שמייכעלע איז זיך צעשווימען איבער די קנייטשן פון זיין אויסגעווייקט פאַרהאָרעוועט פּאָנים:

— איך בין, פאַרשטייט איר מיך, בייז אף דער ראטנמאַכט, פארוואס זי איז געקומען אַזוי שפּעט. ווען די מאַיסע הויבט זיך אָן מיט אַ יאָר צוואנציק פריער, וואָלט מיר דער מויעך ניט אויסגעדאַרט געוואָרן אין מיין שלימאַזלדיק קרעמעלע, כ׳וואָלט שוין לאַנג געהאט א פיינע באַלע־באַטישקייט מיט גוטן לעווענטאַר און עפּשער, טאַקע אַ אייגענעם טאַראַק־טער. איר הערט ווי ער פרעפּלט, דער טאַראַקטער?

לייבאָוויטש האט צוגעפירט אַ פערד פאַר דער גריווע, צעעפנט אים די ציין און ארויסגעשלעפּט די צונג:

— רעב ייד, רייבט אים אויס די צונג מיט זאַלץ, דאָס פערד האט א קאָרדיוק.

— מיט פּראָסטער, צי מיט געמאָלענער?

— אַלציינס, נאָר געדענקט, טאַקע היינט זאָל דאָס געטאָן ווערן.

נעבן אַוטאָמאָביל איז לייבאָוויטש געבליבן שטיין און פארליבט נאָכ־אַמאָל א קוק געטאָן — דאס אַף דער טשערעדע, דאָס אפן דעלעגאט:

— פאַראַיארן זיינען דא אומגעגאנגען נאָר א צענדליק פעגירעס. איר פאַרשטייט? אַ צענדליק אויסגעדייוערטע פעגירעס.

גראד איצט האָט זיך לייזער דערמאָנט, אַז היינט איז בא זיין בענאָקל כאַסענע, און ס׳וואָלט געווען א יוישער, ער זאָל זיך דורכשמועסן מיט לייבאָוויטשן, עפּשער וועט ער זיך אַריינמישן און צעשטערן די כאסענע. נאָר פונקט ווען לייזער איז צוגעגאנגען צו לייבאָוויטשן, האָבן זיך צוויי

בעהיימעס פּאַרטשעפּעט פאַר די הערנער און אָנגעהויבן שטויסן איינע די צווייטע:

— נו, אָ! האָב אייך א שוואַרץ יאָר. נאר מע שלאָגט זיך, נאר מע שטורכעט איינס דאָס צווייטע, מאַמעש ניט אויסצוהאַלטן!

דער דעלעגאַט האט אים אַריינגערוקט א ווייכע קילבלעכע האנט און מיטן שטאָק אָנגעוויזן אַף די בעהיימעס:

— זיי פאַרשטייען בא אייך אף יידיש?..

— פאַראַן אַסאַך בעהיימעס, וואָס פאַרשטייען ניט קיין יידיש, נאָר זיי, די רויטע דייטשקעס, זיי פאַרשטייען זייער גוט.

דער אַוטאָמאָביל האט זיך א ריס געטאָן, איבערגעשראָקן די טשע־רעדע און געלאָזט נאָך זיך א לאַנגן פּאַס שטויב.

א לאַנגע צייט איז לייזער אומגעלאָפן איבערן סטעפּ, צונויפגעטריבן די צעלאָפענע טשערעדע, ווידער אויסגעצויגן זיך אַפן גראָז און געוואָלט זיך נעמען צום מישנאַיעס, איז אים אבער ווידער אופגעשווימען דעם זונס כאַסענע, דער מעכוטן, די שנור, און מיט א שווערן טרויעריקן זיפץ האט ער אָפּגערוקט דעם סייפער און פאַרטראַכט זיך.

II

באַם פענצטער, נעבן די אָנגעגאָסענע קריגלעך מילך, איז דער דעלע־גאַט געזעסן און נייגעריק געקוקט, ווי איבערן הויף שפּרייזט אום אַ קוואָטשקע מיט אָקאָרשט אויסגעפּיקטע הינדעלעך, מיט די פיס צעשאַרט זי דעם פערדן־קויט און רעדט צו די הינדעלעך, רעדט אַמאָל בייז און שטרענג, אַמאָל ווייך און געמיטלעך, גלייך זי לערנט די הינדעלעך, וואָס מע מעג און וואס מע טאָר ניט עסן.

אַ הויכע גווידערדיקע יידענע מיט אַראָפּגעהאַנגענע גרויסע, דיקע ברוסטן, איז געשטאַנען נעבן צווייטן פענצטער, געדרייט אין סעפּאַראַ־טער די מילך, יעדעס מאָל געווישט מיטן פאַרטעך די ליפּן און אלץ באַקלאָגט זיך אף איר פינצטער לעבן:

— איר מעגט מיר גלויבן, פּאַני דעלעגאַט, אז אין שעפּעטאָווקע איז בא מיר די קיך געווען א שענערע, ווי דא מ׳שטיינס מיין גאנץ הויז, נאָר אַז מע איז געשטראָפט געוואָרן צו זיין „אַן עלעמענט", מוז אזא

פינצטער לעבן אויך זיין ליב, און צוריק שמועסנדיק, האָט דען א סויכער איצט אַן אנדער ברייַרע? אַלץ איז דאך באַ די כאַ־ווי־רים־לעך אין די הענט...

פון מאָל צו מאָל פלעגט ער אומבאשטימט צושאָקלען מיטן קאָפּ, און שווער איז געווען צו וויסן, צי איז ער טאקע מאַסקעם מיט אירע טאַינעס, צי ער שאָקלט מיטן קאָפּ, נאָר קעדיי אַ איבעריק מאָל א קוק טאָן אַף אירע לאנגע ברוסטן, וואָס וויגן זיך, ציטערן, ציען זיך צום בויך ווי אָנגעלאָדענע מיט טאַינעס, און דאכט זיך, אַז זי רעדט ניט מיטן קאָל, נאָר מיט די דיקע ברוסטן.

איבערן גאנצן דאָרף האָט שטאָלץ געדרוישט א דרעשמאַשין און גע־שפּיגן זיילן שטויב. פון מאָל צו מאָל פלעג זי זיך צעפייפן, געבן צו־וויסן, אַז איר שטאָלענער מאָגן ווערט פוסט, און מע דארף גיכער אונטערפירן די האַרבעס טוווע.

פון די זיילן שטויב, פונעם שטאָלצן געדרויש געשפּרייט האט זיך א זיכערקייט, אַ פעסטע רוישיקע זיכערקייט, אַז דער הייסער ווינט וועט שוין די טוווס ניט פאַרברענגען, דער האָגל וועט ניט אויסשלאָגן די זאַנגען. אָפּגעהאָרעוועט אַ לאנגן שווערן זומער און פון עלעוואַטער שיטן זיך אין די זעק אריין ווייצן, ווי גאָלדיק־פאַרגליווערטע טראָפּנס שווייס.

דאָס געדרויש פון דער דרעשמאַשין האט דעם דעלעגאט שוין לאַנג געצויגן, נאָר אין אַנטקעגנדיקן צימער איז לייבאָוויטש אַלץ געזעסן איבער די ביכער פונעם דאָרפישן קאָאָפּעראַטיוו און עפּעס אָפּט געביי־זערט זיך.

אַנטקעגן אים, אַפן ברעג בענקל, איז געזעסן א רויט יידל און גערעדט צו לייבאָוויטשן אַזוי פרום, אזוי ווייך, גלייך ער איז גאָט די נעשאָמע שולדיק, נאָר דאס פאַרבאָרגענע שמייכעלע אין די כיטרע אויגעלעך האָט געצייגט, אַז די צונג רעדט באַ אים איינס, און אין זינען האט ער עפּעס אנדערש.

ווארטן ביז לייבאָוויטש וועט פארענדיקן די אַרבעט האט ער ניט געוואלט, און מיטן אַפּאַראטל באַ דער זייט, מיטן שטאָק אין האנט אַוועק איז ער צום עק דאָרף, פונוואנען עס איז געגאנגען דאס גע־רויש פון דער דרעשמאשין.

INTERNATIONAL ART & BOOK AGENCY
VLADIMIR PROKOP...

אינמיטן וועג איז אים אנטקעגן אָנגעקומען אַן אָטריאַד קינדער מיט א פירער און מיט אַ פייקלער פּאָרויס.

דערזען זיינע גרויסע ברילן און דעם העלן אָנצוג, האָט דער פירער פארשטאנען, אַז דאס איז אַ גאסט, און מע דאַרף אים באַגריסן:

— זיי גרייט! — האָט ער א קאָמאנדעווע געטאָן.

אופגעפלאַטערט האבן א פאר צענדליק פארסמאַליעטע הענטלעך און צעקלונגען אַ מונטערן „שטענדיק גרייט".

פון העפלעכקייט וועגן, האט דער דעלעגאט אַראָפּגעכאפּט די קעפּקע, אופגעהויבן דעם שטאָק און מיט ביידע הענט אַ טרייסל געטאן:

— אָלרייט, כעוורע, אָלרייט.

פונעם „אָלרייט" האט זיך א מיידעלע צעלאכט און אין זייט אריין געכאפּט א שטויס פון א שארפן עלנבויגן:

— פּיס־קאַ־טע.

אַ לאנגע צייט איז ער געשטאנען פאַר די קינדער מיט אַן אַנטבלויזטן קאָפּ, אויסגעפרעגט, וואס זיי לערנען אין שול, וואָסערע אויבס וואַקסן אינעם גאָרטן, וואָס די קינדער־קאָמונע באארבעט, און לעסאָף אָפּגע־פאָטאָגראפירט.

פון מאָל צו מאָל פלעגט זיך א קינד אַרויסשמוגלען פון דער ריי, באַ־קוקן פונהינטן זיין אנצוג, דעם שטאָק מיט די גאָלדענע מאָנאָגראַמעס, די געלע שיך מיט די גראָבע פאַדעשוועס. און דערנאָך סוידעסדיק איינס דעם צווייטן איבערגעגעבן:

— גומענע פאַדעשוועס אַף די שיך, גומענע.

פון צווייטן עק דאָרף איז אָנגעפאָרן א יידל מיט אַ פעסל וואַסער.

אַף דעם רעכטן פוס — אַ קאַלאָש, אַף דעם לינקן — אַ שקראַב, און אפן קאָפּ — אַ געלעכערטער הארטער קאַפּעליוש, אַ קאַפּעליוש ווי אַ קיילעכיק קעסעלע אַן אַראָפּגערוקטס ביז איבער די אויערן.

דאָס פערד איז באַ אים געגאַנגען מיט אַן אויסגעשטרעקטן האַלדז, מיט אַ פאַריסענער מאָרדע, און פאָרויס — דאָס יידל מיט דער אָנגעצוי־גענער צוים. די צוים איז אבער געווען אַזוי אָנגעצויגן, גלייך ניט דאָס פערד שלעפּט דעם וואָגן, נאָר דאָס יידל שלעפּט אי דעם פערד, אי דעם וואָגן.

דערזעען ווי דער גאַסט פירט אַ געמיטלעך געשפרעך מיט די קינדער, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, באַגריסט זיך און מיט שטאָלץ אָנגעהויבן

דערציילן: אַז זיין צוויי־יאָריקער מאַמזער האָט דערזען ווי די קינדער מאַכן „גימינאַסטיק", גייט ער איצט אַרום אַ גאַנצן טאָג און טרייסלט מיט די הענטלעך, ווי א ייד מיטן לולעוו.

— אַי, אַ דאָר! אינגיכן וועלן זיי אונדז פאַרשטעקן אין גאַרטל. אָט דעם שנעק זעט איר? — דאָס איז מיינער. איז מאָלט אייך, אַז ער ווייסט שוין ווער איז קאַרל מאַרקעס, וויפל ראַוואָליוציעס איז געווען אַף דער וועלט, און וואָס סע וויל דער קאַמיטעטן.

— ווער? — האט דער דעלעגאַט איבערגעפרעגט.

— דער קאַמיטערן, דער דריטער קאַמיטערן.

אַז דער אָטריאַד איז אַוועק צעפייקלט און צעזונגען, איז דער דעלעגאַט אַלץ נאָך געשטאנען און פריידיק נאכגעקוקט.

ניט ווייט פון אים בא דער ניטדערבויטער שטוב געשטאנען איז א יונג ווייבל און געוואַלקעוועט די וואנט. איר האַנט איז אַווטאָמאַטיש געשווימען איבערן ליים און דאָס פּאָנים איז געווען געווענדט צום דעלעגאַט.

ווי נאָר ער איז צוגעגאנגען און באַגריסט זיך, האט זי אָפּגעווישט פון די הענט די ליים, אַראָפּגעלאזט דאס אונטערגעשטעקטע קליידל און אָנגעוויזן אף די שפּאַנענדיקע קינדער:

— אין אויסלאַנד זעט מען ניט אַזוינע פּיירעס?..

— אָ, נאָ, נאָ — האט דער דעלעגאט געענטפערט און צוגעזעצט זיך אַפן ראנד פון אַן אָפן פעסל וואַסער.

פונעם שמועס האָט ער זיך דערוווסט, אַז דער מאַן אירער איז א קאָוואַל, זי — א בייטערן און זיי פאַרמאָגן נאָר איין פערד מיט צוועלף הינער.

— נו, און ווי האלט עס מעקויעך האָדעווען א כאזערל? — האָט ער ניט זיכער א פרעג געטאָן.

גראָד אין זיין אומזיכערן טאָן האט דאָס ווייבל דערפילט א פאַרדעכטיקע אָנצוהערעניש. עפּעס שטעקט אין דער אָנצוהערעניש. ער וויל אַפּאָנים אָנטאפּן, צי זיינען פאראן באַלאָנים אַף צו באַקומען כאַזיירים, און איר געזונט אָפּגעברענט פּאָנים איז פון פרייד געוואָרן רויט:

— עפּעס זייגען מיר דאָך קאָשערע יידן מיט טרייפענע פּיסקעס, האלעוואַי וואלט מען נאָר געגעבן כאַזיירים.

דאָס ערשטע מאָל האט זיך דער דעלעגאַט צעלאַכט אַפן קאָל און אנגעהויבן פאַרשרייבן איר כאָכמע צו זיך אין ביכעלע. דעם ווייבל איז אָבער איינגעפאלן, אַז אין ביכעלע פאַרשרייבט ער ניט איר כאָכמע, נאָר א כאזער. איז זי צוגעגאנגען נעענטער, מיט איין אויג געכאפט אַ קוק אין ביכעלע און אים געמאָלדן, אז צו באלעבאַטישקייט האט זי ביכלאָל א גוטן „טאלאַן", און אויב ער פאַרשרייבט שוין יאָ אין ביכעלע, טאָ זאָל ער זיך מאטריעך זיין און פאַרשרייבן: עסטער שלוימעוונע קליינמאן פון פאַסטעוו, ווייל קליינמאנס איז אין דאָרף פאראַן ווי די הינט, נאָר אַפן פראָנט איז קיינער פון זיי ניט געוועזן און באַ פערעקאָפּ האט נאָר דער מאַן אירער געכאפט א קויל אין רוקן:

— ווער זשע, פרעג איך אייך, איז בילכער צו באקומען א כאזערל, אַן עמעסער האָרעפּאַשניק מיט אַ ריינעם „אַדיאַל" אין האַרצן, צי א דער רועך ווייסט ווער?

III

די דרעשמאַשין איז געשטאַנען אין סאמע עק דאָרף, און נעבן איר — אַן אַלטער לאָקאָמאָביל ווי אַ דיקע שטאָלענע גאנדז מיט א לאַנגן דינעם האַלדז.

ארום דער דרעשמאַשין, די קעפּ געלענט איינס דעם צווייטן אַף די ברוסטן, געלעגן זיינען עטלעכע צענדליק מענער און פרויען, געוואַרט ביז מע וועט אונטערפירן אַ האַרבע ווייץ און דערווייל געזונגען:

„פונעם בוידעם שיט זיך קאָרן,
פון א כאזן אַ פויער געוואָרן!
פּאָנעם, פּאָקאַזשי ליצאָ.
אַי, אַי, אַי, פּאָנעם פּאָקאַזשי ליצאָ.

אַז דער דעלעגאַט איז צוגעקומען נעענטער, איז דער אוילעם אופגע־שפּרונגען און אָנגעהויבן רופן:

— נודל, נודל!

פון הינטער דער צווייטער זייט דרעשמאַשין איז ארויסגעגאַנגען אַ נידעריק יידל מיט אַ קליין קעפּעלע א פּארזונקנס צווישן די אופגע־

שפּיצטע ברייטע אַקסלען, אַ יידל מיט אַ געגעלע פּון אַן אַלט אויסגע־האָרעוועט פערד. אַף די קרומע פיס האָט זיך זיין סוטולער קערפּער געוויגט ווי אַף אַלטע צעבויגענע רעסאָרן, צום טאַקט פון די טריט געוויגט די הענט, געוויגט דעם קאָפּ, גלייך ער ציילט די טריט און באַמקעט צו מיט קאָפּ און הענט.

אַ פּאָנים איז אָבער בא אים געווען אַ מאָדנע, ביז די שלייפן — גוטמוטיקע קנייטשעלעך, אין די אויגן בלאָנדזשעט שטענדיק אַ פריילע־כער געדאַנק, אַף די ליפן אַ צופרידן שמייכעלע; שטענדיק איז ער שוואַנגער מיט אַ נייעם וויץ, און פאַרטשעפּעט מען נודלען, וועט ער שיטן כאָכמעס אָן אַ צאָל און דערביי טאַמעוואַטע שמייכלען, גלייך ער אַליין האָט גאָרניט קיין מינדסטע שאַיכעס צו די כאָכמעס.

דערזען דעם דעלעגאַט, האָט ער אַפּגיך אָפּגעטרייסלט דעם שטויב פונעם אַרויסגעלאָזטן העמדל, אַ וויש געטאָן מיט דעם דאָס קויטיקע פּאָנים און דערביי אַנטבלויזט דעם נאַקעטן בויך.

— דער פּופּיק, נודל, דער פּופּיק זעט זיך אַרויס.

— שווייג, צוציק! מיט אַ פּוליטאַרסקן פּופּיק איז ניטאָ זיך וואָס צו שעמען!

צוגעגאַנגען צום דעלעגאַט און אים אַריינגערוקט אַ בינטל פינגער, ווי גראָבע צעבויגענע טשוועקעס:

— דראַסטי, כאַווער, איך בין עס דער פּאָרזיצער פון קאָלעקטיוו „רויטער מאָזאָל”.

בלויז דער נאָמען פונעם קאָלעקטיוו איז פאַר אים געווען אַ שטאָלץ און ווו מע דאַרף און ווו מע דאַרף ניט פלעגט נודל אַרויסשטעלן דעם נאָמען; אַרויסשטעלן, קעדיי מע זאָל וויסן און געדענקען, אַז דער קאָ־לעקטיוו באַשטייט בלויז פון האָרעפּאַשניקעס, און קיינער זאָל זיך כאָלילע ניט דערוועגן פאַרגלייכן זיי מיט די איבעריקע איינוווינער פון דאָרף, ווייל די פעלד־אַרבעט, די בויונג — אַלץ איז בא זיי קאָלעקטיוו. און אַז אַ כאַווער זייערער איז געוואָרן אַ כאָסן, האָט דער קאָלעקטיוו פריער באַהאַנדלט, געטוי אויסגערעכנט וויפל באַטרעפט דער נאַדן און דערנאָך פאַרשריבן אינעם פּראָטאָקאָל אַריין, אַז אים, דעם קאָמיוגיסט כאַצקל רוביג־שטיין, איז דערלויבט כאַסענע צו האָבן מיט דער קאָמיוגיסטקע מארינע טשומאַטשענקאָ, און אויב דער טאַטע זיינער, דער פּאַסטעך לייזער

רובינשטיין, וועט ניט איינגיין אַפן שידעך, זאָל מען אים פאַר „שאַוועניזמע״ אויסשליסן פונעם קאָלעקטיוו „רויטער מאָזאָל״.

— ווי אַזוי? — האט דער דעלעגאַט פאַרווונדערט איבערגעפרעגט.

— קאָ־לעק־טיוו „רויטער מאָ־אָזאָל״.

אַ יונג וווקסיק מיידל מיט גראָבע פיס, ווי רויטע בורעקעס, האָט פונעם יארוס א כאַפּ געטאָן איין זאַק ווייץ, א צווייטן זאַק, געמאַכט פון זיי אן אָרט צום זיצן, און אונטער דער נאָז א בורטשע געטאָן:

— פאַזאָלסטע.

דאָס וואָרט „פאַזאָלסטע״ איז בא איר אַרויסגעקומען מיט אַ טעמפּן געציש און אַזוי געפּענטעט, גלייך דאס גאַנצע מויל איז מיטאַמאָל פול געוואָרן מיט אַ צעשוואָלענער צונג. פארפּלאָנטערט די קלאַנגען צווישן די גרויסע ציין און דערשטיקט דאָס העפלעכע וואָרט, אַ וואָרט, וואס האט געזאָלט דערווייזן, אַז זי, ציפּקע בירנבוים, איז גאָרניט ענלעך צו אלע איבעריקע מיטגלידער פון קאָלעקטיוו „רויטער מאָזאָל״. זי, קאָן זיך באַגיין מיט אַ מענטשן. און פלוצלינג נאַ דיר גאָר אַ פאַזאָלסטע.

פון בושע איז זי רויט געוואָרן און צעטומלט אָנגעהויבן פינטלען, גלייך זי בעט באַ די איבעריקע כאַוויירים, מע זאָל איר אָנווייזן אַן אָרט, וווהין זי זאָל אנטרונען ווערן.

אַ באָרוועסער באָכער אין אַ בודיאָנעווקע און צעריסענע כאַקי־גאַליפע, איז פון איר צעטומלקייט געוואָרן שטאַרק אופגעלייגט און באַשלאָסן מעכאַבעד זיין זי מיט אַזאַ געפעפערט ווערטל, זי זאָל שוין מער ניט פאַרייסן די נאָז:

— מאמאשע! — האט ער אַ זאָג געטאָן צום מיידל — ניט אַזוי היציק! מיט א פינפפודיקן זאַק קאָן מען זיך אונטעררייסן...

דער דעלעגאַט האט זיך העפלעך פאַרנויגט פאַרן מיידל, צוגעזעצט זיך אַף די זעק און פאַרשעמט א פרעג געטאָן, פאַרוואָס מע רופט דאס מיידל מאמאַשע.

— זי איז בא אונדז פון די טיליגענטן — האט אים נודל געענטפערט — שאַבעס עסט זי ניט קיין קוגל, די מאמען אירע רופט זי מאמאַשע און שמירט די נאָז מיט וואַזעלינע.

פונעם באָכערס באמערקונג און פון נודלס דערקלערונג, איז איר דאָס גאנצע בלוט אַריין אין פּאָנים, און א רויטע ווי צונטער האט זי איילִיק אָנגעהויבן איבערקנעפּלען די צעריסענע בלוזע:

— גראַביאַנעס, קיין טראָפּן „קאַליטורע" פאַרמאָגט מען ניט.

דער באָכער אין דער בודיאָנעווקע האט זיך אַף די קאָרטעטשקעס צוגעזעצט נעבן אַ באַיאָרנט יידל מיט אַן אָפּגעשיילטער רויטער נאָז און צוגערויכערט בא אים דעם ציגאַר:

— בא איר טאַטן דעם סמאראװאָזניק האט זי דאָך געגעסן „קאַליטורע" מיט ברויט.

— הערסט אַ מאיסע? — האט אַ צווייטער צוגעגעבן — אין בערדי־טשעוו איז זי דאָך פאַרבייגעגאנגען פינף קלאַסן.

אָנגעשפּאַרט אַף דער הראַבליע איז קעגן דעלעגאַט געשטאנען אַ פאַר־שטויבטע באַיאָרנטע יידענע. אין די אויגן אַ בעטענדיק שמייכעלע, דאָס מויל אביסל צעעפנט, גלייך אף דער צונג ליגט באַ איר א וויכטיקע פראַגע און זי וואַרט נאָר אַפן פּאַסיקן מאָמענט, קעדיי צו פרעגן, נאָר דאָס יונגוואַרג לעצעוועט און לאָזט ניט רעדן.

איז זי בייז געוואָרן און מיט דער הראַבליע א שטורך געטאָן דעם באָרוועסן באָכער, וואָס אין דער בודיאָנעווקע:

— שלוימע האמיילעכס קאָנקורענט! עפשער וועסטו אופהערן שיטן מיט כאָכמעס ווי א ציג מיט ביבקעס? עפשער וועסטו לאָזן אויסריידן אַ וואָרט מיט אַ מענטשן?

— ביטע, ביטע — האט זיך דער דעלעגאַט צו איר געווענדט, — ביטע, איך הער אייך.

איז זי נעענטער צוגעגאנגען, און מיטן שפּיץ טיכל איינציייטיק אויס־געווישט דעם פאַרשטויבטן שפּיץ נאָז און די מויל־ווינקלען:

— צי קאנט איר מיר ניט אָפּגעבן קיין גרוס פון מיין שוועסטער עטל־לייע רובינטשיק פון ניויערק?

פון דער פראַגע איז נודל אופגעבראַכט געוואָרן, פאַרוקט די הענט אין די הויזן־קעשענעס און א בוק געטאָן זיך פאר דער יידענע:

— גיצאַבעס יענטע, רעטעך טראָג, אַ מענץ איז געקומען מיט א איניען, פאַרדרייט זי גאָר אַ ספּאָדעק מיט אַ שוועסטער פון ניו־יערק.

א באַליידיקטע איז די יידענע אָפּגעגאַנגען צום יידל מיט דער אָפּגע־שיילטער נאָז און אָנגעהויבן זיך פאַרקלאָגן:

— אַט, נאַט אייך, קלייבט אויס אַ שאַלטיק פּאַר אַ מאַכער, וועט ער קיינעם ניט לאָזן עפענען קיין מויל.

זיצנדיק מיט נודלען אַף די זעק, האט דער דעלעגאַט פאַרפירט א שמועס: ווי אַזוי לעבט זיך, וואָס פאַר אַ באלעבאטישקייט פאַרמאָגט דער קאָלעקטיוו, און אין וואס מע נויטיקט זיך.

מיט א זייטיקן בליק האט נודל אלץ געקוקט אַפן דעלעגאַט און כיטרע געזשמורעט דאס לינקע אויגל, גלייך ער קניפּט שוין אַ כאָכמעלע.

אינמיטן געשפּרעך איז ער מיט דער האנט פאַרקראָכן אין בוזעם, אַרויסגעשלעפּט אַ וואָנציקע זאנג און צעריבן זי אַף דער דלאָניע:

— פּעלן פּעלט אונדז, אייגנטלעך, נאר ברויט און פויגל מילך, נאָר מע שמועסט, אַז געלט אין אמעריקע זאמלט מען פּאר אַ נאַש בראַט, נאָר אָפּגעבן גיט מען עס גאָר אָפּ די פאַרכעס, ווי הייסן זיי, די יערר־שאָלאיעמער קאזאקלעך! האַ?

— ציניסטן, ציניסטן — האט עמעצער א געשריי געטאן.

— יאָ, די צייאָניסטן.

— נו, און אין אייער קאָלעקטיוו איז ניטא קיין ציעניסטן?..

געפרעגט האט עס דער דעלעגאַט נאר אַזוי זיך, אָן שום קאַוואָנעס. אים, אָבער, דעם באָכער אין דער בודיאָנעווקע, איז פון דער פראַגע געוואָרן קאָלעמוטנע. אין דער פראַגע שטעקט עפּעס אַזוינס, וואס קען באפלעקן דעם האָרעפּאַשנעם נאָמען פונעם קאָלעקטיוו „רויטער מאָזאָל", און מע דאַרף דעם דעלעגאַט געבן א קאַפּוליער אָנצוהערעניש:

— ווען אין אונדזער קאָלעקטיוו פאַרפירן זיך ציניסטלעך, וואָלט איך זיי דער ערשטער אַרויסגעלאָזט די קישקעס און געמאַכט פון זיי א טעלעגראַף, מוישע ראבבינו איז ניט פון אונדזער פאַרטיע.

די פינף־פינגערדיקע ווילע האט ער בעיס־מאַיסע געהאלטן ווי אַ זעלנער האלט די ביקס, גרייט אַריינשטעכן דעם סוינע אין ברוסט אַריין, און די ווערטער זיינען קלוימערשט געזאָגט געוואָרן צו איר, צו דער מאשין, נאָר האַרט, הילכיק, קעדיי דער דעלעגאַט זאָל זיי קלאָר דערהערן און געדענקען, אַז דער קאָלעקטיוו „רויטער מאָזאָל" באַשטייט

בלויז פון האָרעפּאַשניקעס, און קיין יערושאָלאַיעם־קאָזאַקלעך וועלן זיך באַ אים ניט פאַרפירן. פון סטעפּ איז צוגעפּאָרן אַ געלאָדענע האַרבע, און דער אוילעם איז צוגעשטאַנען צו דער אַרבעט.

— איין רעגעלע, איך קום באַלד. באַלד — האָט נודל פאַרזיכערט דעם דעלעגאַט און אַוועקגעלאָפן לאָזן די דרעשמאַשין.

אין שטויביקן געוויש האָבן אופגעפלאַטערט הענט, ווילעס און הראַ־בליעס. דערזען, אַז דער דעלעגאַט צילט אָן דעם פאָטאָגראַפישן אַפּאַראַט, איז דער באָכער אין דער בודיאָנעווקע ווידער געוואָרן וויציק און אַראָפּ־געשריען פון דער דרעשמאַשין:

— נודל, גלייך אויס דעם הויקער, אַמעריקע דאַרף האָבן אַ שוינע פּאַר א פּריזידענט, עפּשער וועסטו געפעלן ווערן.

מיט א זויערער מינע אַף די ליפּן איז צום דעלעגאַט צוגעגאַנגען דער באַיאָרנטער ייד מיט דער אָפּגעשיילטער רויטער נאָז און אָנגעהויבן באַקלאָגן זיך:

— זיי, די שנעקעס, לעצעוועז, אָבער דעם עמעס מוז איך אייך זאָגן, אַז עס איז שווער און ביטער, מאַמעש א נייע קוויזיציע — ניט קיין שאַבעס, ניט קיין יאָמטעוו און טאַרפע פרעסט מען ווי די גויעם.

— נו, און איר עסט אויך? — האָט אים דער דעלעגאַט געפרעגט.

— הערסט אַ מאַיסע? וואָס זשע, איך בין דען ניט אין קיליקטיוו?

דער דעלעגאַט איז שוין געווען ווייט פון דער דרעשמאַשין, און דאָס יידל איז אים יעדע רעגע אַלץ פאַרלאָפן דעם וועג, געשלאָגן זיך מיט דער פויסט אין ברוסט און געטאַינעט מיט אַלע אייוועריס:

— אַביסל שיפסקאַרטעס פון אַמעריקע וואָלט געווען ניט קיין קלע־נערע מיצווע, ווי די טעראַקטערס, וואָס מע שיקט. אָט ווי איר זעט מיך אַ יידן, גאָרניט קיין קלענערע מיצווע.

IV

אין דאָרף איז די טשערעדע אריינגעקומען מיט אַ פאַרנאַכטיקן גאָל־דענעם שטויב און מיט אַ הילכיקן רעווען.

באַ די הייזער איז שוין אבער עמעצער געשטאַנען און מיט צאַרטע נעמען פארופן די בעהיימעס:

— מאַנילע, מאַלקעלע...

אַף די ערדישע ווענט פון די הייזלעך איז אומגעקראָכן א פאַר־טראַכטע ליכטיקייט און געטאַפּט זיי ווי א בלינדער מיט שיינענדיקע הענט.

עפּעס זיינען די הייזלעך געוואָרן ברוינער, העלער, און זיי, די צע־אַקערטע פּאַסן ווינטער־ברויט — שוואַרצער און לענגער.

צום באַראַק איז לייזער צוגעגאנגען קלוימערשט צו פאַרטרייבן אַ בעהיימע און מיט איין אויגל דערזען, אז א טומלענדיקע כעוורע באָ־כערים און מיידלעך פּוצן דעם באַראַק:

— עי, באַלסימכע, באַלסימכע!

— האָב איך א שוואַרץ יאָר, — האט ער בייז אַ בורטשע געטאָן — א שיינער באַלסימכע.

לענינס בילד איז שוין געווען באַקראַנצט מיט פעלד־בלימלעך. און דער באָכער אין דער בודיאָנעווקע, אַן אויסגעפּוצטער אין דער רויט־אַרמייאישער פאָרמע, האט געקלעפּט אַרום דעם בילד גרויסע פּאַפּירענע אויסיעס:

„לעבן זאָל דער אינטערנאַצ.”

אויסגעפּוצט אין אַן אויבערשט העמד מיט אַן אָפּגעלייגטן קאָלנער, נאָר אָן א שניפּס, איז נודל טומלענדיק אומגעלאָפן איבערן באַראַק, צעשטעלט די טישן, געקאָמאנדעוועט — כעוורע זאָל שלעפּן פּוסטע פעסלעך, קאָרעטעס, אַף די פעסער און קאָרעטעס געלייגט ברעטער און געמאַכט ערטער צום זיצן אַרום די טישן.

באַם אַריינגאַנג איז געשטאַנען די „מאמאַשע”, גענעצט אין מויל אַ בליישטיפט, געשריבן אַף די טישטעכער די נעמען פון די באַלעבאָסטעס, וואָס האבן די טישטעכער געליען, און פון מאָל צו מאָל געשריען אַף די פערד, וואָס זיינען אומגעגאנגען אַפּן גראָז אַרום באַראַק. טייל פערד — געשפּאַנטע אין וועגענער, טייל — באַזאָטלטע מיט לײדיקע זעקלעך.

אַז מע איז פאַרטיק געוואָרן מיטן באַראַק, איז זיך צונויפגעקומען דאס קאָמיוגישע קעמערל און געזעצט זיך „באַהאנדלען”:

— מיישקע, פיר נאָר די זיצונג.

דער אויסגעפּוצטער אַרמייער האָט זיך פייערלעך געזעצט, שטאָלץ אויסגעהוסט זיך און אַפּן שפּיץ קאָפּ פאַרוקט די בודיאָנעווקע:

— אַלזאָ, כאַווײרים, פריער פון אַלץ אַ קלאַסנצוזאַנג: אויבנאָן, אַרום כאַסן־קאַלע זיצט דער קאָמיוג, נעבן אים — דער קאָלעקטיוו „רויטער מאָזאָל" מיט אַלע איבעריקע האָרעפּאַשניקעס פון דאָרף, און נאָך זיי — די געוועזענע קרעמער.

דעם געשווירענעם מיידל מיטן פאַרברוינטן האָזעדיקן פּאָנים, איז דער פאָרשלאַג ניט געפעלן געוואָרן, לאַכלוטן ניט געפעלן געוואָרן, עפּעס וויל מען צעבלאָזן אַ קלאַסנקאַמף דאפקע באַ אַ גלעזל בראָנפן. און צו וואָס, צו ווען? איז דען וועגן דעם באַם כאַווער לעבנינען ערגעץ־ווו דערמאָנט געוואָרן מיט אַ וואָרט? האַ! כאָטש ערגעץ־ווו איז וועגן דעם געזאָגט געוואָרן? אויסער דעם, הויבט עס גאָרניט אָן צו שמעקן מיט מאַרקסיזם, און זי, ביילע, וועט אַזאַ באַשלוס ניט דורכפירן.

די גאַנצע צייט איז נודל געשטאַנען פונוויטן און נאָר געהערט. מישן זיך ווען די „פּאַרטיע" באַהאַנדלט, איז דאָך ניט זיין זאַך, נאָר ביילעס ווערטער זיינען אים ניט געפעלן געוואָרן, עפּעס שטעקט אין זיי אַן ערנסטע סאַקאָנע פאַרן קאָוועד פון דער דאָרפישער אָרעמקייט, און אין אַזוינע פאַלן טאָר נודל ניט שווייגן:

— וואָס הייסט ניט דורכפירן? און ווו איז דיציפּלין? כאַווײרים, קיין קאָמעגיסט בין איך ניט, נאָר געדענקט מיינע ווערטער: ביילע, זאָג איך אייך, איז אַרונטערגעפאַלן אונטער „דידאָזיקע". אָרעם און רייך, וויל זי, זאָלן זיצן גלייך? — אַנ־שול־דיק, די מאַסע פון „רויטן מאָזאָל" איז פאַר דער פּאַרטיע, און אויב די פּאַרטיע קאָמעגיסטן באַשליסט, אַז אויבנאָן דער „רויטער מאָזאָל" מיט די האָרעפּאַשניקעס, איז אַל טאַפּל דאָוועך און כאַטע פּאַקרישקע, די־ציפּ־לין!..

צום באַראַק איז צוגעפאָרן אַ צעהיצטער רייטער, אָנגעזאָגט, אַז כאָסן־קאַלע האט זיך שוין פאַרשריבן אין נאָענטסטן דאָרפסראַט, און מע פאָרט אַהער.

די מענער האבן זיך אַרופגעכאַפּט אַף די פערד אָנגעזאָטלטע מיט זעק, די מיידלעך — אַף די וועגענער, און געלאָזט זיך באַגעגענען כאָסן־קאַלע.

פּאָרויס — נודל מיט דער פאָן אַפן אַקסל און מוישקע מיט דער האַרמאָשקע.

— אנו, מײשקעלע, דערלאַנג נאָר אַ ניגן פון זיין ליבן נאָמען.

מוישקעס פינגער זיינען פלינק אַוועקגעשווימען איבער די קלאַווישן, אַרויסגעצויגן טענער פון בודיאָנעס מאַרש און מיטן קאָפּ האָט ער צוגעדיריזשירט, כעוורע זאָלן שטאַרקער זינגען.

פון די הייזער זיינען אַרויסגעשפּרונגען מענער, פרויען, קינדער, און אויך געלאָזט זיך צום עק דאָרף, באַגעגענען כאָסן־קאַלע.

צו אים אָבער, צו לייזערן, איז דאָס געזאַנג דערשווימען ווי אַ ביטערער כויזעק. עפּעס זינגט מען און מע גריִמפּלט, נאָר קעדייִ צו פאַרטרייבן אים פון הויף. און אַ ביייזער איז ער אַוועק אין שטאַל און אָנגעהויבן פאַרטעסען אַ דישל צום וואָגן, נאָר דאָס העקל איז גראָד איצט געוואָרן טעמפּ און דער שוואַרצער יאָר ווייסט עס, פאַרוואָס עס טרעפט ניט אין דישל, נאָר דאַפקע אין קלעצל.

די זון איז פאַרגאַנגען אַ צעגליטע, און נאָר אַ קליין שטיקל זון, ווי אַ רויט געוועלבט פענצטערל, איז באַם האָריזאָנט פאַרבליבן אַף עטלעכע איבעריקע סעקונדן, גלייך דער טאָג וויל דורך דעם פענצטערל דערזען, ווי צום דאָרף דערנעענטערט זיך די פור מיט כאָסן־קאַלע.

די רייטער זיינען שוין געשטאַנען אויסגעצויגן אין איין לאַנגער ריי און פאַרצוימט דעם אַריינפאָר אין דאָרף. ווי נאָר די פור איז צוגעפאָרן, זיינען מוישקעס פינגער ווידער אַוועקגעשווימען איבער די קלאַווישן און אַרויסגעצויגן טענער פונעם אינטערנאַציאָנאַל.

די רייטער, דער צוגעקומענער אוילעם האָט אונטערגעכאַפּט די טענער און מיט פרייד געמאַלדן כאָסן־קאַלע, אַז:

— „דאָס איז דער לעצטער און אַנטשיידענער שטרייט״.

אַ באַרוישטער פון אַזאַ באַגעגעניש, האָט זיך דער קאַלעס טאַטע אופגעשטעלט אַפן וואָגן און אָנגעהויבן אַפּלאָדירן:

— אַי, בראַוואָ כלאָפּצי, אַי, ספּאַסיבע מאָלאָדצי!

כאָסן־קאַלע איז אַראָפּ פון וואָגן און פאַרנויגט זיך פאַרן אוילעם:

— אַ דאַנק, אַ דאַנק כאַווײרים, — האָט דער כאָסן אופגערעגט אַ זאָג געטאָן — קאָמיוגיסטן זיינען מיר געווען ביז דער כאַסענע, און מיר גיבן אייך דאָס וואָרט, אַז אַף ווייטער וועלן מיר זיין פונקט אַזוי אַקטיוו ווי פריער.

ווי אַ זעלנער מיט אַ ראַפּאָרט צו זיין קאָמאַנדיר האָט נודל אַ שפּאַן געטאָן מיט דער פאָן אַפן אַקסל, אַרויסגעשלעפּט פון קעשענע צוויי ביכלעך און פייערלעך דערלאַנגט דעם כאָסן מיט דער קאַלע:

— מיר, דער קאַלעקטיוו „רויטער מאָזאָל“, האט באצאָלט פאר אייך מיטגלידס־אָפּצאָל פאר א גאנץ יאָר און איז אייך מעכאבעד צו זיין מיטגלידער פון „סאָוועכים“.

אלע זיינען צוריק ארופגעשפרונגען אַף די פערד און דורכגעלאָזט דעם וואָגן מיט כאָסן־קאַלע. רעכטס באַם וואָגן — נודל מיט דער פאָן, און הינטן — דער קאַלעס טאטע מיטן נאַדן: אַפן וואָגן — אַ קוויטשי־קער כאַזער און צום וואָגן צוגעבונדן א בעהיימע מיט אַ יאָריקן לאָשיק.

די האַרמאָשקע ריפּעט, צענדליקער שטימען האָבן אונטערגעכאַפּט דעם ניגן, צענדליקער שטימען צעהילכן איבערן דאָרף א טאנצנדיקע פרייד. און דער כאַזער קוויטשעט, און דער כאזער גרילצט, גלייך ער באַווייגט זיין פינצטער מאַזל, און פילן פילט ער, אַז דאָ, אינעם יידישן דאָרף, וועט ער נאָך יאָרנלאַנג זיין עלנט און פאַריאָסעמט.

פלוצלינג האָבן זיך אַ ריס געטאָן די רייטער, נאָך זיי — די געשפאנטע וועגענער און מיט א ווילדן שטויביקן גאַלאָפּ אָנגעהויבן איבעריאגן איינער דעם צווייטן.

אַ פריידיק געשריי, אַ געפייפערײ, עס שווינדלען פערדישע פיס, קעפּ, רעדער, די פערד האָבן זיך ווי אויסגעצויגן מיט די בייכער ביז דער ערד, אָט־אָט וועלן זיי אַרופשפרונגען איינער אַפן צווייטן, צעשע־דיקן, צעטרעטן, מיט רויטן בלוט באַפלעקן דעם וועג פון כאָסן־קאַלע. און פלוצלינג איז מען צוגעפלויגן צום באַראַק, אויסגעדרייט זיך מיטן פּאָנים צו כאָסן־קאַלע און זיי באגעגנט מיט אַ מאַרש, וואָס מע שפּילט אין צירק, בעיס מע לאָזט אַרויס די פערד אַף דער אַרענע.

פון וואָגן איז דער קאַלעס טאטע אַראָפּגעקראָכן — א רויטער, אַ צע־שטראַלטער פון סימכע, און אלץ געווישט דעם שוויציקן שטערן:

— נו, אי כלאָפּצי, נו, אי קאַסאַמאָלצי.

V

אויבנאָן — זיינען געזעסן די מיטגלידער פון „רויטן מאָזאָל“, דאָס קאמיוגישע קעמערל און דער קאַלעס טאטע. בא די זייטיקע טישן — די איבעריקע פויערים מיט זייערע ווייבער.

די הענט פֿאַרוואָרפֿן אײנס די צווײטע אַף די פֿלײצעס זײנען ײדישע מײדלעך אומגעגאַנגען מיט אויסגעפּוצטע שקאָצים פֿון די נאָענטסטע דערפֿער, געאַמפּערט זיך, געשמועסט, געזונגען און מיט צערײצטער לײדנשאַפֿט געלאַכט.

אינמיטן באַראַק, די הענט צעשפּרײט, איז נודל געשטאַנען אַ בעגילופֿענער. צום טאַקט פֿון ניגן האָט ער זיך געוויגט אַף די קרומע פֿיס, ווי אַף צעבויגענע רעסאָרן; צום טאַקט פֿון ניגן צוגעפּליעסקעט מיט די הענט און הײזעריק מיטגעזונגען:

— „יאַנקל האָט די פֿערדלעך אויסגעפּוצט ווי מאַלקעס
און ער שפּאַנט מיט סימכע,
שפּאַנט נאָך די אָראַלקעס.
איצט איז ער שוין פֿאָטער פֿון די פּינאָטדיעלן,
מער וועט ער ניט איבערטרעטן
איבער זײערע שוועלן".

דעם אוילעם האָט זיך שוין לאַנג געוואָלט דורכשווענקען די גאָרגלען, אָר מע איז נאָך אַלץ געזעסן און געפּלאַפּלט, געפּלאַפּלט און געוואַרט, ביז כאָסן־קאַלע וועלן לײזערן פּאָרט אײנבעטן, ער זאָל קומען אַף דער סימכע.

און לײזער, אַ געהויקערטער, איז גאָר געזעסן איבער אַ כאָמעט, געשטאָכן אין אים מיט אַ גרויסער שוואַיקע, אין מויל געהאַלטן אַ רײמענדל און פֿאַריכט דעם כאָמעט.

נעבן אים איז כאַצקל געשטאַנען און געטאָרעט אים פֿאַרן אַקסל:

— טאַטע, לײג מיר ניט קײן שטײנער אַפֿן האַרצן, קום, בעט איך דיך, הערסט, א לעצט מאָל בעט איך דיך, קום!

— אַז איך בין דיר מויכל, רוף מיך ניט טאַטע, און טו מיר ניט אָן קײן ביזוינעס. איך וועל ניט גײן! און אויס מיט אַן עק!

פֿון קאַעס האָט כאַצקל א שלײדער געטאָן מיטן פֿוס אַ טאַבורעטקע און געלאָזט זיך פֿון שטוב:

— געדענק זשע, זאָלסט קײן כאַראָטע ניט האָבן! קום, מאַרינע.

די קאַלע איז אָבער געבליבן שטײן נעבן טיר, אַלץ געקוקט אַף לײזערן מיט גרויסע פֿאַרווײנטע אויגן און נאָר שטיל געפּליסטערט:

— טאַטאָ, טאַטאָ.

ווי נאָר זי פלעגט אויסריידן דאָס וואָרט טאַטאָ, פלעגט זיך לייזער אומרויק אַ רוק טאָן אַפן בענקל און מיטן צעווייטיקטן בליק עפעס אָנהויבן זוכן אין שטוב, גלייך דאָס וואָרט שטעכט אים, און מיט אַ מאָדנעם קלעמענדיקן ווייטיק קייקלט זיך עס אַראָפ צום האַרצן:

— וואָס ווילן זיי פון מיינע אלטע יאָר? וואָס! — האט ער בייז א פרעג געטאָן באַ דער קאַלע — טשי יאַ קאַמוניסט, טשי יאַ כרעשטשעני מעשומעד?

מיט אויסגעשטרעקטע בעטנדיקע הענט איז זי, מאַרינע, ווי א פאַרגאַפטע צוגעגאנגען צו לייזערן און אים אָנגעהויבן גלעטן:

— טאַטאָ, כאָדים, יאַזש טעפער טוואָיאַ דאָטשקאַ.

פון אונטער אירע גלעטנדיקע הענט האט זיך לייזער אַ ריס געטאָן מיט אזא צעווייטיקט פאָנים, גלייך איר שטים, אירע גלעטנדיקע הענט האבן ווי מיט צוואנגען פארוואָרגן זיין גאָרגל, צונויפגעקלעמט זיין האַרץ, און אויב ער רייסט זיך ניט אַרויס, וועט ער כאַלעשן אָט דאָ באַ איר אונטער די הענט.

— ני, נע פידו!

פון הינטער דער טיר איז צו אים דערשווימען איר כליפענדיק געוויין, אַ טיף געוויין פון א באַליידיקט הארץ. און דאס געוויין, דאָס קאָל, אירע שיינע גרויסע אויגן — האבן פלוצים צערודערט זיין זיקאָרן און דערמאַנט, אַז זי, די טאָכטער זיינע סאָרקע, האט אויך געהאט פונקט אַזוינע קאַרע אויגן מיט בלויע ווייסלעך און פונקט מיט אזא גלעטנדיקער שטים פלעג זי אויך אַרויסרעדן דאָס וואָרט טאטע.

אַ וואויל קינד געוועו, גאר א וואויל קינד, האט זי אָבער דאס גוטע יאָר אַוועקגעטראגן אין דער רויטער אַרמיי און ערגעץ איז זי אומגעקומען. די טאָכטער איז געשטאָרבן אַפן פראנט, די אלטע מיט די איבעריקע קינדער איז אומגעקומען פון באַנדיטן. און געבליבן איז ער אַף דער עלטער נאָר מיט אים, מיט כאַצקלען. געכאָוועט אַ קאַדעש, איז נאָ דיר גאָר א כאַסענע.

א געהויקערטער איז ער א לאַנגע צייט געשטאנען נעבן פענצטער, געקוקט ווי די קאַלע שפאַנט מיט אַן אראָפגעלאזטן קאָפ, און זיין אלט פאָנים איז אזוי צעקנייטשט געוואָרן, גלייך עס ווילט זיך אים וויינען, נאָר ער קען ניט.

ערשט שפּעטער, אַז אין דער בלויער לעוואָניקער שטילקייט איז צו אים דערשווימען אַ פריילעך געזאַנג, איז ער אַ מידער, אַ צעבראָכענער פאָרט אַוועק אַף דער סימכע און באם באַראק באַגעגנט זיך מיטן דעלעגאט און מיט לייבאָוויטשן:

— אַ, רעב לייזער, מאַזלטאָוו!

— אַי, א מאַזל — האט ער טרויעריק אָפּגעזיפצט — אַף אלע מיינע סאָנים אזא מאַזל. דערזעען די דריי געסט, איז נודל ארויפגעשפּרונגען אַף א בענקל און א דעריזשיר געטאָן מיט די צעשפּרייטע הענט:

— לעקאָוועד די שיינע פיינע געסט אַ וויוועד פון זיין ליבן נאָמען!

נאָר אנשטאט א וויוועד, האט מוישקע אַ ריפּע געטאָן דעם אינטערנאציאנאל, און דער גאנצער אוילעם איז אופגעשטאנען פון די ערטער:

— אַהער, אַהער צו כאָסן-קאַלע.

פון פרייד איז די קאַלע צוגעפאלן צום געשוירן מיידל און אָנגעהויבן זי קושן אָן אַן אופהער.

אופגעקלונגען האָבן גלעזער, קעלישקעס און אַ הילכיקער לעכאַיעם.

— וואָס הייסט לעכאַיען? — האט באַם דעלעגאַט א פרעג געטאָן דער קאַלעס טאַטע, מיקאָלע טשומאַטשענקאָ. — אַהאַ, פארשטאנען, לע-כאַ-יען מעכוטן, לעכאַיען!

לייזער האט קוים א שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ, גענומען דאָס גלעזל פאַרן פּיסל און אַזוי מיטן גלעזל אין דער האנט געבליבן זיצן: הא, א שיינער מעכוטן! דערלעבט. אבער ווען די אלטע קומט ניט אום, וואלט דאך כאצקל געגאַנגען אין אַנדערע וועגן.

אַנטקעגן אים זיינען דאַכט געזעסן מענטשן, געווונשן אים נאַכעס, הילכיק גערעדט, געלאַכט, געזונגען, און לייזער זעט ניט קיינעם אויסער דער קאַלע, און זען זעט ער זי ניט מיטן אויג, נאָר מיטן צעווייטיקטן הארץ:

— פונקט אַזוינע אויגן ווי באַ סאָרקען...

— וואָס זאָגט איר? רעב לייזער.

עפּעס האט ער זיך ווי אופגעכאפּט פון שלאָף און מיט צעטומלטע אויגן אָנגעהויבן פינטלען צום דעלעגאַט:

— האַ, וואס, איך זאָג דען עפּעס? ניין, גלאט אַזוי, מיד, אַ טאָג א יאָר, און די סימכע וועט מיסטאם פארציען זיך ביז שפּעט.

— נו, איז וואס? — מארגן איז דאָך שאַבעס, וועט מען שפּעטער שלאָפן.

איבער די קנייטשן פון זיין צעפּייניקט פּאָנים איז צעשווימען א שמייכעלע א ביטערס און אַ שטעכיקס:

— שאַבעס, זאָגט איר? בא אונדז, דאנקען גאָט, איז שאַבעס דעמאָלט, ווען סע גייט א רעגן. און אז מע קאָן ניט אַרבעטן אין סטעפּ, דעמאָלט איז באַ אונדז שאַבעס.

זיינע אַלטע אויסגעוועלקטע אויגן זיינען געוואָרן פייכט און טרויעריק צעפּינקלט, גלייך עס גליט אין זיי א שטומער ווי פאַרן פאַרהאָרעוועטן שאַבעס, פאַרן זונס כאַסענע און פאַר זיין גאַנץ פינצטער לעבן.

מיט אַ גלאָז ביר אין האַנט איז נודל צוגעגאַנגען צו דער קאַלעס טאַטן און פאַרגעלייגט אויסטרינקען אַף „פּוליטארסקע ברודערשאַפט".

— לעכאַיען, לעכאַיען אלע כאַווײרים, נאָר פריער אַ וואָרט!

— שאַ, שטיל! אַ וואָרט באַקומט אַ פאָרשטייער פונעם דאָרף טשומאַקי, דער כאַווער מיקאָלאַ טשומאַטשענקאָ.

— לעכאַ־יען ליבע מענטשן, און זאָגן וויל איך, אַז מיר האבן דערלעבט א צייט, וואס האט זיך ניט געכאָלעמט אַפילע אונדזערע זיידעס — לעמאָשל, אַזעוו.

— אַזעט, אַזעט — האבן אים עטלעכע שטימען פאַריכט, — אַזעט.

— נו, יאָ, טאַקע אַזעוו, א קלוגע זאַך דער אַזעוו, נעמט א יידן און מאכט אים פאַר אַ פּויער, און זאָגן מוז איך אייך, טאַקע פאר אַ גוטן פּויער. צי, לעמאָשל, היינטיקע כאַסענע? — ניט קיין גאַלעך, ניט קיין ראָוו, און דאַפקע פריילעך. פרעג איך אייך, לעמאָשל, שלוימע האַמעלעך, געווען אַ כאָכעם? הא! ניטאָ וואס צו רעדן, געווען אַ גרויסער קאָפּ, און צו אַזאַ סימכע ניט דערלעבט, און פאַרוואס ניט דערלעבט? — ניט דערלעבט, כאַווײרים, ווייל ער איז געווען א בורזשוי, און מיר האָרעפּאַשניקעס, מיר, האָבן דערלעבט, איז לעכאַיען מעכוטן, לעכאַיען אלע ברידערלעכע כאַ־ווי־רים, צוזאַמען מיט כאָסן־קאַלע!

זיינע ווערטער זיינען פאַרהילכט געוואָרן אין פריילעכן געלעכטער, אין געקלאַנג פון גלעזער און אין דעם מאָטיוו פון א שער.

דער עולעם איז אַרויסגעקראָכן פון די טישן, רעכטס אַ ריי, לינקס אַ ריי און אינמיטן — נודל מיט דער „מאַמאַשע":

— מיישקע, דערלאַנג נאָר אַ שער פון זיין ליבן נאָמען! — און נודל האָט אנגעהויבן זינגען די נייע שער:

— איך בין דער פּאָלעטאריער פון דער נייער וועלט...

שווערע אָנגעהאָרעוועטע פיס האבן שיקערלעך אַוועקגעשמאָרעט, געפּלאָנטערט די רייען, געפּלאָנטערט די פּאַ און לעסאָף צעדרייט די שער.

ניט פּאַר זיי איז דער באַשיידענער טאַנץ. פון דער געזונטער שוועררער מי, פון דער זוניקער לופט אָנגעגאָסן האָבן זיך די גלידער זייערע מיט פרישע קויכעס, און גאַרן גאַרן זיי א טאַנץ, עס זאָל ברענען אונטער די פיס.

— בייגעלעך! — האָט נודל אַ קאָמאַנדעווע געטאָן — בייגעלעך!

אַ מונטערער, אַ פריילעכער ניגן איז צעשווימען איבערן באַראַק, צעצויגן אַ גרויסע ראָד, אַריינגעשלעפּט דעם דעלעגאַט, כאָסן-קאַלע און לייזערן.

אינמיטן ראָד — די הענט געפּלאָכטן אַף די אַקסלען — לייבאָוויטש מיט דער קאַלעס טאַטן.ביידע טראָגן זיי זיך באַטרונקענע, קלאַפּן צו מיט די פיס און דרייען מעשונעדיקע קרענדעליס.

פּענימער געוואָרן זיינען רויט, שטימען אָנגעקוואָלענע מיט קלינגענדיקער פרייד, און דער העפּענדיקער קאַראַהאָד ווערט לענגער, ברייטער, פיס באַרירן קוים די ערד, צענדליקער אויגן ניט זיי פינקלען, נאר זיי בליצן, און דער הענגענדיקער לאָמפּ ער פינטלט, פינטלט, גלייך ער איז אַזוי איבעראשט פון דער טאַנצנדיקער פרייד, אַז ער קאָן גאָרניט כאַפּן דעם היציקן אָטעם.

אין רעכטן ברען האט זיך לייזער אַרויסגעשמוגלט פונעם קאַראַהאָד, ארויס אַפן גאַס און זיך צוגעשפּאַרט צום וואָגן. ווו ס'איז געלעגן דעם זונס נאַדן.

אַרום, אַף ווערסטן און אַף מיילן — א פּוסטע בלוילעך-העלע ווייט. קיין בוים, קיין קוסט.

נאָר העט-העט, פונקט אַפן זוים פון האָריזאָנט — א ווינטמיל מיט צעשפּרייטע פליגל.

לייזערן האט זיך אָבער אויסגעדאַכט, אז ניט קיין ווינטמיל שטייט דאָרט, נאָר אזאַ דערשלאָגענער מענטש ווי ער; פונקט אַזאַ עלנטער,

פונקט אַזאַ געשטראָפטער ווי ער, האט פאַרצווייפלט פאַרשפּרייט די הענט; פונקט ווי לייזער קוקט ער אויך אין דער בלויער נאַכט אַריין מיט פאַרטרויערטע אויגן. מיסטאָם ווילט זיך אים אויך אַ געשריי טאָן „גוואלד ס'איז ביטער", נאָר ווער, ווער וועט פאַרנעמען זייער ביידנס ווײ־געשריי? וועמען גייען זיי אָן? — מענטשען מיט שטימען פאַרכלינעטע פון שיקערער פרייד זינגען דאָך בייגעלעך און העפען, העפען אָן אָן אופהער.

א פאַרצאָקטער איז לייזער א לאַנגע צייט געשטאַנען צוגעשפּאַרט צום וואָגן און אַלץ געקוקט צו דער ווייטער ווינטמיל.

פאַר די אויגן איז דורכגעשווינדן זיין גאַנץ פינצטער לעבן: שטענדיק געיאָגט זיך נאָכן גראָשן פאַרנאָסע און אין וועג פאַרלאָרן די ווייב, פאַרלאָרן די קינדער, קוים אַף דער עלטער דערשלאָגן זיך צו אַ זיכער שטיקל ברויט, געהאָפט דערלעבן אייניקלעך און געבוירן וועלן גאָר מאַמזיירים.

דער צוגעבונדענער לאָשיק האט אויסגעשטרעקט דעם האלדז, אַפן אַקסל אַרופגעלייגט אים די וואַרעמע מאָרדע און מיט איין אייגל זייטיק א קוק געטאָן אַף לייזערן, גלייך ער פרעגט: הא, ביטער אַפן האַרצן?

צאַרט און ליבלעך האט לייזער א פּאָר מאָל אַ גלעט געטאָן דעם לאָשיקס קאָפּ, דערנאָך אויסגעטאַפּט די רינגעלעך אַף דער בעהיימעס הערנער און פעסטגעשטעלט, אַז אַלט איז די בעהיימע ניט מער ווי פיר יאָר און דערצו נאָך איז זי קעלביק.

— אַ שיינער באַלעבאָס — האט ער בייז אַ בורטשע געטאָן צו דער טיר פון באַראַק, — קראַנק געווען אונטערבעטן דער בעהיימע אַביסל שטרוי און דערנאָך גיין העפען אַף דער אייגענער כאַסלירע. קאָמעניס־טישער באַ־לע־באָס.

דער כאַזער האט דערהערט זיין שטים און כריוקענדיק געוואָלט זיך פאַרקלאָגן, אַז אים איז גאָרניט אַזוי באַקוועם צו ליגן אין וואָגן אַ גע־בונדענער. פון זיין כריוק איז אָבער לייזער אופגעבראַכט געוואָרן, און לאָזנדיק זיך צו דער סקירדע שטרוי, דערלאַנגט דעם כאַזער אַ שטורכע אין זייט:

— או, טרייפענער ביין, האב דיר אַ שוואַרץ יאָר!

דעם קאַראַהאָד איז פּלוצלינג ענג געוואָרן, און אַ צעקייטלטער און אַ צעזונגענער האט ער אַרויסגעכוואַליעט פון באַראַק.

דאָ, אין בלויער לעוואָנע־שיין איז ער געוואָרן לענגער, ברעטער, אַף צוריקוועגס איבערגעכאַפּט לייזערן מיטן בינטל שטרוי און איינגע־פלאָכטן אים אין טאַנץ.

דאָ, אין ווייכער נאכטישער קיל, זיינען די שטימען געוואָרן קליינ־געגדיקער, און די שווערע אָנגעהאָרעוועטע פיס האָבן אַזוי לאַנג גע־העפעט, ביז די לעוואָנע האָט זיך אַראָפּגעקייקלט פון הימל און באם זוים פון האָריזאָנט איז זי געבליבן זיצן ווי אַ פאַרשלאָפענע זילבערנע קוואָטשקע.

קרענעציס

I

דערפֿער זיינען אָקאָרשט אופגעשטאַנען פון אַ שווערן טיפוס, מיט נייע קוואָרים אופגעבערגלט די בּייסוילעמס און ערשט איצט דערוויסט, אַז די באַנדיטן האָבּן צוגענומען דאס לעצטע ביסל געלט און לעצטן פערד.

און דאס פעלד איז צייטיק.

זאַנגען רוישן, זאַנגען פילדערן — עס זאָלן קומען שניטער. נאָר די אלטע זיינען שוואַך און דער טיפוס האט אַוועקגערויבּט די יונגסטע און די שטאַרקסטע.

פון טאָג צו טאָג ווערט אָבּער טונקעלער דער ווייסער האָבּער, בּרוינער — די גאָלדענע ווייץ, און אַפן האַרצן ווערט אלץ שווערער.

נאָך אַ טאָג, נאָך צוויי, און די טווע ווערט פאַרבּרענט.

פאַרמאַשקנט, פאַרקויפט פון זיך דאָס לעצטע העמד, האבן מיר געליען באַ אַ שאָכן דעם שפּאַן, און געלאָזט זיך אין נאָענטן שטעטל קויפן פערד אַפן זונטיקדיקן מאַרק. איך — אַף דער קעלניע, רעכטס — די פיס אַראָפּגעלאָזן פונעם וואָגן — מיינע צוויי שוועסטערקינדער, מאָטל און זאַלמען, לינקס — יוליק קאַרפּאַט, אַ ריז פון אַ יאָר דרייסיק, נאָר גרוי ווי אַ טויבּ.

פון זיין לאַנגער דינסט אין דער צאַרישער אַרמיי איז אים פאַרבּליבּן אַ פּאָר פאַרשמאָלצענע קאוואַלערישע הויזן מיט אַ רויטן קאַנט; פון דער אימפּעריאַליסטישער מילכאָמע — אַנדערהאלבּן פיס, און אַ שווערער אָנדענק פון גיפּטיקע גאַזן.

די ווערטער פלעגט יוליק אַרויסרעדן הילכיק, שווער און אָפּגעריסן, גלייך אַ געהיימער קלאַפּען פאַרשליסט פון מאָל צו מאָל זיין אָטעם און שיסט פון אים אַרויס שווערע אָפּגעריסענע קלאַנגען.

נאָך יעדער אַרויסגעשאָסן וואָרט, פֿלעגט ער סאָפּען ווי אַ גאַנדז, אָפּווישן דעם שווייס, און דאָך ניט אופֿהערן צו פּלאַפּלען וועגן העלדישע מאַיסים, וואָס ער מיט זיין דיוויזיע איז באַגאַנגען אַף די קאַרפּאַטן.

פֿון מאָל צו מאָל פֿלעגט ער זיינע מאַיסעס פֿאַרברייטערן, צוטראַכטן נייע שוינ־ערלעכע פֿאַקטן, און רויטלען זיך און קוויקן זיך, און ווערן יונגער, באַלעבטער — פּונקט ווי אין די אויסגעטראַכטע מאַיסעס זוכט ער אַ באַלוינונג פֿאַר דער אָפּגעריסענער פֿוס, פֿאַר די פֿאַרסאַמטע לונגען און פֿאַר דעם גרויען קאָפּ.

האַרט נעבן יויליקן איז געזעסן איציק-מענדל — דער דאָרפֿישער סאָטסקע, אַ ליליפּוטל מיט אַ קליין קעפּעלע, אַן אַריינגעזונקנס אין די ברייטע אַקסל; איבערן גאַנצן פּאָנים — אַ געלבלעך ברודיק בערדעלע, און די אונטערגעשווירענע וואָנצעס און די גוטמוטיקע קנייטשן באַ די אויגן, האָבן אים צוגעגעבן דעם אויסזען פֿון אַן אלטער שמייכלענדיקער מאַלפּע.

די מאַכט אין דאָרף האָט זיך געביטן צענדליקער מאָל, נאָר איציק-מענדל איז געבליבן איציק-מענדל; ניט מער, אָנשטאָט דעם בלעכל מיט די אויסגעקוועטשטע אויסיעס „סאָטסקע‟, פֿלעגט ער אַפֿן אַרבל אָנטאָן פֿון מאָל צו מאָל אַ ברייטע טאַשמע מיטן אופֿשריפֿט „מיליציאָנער‟.

נאָר טעג זיינען סאָפּקאָלסאָף אינגאַנצן דול געוואָרן, און מיט פֿאַרשיידענע וועגן אַראָפּגעבראַכט היינט וויסגוואַרדייער, מאָרגן — מאַכנאָווצעס, איבערמאָרגן — אַ באַנדע, אַ מאַרוסיע, אָדער גאָר אַ כאָפּטע פֿאַרטיזאַנער.

איז איציק-מענדלען נימעס געוואָרן בייטן די טאַשמע אַפֿן בלעכל, דאָס בלעכל — אַף דער טאַשמע; נימעס געוואָרן צו טראַכטן, וואָס פֿאַר אַ מאַכט וועט מאָרגן זיין אין דאָרף. כאַזאָקע אַף דער שטעלע האט ער דאָך בעמיילע, טאָ זאָלן זיי זיך פֿאַרדרייען זייער אייגענעם קאָפּ. און איינצייטיק האט ער אַף דער ברוסט געטראָגן דאס בלעכל מיט די אויסגעקוועטשטע אויסיעס „סאָטסקע‟ און אַפֿן אַרבל — די טאַשמע מיטן אופֿשריפֿט „מיליציאָנער‟.

גראָד איצט איז דאָס מאָטלען ניט געפֿעלן געוואָרן, און ער איז צוגעשטאַנען, אַז איציק-מענדל זאָל אויסטאָן ביידע געצקעס.

אַף איציק-מענדלס נידעריק שטערנדל האבן זיך אויסגעצויגן גראָבע קאַרבן, ווי לאנגע רעגן-ווערים. דאָס רעכטע אויג האט זיך האסטיק צעפּינטלט, גלייך די פֿאַרשלאָפֿענע געדאַנקען וויל ער אופֿזאַמלען אַהער צום רעכטן שלייף, און ווי אַפּצעלאָכעס צעלויפֿן זיי זיך.

נאָך אַ לאַנגן יישעוו־האַדאַעס, איז ער געקומען צום באַשלוס, אַז אויסטאָן ביידע געצקעס טאָר ער ניט: צייטן אומרואיקע, אונטערוועגס קאָן מען זיך אָנשטויסן אַף אַ שיקערער כאָפּטע פויערים, אַף אַ פאַרשייטער כעוורע שקאָצים, און עפשער טאַקע גאָר אַף אַ באַנדע.

דער געדאַנק וועגן אַ באַנדע האט שוין לאַנג געפּיקט די מויכעס, נאָר מיט אַ כאָכמעלע און מיט אַ קינסטלעך־פריילעכן געפלאַפּל האט מען אים געפרווט פאַרשטויסן.

איצט איז מיטאַמאָל אופגעשווימען, ווי אַזוי די מאַכנאָווצעס האבן אַ האלב דאָרף יידן פאַרשלאָסן אין אַ קלוניע און דערנאָך זי אונטערגעצונדן פון אַלע זייטן.

איצט האט מען זיך מיטאַמאָל דערמאָנט, ווי אַזוי סאָקאָלאָווסקיס באַנדע האט דריי מעסלעס געווילדעוועט אין דאָרף, פאַרגוואַלדעוועט די פרויען, אויסגעקוילעט די יוגנט, און לעסאָף, צוגעבונדן די לערערקע פאַרן צאָפּ צום פערדס עק און אַוועקגעריטן מיטן טויטן קערפּער.

יויליק האט אַ ציטער געטאָן און פאַרביטערט אָנגעהויבן קראַצן די פּאַטיליצע:

— געדאַרפט כאָטש מיטנעמען אַ פּאָר גוטע שוואָרענס.

— נישקאָשע — האט אים זאַלמען באַרויקט — פון מיינע און פון מאָטלס צוויי יאָדאַיעם קאָן מען אויך אַריינכאַפּן דעם שיינעם גלעט. און עפּעס פּאָרט דאָך מיט אונדז אַ קנעפּל. איציק־מענדל! זאָלסט מיר נאָר ניט פאַרפּאַטשקען די פירמע, הערסט! די נעשאָמע פון דיר, נאָר זאָלסט האַלטן פּאַסאָן!

דאס מאַלפּעלע האָט זיך גוטמוטיק צעשמייכלט און מיט די קורצע געבויגענע פינגער, ווי מיט ציינער פון אַ הראַבליע, האט ער אָנגעהויבן קעמען דאָס בערדל:

— סאַיעך פּאַסאָן. כ׳בין דאָך עפּעס איציק־מענדל.

יויליק קאַרפּאַט האט פאַרדרייט אַ ציגאַר, קוים אַרויסגעריסן אַ כריפּענדיקן שווערן הוסט און אָנגעהויבן פּלאַפּלען, אַז ווי נאָר די רויטע וועלן קומען, וואַרפט ער אַלץ, פאַרשרייבט זיך אין אַ קוילנוואַרפערישער קאָמאַנדע, און קאָסען וועט ער דאַן אַף רעכטס און לינקס.

פונעם בלייכן הימל האט שווער געבריט אַ הייסע זון. און די געדיכטע הויכע טוועס זיינען געשטאַנען, ווי פאַרגליווערטע פון אַ שלעפעריקער אומאַכט.

רעדן האט זיך קיינעם ניט געוואָלט. זיינען מיר שטום געזעסן, אין געדאַנק אָפּגעשאַצט די גערעטעניש אַף יעדער דעסיאַטין און געפּיפּקעט מאַכאָרקע.

באַ דער ערשטער קרענעצע האבן מיר זיך אָפּגעשטעלט, אָפּגעבונדן פון וואָגן דעם עמער און געוואָלט אָנפּויען די פערד, נאָר פון די טוועס זיינען פלוצלינג אַרויסגעשפּרונגען פיר באַנדיטן און אָנגעצילט אַף אונדז די רעוואָלווערן:

— רוקי ווערך!

איציק־מענדל האט זיך אַ כאַפּ געטאָן פאַרן בלעכל און געוואָלט עפּעס זאָגן, נאָר איידער די ווערטער זיינען אַראָפּגעפאַלן פון זיין צונג, איז אים אַ קויל אַריין אין שאַרבן און אַ פאַרבלוטיקטער איז ער געפאַלן.

אין דער צעשאָסענער שטילקייט האב איך נאָר דערהערט, ווי זאַלמען האט אַ קריץ געטאָן מיט די ציין, אין זיין אופגעהויבענער האנט האט דער עמער אַ ציטער און אַ סקריפּ געטאָן, און מיט אַ הילכיקן קרעכץ איז דער עמער פלוצלינג געפאַלן אַפן באַנדיטס קאָפּ.

דער באַנדיט האט זיך שיקער אַ וויג געטאָן, זיך צוגעזעצט, און דער צונויפגעפּלעטשטער עמער איז אַף איין רעגע געבליבן אַף זיין קאָפּ, ווי אַ מעשונעדיקע אייזערנע הוט.

נעבן מיין אויער זיינען פלוצלינג דורכגעפלויגן עטלעכע קוילן, דורכ־געפלויגן, ווי בייזע זשומענדיקע בינען, און כ'האב נאָר דערפילט אַ קורצן פּיק אין דער לינקער ברוסט. אַ פּיק, ווי אַ שטאָך פון אַ טעמפּער נאָדל. נאָר פונעם קורצן טעמפּן פּיק האב איך ראַש אַ שפּאַן געטאָן אַף צוריק, אַ שפּאַן געטאָן פאָרויס און בין געפאַלן מיטן פּאָנים צו דער ערד.

ניט ווייט פון מיר האט יויליק מיט בײדע הענט אַ כאַפּ געטאן די לופט, זיין הילצערנע פוס האט עפּעס אַ פּיר געטאָן איבער דער ערד, ווי ער וואָלט וועלן אויסקריצן אַף איר אַ קרייז, דערנאָך אַ וויג געטאָן זיך רעכטס, א וויג געטאָן זיך לינקס, און ווי אַן אונטערגעזויגענער בוים איז ער אַ פאַרגליווערטער געפאַלן.

זיין קאָפּ איז אָבער ווי אַ מיאַטש אָפּגעשפּרונגען פון דער ערד, און די פאַרבלוטיקטע ליפּן האָבן נאָר באַוויזן אַרויסצוהיקן:

— ב־ב־באַנ־די־טן. אין אייער ט־ט־טאַ...

פון רעגע צו רעגע פיל איך, ווי עס רינט פון מיר אַרויס אַ מאָדנע וואַרעמקייט. שווערער ווערט דער קערפּער, מידער די גלידער, און פינצ־טערער אין די אויגן.

יאָליק איז טויט, איציק־מענדל — אַ פּאַרבלוטיקטער דריגעט מיט אַ פוס, וויל זיך אויפהויבן, נאָר פאַלט צוריק, און אויף זאַלמענען האַלטן צוויי באַנדיטן אין איין שיסן.

זיין געזונטער קערפּער גיט אַ צוק נאָך יעדן שאָס, די האַנט גיט אַ אַ קראַץ די נייע וווּנד, גלייך אויף דעם אָרט האָט אים אַ ביס געטאָן אַ בין, נאָר דעם צונויפגעפּלעטשטן עמער לאָזט ער ניט אַרויס פון האַנט. ווי אַ געריירטער קריכט ער אויף די שיסנדיקע באַנדיטן און האַקט מיטן עמער איבער די קעפּ.

אויף אַלע פיר בין איך צוגעקראָכן צו אַ באַנדיט, אַרומגעכאַפּט זיין פוס און האָב זיך אין איר איינגעטרונקען מיט די ציין, איינגעטרונקען זיך ביז בלוט, נאָר אַ שטאַרקער זעץ איבערן קאָפּ האָט מיך אָפּגעשליי־דערט אין אַ זייט.

אַ רויטע היץ באַגאָסן האָט מיין פּנים, נאָר זעען זע איך, ווי מאָטל האָט צו דער קרענעצע צוגעדריקט אַ געזונטן באַנדיט מיט אַ בלויען בלוטיקן פּליאַם אויף דער רעכטער באַק, און — ער ווערגט אים. אַ צווייטער באַנ־דיט האָט שוין אין מאָטלען אויסגעשאָסן אַלע קוילן און מיטן הענטל פון רעוואָלווער קנאַקט ער אים איבערן קאָפּ. דאָס בלוט יושעט, און מאָטל, צוגעזאָדטן צום באַנדיטס גאָרגל, קוקט אויף אים מיט פאַרגלעזטע טויטע אויגן און ווערגט.

כ׳האָב זיך מיטאַמאָל אַ ריס געטאָן פון אָרט, אַריינגעשוווּנדן אין די טוועס און געלאָזט זיך לויפן.

אַרום — אַ שיסעריי, אַ מאָדנער געזשום, און כ׳ווייס ניט, צי דאָס זשומען אַרום מיר די קוילן, צי די אופגעוועקטע זאַנגען.

איך לויף, די וווּנד — מיט ביידע הענט פאַרקוועטשט, פון צווישן די פינגער רינט דאָס בלוט. איך הער ניט דאָס האַרץ, איך פיל ניט מיין אָטעם, פון מאָל צו מאָל גיב איך נאָר אַ פאַל, שטיי אויף און לויף ווידער.

גאָרניט ווייט פון וועג האָב איך דערהערט אַ סקריפּ פון אַ וואָגן, — אייגענע? צי דאָס יאָגן די באַנדיטן?

כ׳האָב זיך אָפּגעשטעלט און אַראָפּגעבויגן דעם קאָפּ אין די זאַנגען.

מיט בלינדע אויגן קוק איך, מיט אַלע כושים הער איך זיך איין צום סקריפּ פונעם וואָגן, און פילן פיל איך, ווי אין אַלע מיינע גלידער דרינגט אַריין אַ שווערער בלייענער גרויל. עפּעס דריקט מיך אַלץ נידעריקער, נידעריקער צו דער ערד. און פאַל איך איצטער, וועל איך שוין ניט אופשטיין פונעם אָרט.

כ'האָב ווידער אופגעזאַמלט דאָס לעצטע ביסל קויכעס, אַ הויב געטאָן דעם קאָפּ, און ניט ווייט פון זיך דערזעען אַ האַלב געלאָדענע האַרבע:

— אילקאָ!

מיין אַלטער כאַווער אילקא קאַסיאַן האָט אָפּגעשטעלט די פערד, און א צעשראָקענער אַראָפּגעגליטשט זיך פון דער האַרבע.

— דאָרט באַ דער קרענעצע — האָב איך מיט דער האַנט אָנגעוויזן אין דער ווייטקייט, — דאָרטן, האַרגעט מען. — און בין געפאַלן נעבן וואָגן.

כ'האָב נאָר געהערט, ווי אילקאָ האָט מיר אופגעריסן די צונויפגעקלעמטע ציין, אַריינגעגאָסן וואַסער אין מויל, עמעצן שטאַרק געשאָלטן, דערנאָך ערגעץ אַוועקגעריטן.

. . . .

. . . .

אופגעכאַפּט האָב איך זיך באַ אילקא קאַסיאַן אַף דער לעזשאַנקע.

אין ווינקל באַ דער איקאָנע צאַנקט אַ לאַמפּאַדע; האַנע, אילקאָס ווייב, וויגט דאָס קינד, און אילקאָ שטייט נעבן מיר מיט אַ קריגל מילך:

— נאַ, בראַטישקע, גיב נאָר אַ זופּ.

— כ'וויל ניט.

— זופּ, זופּ, אַניט וועסטו אויסציען די פיס.

כ'האָב אָפּגעזופּט אַ פּאָר שלונג מילך, באַמערקט אַ גרויסן בלויען בייל באַ אילקאַן אונטערן אויג. און כ'וואָלט געשוואָרן, אַז קיין ביילן האָט ער ניט געהאַט. אַמאָל, אַמאָל, ווען מיר זיינען צוזאַמען געווען אין דער לערע באַ איין באַלעבאָס, צוזאַמען געשלאָפן אַפן שנייד-ברעטל מיט דער פּראַווידלע צוקאָפּנס, — אַמאָל האָט אים דער באַלעבאָס דערלאַנגט מיט אַ קאָפּיט. דאָס איז דאָך אָבער געווען ווינטער, קיין הויכע זאַנגען האָבן ניט גערוישט, איציק-מענדל איז מיט אונדז ניט געפאָרן, איך בין אין ערגעץ ניט געלאָפן. און וווהין, און פאַרוואָס בין איך ביכלאַל געלאָפן?...

— האַ, אילקאָ! פאַרוואָס בין איך געלאָפן?

אַף מיין הייסן שטערן האב איך נאָר דערפילט זיין קאַלטע שאַרשאווע האנט, און בין ווידער פארזונקן אין פיבערישע כאַלומעס.

II

ערגעץ ווייט אין עק דאָרף האט מען נאָך געדרעשט, ערגעץ ווייט אין עק דאָרף האט נאָך מאַנאָטאָן גערוישט אַן איינזאַמע ווייעלקע, און פרי־מאָרגנס טויאיקע און פאַרנאַכטן ערנסטע און רויטע, האבן שוין קיל אַריינ־געקוקט אין אילקאָס כאַלופקע און מיר אָנגעזאָגט, אַז דער זומער צאנקט.

כ'האב שוין דעמאָלט אַלץ געוווסט.

געוווסט, אז טיף אין מיין ברוסט ליגט אַ בלייענע קויל; געוווסט, אַז די באַנדיטן האָבן אַריינגעוואָרפן אין קרענעצע אַלע מיינע כאַוויירים; צוויי טעג האט עמעץ פון זיי געראַנגלט זיך מיטן טויט און אלץ גע־וואָרפן שטיינער פון דער קרענעצע; צוויי טעג האט עמעצער פון זיי גע־האָפט, אז מע וועט דערזעען די שטיינער און אים ראַטעווען; צוויי טעג האט עמעצער פון זיי געוואַרט אַף הילף און ניט דערוואַרט זיך.

כ'האב שוין דעמאָלט אַלץ געוווסט. נאָר דערגיין, ווער זיינען געווען די באַדינטן און פונוואַנען נעמט זיך דער בלוטיקער צייכן בא אילקאָן אונטערן אויג — דאס האב איך אין קיין פאַל ניט געקאָנט דערגיין.

אַ לעצטן מאל בין איך צוגעשטאַנען — ער זאָל מיר זאָגן דעם עמעס, ווער עס האט אים אונטערגעשלאָגן דאָס אויג, און צי ווייסט ער ניט, ווער זיינען געווען די באַנדיטן. נאָר אילקאָ איז כמורנע געוואָרן און מיט א קלוימערשטדיקער טאַמעוואַטיקייט פאַרקוקט זיך אין א זייט.

צי איז האַנע אופגעבראַכט, געוואָרן פון מיין פראַגע, צי זי איז אופ־געבראַכט געוואָרן פון אילקאָס טאַמעוואַטן שווייגן, — דאָס האָב איך ניט געוווסט. נאָר פלוצלינג האט זי בייז אָפּגעריסן דאס קינד פון ברוסט און אַריינגעוואָרפן עס אין הענגענדיקן וויגל:

— ער וועט נאָך אמאָל בלייבן אָן א קאָפּ פאר זיין צינגעלע! אלע שיינע באַלעבאַטים פונעם דאָרף זיינען באַ אים רויבער און גאַזלאָנים, אומעטום שטופּט ער די נאָז, אומעטום זאָגט ער דייעס. אויך מיר אַ באַ־ווּסט־זי־ניקער!

אילקאָ האט אַ קריץ געטאָן מיט די ציין און אַרומגעכאַפּט דעם קאָפּ מיטביידע הענט:

— נימעס, אוי, ווי נימעס.

— און מיר איז נימעס דאס לעבן מיט דיר, אויך מיר א מאַן,— ניט צו גאָט, ניט צו לייט. אויסער די האָלאָדראַנצעס קאָן דאָך דיך קיינער ניט אָנקוקן. קיין איין טרער וועל איך ניט פאַרגיסן, אַז מע וועט דיך ארעסטירן. קיין איין טרער.

אילקאָ איז מיטאמאָל געוואָרן בלייך, אָנגעכמורעט די צונויפגעוואַק־סענע שווארצע ברעמען און א כאַפּ געטאָן א בענקל:

— פאַרמאַך, זאָג איך, דעם פּיסק! הערסט?

אַ דערשראָקענע האט זי גענומען די עמער, בייז און גיפטיק אַ קוק געטאָן אף מיר און אַרויס פון שטוב.

כ׳האב שוין לאַנג באַמערקט, אַז צווישן מאַן און ווייב קומט עפּעס פאָר. ניטאָ שוין די פריערדיקע צערטלעכקייט. עפּעס איז מען אנגע־שטויסן איינער אַפן צווייטן, און דער שטילער אילקאָ פאַרמעסט זיך אָפט אַף האַנען.

אויך איצט האט ער אַרויסגעשפּיגן אַ זידל־וואָרט, צוגעגאנגען צום וויגל און מיט אַ כמורנעם, פרעמדן בליק אָנגעהויבן קוקן אפן קינד:

— הער נאָר, באַ אייך, יידן, זאָגט מען אויך, אז די זין זיינען אַלע מאָל געראָטן אין דער מאמעס ברידער?

— מיט וואָס געראָטן?

— נו, לעמאָשל, מיטן כאַראַקטער, מיט די געננ.

און ניטוואַרטנדיק אף מיין ענטפער, האט ער דעם קינד אָנגעהויבן דראָען מיטן פויסט:

— מיט די אייגענע הענט וועל איך דיך דערשטיקן, דו, קליינער מאמזערוק.

דאס קינד האט זיך דערשראָקן און פאַרגאַנגען זיך אין א לאַנגן גריל־צנדיקן געוויין.

איך האָב ניט פאַרשטאַנען זיין פראַגע; ניט פאַרשטאַנען, פאַרוואס ער דראָט צו דערשטיקן זיין אייגן קינד, נאָר פרעגן אים — האב איך ניט געוואָלט.

עפּעס איז ער געשטאַנען אַ פאַרקלעמטער, טרויעריק געקוקט אין פענצטער, באַדויערנדיק געשאָקלט מיטן קאָפּ און אינדערשטיל גע־מורמלט:

— פלייטע, מאכן פלייטע, און זאָל עס ברענען.

וואס צווישן מאן און ווייב קומט פאָר, פון וואָס אים איז ביטער אָפּן הארצן, האָב איך ניט געקאָנט דערגיין. נאָר האַנעס סינע צו מיר איז פון טאָג צו טאָג געוואָרן גרעסער, און איך בין אינגיכן אַוועק צו זיך אין קאָלאָניע.

III

אַ גרויער, פּראָסטיקער אומעט האט זיך שנייאיק אויסגעבעט אַף וועג און שטעג, און הוילנדיקע זאַווערוכעס האבן טאָג און נאַכט געטאַנצט הינטער די פענצטער.

פון מאָל צו מאָל פלעגט צו מיר אַראָפּפאָרן אילקא, דערציילן, אַז די קולאַקעס דראָען אים דערשיסן; דערציילן, אז אין דאָרף פאַרשפּרייט מען בלעטלעך. אין אַלע בלעטלעך זאָגט מען צו גאָלדענע בערג, אָבער קיין עמעסע „פּאָגראָמע״ קאָן ער זיך אַלץ ניט צוקלייבן.

גאַנץ אָפט פלעגט צו אונדז אַראָפּקומען א ווייסגווארדייאישער אָטריאַד, אַראָפּגעקומען, צוגענומען דאס לעצטע ביסל ברויט, דעם לעצטן פערד, געכאַפּט א פּאָר מאָביליזירטע יונגעלייט, וואס האבן ניט באַוויזן מאַכן פלייטע, און ווידער הוילנדיקע זאַווערוכעס, אָפּגעריסענע יעדיעס וועגן רויטע פּארטיזאַנער אין די שכייניש ראַיאָנען, אָפּגעריסענע יעדיעס וועגן שלאַכטן צווישן די מאַכנאָווצעס מיט די ווייסע, און אַ סוידעס־דיקער, אַ פריידיקער געמורמל, אז די באָלשעוויקעס גייען מיט אַ שטאַר־קער דיסציפּלינירטער אַרמיי.

דערפער, אויסגעפּייניקטע פון טיפוס און פון רעקוויזיציעס, האבן פאַר יעדער פאַטראָן געצאָלט מיט ברויט און קאַרטאָפליעס, פון אומגעדולד געצונדן פריצישע גיטער, און מיט סרייפעס אָנגעזאָגט די רויטע, אַז מע וואַרט אַף זיי.

עטלעכע מאָל האבן מיר געשיקט אונדזערע כעוורע, זיי זאָלן זיך פאַרבינדן מיט די שכייניש פאַרטיזאַנער, אדער גאָר מיט די באָלשע־

וויקעס, נאָר אין וועג האָבן זיי באַגעגנט אָטריאַדן מאכנאָווצעס, צוגע־שטאַנען, און אַוועק מיט זיי צוזאַמען שלאָגן די ווייסע.

האבן מיר געוואַרט, און דערווייל געמאַכט אָנפאלן אַף די צעשפּליטערטע ווייסגוואַרדייאישע אָטריאַדלעך, צוגענומען דאס געווער, און עס באַגראָבן אַפן בייסוילעם ביז די גוטע שאָ וועט קומען.

קיין דורכפאַל איז בא אונדז נאָך קיינמאָל ניט געווען. א פּלוצלינגער אָנפאל אַפן סוינע, אַ שפּייער צום שלייף, און דאס געווער איז אונדזערס.

אין לעצטן אָנפאל האט מיך אָבער אַ סטראַזשניק מעכאבעד געווען מיט דער שאשקע און צעשניטן מיר דעם פעלץ לענג אויס דער גאנצער פּלייצע.

איבערגעפּרוירן בין איך געווען, צו דער היים איז וויט, האב איך זיך צעזעגנט מיט די כאווירים און אַראָפּגעפאָרן געכטיקן צו אילקאָ קאַסיאַנען.

נאַכט:

אין שעלעכל מיט צעשמאָלצענער פּוטער רויכערט אַ קנויטל, האַנע וויגט דאָס קינד, און איר שאָטן וויגט זיך אַפן וואַנט.

האַרט נעבן מיר זיצט אילקאָ, קוקט, ווי איך פאַרניי דעם פעלץ, שמייכלט כיטרע און פּיפּקעט.

ער איז עפּעס כוישעד. ווילן ווילט זיך אים דערוויסן, ווער האט עס מיר צעשניטן דעם פעלץ. נאָר פרעגן גלייך — דערוואַגט ער ניט, דער־ציילט ער מיר, אַז אין ראַיאָן דרייט זיך אַרום א כעוורע, וואס מאַכט אָנפאַלן אַף די סטראַזשניקעס און אף די ווייסגווארדייאישע אטריאַדלעך. אהער אין דאָרף איז אראָפּגעקומען עפּעס א „גאַליפּע". מיט דער „גאַ־ליפּע" האט ער די טעג געהאט א שמועס, נאר דערגיין אַ טאָלק, וואס וויל די קאַמונע, דאס איז אים פּאָרט ניט געלונגען.

— שטייט טאַקע בא די באָלשעוויקעס בעפּיירעש געשריבן, אַז א איבעריק כאַזערל, אָדער אַ קעלבל, מוז מען אָפּגעבן אין קאָמונע?

האַנע האט אופגעהערט וויגן דאס קינד, אונטערגעשפּאַרט דעם קאָפּ מיטביידע הענט. און הערט זיך איין, ווי איך דערקלער.

— גוט — האט אילקאָ איינגעשטימט — פון די בורזשויען טאָר קיין סאָף ניט בלייבן. אבער אז דאס ווייבל, לעמאָשל, ווערט א צויג און

קריכט דיר אפן קאָפּ, דערלויבט ניט די „פּאָגראָם", איך זאָל איר דער־לאַנגען אין די ציין?

פון סינע זיינען בא האַנען טונקל געווארן די גרויע אויגן מיט די שווארצע שפּרענקעלעך אין די אַפּל, און די דאַרע באקן זיינען נאָך מערער איינגעפאלן.

ווי אן אָפּגעבריטע האט זי זיך א ריס געטאָן פון אָרט, אַראָפּגע־שלעפט א בולקע פון דער פּאָליצע און זי בייז אוועקגעלייגט אפן טיש:

— כאָטש מיין הארץ ליגט ניט צו די באָלשעוויקעס, נאר טאַפּאָנים, אז פאַר ווייבער איז דאס די בעסטע מאכט. זיי, קאנען אָנטאָן א נאַ־מאָרדניק אף אזא קנאַקער, ווי אילקאָ. זיי וואָלטן אים ניט געלאָזט אופהויבן א האנט אַף א ווייב.

מאן און ווייב האבן זיך אָנגעהויבן קריגן, איינס דעם צווייטן אויס־ווארפן פאַרשיידענע זינד, איינער אַפן צווייטן שרייען, און מיר האבן גארניט געהערט, ווי די טיר האט זיך צעעפנט און אין שטיבל איז ארוין א הויכער פויער מיט א בלויען בלוטיקן פליאַם אַף דער רעכ־טער באַק.

אריינגעקומען, אויסגעטאָן דאָס היטל און פרום זיך איבערגעציילעמט:

— א גוטן אָוונט שוואָגעריל, אַ גוטן אָוונט שוועסטער.

אילקאָ איז פּלוצלינג בלייך געוואָרן, ראַש א שפּאַן געטאָן צו דער טיר, צעעפנט זי, און באפעלעריש אויסגעשטרעקט די האנט צום אריינגע־קומענעם:

— דיין פוס זאָל זיך דאָ ניט געפינען, וואָן, וואָן זאג איך!

דער פויער האט בעטנדיק א קוק געטאָן אף האַנען, איבערראשט אַ קוק געטאָן אף מיר; א קוק געטאָן איין מאָל, א קוק געטאָן א צווייטן מאָל און, ווי צעשראָקן, ארויס פון שטוב. נאר פון זיין בליק איז מיר געוואָרן קאַלט אין אלע גלידער, און ס'האבן מיר אָנגעהויבן ציטערן העגט און פיס.

א געליימטע, א גרינגע פון צאָרן איז האַנע געשטאנען אינמיטן שטוב, מיט פארטרערטע אויגן שטום געקוקט אַפן מאַן און אלץ געווארט, ער זאָל דערקלערן, פאַרוואס ער איז אזוי באַגאנגען זיך מיט איר ברודער. נאר אילקאָ האט זיך פאַרקוקט אין פענצטער, און נערוועיש געצוקט מיט די אַקסל.

האט זי אָנגעהויבן הילכיק וויינען, אָנגעהויבן פאַרשעלטן דעם טאָג, ווען זי איז אַריינגעפאלן צו אַזאַ רויצייעך, וואס האט זיך צונויפגעניי־כעט דער רועך ווייסט מיט ווער עמען, און לאָזט ניט ארוף אפן שוועל אַפילע איר אייגענעם ברודער.

אין דער אָנגעלאָדענער שטילקייט האבן אירע ווערטער געקלונגען, ווי א פארביטערטע יעלאָלע איבער אַ מעס, און אז איר גאַנץ ביטער הארץ איז שוין אויסגעגאָסן געוואָרן און אילקאָ האט אַלץ געקוקט אין פענצטער און שווייגנדיק געצוקט מיט די אַקסל, האט זי בייז אַ כאפּ געטאָן אַף זיך דעם שאַל, האַסטיק צוגעלאָפּן צו דער טיר, צעעפנט זי און א שפיי געטאָן אַפן מאַן:

— איינעמען זאָלסטו א מיסעמעשונע, זשידאָווסקער מעשאָרעס.

דער האַסטיקער קלאַפּ פון טיר האט אופגעוועקט דאס קינד. און דאס שטיבעלע איז פול געוואָרן מיט געוויין.

איך בין אלץ געזעסן באַם טיש, געהערט, ווי הילכיק עס קלאַפּט אין מיר דאס הארץ, און פאר די אויגן האט געשווינדלט: — א צייטיק פעלד, באם וועג א קרענעצע, איציק־מענדל דריגעט מיט א פוס און וויל זיך אופהויבן, א באנדיט שלאָגט מאָטלען איבערן קאָפּ מיטן הענטל פון רעוואָלווער, דאס בלוט יושעט איבערן פאנים און מאָטל ווערגט א הויכן פויער מיט א בלויען בלוטיקן פליאַם אף דער רעכטער באַק.

— אילקאָ, דאכט זיך, דיין שוואָגער?.. — האב איך שטיל ארויסגעזאגט.

אילקאָ האט זיך טאמעוואטע פארקוקט אין א זייט, גלייך ער הערט גאָרניט מיין פראַגע, דערנאך צוגעגאנגען צום וויגל און מיט א פארוואָרגענער כריפּענדיקער שטימע האט ער אָנגעהויבן פארוויגן דאס קינד.

IV

א יונגער בליץ האט זיך באַגינען א פליעסקע געטאן אין כמאריקן הימל ווי א זילבערן פישל, ערגעץ אופגעוועקט א דונער, און איבערן דאָרף איז צעשוומען א רייצנדיקער רייעך פון אן ערשטן רעגן.

צו מיטאג איז אנגעקומען א בסורע, אַז א רויטער פאַרטיזאנישער אָטריאד האט פארנומען די נאָענטסטע באַנסטאנציע און שפּאַנט אהער.

אונדזער גרופּע איז מיטאמאָל געוואָרן אופגעלייגט, אויסגעגראָבן די ביקסן פון די קוואָרים, „אנטלױען״... בא די רייכערע פּױערים די פערד, און געלאָזט זיך אנטקעגן דעם פּאַרטיזאַנישן אָטריאַד.

פון דער ערד — א װײכע װאַרעמע פּאַרע, דער רעגן גיסט, און מיר — מיר בלאָנדזשען פון דאָרף צו דאָרף, אומעטום באַגעגנט מען אונדז אופגעלייגט, צופרידן, א טייל יוגנט גייט אוועק מיט אונדז. אָבער ווו דער אָטריאַד געפינט זיך — קאָנען מיר אַלץ ניט דערגיין.

שפּעט נאָך האַלבער נאַכט זיינען מיר צוגעפאָרן צום דאָרף, ווו עס וווינט אילקאָ קאָסיאַן, און געהאַט בעדייע איבערנעכטיקן. נאר בא דער הרעבליע האָט מען אונדז באַגעגנט מיט א שאָס.

אַלע זיינען ראַש אראפּגעשפּרונגען פון די פערד, און אנגעהויבן טרעפן אף וועמען מיר האָבן זיך אנגעשטויסן.

אביסל ווייטער פון דער הרעבליע האָט איין פּאַטרול דעם צווייטן, אפּאָנים, איבערגעגעבן די אומרויקע ידיעה מיט א שאָס.

— ווער שיסט דאָרט? — האָב איך א געשריי געטאָן.

פון יענער זייט הרעבליע האָט עמעץ אנגעפרעגט, ווער מיר זיינען.

— קאָלאָניסטן, יידישע קאָלאָניסטן.

די שטים האָט פּאָרגעלייגט, אז איינער פון אונדז זאָל צוגיין, נאָר אָן געווער.

כ׳האָב אויסגעטאָן די ביקס, אריבערגעשפּאַנט די הרעבליע. איך קוק זיך אום, איך זוך אין נאַסן כוישעך, נאָר — קיין מוטערמענטש.

וואָס זשע איז דאָס פאר א שפּיצל? און כ׳האָב אַ טראַכט געטאָן מאכן פליטע, נאָר ווי פון אונטער דר׳ערד איז נעבן מיר אויסגעוואַקסן א פּאַפּאַכע און אָנגעצילט אף מיר דעם ביקס:

— רוקי ווערך!

באַמאָפּט, שטרענג אויסגעפרעגט ווער בין איך, פּונוואַנען, צוגערופן א צווייטן און באפוילן מיך אָפּפירן אין שטאַב.

איך שפּאַן:

דער רעגן גיסט, און א כוישעך — כאַטש טאַפּ אים אָן מיטן האַנט. אינעם רעגנדיקן כוישעך זע איך אבער, ווי נעבן מיר שפּאַנט עפּעס אַ מעשונעדיק-הויכער פּאַרשוין אין א לאַנגער פּרויען-רעטאָנדע. און כ׳וואָלט געשוואוירן, אז ער גייט אף שטאָלצן.

איך פּרוּוו זיך דערוויסן, ווער זיי זיינען — מאַכנאָווצעס, פּאַרטיזאַנער, צי ווייסע, נאָר מיין באַגלייטער שווייגט.

איך שפּאַן.

שוין, דאַכט זיך, שפּעט נאָך האַלבער נאַכט, נאָר די הייזעלעך זיינען באַלויכטן, ערגעץ ליאַרעמט אַ האַרמאָשקע, ערגעץ זינגט מען „יאַבלאָטשקע”. איך פּרוּוו ווידער פאַרפירן אַ געשפּרעך מיט מיין באַגלייטער, נאָר — ווי צו דער וואַנט.

אין מויעך האָט זיך אָנגעהויבן פּלאָנטערן, אַז כ'בין באַשטימט אַריינגעפאַלן צום ווייסגוואַרדייאישן אָטריאַד, וואָס שטייט שוין פונלאַנג אין אונדזער ראַיאָן. אויף דעם אָטריאַד האָב איך דאָך געמאַכט אַ היפּש ביסל אָנפאַלן, און איצט, איצט וועט מיך עמעצער באַשטימט דערקענען.

פּלוצלינג — אַן אויסגעשריי:

— שטיי, ווער גייט!

אייגענע, אייגענע! — האָט מיין באַגלייטער געענטפערט און אָנגעוויזן מיר די טיר.

אַן אָנגערויכערט פּויעריש שטיבעלע. אייניקע באַוואָפנטע שלאָפן זיצנדיק אויף אַ לאַנגער באַנק, טייל — אויפן דיל, און נאָר באַם טיש, וואַכן דריי — אַ נידעריקער דיקער פּויער מיט אַ גלאַט פאַרסמאַליעט פּאָנים, נעבן אים — אַ יידישער באָכער מיט איינגעפאַלענע פאַרהאָרעוועטע באַקן, און כ'וואָלט געשווירן — אילקאַ קאַסיאַן. יאָ, אילקאָ קאַסיאַן. איבער דער פּלייצע — אַ ביקס אויפן רימען, און אין גאַרטל — צוויי האַנטגראַנאַטעס.

ער האָט מיך דערזען, פון פרייד אַרומגענומען און צעקושט זיך:

— נו, בראַטישקע, געקומען אונדזערע! איז ניט געזאָרגט!

דעם באַגלייטער האָט מען באַפוילן, ער זאָל אַריינפירן אין דאָרף מיינע כאַווריים, וואָס געפינען זיך אויף יענער זייט הרעבליע, און אָפּגעבן פאַר זיי אַ שטיבל צום שלאָפן.

מיר זאַלבעפערט האָבן זיך געזעצט צום טישל און אָנגעהויבן באַהאַנדלען דעם פּלאַן, ווי אַזוי צו פאַרנעמען דעם גאַנצן ראַיאָן.

. . . .

. . . .

. . . .

אַז איך בין צו האַלבן טאָג אופגעשטאַנען, איז דער הויף שוין פול געווען מיט פויערים, און דער פאַרטיזאַן מיטן גלאַטן פאַרסמאַליעטן פּאָנים איז געשטאַנען אף א פעסל, און רויק, געלאַסן גערעדט פאַרן אוילעם. גערעדט, אַז עס איז שוין נימעס געוואָרן אלע טאָג א נייע מאַכט; וועגן די פריצים, וועגן די קאַדעטן — איז ניטאָ וואס צו רעדן, און דעם טאַם פון מאַכנאָס מעמשאָלע — ווייס מיר שוין גוט. איז לאָז שוין נעמען א סאָף!

אַפן פעסל איז שווער אַרופגעקראָכן אַ בייכיקער פויער מיט א גלאַנציק פעטן פּאָנים, און אַראָפּגענומען דאס היטל:

— הערט־זשע ליבע מענטשן, מע לייגט אונדז פאָר ראַטנמאַכט, גוט, זאל זיין ראַטנמאכט, אבער ווי האלט עס מעקויעך דער פארשאָלטענער קאָמונע? איין מאל האט מען אונדז שוין אָפּגענאַרט, טאָ זאל זיך דער אָראַטער צעשרייבן אין וואָלאָסט: ערשטנס, אז ראטנמאכט, און ניט קאָמונע; צווייטנס, אז די ראטנמאַכט שיקט אונדז גלייך קעראסין, זאַלץ און מאַנופאקטור וויפל דאס דאַרף באדארף; און דריטנס, וויפל איינער האט צוגענומען בא די פריצים, איז דאס זיינס, זיינס. — אָט פאר אזא ראַטנמאכט וועלן מיר זיך שלאָגן ביזן בלוט.

צווישן אוילעם איז געוואָרן א טומלענדיק געמורמל, א געקריגעריי, א געשריי, אז די קולאקעס דאַרף מען שלאָגן, פונקט ווי די קאַדעטן, און עמעץ האט זיך אפילע פארמאָסטן אפן בייכיקן פויער. פלוצלינג איז אָבער אָנגעקומען אילקאָ קאַסיאַן און צוגעפירט דעם פויער מיטן בלויען בלוטיקן פליאַם אף דער רעכטער באַק, צוגעפירט פאר דער ברוסט, ווי אַן אָקס פאר די הערנער.

א בלייכע, אַ צעריצטע איז פון שטיל־געוואָרענעם אוילעם אַרויס־געלאָפן האַנע, און אָנגעהויבן שלאָגן אילקאָן איבער דער האנט:

— לאָז אָפּ, רויצייעד, לאָז אָפּ, דעם ברודער, זאָג איך דיר.

אילקאָ האט זיך נאָר פארביטערט צעשמייכלט, און ארוף אַף דער פאס.

זיין שטים האָט אופגעקלונגען ציטערדיק, פאַרוואָרגן, גלייך עפּעס שטיקט אים, און דערציילט האט אילקא, ווי אזוי ער איז צוגעפאָרן צו דער קרענצע, ווי אַזוי ער האט זיך געבעטן בא די באַנדיטן, אז די פּאָר יידן, וואס האבן נאָך געזיפעט, זאָל מען ניט דערשיסן, נאר ער, דער שוואָ־גער זיינער, האט אים דערפאר אונטערגעזעצט דאס אויג, אריינגעוואָרפן

אלעמען אין קרענעצע און געוואלט ארײַנוואַרפן אפילע אים, אילקאָן, און די אייגענע שוועסטער לאָזן אַן אַלמאָנע.

— דו לײַגסט ווי א הונט! — האט האַנע אויסגעשריען.

— איך לײַג? אָן־אָ — האט ער אנגעוויזן אַף מיר — אָן בא אים פרעג, ער האט זיך פון זיי געראַטעוועט א פאַרווונדעטער.

מיטן גאנצן קערפּער, מיט א פײַנלעך נײַגעריקן בליק האט זיך האַנע אַ צי געטאָן צו מיר און אַלץ געווארט, איך זאל אָפּלייקענען אילקאָס רייד. נאר מײַן וואָרט האָט אופגעקלונגען אנדערש.

האַנע האט זיך ראַש א צי געטאָן אַף צוריק, געבליבן שטיין ווי א געליימטע, און נאָר גרויסע שטומע טרערן האבן זיך אַראָפּגעגליטשט אַף אירע אײַנגעפאַלענע באַקן.

— הערט זשע מענטשן — האט אילקאָ אויסגעשריען — כאָטש ער איז מײַן שוואָגער, נאָר מײַן האנט וועט אַפילע קיין ציטער ניט טאָן.

לעכאטכילע האט דער באַנדיט געפרווט לײַקענען שטיין און בײַן, דערנאך איז ער געפאַלן אף די קני, אָנגעהויבן קושן די ערד, און בעטן מעכילע.

אן אלטער פויער האט אים מיטן פוס א האַק געטאָן אין פּאָנים, און צעשריען זיך:

— אָנגעכאַליגאַנעט, און איצט — מעכילע. ווי אַ הונט צעשיסן!

אין דער שווערער, ערנסטער שטילקייט האט דאס וואָרט „צעשיסן" אָפּגעקלונגען אזוי קלאר, אזוי געוויינלעך, און נאר בא האַנען ארויסגע־רופן א קורצן קרומען צוק איבער דער לינקער זײַט פּאָנים.

אַ שטומער, אן אָנגעכמורעטער איז דער אוילעם געשטאַנען, געקוקט, ווי באַם באַנדיט שטעלן זיך די האָר קאַפּויר; געקוקט, ווי ער פויזעט אף די קני מיט אויסגעשטרעקטע בעטנדיקע הענט, און זײַנע ארויסגע־שטאַרצטע בלינדע אויגן זוכן, בעטן מיטגעפיל.

די גאנצע צײַט בין איך געשטאַנען אין א זײַט און ניט געקאָנט טרעפן א צאָן אף א צאָן. דאס פעלד, די קרענעצע, זאלמען מיטן צו־נויפגעפלעטשטן עמער, איציק־מענדלס דריגעדיקע פּיס, מאָטלס פאַר־גלעזטער טויטער בליק — אלץ איז פלוצלינג אופגעשווומען פאר די אויגן, און ס'האט מיך א צי געטאן א לעצט מאל ארײַנקוקן דעם באַנדיט אין פּאָנים, און מיט די ציין און מיט די נעגל אײַנטרינקען זיך אין זײַן גאָרגל.

דער באַנדיט איז אָבער צוגעקראָכן אַף די קני צו האַנען, ארומגע־
כאפּט אירע פיס און אָנגעהויבן יאָמערן:

— שוועסטערל, ראַטעווע, ראַ־טע־ווע.

מיט א פרעמדן, מיט א פאַרשטיינערטן בליק האט זי עטלעכע סע־
קונדן אלץ געקוקט אין דער ווייט, דערנאך אראפּגעבויגן זיך, אָפּגעריסן
אים פון אירע פיס, און מיט אַ מידן, שיקערן טראָט אוועק א שטומע,
א צונויפגעהויקערטע.

פון אָנגעכמורעטן הימל האט זיך אַראָפּגעלאָזט אַ גרויסער פרייל־עכער
רעגן, און צעטריבן דעם אוילעם.

V

די קאַנאַנאַדע האט זיך אָנגעהויבן גאר אינגיכן, און מיר זיינען
אַוועק פון דאָרף, אַוועק אַף וואָכן, אַף כאדאשים, אוועק אף הונגער
און אַף לייד.

פון רעכטס האט אונדז באשאָסן מאכנאָ, פון לינקס — די ווייסע. און
צום שוואַרצן וואלד בא סטאַנציע זנאַמענקע דערגאַנגען איז שוין נאָר
א העלפט פון אונדזער אָטריאַד.

אהער, אין שאָטן פון די הונדערטיאָריקע דעמבעס, האבן זיך איינ־
ציקווייז געזאמלט אוקראַינישע פויערים, יידישע אַרבעטער, געגערט זיך
מיט שוואָמען, די בראַנד פון די ווונדן מיט בלעטער געקילט, און גע־
זאמלט קויכעס פאר לעצטן, פאר בלוטיקן אָנגריף.

די בלאַט פון בוים פלעגט אונדז צודעקן, די שיין פון טאָג פלעגט אופ־
וועקן. און ווען ס׳איז ניט פאַרגעשטאַנען קיין שלאַכטן — האט מען געשפּילט
אין קאָרטן, געלויזט זיך, פאריכט די זאָטלען, און פון לאַנגווייל — אָן
אופהער געריכערט געטריקנטע בלעטער.

דער טאָג פלעגט דורכגיין אין געפילדער, די נאַכט אָבער, די נאַכט
האט אַלעמען געפרעסט.

שטילע און פאַרטראַכטע פלעגן מיר שאָענווייז ליגן, צוהערן זיך, ווי
דער וואלד פאַרוויגט זיין אייגענע שטילקייט; קוקן, ווי דורך די צווייגן
זיפן און זיפן זיך טויזנטער שטערן, גלייך דער הימל באַשיט אונדזער
וואַלדישן אומעט מיט ליכטיקע זילבערנע האָפן.

6948

דאָרט אָבער, אין יענעם דאָרף, ווו האַנע איז פאַרבליבן, דאָרט — איז דעמזעלבן אָוונט אָנגעקומען אַ גרויסער אָטריאַד אינגושן, אין הויף פון וואָלאָסט אופגעזאַמלט אַלע פויערים און, לויט דער מעסירע פון די קולאַקעס, האט זיך אָנגעהויבן די עקזעקוציע.

רעכטס און לינקס האבן געברענט צוויי שייטערן פון צווייגן און קאַמיש, באַ די שייטערן זיינען געשטאַנען צוויי אינגושן, און מיט די באַגנעטן פון די ביקסן אונטערגעהויבן די צווייגן, זיי זאָלן פלאַקערן העלער.

דאָ, באַ די רויטע שייטערס, האבן זיי אויסגעזעען, ווי הויכע שוואַרצע איסטוקאַנען, אָנגעטאָן אין שוואַרצע בורקעס און פאַפּאַכעס.

אין מיטן הויף, צווישן די שייטערן זיינען געשטאַנען צוויי לאַנגע בענק, און פאַרלעכוויז זיינען די פויערים צוגעגאַנגען מיט אַראָפּגעלאָזענע הויזן.

אין די געבויגענע קעפּ, אינעם געפּענטעטן טראָט האט זיך געפילט יענע פאַרביטערטע, שטומע אומבאַהאָלפנקייט, וואָס זעצט זיך אָפּ אינעם מאַרך, אינעם בלוט, זעצט זיך אָפּ אין אַלע גלידער מיט אַ בריענדיקער דורשט נאָך נעקאָמע, און געבירט כורבן.

רייטנדיק אַף אַ שטול איז נעבן די בענק געזעסן אַ יונגער אָפיציר מיט אַ ברוינעם שראַם אַפן באַק, דאַרשטיק געזויגן אַ פּאַפּיראָס נאָך אַ פּאַפּיראָס, מיט א גיריקן, וועלפישן בליק געקוקט, ווי די שאָמפּאָלן קאַרבן רויט די נאַקעטע לייבער, געקוקט, געוואַנדערט מיטן פּאַפּיראָס פון איין מויל - ווינקל צום צווייטן, און נאָך יעדער ברי פון שאָמפּאָל, איז פון זיינע צונויפגעפּרעסטע ציין אַרויסגעפלויגן אַ קאָמאַנדע, ווי אַ כריפּענדיקער הינטישער ביל:

— איינס, צוויי, איינס, צוויי, איינס צוויי.

אַרום פלויט זיינען געשטאַנען פויערטעס און געכליפּעט. לעכאַטכילע — שטיל, פאַרשטיקט, נאָר וואָס מער מע האט געשמיסן, אַלץ שטאַרקער און פאַרצווייפלטער איז געוואָרן דאָס געוויין.

— היי, איר, סטיערוועס! — האט דער אָפיציר אַ בריל געטאָן — וואָס הוילט איר פאַר דער צייט? — אייער ריי איז ערשט מאָרגן.

דאָס געוויין איז מיטאַמאָל פאַרוואָרגן געוואָרן, און אין דער נאַכטישער שטילקייט האט זיך נאָר געהערט, ווי עס טרישטשען די ברענענדיקע

צווייגן, און ווי די קאַלטע שאַמפּאָלן בריען זיך אַרײַן אין לײַב מיט אַ ריטשענדיקן געצייל:

— איינס, צוויי, איינס, צוויי, איינס, צוויי.

טייל אָפּגעשמיסענע פֿלעגן אַפּגיך אַ כאַפּ טאָן מיט די הענט די הויזן, אָפּלויפֿן עטלעכע טריט און מיט אַ פֿאַרוואָרגענעם רעווען פֿלוצלינג אַ פֿראַל טאָן אַף דער נאַסער ערד.

טייל זיינען שוין ניט געווען בעקויעך אופֿצושטיין און, ווי אונטערגעזויגענע וואָרצלען, פֿלעגן זיי זיך אַראָפּקייקלען פֿון דער באַנק אַף דער ערד, און אַף אַלע פֿיר אַוועקריכן, ווי מעשונעדיק־גרויסע זשוקן מיט צעבלוטיקטע נאַקעטע הינטנס.

פֿון מאָל צו מאָל פֿלעגט צו די בענק צוגיין האַנעס ברודער מיט בלויען פֿליאַם אַף דער באַק, און גאַליק א קוק טאָן אַ געשמיסענעם אין פּאָנים:

— נו, די באָלשעוויקעלעך זיינען אונדזערע כאַוויירים? האַ, קאָמוניע?

ווי נאָר די ריי איז דערגאַנגען צו יענעם אַלטיטשקן, וואָס האָט אים געגעבן אַ האַק מיטן פֿוס אין פּאָנים, בעשאַס ער האָט געבעטן מעכילע, איז האַנעס ברודער האָפּערדיק צוגעלאָפֿן צום אַלטיטשקן, אַראָפּגענומען דאָס היטל און טיף פֿאַר אים פֿאַרנויגט זיך:

— זייט זיך מאַטריען, אַראָפּלאָזן די הויזעלעך, כוועדאָר טראָכימאָוויטש.

פֿונעם גיפּטיקן שטעכווערטעלע איז דער אַלטער בייזער געוואָרן, שטאָלץ אַ שפּיי געטאָן אים אין פּאָנים און געלאָזט זיך אין אַ זייט:

— וועסט ניט דערלעבן, אויסוורף.

אַ וווקסיקער אינגוש האָט אים אַבער טייקעף געכאַפּט פֿאַרן האַנט און אַזאַ שליידער געטאָן, אַז דער אַלטיטשקער האָט זיך צוגעקייקלט צו די בענק, פֿלינק אופֿגעשפּרונגען און אַ שמיץ געטאָן דעם אינגוש דאָס היטל אין פּאָנים:

— כ׳וועל זיך ניט לייגן, אַזאַיאַטסקע פּאַסקודע!

ווי אַן אָפּגעבריטער מיט אַן אָנגעצונדענעם פֿאַרגליווערטן בליק איז דער אָפֿיציר אופֿגעשפּרונגען און כריפּענדיק אַ בריל געטאָן:

— אין פֿייער!

אַף איין רעגע איז דער שייטער ווי צוגעטישקעט געוואָרן, און נאָר צעשפּריצט זיך מיט גרויסע פֿונקען, ווי מיט גאָלדענע שמעטערלינגען. די האָר אַפֿן אַלטנס קאָפּ, די באָרד, די קליידער האָבן זיך אַבער טייקעף

אָנגעצונדן, און דער שייטער האט זיך צעפלאַקערט מיט סמאַליענדיקע צינגער.

ערגעץ נעבן פלויט האבן הענט אין גרויל אַ פליעסקע געטאָן, פאַרוואָרגענע גאָרגלען האבן נאָר באַוויזן ארויסצושלוקערצן:

— אוי, גאָטעניו! — און טייקעף פארכאַלעשט געוואָרן.

פלוצלינג האט זיך דער אלטער אַ ריס געטאָן פון דעם ברענענדיקן געלעגער און ווי אַ לעבעדיקער שייטער געלאזט זיך לויפן. אין וועג האט אים אבער אָנגעיאָגט דעם אפיצירס קויל, ווי פלאַמענדיקע פליגל אופגעפלאטערט זיינע הענט, און אַ ברענענדיקן צוגעשמידט אים צו דער ערד.

VI

ביז שפעט אין נאַכט איז דאס דאָרף פארהילכט געווען מיט אַ קלאפן אין פויקן, מיט אַ געפליעסק פון הענט און מיט שיקערע געזאנגען. טייל געזאַנגען — דורכגעהאָפטענע מיט אַ ווילדער, טאַנצנדיקער פרייד, טייל געזאַנגען — מיט אזא פארבענקטן, ענדלאָזן אומעט, גלייך דאס זינגען ניט קיין מענטשן, נאָר פון די קאַווקאַזער בערג האט אראָפּגעבלאָנדזשעט אַ מאכנע הונגעריקע שאַקאַלן און זיי הוילן אינעם דאָרף.

פון מאל צו מאל פלעגט זיך אינעם געזאנג אריינרייסן א הארצרייסנדיקער געשריי פון א פרוי, מע זאָל זי ראטעווען, נאר אָפּגעענטפערט האבן איר נאָר פויקן, געפליעסק פון הענט און שיקערע געזאַנגען.

אַ בלייכע, אַ פאַרציטערטע איז האַנע געזעסן אַפן בעט, צעשראָקן געדריקט דאס קינד צום ברוסט און מיט פאַרטרערטע, בעטנדיקע בליקן אלץ געקוקט צו דער קוים־באלויכטענער איקאָנע.

נאָך האלבע נאַכט האט מען איינצייטיק אָנגעקלאַפּט אין טיר און אין פענצטער:

— עפן!

דער הילצערנער ריגל האט סאָפּקאלטאף ניט אויסגעהאלטן, אפגעשפרונגען פון טיר מיט אַ גרילצענדיקן קרעכץ, און אין צימער זיינען אַריין א צענדליק אינגושן.

האַנע איז אַלײן געזעסן אַ צוגעקאָװעטע צום בעט, מיט פֿאַרפֿרױרענע ציטעריקע הענט פֿעסטער געדריקט דאָס קינד צום ברוסט און נאָר גע־קוקט, װי עס רוקט זיך אַף איר אַ הױכע, שװאַרצע מאַסע מיט אױסגע־קראָכענע רױט־צעשװאָלענע װיעס:

— אַ פֿאַרװוּנדעטן זשיד, אַ באָלשעװיק האָסטו געשפּײזט און געקעכלט, און אונדז װילסטו אפֿילע ניט עפֿענען? — און אַ נאָהאַיקע מיט אַ בלײַ־נעם עק האָט אָפּגעבריט איר פּלײצע.

האַנע איז אױפֿגעשפּרונגען, האָסטיק אַרײַנגעװאָרפֿן דאָס קינד אין הענגעענדיקן װיגל און אַרױסגערוקט דאָס ברענענדיקע קנױטל פֿונעם שעלעכל בױמל:

— פֿאַרװאָס שלאָגט איר?

דער אינגוש מיט די רױטע קראַנקע װיעס האָט אַף איר אַ קוק גע־טאָן מיט אַזאַ פֿאַרװוּנדערטן בליק, גלײַך ער פֿאַרשטײט גאָרניט, װי נעמט זיך גאָר צו איר אַזאַ האָזע צו פֿרעגן פֿאַרװאָס מע שלאָגט:

— װוּ איז דײַן מאַן?

— כ׳װײס נישט.

— אַזױ, װײסט ניט? — און ער האָט אָנגעהױבן קוקן אַפֿן אױװן, אונ־טערן בעט, זוכן צװישן דעם בעטגעװאַנט, און דערװײַל געװאָרפֿן די קישנס צו די אינגושן:

— סאַרקיסאָװ, כאַמאַראָװ, האָסט ניט אַף װאָס צו שלאָפֿן? — נאַ!

אין װיגל איז דאָס קינד געלעגן װי אַ קלײן בורדיוקל װײַן מיט די פּיסלעך אַרױף, געקוקט, װי סע פֿליען די קישנס, פֿון פֿרײד געקװיטשעט און שטיפֿעריש געדריגעט מיט די פּיסלעך.

נעבן װיגל איז געשטאַנען אַ גרױער אינגוש מיט דרײַ פֿאַרזשאַװערטע פֿעדערשטע צײן, אין נאַקעטן פּופּיק געקיצלט דאָס קינד מיטן פֿינגער און זײדיש געפּלאַפּלט צום קינד:

— האַ! ביסט אױך אַ באָלשעװיק?

אַ בלײַכע פֿון סינע און פֿון אופֿרעגונג איז האַנע געשטאַנען צוגעפּרעסט צום װינקל, װוּ די איקאָנעס הענגען. װי אַ גרױסע בלײַ־כע איקאָנע שטום געקוקט, װי די אינגושן טײלן אײן צװישן זיך אירע קישנס, געקוקט און געהאָפֿט, אַז מיט דעם װעט זי אָפּקומען. נאָר דער אינגוש מיט די רױטע, קראַנקע װיעס האָט צוגױפֿגעװיקלט איר

געשטעפּטע קאָלדרע, פאַרוקט זי אונטערן אָרעם און באַפוילן האַנען מיטגיין.

— וווהין?

— צו אונדזער נאַטשאַלניק אַף אַ רינ־דע־ווו־עלע.

פונעם וואָרט „רינדעווועלע" איז איר אַנטרונען דאָס לעצט ביסל בלוט פון די ליפּן. און די גוואַלד־געשרייען, וואָס האָבן זיך דעם גאַנצן אָוונט געטראָגן פון אַלע עקן דאָרף — די אַלע גוואַלד־געשרייען זיינען מיט אַ גערדאָפּלטן גרויל פּלוצלינג צוגעשוווּמען איר צום אויער און אַריינגעשריען: זי זאָל זיך ניט רירן פון אָרט, אויב נאָר זי וויל ניט, אַז מיט איר זאָל געשעען דאָסזעלבע, וואָס מיט זיי.

דאָ אין צימער דאַרף זי זיי דערקלערן, אַז די באָלשעוויקעס קאָן זי ניט אָנקוקן; דאָ אין צימער דאַרף זי זיי דערווייזן, אַז שולדיק אין אַלץ איז דער מאַן. ער איז מיט די באָלשעוויקעס געווען כאַווער, ער איז מיט זיי אַוועק דער רועך ווייסט וווהין און זי מיטן פּיצל קינד געלאָזן אַף הפקר:

— מאַמעש אַוועקגעוואָרפן און אַוועק מיט די באָלשעוויקעס.

דער גרויער אינגוש האָט אַרויסגענומען דאָס קינד פון וויגל, פאַרזיכטיק פאַרוויקלט עס אין שאַל און צוגעטראָגן צו האַנען:

— אים, דעם נאַטשאַלניק אונדזערן, אים וועסטו דאָס אַלץ דערקלערן, ער איז בא אונדז אַ שטרענגער, נאָר אַ גערעכטיקער, און מיר, מיר זיינען מענטשעלעך קליינינקע, — מע הייסט אונדז, גייען מיר.

אין זיין בליק, אין זיינע רייד האָט האַנע דערפילט אַ צייכן פון וואַרעמען מענטשלעכן מיטגעפיל, און אַוועק איז זי מיט אַ פעסטער זיכערקייט, אַז אָט דער גרויער אינגוש, ער וועט ניט דערלאָזן, מע זאָל זיך מיט איר באַגיין, ווי מיט די, וואָס האָבן געשריען גוואַלד. אים אָבער, דעם נאַטשאַלניק, אים וועט זי פאַלן צו די פיס, אים וועט זי דערציילן אַלץ, וואָס אין דאָרף איז פאָרגעקומען, און אַז שולדיק אין אַלץ איז נאָר דער מאַן אירער.

באַם שכיינעסדיקן הייזל האָט זי אָנגעקלאַפּט אין פענצטער, איבערגעגעבן דאָס קינד אַ דערשראָקענער אַלטיטשקער, און מיט אַ שטים פון אַ איבערגעפּרווירענער געבעטן, זי זאָל אָפּטראָגן דאָס קינד צו איר מאַמען און אכטונג געבן אַף איר שטוב.

דער הויכער נאַכטיקער הימל איז אינגאַנצן געווען באַדעקט מיט שטערן. נאָר אַזוינע גרויסע, אַזוינע העלע, ווי אויסגעבאָדענע אינעם באַטאָגיקן רעגן. און אַרום האַנען — ווי שטומע פינצטערע שאָטנס שפּאַ־נען סאָפּענדיקע פּאַפּאַכעס, שפּאַנען שוואַרצע בורקעס מיט ביקסן אַף די אַקסל, און ווי אונטער אַ שוואַרצער כופּע פירט מען זי אַהין צום נאַ־טשאַלניק, וואָס קאָן זי צעטרעטן ווי אַ וואָרעם און קיינער, קיינער וועט זיך ניט איינשטעלן פאַר איר. יאָרן אָפּגעלעבט מיטן מאַן, און אַז די בייזע שאָ איז געקומען, איז ער גאָר אַנטרונען מיט די באָלשע־וויקעס.

דעם גאַנצן וועג איז זי געגאַנגען אַ פאַרטיפטע, אַלץ געכאַזערט אין געדאַנק, מיט וואָסערע ווערטער וועט זי אים צופאַלן צו די פיס, דערציילן, ווי אַזוי דער מאַן האָט זיך צונויפגעפאָרט מיט די יידלעך, און צוליב די יידן און צוליב די באָלשעוויקעס געלאָזט אַף הפקר אי זי, אי דאָס קינד.

אַף אַ קורצער הילצערנער בעט איז דער אָפיציר געלעגן די הענט אונטערן קאָפּ, די פיס געפלאָכטן אַפן ווענטל פון בעט און געדרימלט.

דער אינגוש מיט די רויטע וויִעס האָט אים צוויי מאָל ראַפּאָרטירט, אַז דעם באָלשעוויק איז ניט געלונגען געפינען, נאָר זי, די ווייב זיינע, איז דאָ אין צימער און ער וואַרט אַף זיין באַפעל.

פאַרשלאָפן האָט דער אָפיציר נאָר אַ בורטשע געטאָן, מע זאָל זי ביז אינדערפרי פאַרשפּאַרן, און אויסגעדרייט זיך מיטן פּנים צו דער וואַנט.

פונעם אָפיצירס באַפעל איז האַנען מיטאַמאָל געוואָרן גרינגער אַפן האַרצן: ביז אינדערפרי וועט זי אָפּזיצן אין קוטוסקע און מאָרגן, מאָרגן וועלן פויערים דערוויסן וועגן איר אַרעסט, דערוויסן וועלן זיך די עלטערן, דער ברודער און מע וועט זיך געוויס איינשטעלן פאַר איר.

נאָר אַנשטאָט פאַרשפּאַרן זי אין דער דאָרפישער קוטוסקע, האָט מען זי גאָר אַריינגעפירט אין אַ גרויסער קלוניע, ווו די אינגושן זיינען רייענווייז געלעגן אַף אויסגעבעטן שטרוי, און באַפוילן איר לייגן זיך.

עפעס איז האַנע מיטאַמאָל באַשלאָגן געוואָרן מיט אַ קאַלטן שווייס, און דערפילט, אַז די ערד טרייסלט זיך אונטער אירע פיס.

די אינגושן זיינען אייליק אופגעשטאַנען פון די געלעגערס און איינציק־ווייז אָנגעהויבן זי באַקוקן מיט פעטע, גיריקע בליקן.

איז זי צוגעגאנגען צום אַלטן אינגוש און אַ ווײנענדיקע געווענדט זיך צו אים, ער זאָל זי פארטיידיקן: איזן איז ער דאָך אַ טאטע פון קינדער, ערגעץ האט ער דאָך מיסטאָם אויך אַ טאָכטער.

— אַוואדע האב איך אַ טאָכטער — האט דער אלטיטשקער געענט־פערט, — אַפילע אַ ווייב אויך, נאָר העט, העט אַזש אין דאַגע־סטאַן.

הינטער איר פלייצע איז צוגעגאנגען דער אינגוש מיט די רויט־צע־שוואָלענע וויעס, שטייף זי אָנגענומען בײַ די אַקסל און מיט אַ היציקן אָטעם אָפּגעבריט איר אויער:

— ווייבל, ס'איז מילכאמע־צייט, לייג זיך און אויס!

מיט א ווילדן אויסגעשריי קאראול האָט זיך האַנע א ריס געטאָן פון אים און — צום טיר, נאָר דער אינגוש האָט זי אָנגעכאפּט פאַרן אויס־געפלאָכטענעם צאָפּ, א ציִ — און געפאלן איז זי צו דער ערד.

אָנגעהויבן האָט זיך א פארביטערטער געראנגל מיט הענט, מיט ציין, מיט נעגל. עטלעכע מאָל איז האַנע אופגעשפרונגען, נאָר פון עמעצן געכאַפּט א זעץ איבער די פיס און ווידער ווי א שטיין געפאלן צו דער ערד; עטלעכע מאָל איז איר געלונגען אָפּרייסן זיינע הענט פון איר מויל און אויסשרייען קאראול, נאָר א שווייסיקע דלאָניע האָט איר ווידער פאַרשטאָפּט דאָס מויל, שווייסיקע הענט האָבן אַלץ געריסן אירע אין קראמפן צונויפגעפלאָכטענע פיס, ביז זי איז געבליבן אָן אטעם און אָן קויכעס.

א לאנגע צייט האָט זי נאָך געהערט ווי היציקע אָטעמס צאפּלען איבער איר פאנים, צאפּלען מיט א גערוך פון סאמאהאָן, מיט איבער־געברענטן עקלדיקן רייעך פון טאבעק, און פון פוילע ציין. געהערט, ווי דער אלטיטשקער האט עמעצן דערלאנגט א פאטש אין באַק און צע־שריען זיך, פארוואס מע דערלויבט זיך קריכן אויסער דער ריי, און לעסאָף האָט האַנע אופגעהערט פילן און הערן.

געלעגן איז זי שוין א געכאלעשטע, א פארגליווערטע, און די ריי האט זיך אלץ געצויגן.

באגינען האבן זי צוויי אינגושן גענומען פאר די הענט, צוויי פאר די פיס, אריבערגעטראגן אף דער צווייטער זייט גאס און אוועקגעלייגט בײַם פלויט.

א פארשלאָפּענער הונט האָט א שמעק געטאָן איר טויטן בלייכן שטערן, א שמעק געטאן די פיס און פארדראָסלעך צעבילט זיך, גלייך ער רופט די דאָרפישע איינוווינער, מע זאל טייקעף פּראָטעסטירן קעגן דערדאזיקער אַוולה.

געקומען צו זיך איז האַנע שוין בא איר מאמען אין בעט. מיט קיי-נעם האט זי ניט אויסגערעדט קיין ווארט, קיינעם ניט פארטרויט איר שאנד און וויי, נאר אפן פינפטן טאג איז זי אופגעשטאנען, ארייגעגע-לייגט אין זאַק צוויי לעבלעך ברויט, מיט א שטומען טויטן בליק א קוק געטאָן אפן קינד, איבערגעצייילעמט דאָס וויגל, איבערגעציילעמט דאס קינד און אוועק פון דאָרף.

איינמאל באגינען, האט א פּאטרול פלוצלינג צעשאסן די וואַלדישע שטילקייט, געצוואונגען אנלאָדן די ביקסן, אנזאָטלען די פערד און גרייטן זיך צום שלאכט. נאר אנשטאָט א סוינע, האָט מען צום שטאב גאר צוגעפירט א פויערטע.

פונדערווייטן זע איך עפּעס א באקאנטע פיגור, א באקאנטער שאַל. איך דערנעענטער זיך — האַנע.

צוגעקומען, מיט א פארשעמט הארציק שמייכעלע געפאלן אָף איל-קאָס ברוסט, און פלוצלינג ארויסגעכליפּעט, אז די קולאקעס האָבן אונ-טערגעצונדן זייער הויז, געסאַמט די פערד און געסאמט די בעהיימע.

אילקאָ האָט הילכיק א קריץ געטאָן מיט די ציין, אָפּגענומען זי פון ברוסט און איינגעשטאָכן זיך אין אירע אויגן:

— טאקע אף טויט?..

פון אונטער די צונויפגעוואקסענע געדיכטע ברעמען האבן אָבער זיינע קאַרע אויגן נאר איין בייזן בליץ געטאָן, און טייקעף ווידער אופגע-שמייכלט זאָרגלאָז און פריילעך:

— נו, זאָרג ניט, האַנע, איינגיכן וועט אלץ זיין אונדזערס, אלץ, און מיט די קולאקעס וועלן מיר נאָך האָבן א שמועס.

דעם גאנצן טאג איז דער אָטריאד געווען פריילעך, אופגעלעבט, אופגעהערט מאכן יופּעס, מיט שטילן אָפּשיי געקוקט אף זייער קאָמאַנדיר, אף אילקאָ קאסיאנען, און געדרייט זיך ארום האַנען מיט א צארט שמייכעלע אין די אויגן, און מיט א העפלעך וואָרט אף די ליפּן.

צו אָוונט האט מען פון ערגעץ געבראכט א הארמאָשקע, געבראכט א פאגאָט, א גראמאָפאָן און א וועלְיאַנטשעל.

דער הונדערטיאָריקער שווארצער וואלד האָט שוין געהערט דאָס גע־זאנג פון פויגל, דאָס געזאנג פון הארמאטן און שראפנעלן, געהערט דעם לעצטן כריפ פון פארוווּנדעטע פארטיזאנער, און איצט, לעקאָוועד האַנעס קומען, האָט ער דערלעבט הערן א פארטיזאנישן טורניר צווישן א גרא־מאָפאָן מיט א פאגאָט, א טורניר צווישן א הארמאָשקע מיט א וועלְיאַנטשעל.

ביז שפעט אין נאכט האבן די פארטיזאַנער געהוליעט, אלץ געפלייסט זיך אויסצוזונעמען בא האַנען מיט זייערע טענץ און געזאנג.

לעכאטכילע איז זי אויך באהערשט געוואָרן פון דער פריילעכער שטי־מונג און געזונגען און געטאנצט.

בא האלבער נאכט האט זי זיך אוועקגעזעצט אף א וואָרצל פון א דעמב, אונטערגעשפארט די קאָפּ מיטביידע הענט און מיט אן אפּגע־שיידטן פארגליווערטן בליק אלץ געקוקט אפן ברענענדיקן שייטער.

דאָס געזאנג, די טענץ זיינען שוין ניט דערגאנגען צו איר געהער, געזעסן איז זי א פארטיפטע, א פארקלעמטע און אפילע ניט געהערט, ווען אילקאָ איז צוגעגאנגען און זי ארומגענומען.

דערפילט האָט זי נאָר, אז עמעצער אָטעמט אף איר מיט א גערייעך פון סאמאָהאָן, פונקט מיט אזא גערייעך, ווי אין יענער נאכט אין קלוניע בא די אינגושן. און פלוצלינג האָט זי זיך א ריס געטאָן פון ארט און מיט א ווילד געשריי „קאראול, מע פארגוואלדעוועט“ געלאָזט זיך לויפן איבערן וואלד.

VII

טעג — אין אנפאַלן, אין שיסערייען, אין קאָרטנשפּיל; נעכט — אין טענץ און אין געזאנג האָבן זיך אלץ געצויגן און געצויגן.

האַנע איז געווארן אופגעבונדן מיטן גאנצן אטריאד, פון גראָזן גע־קאָכט רעפועס פאר די פארוווּנדעטע, געוואַשן האָנעטשעס און געלאַטעט.

אין שאָטן פון אַ הונדערטיאָריקן דעמב זיינען אף די שפיץ פינגער גע־זעסן האַלב נאקעטע פארטיזאנער, מיט הילכיקע פּעטש געטריבן די פליגן פונעם פארברוינטן לייב, מיט דאנקבארקייט געקוקט, ווי האַנע לאטעט

זייער איינציק העמד, א העמד, ווי א בלעך, א האַרטס פון ברוד און פון שווייס. און אינאָווּנט, בא צעלייגטע שייטערן האָט מען געהעפּעט פּאָלקעס ביז דער טיפער נאַכט אַריין.

איינמאָל, נאָך א טאַנץ מיט מיר, האָט זי מיך אָפּגעפירט אין א זייט און מיט א פינקלענדיקן, האַרציקן בליק א קוק געטאָן אף מיר:

— זייט מיר מוחל, כאַווער, מיין נאַרישע ווייבערשע קאָפּ האָט פריער גאָרניט פאַרשטאַנען, גאָרניט פאַרשטאַנען, — און אף אירע באַקן האָבן זיך אַראָפּגעגליטשט גרויסע פינקלענדיקע טרערן.

דאָ, צווישן אונדז, איז האַנע געוואָרן גאָר אַן אַנדער מענטש. מיט א שמייכל איבערגעטראָגן, אַז מע האָט צו צוויי מעסלעס ניט געהאַט קיין ביסן ברויט אין מויל. טאָג און נאַכט געפּאָטיעט אַרום די פאַרווּנדעטע, פאַר אַלעמען געזאָרגט, און דאַכט זיך פאַרגעסן, אַז דאָ, צווישן די פּאַר־טיזאַנער געפינט זיך איר מאַן.

האָט מען געדאַרפט מאַכן א סאַקאָנעדיקע ערנסטע אויסשפּירונג — איז געגאַנגען האַנע; איז מען געקומען מידע פון שלאַכט און ס'האָבן פאַרפעלט מענטשן אין פּאַטרול, האָט האַנע אָנגעטאָן א ביקס און א גאַנצע נאַכט געבלאָנדזשעט אין וואַלדישן כוישעך.

אין די שלאַכטן איז זי אַלע מאָל געווען מיט אונדז און געשלעפּט אף זיך די פאַרווּנדעטע פון אונטערן פייער. נאָר אין לעצטן אָנפאַל איז זי פאַרווּנדעט געוואָרן אין פוס, און אילקאָ איז צוגעשטאַנען, זי זאָל פאַר־לאָזן דעם אָטריאַד.

צעזעגנט האָבן מיר זיך בא א באַנסטאַנציע. אַן אומצופרידענע, א פאַר־טרויערטע איז האַנע אַוועק צו איר היים און קינד, מיר — אין א שווערן דויערנדיקן אָנגריף.

גאַנץ אוקראַינע האָט זיך געבאָדן אין סרייפעס, געשפּיגן מיט בליי, און געצאָלט מיט יונגע אומשולדיקע קאָרבאָנעס פאַרן מינדסטן באַגער אַראָפּצוואַרפן דעם אַלטן יאָך.

ווי געדירטע פון זינען זיינען איבער אַלע וועגן געלאָפן צעשלאָגענע אָטריאַדן מאַכנאָווצעס, צעשלאָגענע אָטריאַדן ווייסגוואַרדייער. אין יעדן דאָרף, אין יעדער שטאָט געלאָזן א בלוטיקן אָנדענק, און געמיסטיקט די טראַקטן מיט צענערעגטע אָבאָזן, מיט געפּייגערטע פערד, מיט געלאָזענע האַרמאַטן און מיט מייסים.

און מיר, דורך טעג און נעכט, מיט הייסע, פארויכערטע ביקסן האָבן אַלץ געאיילט און געטריבן זיי פון לינקן ברעג דניעפּער.

סאָף יוני האָבן מיר זיך דערנעענט צו אונדזערע היימען און געלאָזט זיך מיטן וועג צו אילקאַ קאסיאנס דאָרף. נאָר פון א זייטיקן טראַקט זיינען אנגעקומען באקאנטע היימישע פויערים און געמאָלדן, אז די ווייסע זיינען ערשט באגינען אָפּגעטראָטן, אָנגעטאָן גרויסע רעציכעס און פון דער קרענעצע פליען שטיינער.

אַלעמען איז קלאָר געוואָרן, אז מע האָט עמעצן ארייַנגעוואָרפן אין קרענעצע און מיט די שטיינער רופט ער, מע זאָל אים ראַטעווען.

א פּאָר צענדליק ארמייער אף די פערד, א פּאָר צענדליק בא די פויערים אף די וואָגנס, און מיט אַ שטויביקן גאַלאָפּ — צו דער קרענעצע.

אז מיר זיינען צוגעפאָרן, זיינען שוין קיין שטיינער ניט געפלויגן. ארום — א זאַטע, א פעלדישע שטילקייט, אין טיף פון דער קרענעצע — א שווארצער רויקער גלאַנץ. מיר קוקן, מיר רופן, מיר שרייען, נאָר די קרענעצע ענטפערט מיט א קילער פוסטער טיפקייט.

עמעצער האָט אראָפּגענומען די שטעלוואַגע פון וואָגן, צוגעבונדן גראָבע שטריק און איך האָב זיך אָנגעהויבן אראָפּלאָזן אין קרענעצע. נאָר וואָס טיפער איך לאָז זיך אַראָפּ, אַלץ מערער דאכט מיר, אז צוזאמען מיט מיר זינקט אין קרענעצע אויך דער הימל און מע פאַרשרויפט מיך מיט א לאַנגן בלויען שרויף.

פלוצלינג — א קאַלטער ברי. כ'האָב אָנגעהויבן נישטערן — געפונען אן עמער, א צווייטן עמער, און... א מעס.

אַלע מיינע גלידער האָט דורכגעפּיבערט א קאַלטער גרויל. איך וויקל די שטריק ארום מעס, און די ציינער ציטערן פון איימע.

— שלע־פּט! — האָב איך א געשריי געטאָן און בין אליין פארהילכט געוואָרן פונעם ווידערקאָל.

מע האָט מיך אָנגעהויבן ארויסציען לאַנגזאַם, העכער, העכער. איך זע שוין פּענימער, פון די פאַלנדיקע טראָפּנס — א גרויליקער טויטער געהילך. עפּעס ציט מיך א קוק טאָן, ווער איז דער מעס. נאָר ווי איך גיב א בויג דעם קאָפּ — באַפאַלט מיך א איימע:

— סטאָפּ!

איך בין אראָפּגעשפּרונגען אַף דער ערד, און נאָר געגרייכט דערזען, ווי אילקאָ האָט זיך שיקער א וויג געטאָן, איבערגעשט צוגעפאַלן צום מעס, אַרומגעכאַפּט זיין קאָפּ, און מיט א טויטן, מיט א גרויל־געזאַפּטן קאָל האָט ער א געשריי געטאָן:

— האַ־גע!

. . . .

. . . .

דאָ, באַ דער קרענעצע, צווישן צעטראָטענע רייפע זאַנגען האָבן מיר באַגראָבן האַנען, באַגראָבן און טייקעף אוועק פאַרנעמען די נאָענטסטע באַנ־סטאַנציע.

פאַר דער נאַכט זיינען מיר פיר מאָל געגאַנגען אין אטאַקעס, און פאָרויס פון אַלעמען איז געגאַנגען אילקאָ. פאַר דער נאַכט זיינען אים די באַקן איינגעפאַלן, דער בליק איז ווי פאַרשטיינערט געוואָרן. מיט קיינעם האָט ער ניט גערעדט קיין וואָרט. און נאָר בעיים די אטאַקעס, פלעגן זיינע באַפעלן אופקלינגען מיטן זעלבן טויטן גרויל, ווי דענסט־מאָל, ווען ער האָט אויסגעשריען:

— האַנע!

VIII

מער האָב איך אילקאָ קאַסיאַנען ניט געזעען. כ׳האָב נאָר געהערט, אַז באַ פּערעקאָפּ איז ער געווען צווישן די ערשטע, און אַז איצט איז ער א דירעקטער פון א זאַוואָד אַף דאָנבאַס.

איבער דיזעלבע וועגן, איבער דיזעלבע פעלדער שפּאַן איך איצט די צווייטע וואָך.

אופגעשטעלט שוין אַלע בריקן, מיט נייעם שטרוי געדעקט די דע־כער, און דיזעלבע פּוסטע סטעפּעס, וווּ ערשט ניט לאַנג האָב איך גע־שפּאַנט באַלאָדן מיט ביקס און מיט סינע, — אין דיזעלבע סטעפּעס, זיינען איצט אויסגעוואַקסן צענדליקער נייע יידישע דערפער, צענדליקער נייע אוקראַינישע דערפער, און איבער זיי — דיזעלבע הויכע הייסע זון.

איך שפּאַן.

מיין נאָס העמד איז צוגעקלעפּט צום לייב, טרוקן דער גומען, די ליפּן פאַרשמאַכט. באַ יעדער קרענעצע ווילט זיך מיר ארויסציען א קאַלטן טרונק, נאָר ווי איך גיי צו, גיב אַ קוק אין שוואַרצן שפּיגל, דאַכט מיר — פון יעדער קרענעצע קוקט ארויס: דאָ — א האַנע, דאָרט — א מאָטל.

איך שפּאַן. די צווייטע וואָך איך שפּאַן פון דאָרף צו דאָרף.

איבער מיין קאָפּ — אַ בלייכער, הויכער הימל א פאַרכאַלעשטער פון זון, אונטער מיינע פיס — א הייסע, א שוואַנגערע ערד.

ווו איך קער זיך, ווו איך ווענד זיך, — נייע, אקאָרשט אויסגעשניטענע וועגן, און טראַקטערס וועקן די שטילקייט פון סטעפּ מיט שטאָלענע יונגע ניגונים.

אַ פאַרזאמלונג

דער צימער פונעם יידישן יישעוו־ראט איז שוין פול געווען מיט אָפּגעריבענע פּעלצלעך, מיט אויסגעטראָטענע וואָליקעס און מיט א געדיכטן מאַכאָרקע־רויך, נאָר דער אוילעם איז נאָך אַלץ געגאנגען.

יעדער ניי־אריינגעקומענער האט מיטגעבראכט א גרויס פון א שטארקן פראָסט, מיט האַנאָע א רייב געטאָן די פארפרוירענע הענט און דערזעענדיק אף דער וואַנט דעם גרויסן, פון האנט געשריבענעם פּלאַקאט, האט ער אָנגעהויבן לייענען אַפן קאָל:

מוי־דאָ־ע.

„פרייטיק דעם 19־טן ווען פאר מענער דעם ערשטן מאל געהייצט ווערן די באָד, פאר ווייבער — דאָנערשטיק. אין נאָמען פון דער ראטנמאַכט, אין נאמען פון דער פּראָלעטארישער דיקטאַטור ווערן געבעטן אלע האָרעפּאשניקעס, ווי אויך די דעקלאַסירטע עלעמענטן, זיי זאָלן קומען אין באָד.

סעקרעטאר פון יישעוו־ראט יוילעק בערנפעלץ”.

בלויז פון דער מוידאָע האבן די אָפּגעריבענע פּעלצלעך דערפילט דעם טאם פון א בעזעמל אף דער אויבערשטער באנק אין באָד, און באצייטנס געקראַצט זיך:

— אַז מע לעבט — דערלעבט מען!

אינמיטן צימער איז געשטאנען א הויכער פלייציקער קוסטאר און אַרויסגעוויזן גרויס בעקיעס אין פּאָליטיק:

— פוילן? — אויך מיר א לאַנד. וויכטיק איז ענגל־לאנד, וויכטיק איז אמעריטשקע גאַנעוו, אט די פעטע פּעמפּיקעס דאַרף דער אינטערנאַצאָל נעמען פאַר דער מאשינקע, דעמאָלט וועט ווערן פריילעך.

פון זיין געזונטן פלײשיקן פּנים, פון זיין שוואַרצער פּאַלטאָ און קאַראַקולינער היטל האָט אַראָפּגעוויעט זאַטקייט און שטאָלץ.

ארום אים איז געשטאַנען אַ רעדל אָרעמע קוסטאַרן און אײנער פון זײ האָט זיך אַלץ באַקלאָגט, אַז דער ראַטנמאַכט פעלט עפּעס, ערגעץ נאָגט זי אַ וואָרעם, וועהאָראַיע — פון מאָל צו מאָל איז אַלץ שווערער צו קריגן אַביסל רויוואַרג; דער פויער איז אַזוי צעבאַלעוועט געוואָרן, אַז וואָס דער קוסטאַר טראָגט ניט ארויס אַפן מאַרק, געפעלט אים ניט, און סאָפּקאָלסאָף וועט מען מוזן איבערגײן אַף ערדאַרבעט.

דער וווּקסיקער קוסטאַר האָט פאַרזוקט די הענט אין די קעשענעס און אַ קוק געטאָן אַפן קלאָגער פון אויבן אַראָפּ:

— זאָג נאָר, קלאָג-מוטער, שאַבעס פרעסטו אַ הינדל?

— נו, איז וואָס!

— דאַכט זיך, אַז אַ טרונק בראָנפן כאַפּסטו אַרײַן אַפּילע אינדער-וואָכן?

— נו, איז וואָס! איז וואָס!

— און אַז אין שטעטל קומט אַראָפּ אַ כאַזן, לויפסטו דער ערשטער נעמען אַ בילעט און דאַפקע אויבנאָן, אין מיזרעך. אַנדערש שטייט דיר ניט אָן. זאָג זשע מיר נאָר, פּאַטאָמסטווענער קאַפּצן, וואָס קלאָגסטו, וואָס האָסטו דערלייגט צו דער ראַטנמאַכט? — דער באַבעס יערושע?..

באַם קלײנעם טישעלע איז געזעסן דער פּאָרזיצער פון יישעוו-ראַט — אַ יידל מיט גרויליכע וואָנצעס, מיט ראָזע יונגע בעקעלעך און מיט אַ מונטערן בליק. און אַרום אים — די פּראַקציע פון יישעוו-ראַט: אַ באַ-יאָרטער מיל-אַרבעטער מיט אַ מעכעטייסע-שמייכעלע אין די קלײנע צוניפגעזשמורעטע אייגעלעך; אַ דאַרער שנײַדער מיט אַ געל אויסגע-ווייקט פּנים, און אַ האָרבאַטער שוסטער מיט אַ שטאַרק אַראָפּגעלאָזטן אַקסל, גלייך ער האַלט אין אײן פאַלן אַף דער לינקער זייט; נעבן אים איז געזעסן אַ געשוירן מיידל מיט אַ געשנירטן נידעריקן שטערן און ווי אַ מאַריאַנעטקע פלינק געדרייט דעם קאָפּ אַף רעכטס און לינקס.

געקוקט האָט זי אַף די כאַווײרים מיט אַזאַ אָנגעשטרענגטן אומרויִקן בליק, גלייך די גאַנצע רעוואָליוציע שטייט אין אַ גרויסער סאַקאָנע, אויב מע וועט הײַנט ניט אָנעמען קײן געהעריקע רעזאָליוציע.

אינדערשטיל האט זיך די פראַקציע געאַמפּערט און אַלץ געוואָלט דערווייזן, אז כאטש דער פאָרזיצער איז טאקע א פאַרטיי־מאן נאָך פון 1926 יאָר, און זיי זיינען ניט מער ווי קאנדידאטן, נאר אז מע האט א ווייבל א פויערטע מיט קליינבירגערלעכע אָפּנייגונגען, דערצו נאָך פיר יאָרקשירער כאַזיירים און 27 רובל גאראַנטירטן כוידעשלעכן גע־האלט אלס פאָרזיצער, ווערט מען טאַקע געכאפּט אף דער מאיסע און מע פארשטייט ניט דעם עמעסן „פּראָצעס״.

דער פאָרזיצער האט אריבער די אויערן אָנגערוקט דאס גראָווע באַ־ראשקענע היטל, פארוקט די הענט אין די קעשענעס פונעם וואטענעם רעקל און אן אָנגעבלאָזענער האט ער ביטלדיק געקוקט אף דער פראַקציע:

— א פראָלעטאַרישע ליניע וויל איך זען, א קלאָרן מאַרקסיסטישן צוגאנג צו דער באַד, צו דער זעלבסטבאשטייערונג און צו דער גאנצער „אינטערנאַצאַלער״ לאגע ביכלאַל.

פון אַזאַ קאַטעגאָרישער פאָדערונג זיינען טייל „קאנדידאַטן״ שטאַרק מעוולבל געוואָרן. גרינג איז אים צו פאָדערן א מאַרקסיסטישן צוגאַנג צו דער באָד און צו דער אינטערנאַציאָנאַלער לאַגע ביכלאַל. ווי זשע איז אָבער דער דין, אַז זיי האבן זיך צו דער פראגע ניט צוגעגרייט? אויסער דעם, קאָן מען דען פירן אן ערנסטן מאַרקסיסטישן שמועס, ווען ארום שטייט אַזאַ גרויסע מאַסע און דערצו נאָך אן אומפּאַרטייאישע און זי גראַגערט אין די אויערן און טשאַדעט מיט מאַכאָרקע־רויך?..

ניט פאַרלוירן האט זיך נאָר דאָס געשוירן מיידל. פון דער קאַטעגאָ־רישער פאָדערונג איז זי נאָר געוואָרן אומרויקער און שטאַרקער אָנגע־הויבן טוקען מיטן פינגער אין טיש:

— איך שווער אייך, כאַוויירים, אז דער פאָרזיצער לאָזט אונדז אונ־טער אַביסל דעמאַגאָגיע. ווי אַזוי שטייט דאָרט באַם כאַוווער לענין מע־קויעך דער לינקער פראַזע און רעכטע מאיסים? הא! קיינער געדענקט ניט ווי אזוי סע שטייט?

צום טישעלע איז צוגעגאַנגען דער געזונטער וווקסיקער קוסטאַר און גוטברודעריש אַ קלאַפּ געטאָן דעם הויקער אין אַקסל:

— מע בעבעט, אַז דו האָסט שוין א פאַרנאָסע־ביכעלע, האַ? מע האט דיך טאַקע שוין אריינגענומען אין פאַרטיע?..

דער הויקער איז געוואָרן אָנגעצונדן און אַראָפּגעריסן די האַנט פונעם אַקסל:

— וואס דרייסטו א ספּאָדעק, זעסט ניט, אַז מע באַהאַנדלט?

א שמייכלדיקער האט זיך דער קוסטאַר אויסגעדרייט צום אוילעם און צעשריגן זיך:

— סמאָלע קעפּ! פאַרמאַכט דעם מאַינע־לאָשן, די פּראַקציע באַ־האנדלט!

דער אוילעם האט אונטערגעכאַפּט די כאָכמע, געלאַכט און געפּלאַפּלט, ביז דער פּאָרזיצער האט אַ קלונג געטאָן אין גלעקל און געמאלדן, אַז די פאַרזאַמלונג איז געעפנט.

דער מיל־אַרבעטער האט זיך אופגעשטעלט, א קראַץ געטאָן אונטערן אויער און עטלעכע מאָל אויסגעהוסט זיך:

— כאַווערים! היינט דאַרפן מיר צעקייען א פּראַגע, נאר גאָר און גאָר אַ האַרבע, דעריבער דאַרף זיין שטילקייט, „אָבדירנונג”, און דאָס וואָרט באַקומט דער פּאָרזיצער פון ראַט כאַווער אָסטרינסקי. סאַקראַטאַר! עפּשער וואָלסטו אופגעהערט מאַלעגיירען און געזעצט זיך צום טיש מיט א פּען אין האַנט?

— איך מוז שטיין באַם טיר.

— פאַרוואָס עפּעס באם טיר?

— אַרום ראַט דרייען זיך אַרום די סאָכרימלעך און זיי קאָנען זיך נאָך אַריינכאַפּן אַף דער פאַרזאַמלונג.

אלע האבן זיך אופגעהויבן פון די ערטער און אומרויק א קוק געטאָן צום טיר, גלייך די טומע האט זיך טאַקע שוין אַריינגעריסן אַף דער פאַרזאַמלונג.

דער מיל־אַרבעטער איז בייז געוואָרן און ווידער א קלונג געטאָן אין גלעקל:

— אָבדירנונג, אָבדירנונג! אלע מאָל וועט ער עפּעס א זאג טאָן אַזוינס, עס זאָל געמען באַם לעבער. וואס הייסט זיי וועלן זיך דערלויבן אריינ־גיין אין ראַט, ווען עס קומט פאָר א פאַרזאמלונג פון האָרעפּאַשניקעס? כאַווער אָסטרינסקי! דאַבער.

ערשט נאָך דעם, ווי אלע האבן זיך אויסגעהוסט און אויסגעשנייצט די נעזער, האט דער פּאָרזיצער טיפער אָנגערוקט דאס היטל אַריבער די

אויערן און מיט א רויק באַלעבאַטיש הוסטעלע א פרווו געטאָן די שטים:

— לאַנג בראַיען האב איך ניט וואס. איר ווייסט דאָך גאַנץ גוט ס'אַראַ געבראָטענע צאָרעס מיר זיינען אויסגעשטאַנען פונעם קאָנטר־רעוואָליוציאָנער דעניקין, און פונעם ענגלישן סוואָלעטש — פון טשעמבערלענען. אבער סאָפּקאָלסאָף האבן זיי אָנגעלייגט מיטן קאָפּ און מיר בויען סאָציאַליזם. נאָר די אַלוועלטלעכע ספּלאָטאַטערס קאָנען זיך ניט צוזאַמענלעבן מיטן געדאַנק, אַז אונדזער שטעטעלע האָט שוין אויסגעבויט אַ באָד, האט שוין אייגענע לעקטרי, און מיר זיינען פּאָטער געוואָרן פון די בלעכענע לעמפּלעך מיט די פאַרויכערטע גלעזלעך, וואס פלעגן פּלאַצן אַלע מיט־וואָך און דאָנערשטיק. מו־סאָ־לי־ניע קאָן ניט אנטשלאָפן ווערן פון אונדזערע ניצכוינעס, פּילסודסקי קוקט אַף אונדז מיט בלוטיקע אויגן, זעען זעט ער, ווי אין אלע הייזלעך פון אונדזער שטעטל ברענט שוין די ערשטע זון פון סאָציאַליזם. נאָך א יאָר, נאָך צוויי און מיר וועלן אויך ארײנשיינען אין דאָרף. כאַ־וויי־רים! נאָענט איז דער גרויסער טאָג פון אלוועלטלעכן ניצאָכן, נאָענט איז די שאָ, ווען די פּראָלעטאַריער פון אלע לענדער וועלן קומען צו אונדז אין שטעטל לערנען זיך ווי אַזוי צו בויען דעם עמעסן, דעם אינטערנאצאלן סאציאַליזם. נאָר אַז מע באַקוקט די אַלגעמיינע לאַגע מיט דער „פּריספּעטיוו" פון אן עמעסן פּראָלעטאַרישן „שטאַנפּונק", ווערט, כאַוויירים, אַביסל קאַלעמוטנע אפן האַרצן. אונדזער פּי.פּיאָריקע שול געפינט זיך נאָך אין אַ שלעכטער געביידע. כוץ אינעם ראַיספּירקאָם איז דאָך אין גאַנץ שטעטל ניטאָ, זאָלט איר מיר מויכל זיין, קיין איין אָפּטרעט. און ווו איז דאָס, כאַוויירים, געהערט געוואָרן, אַז אַן עמעסער האָרעפּאַשניק פון א פּראָלעטאַריש לאַנד, וואס איז געווען אַף די פראָנטן קעגן דעניקינען, קעגן קאָלטשאַקן און קעגן דער אלוועלטלעכער אַנטאַנטע, — אַזאַ האָרעפּאַשניק זאָל מוזן יעדן פרימאָרגן לויפן אין ראַיספּירקאָם?.. כאַוויירים! איך פרעג אייך, ווו איז דאָס געהערט געוואָרן, אז אין אַזאַ שטעטל זאָל ניט זיין קיין איין יאַסלי, נעמענדיק דערביי אין אכט די היסטאָרישע נויטווענדיקייט פון אונדזערע קוסטאַרן צו געבוירן יעדעס יאָר א קינד? כאַוויירים! אונדזער פּראָלעטאריש לאַנד איז באַפּעטיקט מיט אונדזער בלוט, מיט אונדזערע האָרעפּאַשנע פינגער האָבן מיר זי אַרויסגעריסן פון די

ספּלאַטאַטערישע נעגל, אויסגערייניקט, ווי דער כאַוועך מאַרקס זאָגט, פון אַלע פּאַראַזיטן, און איך בין זיכער, אַז קיין איין קוסטאַר וועט זיך ניט דערוועגן עפּענען דעם פּיסק קעגן דער זעלבסטבאַשטייערונג. איך בין זיכער, אַז ווי עמעצע קעמפער פאַר דער פּראָלעטאַרישער דיקטאַטור וועלן מיר הויך אופהויבן די הענט פאַר דער זעלבסטבאַשטייערונג אף צעפּיקעניש אַלע טשעמבערלענעס און אלע מוסוליניעס, וואָס האָבן גע־הארגעט אונדזערע בעסטע כאַווירים פונעם דריטן אינטערנאַצאַל, קאַרל ליבקנעכטן און ראָזע ליוקסעמבורג.

דער פּאָרזיצער האט אָפּגעווישט מיטן אַרבל דעם שווייס, געזעצט זיך, און א קלונג געטאָן אין גלעקל:

— ווער וויל אַ וואָרט?..

גראָד איצט איז אלעמען באַפאַלן אַ הוסט און אַ שטאַרקע דורשט נאָך א ציגאַר. האט ער אַ ווײַלע צוגעוואַרט, א צווייטן מאָל פאָרגע־לייגט מע זאָל נעמען א וואָרט, נאָר דער אוילעם שווייגט!..

— נו, אויב מע וויל ניט רעדן, שטעל איך צו דער שטימונג: ווער איז פאר דער זעלבסטבאַשטייערונג? איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף און אויס! ווער זשע איז קעגן? קיינער ניט? וואָס זשע — סאַבאטאַזש? פאָרזיצער פון קוסטאַרן - פאַריין! איר זייט אויך אַ פאַרעוועך?

— כאָלילע — האט ערגעץ א כריפּע געטאָן אַ פאַרקילטע שטימע — איך האלט זיך איין.

א דאַר נידעריק יידל מיט אַ ציגן בערדל האָט זיך אופגעשטעלט און אויסגעשטרעקט די האנט:

— איך האָב אַ פאָרלייג, אַ קליינינקן פאָרלייג.

— אַ פאָרשלאַג? נו, לאָמיר הערן ווערטער.

דאס יידל האט אַ פידל געטאָן מיטן פינגער אונטער דער נאָז און מיט די עלנבויגן דורכגעריבן די זייטן:

— אַזוי ווי דאָס שטעטל איז אָרעם און די פּאַרנאָסע איז געשלאָגן, לייג איך פאָר: מיר זאָלן אַרויסטראָגן אַ ראַזאָליוציע, אַז מיר באַגריסן פונעם גאנצן האַרצן אונדזער טייערע פּראָלעטאַרישע מאַכט, וואָס קעמפט פאַרן קאפּצן און לאָזט ניט דעם נעפּמאַן אופהויבן די קאָפּ — און מיט דער ראַזאָליוציע זאָלן מיר אָפּקומען.

דער געזונטער וווקסיקער קוסטאַר האָט זיך אַ ריס געטאָן פון אָרט, צוגעגאַנגען צום טישל און פאַרלייגט די הענט אויף דער ברוסט:

— ווי געפעלט אייך נאָר דער וואַיזאָסי, און נאָך א קוסטאַר! אלע שטעטלעך וועלן זיך באַשטייערן, און מיר וועלן אָפּקומען מיט שיע־פּיע, און דערנאָך זאָל די גאַנצע וועלט טייטלען אויף אונדז מיט די פינ־גער. איך פרעג אַבסאָליוטנע קאַטעגאָריש: א באָד, אַן אָפּטרעט, לעקטרי, א גוטע שול־געביידע דאַרף מען? צי עפּשער כאָלעמט זיך אייך דער ביידער מיטן רעבן? האַ! וועל איך אייך באַלד אָפּשפּילן אַ וויוועדל, אַז ס׳וועט אייך ווערן פינצטער און ביטער. נאָכאַמאָל שטעלט צו דער שטי־מונג, און איך בין אַ באַלן זען, ווער וועט מאַכן ציגיינערשע שטיק!

אויף א לאַנגער צייט איז דער צימער פאַרהילכט געוואָרן מיט היציקע וויקוכים, מיט „אין טאַטנס־טאַטן", מיט געפעפערטע מישעביירעכס און מיט אַ קלינגען פונעם גלעקל.

ערשט, אַז אַלץ איז שטיל געוואָרן, און דער פאָרשלאַג וועגן דער זעלבסטבאַשטייערונג איז אָנגענומען געוואָרן, האָט זיך דער פאָרזיצער צופרידן צעשמייכלט און טיפער אַראָפּגערוקט די באַראַשקענע היטל:

— ווען טשעמבערלען מיט אַלע פּירליסטן זאָלן וויסן ווי זיי האַלטן, וואָלטן זיי זיך באַדאַרפט באַגראָבן לעבעדיקערהייט. אונדזערע קוסטאַרן האָבן דערוויזן ווער זיי זיינען; אונדזערע קוסטאַרן, וואָס זיינען אַלע מאָל געווען דער אַוואַנגאַרד פונעם אַרבעטער־קלאַס, שטאָלץ געטראָגן די רויטע פאָן איבער די אַלוועלטלעכע פראָנטן פון דער פּראָלעטאַרישער דיקטאַטור, — זיי האָבן איצט א לעצטן מאָל דערוויזן, אַז די רעוואָלוציע איז אין זיכערע הענט און מיר מעגן אַ זינג טאָן דעם אינטערנאַצאַל.

אַלע האָבן זיך אופגעשטעלט, אַראָפּגענומען די היטלען, און דער צימער איז פול געוואָרן מיט געזאַנג.

צום אָפּגעאנגענעם פענצטער האָט זיך אָבער פּלוצלינג צוגעקלעפּט אַ געל באַוואַקסן פּאָנים מיט רויטע קראַנקע וויעס, און עמעצן געצוווּנ־גען מאַפּסיק זיין:

— נו, אָ, אָ!

דער פאָרזיצער האָט זיך אויסגעדרייט און דערזעען אין פענצטער דעם אָרטיקן מעל־הענדלער. קאָסדיק האָט ער איין מאָל אַ גלאָנץ געטאָן צום געלן מעל־הענדלער, אַ צווייטן מאָל באַפעלעריש אַ טרייסל געטאָן

מיטן האַנט, ער זאָל אָפּציען בעשאַס די שטעטלדיקע האָרעפּאַשניקעס זינגען דעם אינטערנאַציאָנאַל.

נאָר דער נעפּמאַן — קוקט.

איז דער פּאָרזיצער אופגעבראַכט געוואָרן און אַ שליידער געטאָן אין פענצטער זיין באַראַשקן היטל.

אַף די געשרומפּענע, פאַרהאָרעוועטע פּענימער איז דורכגעשווימען אַ צופרידן שמייכעלע, און די פאַרויכערטע הייזעריקע שטימען האָבן זיך נאָך שטאַרקער צעקלונגען, אַז:

— „דאָס איז דער לעצטער און אַנטשיידענער שטרייט".

אַ לעוואַיע

איבערן שטאָט איז נאָך געהאַנגען אַ שווערע אויסגעמאָלקענע כמאַרע און דונעריש געבורטשעט נאָר אין יענעם ווינקל, ווו די זאַוואָדן זיינען געשטאַנען מיט לאַנגע פאַריסענע העלדזער און כוואַסטעוואַטע געקרייזלט די רויכעוודיקע טשובן.

דאָרט — אַרום די קוימענס, האט אָפט און שטאַרק געבליצט, גלייך דע הימל ווילט זיך פארוואַרפן אַ בלאַנקענדיקן אַרקאַן אַף די שטאָלן פאַרהויבענע קוימענס, און אַהין, צום בורטשענדיקן ווינקל, ארופשלעפּן כאָטש איין אַזעסניק. פון מאָל צו מאָל פלעגט אַ דאָמענע־אויוון צעעפענען דעם ברייטן פּיסק, אָפּבריען דעם כמורנעם הימל מיט אַ רויטן האָזעדיקן שמייכל און דערמיט געבן צו וויסן, אַז זיי, די זאַוואָדן, שטייען אַף דער ערד מיט פעסטע שטיינערנע פיס און יעדער רעגע זיינען זיי גרייט צו פארמעסטן זיך מיט אַלע זיינע דונערן און בליצן.

נאָך האלבן טאָג איז אַרויס א יונגע אויסגעבאָדענע זון, מיט איין בליק אַראָפּגעווישט פון דער שטאָט דעם שווערן שטיינערנעם אומעט און דערזעען, אַז די אַרבעטער זיינען שוין פארזאַמלט נעבן טויער פון פאַבריק.

געשטאַנען איז מען קרייזלעכוויז, די פאַרטעכער פאַרוקט אונטער די רעקלעך און פארווונדערט אַלץ איבערגעפרעגט באַם אלטן בערלען, ווי אַזוי דאס איז געשען.

— הערסט דאָך, — האָט בערל צענגדליקער מאָל איבערדערציילט, — ביידע אַרבעטן מיר באַם ווערסטאַט, איך כאָכמע זיך, דאָוויד שמייכלט, זאָגט אויך אַמאָל אַ ווערטעלע און קאַכיקעט אינדערשטיל. פּלוצלינג, אַז סע גיט אַ פליוך דאס בלוט פון זיין האלדז, און איידער וואָס, ווער, וועמען — איז ער אויסגעגאנגען נעבן שטיצער.

בערלס אויגן האבן געקוקט ניט אַפּן אוילעם, נאָר אין זיך, גלייך ער בלעטערט אין זיקאָרן אלע מאָמענטן, ווי אזוי דאָוויד איז געשטאָרבן,

און די רויטע שטרייפעלעך אַף די ווייסלעך ווערן גרעסער, דיקער, און עס דאַכט זיך, אַז ער ווײַנט מיט פּאַסיקלעך בלוט.

שפּעטער פון אַלעמען איז צום טויער צוגעפאָרן „מאָטל קנאַק" און ווילייונגעריש אַראָפּגעשפּרונגען פון דער דראָזשקע.

דער אונטערגעהויבענער לינקער אַקסל, די קעפּקע אַ פּאַרוקטע אַף דער פּאָטיליצע, און די צעפינקלטע אייגעלעך,— האבן טייקעף געלאָזט וויסן, אַז דעם הייזעריקן קאָל האט שוין מאָטל ערגעץ אָפּגעבריט מיט ספּירט, און ער איז שוין ווידער פרײַלעך און זאָרגלאָז:

— ט'מאָרגן! וואָס זאָגט איר כאָטש אַף אונדזער יאַט? הא! אַ כאָ־כעם, ווי איך בין אַ יידענע, אַ כאָכעם, געגומען און געשטאָרבן.

אַ האַמעטן שמייכעלע איז שעמעוודיק אַרויסגעקראָכן פון אונטער צאַלעס אָנגעברויזטע ברעמען, שעמעוודיק פאַרגאַנוועט זיך אין די ברוּ־דיקע קנייטשן אַרום נאָז און טייקעף אויסגעגאַנגען אַף זײַן מעגושעמ־דיקן פּאָנים:

— וואָ־דען, פון דיר וועט מען דערלעבן נאַכעס?

די געציילטע פּאָר ווערטער האט „צאַלי אייזל" אויסגעבורטשעט צופע־ליק, אומדערוואַרטעט סאַי פאַר זיך, סאַי פאַרן אוילעם, און קיינעם איז גאָרניט אײַנגעפאַלן, אַז זיי זײַנען געזאָגט געוואָרן טאַקע פון אים, פון צאַלען.

געשטאַנען איז ער אָפּגעזונדערט פּונקט ווי פריער, שטום געקראַצט די גראָבע באוואַקסענע הענט, טעמפּ געקוקט צו דער ערד, גלייך ער פירט מיט איר אַף שטום־לאָשן אַ לאַנגן ערנסטן שמועס, און אינעם ברוינעם האָריקן פאַלטאָ האט ער אויסגעזען, ווי אַ גרויסער שטומער בער, וואָס שטייט אַף די הינטערשטע פיס.

קיין באַלדאַרשן איז „צאַלע אייזל" קיינמאָל ניט געווען. שווייגנדיק, כאַסענע געהאט, שווייגנדיק געבוירן קינדער, אַ שווייגנדיקער פלעגט ער זונטיק אַרײַנקומען אין פאַבריקל, פאַרשאַרצן די אַרבל און, ווי אַ אייזל, שטום און שווער אָפּהאָרעווען די גאַנצע וואָך.

אין באָד איז ער אָבער שאַבעס געקומען דער ערשטער. דאָרט — אַף דער אויבערשטער באַנק, פלעגט ער לאַנג שמייסן דאס גרויסע האָריקע לייב, מיט אַ רויער בערישער שטימע האנאָעדיק אונטערבורטשען: אַי־אַי־אַי־אַי! און נאָכדעם אַ צעפּריעטער אָפּשלאָפן אַף דער אויבערשטער באַנק ביז האלבן טאָג.

נאָר וואס מער צאַלע פלעגט פריען, אַלץ בוילעטער פלעגן זיך אַרויס־זען די שוואַרצע האָר־וואָרצלען אַף זיין שטערן, אַף די באַקן, אַפן נאָז, גלייך אַ מאכנע פליגן איז אַקאָרשט אַראָפּגעפלויגן פון זיין פּאָנים און געלאָזט נאָך זיך אַ שוואַרץ־געפּינטלטן זייכער.

אָט דאָס גרויס זעקל ביינער איז מיטאַמאָל געוואָרן רעדעוודיק און גענומען מאָטלען אַפן צימבל:

— נאָר מיילע — האט ער צוגעגעבן — נאָך אַ יאָר אַ קאַפּצן, פּאַטער אונדז אויך א טאָג, און אַ סאָף זאָל דאס נעמען. כ'לעבן, וויפל איז ד'ער שיר? אַ הונט אין דיינע יאָרן וואלט שוין לאנג געפּייגערט.

מיטן לינקן אויג האט מאָטל כיטרע אַ ווינק געטאָן צום אוילעם, שווער אַראָפּגעלאָזט אף צאַלעס אַקסל די מאָזאָלעדיקע האַנט, און אַרויסגע-שלאָגן אַ דין רויכעלע שטויב פון זיין פּאַלטאָ:

— יאַטן! איר הערט כאָטש? בילעמס אייזל האט דאָך אין א מאַזלדי-קער שאָ דאס מויל צעעפנט! כ'קאָן ניט, צאַלעניו, כ'קאָן ניט שטאַרבן כ'האָב געשווירן באַם באַרג סינאַי, אַז פריער מוז איך באַגראָבן אלע פערד און אלע אייזלען.

אלע האבן זיך צעלאַכט, צעפּלאַפּלט און צעוויצלט. ער אָבער — דער אלטער בערל, איז אַ צעווייטיקטער אומגעגאנגען פון רעדל צו רעדל, פארטראכט צוגעטראָגן צום מויל דאס גרויע שפּיציק בערדעלע, געקייט עס מיט צעפוילטע געלע ציין און געזיפצט ווי אַן אלטע איינגעבראָכנע ווערבע:

— אַז ער, דאָוויד, פלעגט ארופגיין אַף דער „טאַרבונע“ פון פאריין און נאָר א זאָג טאָן: „כאַ־ווײ־רים, פולעטאַריער פון אלע לענדער“, פלעגט דאָך דורכגיין אַ כיעס איבער אלע אייוועריס, אַ כי־עס.

זיין געלער וועקסענער פּאָנים איז געווען אַזוי צעשרומפּן אין קנייטשן, גלייך יעדער מוסקל איז פארקלעמט געוואָרן אין אַ ווייענדיקן גרויל, און וואָס מער ער רעדט, אלץ ווייטיקדיקער שווימען אויף די זיכרוינעס, ווי אַזוי ער, דאָוויד, איז דאָס ערשטע מאָל אַהער אַראָפּגעקומען מיט אַ פּעקל אומלעגאלע ליטעראַטור, דער ערשטער אופגעהויבן שטרייקן, דער ערשטער געוויזן אַ וועג. פון די דינע ביכעלעך, געדרוקטע אַף ציגאר־פּאַפּיר, איז בערלען קלאָר געוואָרן, ווער עס איז זיין סוינע, ווער עס איז זיין פריינט.

צוויי צענדליק יאָר האט זיך בערל צוגעקוקט, ווי דאוויד ברענט, גייט זיין וועג פאראַקשנט, זיכער; צוויי צענדליק אומרויקע שווערע יאָרן זיינען ניט געווען בעקויעך אונטערצוברעכן דאָווידן, און פלוצלינג איז געקומען דער טויט, אַ כאפּ געטאָן באם גאָרגל, און אויס דאָוויד.

פון הויף איז צום אוילעם צוגעגאנגען דער באַלעבאָס פון פאבריקל — איצי מאלכאַמאָוועס. הויך, בייכיק, אַף די ברייטע פלייצעס ניט קיין קאָפּ, נאָר אַ גרויסער יאָזש מיט געדיכטע שטעכיקע נאָדלען; ליפּן, ווי אָנגע־צונדענע ווונדן, גראָבע, גירוקע, און זיינע גרויסע, אויסגעשטאָרצטע אויגן קוקן ניט, נאָר זיי פּרעסן.

צוגעגאנגען איז ער סאָפּענדיק און מיט אַ שווערן שפּאַן אין דער ברייט, ווי אַ שוואַנגערע פרוי אין לעצטן כוידעש:

— כ'האב א קוק געטאָן אַף דעם דאָווידן, מאַמעש אַן אויסגעטריקנ־טער שטעקן און ניט קיין מענטש. כ'לעבן, אַ ביזאָיען גאר אריינצולייגן אַזוינעם אין קייווער.

מאָטל האט אַ צי געטאָן די קעפּקע פאַרן דאַשעק, ברייט צעשפּרייט די פּיס און גוטברודעריש אַ פּאָר מאָל אַ כלאָפּע געטאָן איבער איצעס בויך:

— א פּופּיקל אָפּגעפּאַסעט גאָרניט צו פאַרזינדיקן. זאָרגט ניט, רעב איטשי, פאַראַן צו גאָט א האָפענונג, אז מיט אייער פּעמפּעקל וועלן מיר בא די ווערים ניט פאַרשעמט ווערן, לאָזט זיך נאָר ניט לאַנג בעטן.

דער געדיכטער פליישיקער געלעכטער איז אפּאָנים קלינגענדיק אריין צו מאַלכאַמאָוועסן אין בויך און אזוי אים צעטרייסלט, גלייך עמע־צער וואָלט אריינגעוואָרפן שווערע שטיינער אין אַן אָפן פּעסל וואַסער:

— זאָגט אייך, וואָס איר ווילט, נאָר איך פאַרשטיי דאָס ניט. כ'בין דאָך, ניט פאר היינט געדאַכט, אמאָל אויך געווען אַן אַרבעטער; עמעס, געהאָרעוועט אַביסעלע מער ווי הייניקע קנאַקערס, נאָר כ'האָב טאקע געהאַט די שיינע צוויי נעקייוועס, באַ איינער געגומען אַ טרונק בראָנפן, באַ דער צווייטער — א געבראָטן גענדזל, און כאַי ווי גאָט אין אדעס. אָבער אזא יאָלדיש לעבן פון א דאַווידן — אָסער אויב איך הויב דאָס גאר אָן צו פאַרשטיין: ניט קיין ווייב, ניט קיין קינד, טאָג און נאכט געשמייעט, פון פאַרזאמלונגען אין טורמע, פון טורמע אַף פאַרזאַמלונגען, אזוי לאַנג פאַרזאָרגט א וועלט, ביז ער האָט טאַקע אויסגעצויגן די ראַגלאַיעם אָן א זיי־געזונט.

איציס ברודער, דעם אַלטן בערלען, האָבן די ווערטער געשטאָכן.

פון די ארבעטער'ס שוויס איז איצי געוואָרן רייך און צעשוואָלן. בײַ אים אין פאַבריקל איז אַן אַלטער ארבעטער אָפּגעגאַנגען מיט בלוט, און איצי שטייט גאָר מיט א קאַלטן לונג-און לעבער און דאַרשנט וועגן געכטיקע טעג.

אין זיינע בלוטיק-געשטרייפּטע אויגן איז די אַלטע פארביטערטע סינע מיטאמאָל אָנגעצונדן געוואָרן, און באַפאַלן איז אים א פאַרלאַנג — צוגיין צום לייבלעכן ברודער און פאַרן גאַנצן פאַך ארייננשפּייען אים אין פּאָנים אַ גיפטיק ווערטעלע.

— דערפאַר, — האָט בערל א זאָג געטאָן, — אז דו ווערסט פייגערן, וועט א מעשוגענער הונט לאָזן אַף דיין מאַצייווע א נאַסן זיי-געזונט, א מע-שון-גע-נער הונט!

נאכלעסיק האָט איצי א קוק געטאָן אַף בערלען, א קוק געטאָן פון אונטן ארויף, און אזוי ביטלדיק פארקרימט דאָס פּאָנים, גלייך עס שטייט אים גאָרניט אן צו ענטפערן דעם אלטן אויוורבאָטלניק.

— און ווייסט איר כאָטש, וואָס פאַר א יערושע, ער, דער וועלט פאַרזאָרגער, האָט געלאָזט? — א מאַטמען, מאמעש א מאַטמען: — א ציין-בערשטעלע און קארל מאַרקסעס קאַפּיטאַל ניט קיין צעשניטענעם. כע-כע-כע, געפעלט אייך גאָר אזאַ יערושע?

פון הויף איז דערשוואומען א איינזאם שיטער געוויין, און דער גאַנ-צער אוילעם האָט זיך געלאָזט צו דער מיטע.

פיר עלטערע ארבעטער האָבן זי אָנגעזאָטלט אף די אַקסל. און די לעוואַיע איז אַוועק. פּריער שטיל, ערנסט און לעסאָף שנעלער און בארעדעוודיקער.

אָנגעפּאָרן זיינען עטלעכע טראַמוואַיען און קלינגנדיק באפוילן, זיי זאָלן מיט דער מיטע אָפּוואַרטן. א פּאָר אַווטאָמאָבילן האָבן הייזעריק געפּאָדערט, די לעוואיע זאָל אָפּגיין אין א זייט, און פאַר דער העפלעכ-קייט באצאָלט מיט אַ איפּעשדיקן דאַנק.

באַם עק שטאָט זיינען צוגעקומען די צוויי עלטסטע ארבעטער — סע-ריקאָוו און יאַן. אַף די באָרוועסע פיס — א שקראַב, א קאַלאָש א צו-געבונדענער מיט א שטריקל. פון די ווינטערדיקע היטלען קריכט די קלאָטשע, א ברודיקע ווי זייערע גרויע בערדלעך,ביידע — שטאַרק בע-גילופן און מיט טאַינעס.

— איך רעד צו אים: סעריקאָוו, טרינק ניט, וועסט אמאָל פאַר־ברענט ווערן, און ער — ווי צו דער וואַנט.

דאָס גרויע, ברודיקע בערדל האָט בא סעריקאָוון קאַעסדיק א ציטער געטאָן און פאַרפלאָנטערט אין זיך א שיקערן שפּיי:

— ווי צו דער וואַנט? און ווער האָט דיך געבעטן זאָלסט פאַרשיקערן מיינע שיך? און פאַרוואָס רופט ער מיך מאַמזוער? האַ! אט דאס הייסט האַלטן זיך באַוווסטזיניק פאַרן גאַנצן אַרבעטער־קלאַס?

דער אוילעם האָט זיי ביידן גענומען אפּן צימבל און ביזן בייט־האַקוואָרעס אַלץ געהאַט מיט זיי צוטאָן.

צום טויער פון בייסוילעם איז ארויסגעגאנגען א פעסט געבויטער ייד און אָנגעוויזן דעם וועג צום קייווער.

איבער זיינע אויגן זיינען געהאַנגען גרויסע גראָבע ברעמען, ווי אַראָפּ־געלאָזטע שוואַרצע פאָרהאַנגען, און אין דער שוואַרצער באָרד, אינעם פאַרטראַכטן שוואַרצן בליק, איז, דאַכט זיך, געווען פאַרבאָרגן דער סאָד פון טויט.

ער איז געגאַנגען פאָרויס פון דער לעוואָיע מיט ווייכע, שטילע טריט, גלייך ער שרעקט זיך, צי וועט ער ניט אופוועקן די מייסים. אינ־מיטן וועג האָט ער זיך אויסגעדרייט און סוידעסדיק א זאָג געטאָן צום אוילעם:

— זאָגט יוישעוו בעסייסער.

— מע טאָר ניט — האָט אים מאָטל סוידעסדיק געענטפערט — מע טאָר ניט.

פון אונטער די שוואַרצע פאָרהאַנגען איז ארויסגעשווימען ניט קיין פאַרכידעשטער בליק, נאָר א שוואַרצער בליץ:

— וואָס הייסט מע טאָר ניט?

— דער מעס איז, פארשטייט איר מיך, געווען א ווענעטעריאנעק, — האָט אים מאָטל אנגעהויבן דערקלערן, — א ווענעטעריאַנעק. און בעפיירעש פאַרזאגט, מע זאָל קיין יוישעוו בעסייסער ניט זאָגן. נאָר אין וועג האָבן מיר זיך ניט איינגעהאַלטן און פאָרט ארייגעריבן גאַנצע צוויי יוישעוו בעסייסערס. הא, סעריקאָוו, ניט עמעס?

— עמעס, עמעס, — האָט דאָס ברודיק בערדל שיקער א ציטער געטאָן.

דער קוואָרעסמאַן האָט אָפּגעטאָן דאָס זייניקע און מיט א שווערן זייטיקן בליק געקוקט, ווי די כאַליאַסטרע מיט די פּאַרוקטע פאַרטעכלעך אונטער די רעקלעך, פאַרשיט דעם קייווער.

— נו, און קאַדיש?

— האַ, קאַדיש! — האָט מאָטל איבערגעפרעגט דעם קוואָרעסמאַן, — קאַדיש? מיטן גרעסטן ביזאָיען. סעריקאָוו! פאַרקאַטשע נאָר די אַרבל און האַק אריין אַ קאַדיש.

— טשעפּע זיך אָפּ, איך קען דען די יידישע טפילעס?

מאָטל האָט אים אָנגענומען פאַרן בערדל און צוגעפּירט צום קייווער:

— עפּן, זאָגט מען דיר, דעם אָנגעספּירטעוועטן מאַינע-לאָשן און טאַקע פאַרן גאַנצן פאַך.

נידעריקער האָבן זיך אראָפּגעלאָזט די שוואַרצע ברעמען און געוואָרן עפּעס מאָדנע באַוועגלעך, גלייך אונטער זיי פּינטלען אומרויק די אויגן און קוקן, ווי סעריקאָוו בויגט זיך אַראָפּ צום מאַצייווע-ברעטל און קלאַפּט אָן:

— דאַוויד! קיין יאָלד ביסטו ניט געווען אף דער וועלט, זיי זשע ניט קיין יאָלד אויך אַף יענער וועלט.

אַלע האָבן זיך צעלאַכט, באַשטעטיקט, אַז סעריקאָוו קאָן דעם קאַדיש אויסגעצייכנט און געלאָזט זיך פון קייווער.

הינטער זיי איז דער קוואָרעסמאַן געגאַנגען א צעטומלטער און געביסן דעם שפּיץ באָרד. פאַר די פערציק יאָר איז אים אויסגעקומען זעען אַלץ, געזעען, ווי מענטשן מאַכן כויזעק פון זיך, מאַכן כויזעק פונעם לעבן. אָבער כויזעק מאַכן פונעם טויט?

עפּעס איז מיטאַמאָל געוואָרן שטיל, אומהיימלעך און ס'האָט א ציטער געטאָן אויסדרייען דעם קאָפּ אהין, צום פרישן בערגל ערד, ווו עס ליגט דער אַלטער, האַרציקער כאַוועד דאַוויד.

האַרט באַ זיין קייווער איז איינזאַם געשטאַנען דער אַלטער בערל און טרויעריק געוויגט זיך, ווי אן אַלטע איינגעבראָכענע ווערבע.

— קום, בערל, — האָט אים מאָטל פאַרוואַרגן אַ רוף געטאָן, — קום, כאַווערל!

געגאַנגען איז מען ווידער שטום, פאַרטראַכט און פאַרטיפט אין זיכרוינעס וועגן דאַווידן. און אזוי וואָלט מען מיסטאָם דערשפּאַנט צום שטאָט

און פֿאַרבלאָנדזשעט אין אַ טראַקטיר, איז אבער עמעצן איינגעפֿאַלן צו פרעגן, ווער פון די ארבעטלאָזע וועט זיך שטעלן אַרבעטן אף דאווידס אָרט.

— ווער!

אין מויען איז דאָס וואָרט געפֿאַלן ווי א שטיין אין א פֿאַרטראַכט שטייענדיק וואַסער, מיטאַמאָל צעטריבן די זיכרוינעס וועגן דאָווידן, און פון די שטילע גרינע קוואָרים איז פלוצלינג ארויסגעשווומען דאָס אלטעגלעך ביטער לעבן מיט אַלע זיינע פינצטערע זאָרגן און אלעמען א קוק געטאָן אין פּאָנים מיט א שווערן שטיינערנעם ערנסט.

— וואָס הייסט ווער!— האָט איבערגעפרעגט א בלייך פּאָנים מיט רויטע וויעס — דריי כאַדאָשים ניט פֿאַרדינט קיין גראָשן, דאָס ווייב ליגט בא מיר אַפן טויטן בעט, פינף פיקערס, ווער זשע איז בילכער?

בילכערע זיינען געווען אָן א שיר, יעדערער האָט אָנגעהויבן אויסרע־כענען, וויפל צייט ער גייט אום שלינג־און שלאַנג, וויפל וואָכן זיינע קינדערלעך פארזוכן ניט קיין לעפל געקעכץ און וואָס איז פֿאַרזעצט און פֿאַרקויפט געוואָרן.

שטימען זיינען געוואָרן אָנגעשוואָלן מיט ווערגנדיקן וויי און ווינד, פֿאַרקלאָגט זיך, געשריען, געשאָלטן און לעסאָף פֿאַרקנוילט זיך אין א שווערער מאַכלויקעס.

הינטער זיי איז דער קוואָרעסמאַן געגאַנגען, ווי אף צעגליטע קוילן, און אלץ געבעטן זיך, מע זאָל פֿאַרלאָזן דעם בייסוילעם. עפעס האָט זיך אים געדוכט, אַז זיי פֿאַרשוועכן די בייסאלמישע שטילקייט, און ער וועט פון זיי גאָרניט פּאָטער ווערן.

באַם טויער איז ער שטיין געבליבן און פֿאַרווונדערט לאַנג נאָכגעקוקט נאָכן אוילעם.

פֿאַר די פערציק יאָר איז אים אויסגעקומען זען אלץ. דאָ, פלעגן די לעבעדיקע אָפּטרייסלען דעם שטויב פון אַלטעגלעכן; דאָ, פלעגן זיי ווערן קלענער, שטילער, פֿאַרטיפטער; דאָ, פלעגן זיי שפּאַנען מיט א פּאָרכטיקן אָפּשיי פֿאַרן טויט, און זיי...

— טפו, צו מיינע סאָנימס קעפּ! — א כאַליאסטרע! — און א צעטומלטער, אן אופגערעגטער האָט ער בייז פארהאקט דעם טויער פון בייסוילעם.

קוקורוזע

ביז האלבער נאכט האבן דאַרע, מידע זאַנגען פאַרכאַלעשט געבעטלט א טוי, פאַרכאַלעשט געבעטלט באַם כמאַריקן הימל אַ שטורעם, א רעגן אָדער כאָטש א קיל ווינטעלע.

האַרט באַם האָריזאָנט האט אַ בליץ די גאַנצע צייט אין איין אָרט געווונקען, נאר אַזוי פאַראַקשנט און אַזוי גיך, גלייך עס שפּירט פון דאָרט א נייגעריק אויג און פינטלנדיק וויל עס זיך צוקוקן, וווהין אַן ערעך שפּאַנט עס דער צווייטער באַטאַליאָן פון דער זיבעצנטער דיוויזיע.

ווי אַ טויט בעלמעוואטע אויג פלעגט די לעוואָנע טיילמאָל אַ קוק טאָן פון אונטער אַ דינעם שיכט כמאַרעס, און ווידער — אַ כוישעך, ווידער א פאַרשטיקטע, נודנע היץ און אַ קלינגענדיקער אָפּהילך פון טריט אַף א צערפּעטער, אויסגעטריקנטער, פארשמאַכטער ערד.

געגאַנגען איז מען שוין א לאַנגע צייט, געגאַנגען איילִיק, שווייגנדיק, פאַרדעכטיקט אַריינגעקוקט אין די טראַנשייען, וואס זיינען נאָך פאַרבליבן פון דער דייטשישער אָקופּאַציע, נייגעריק צוגעהערט זיך צום מידנסטן גערויש אין פעלד, און מיט אומרויקע בליקן געפּרעסן דעם כוישעך.

אַלעמען האט זיך געדאַכט, אַז אָט־אָט באַגעגנט מען די אויסשפּירער און ס'וועט שוין קלאָר ווערן, ווו דער סוינע געפינט זיך. נאָר ביז האלבער נאַכט איז קיינער ניט צוריק געקומען פונעם ערשטן צענדליק אויסשפּירער, קיינער איז ניט געקומען פונעם צווייטן צענדליק אויסשפּירער, און גיי ווייס, צי דער אָפיצירישער אָטריאַד קאָרנילאָוועס איז אָפּגעטראָטן צו סטאַנציע פּאָלאָגי, צי ער לויערט באַ צאַרעקאָנסטאַנטינאָווקע, צי ער שפּאַנט אַהער?

פעסט האט מען נאָר געוווסט, אַז וורַאַנגלען איז געלונגען דורכצורייסן זיך צו סטאַנציע סינעלניקאָווע, און ביז באַגינען מוז מען אים פאַרגיין אין טיל.

יעדער „מע מוז" איז פאַר די אַרמייער געווען ניט קיין באַפעל, נאָר אַ זיכערער אָנזאָג אַף דו; יעדן נייעם אָנגרייף פלעגן זיי אופנעמען ווי אַ בסורע, אַז גאָר־גאָר איינגיכן וועט מען פאַטער ווערן פון אַלע סאָנים און — אהיים, צום ווייבל, צום קינד, צום באַלעבאטישקייט.

די לעצטע פאָר כאַדאָשים איז דער באַטאַליאָן ניט אַרויס פון שלאַכט, טאָג אַף טאָג — אַן אָנגרייף, אַ צוזאַמענשטויס, אַן אַטאַקע, און אַלע זיינען שוין געווען מיד, צעבראָכן און פארלייזיקט.

ווי באַלד אָבער „מע מוז" — וועט מען גיין אין פייער, ווי נאָר עס וועט באַפוילן אָט דער ביינעריקער דראָנג מיטן געפאַלבטן ענערגישן פּאָנים און מיט די פאַרטראַכטע צווייפארביקע אויגן,— אָט דער סוטו־לער טרוקענער דראָנג, וואָס האט אמאָל געטראָגן א צונעמעניש „יאַנקל די שקאַפּע" און איצט הייסט ער קאָמאַנדיר שולמאַן.

ער אָבער, יאַנקל שולמאַן, איז א פאַרטרויערטער געזעסן אַפן פערדל, נאָר געזעסן איז ער אַזוי מאָדנע געהויקערט, פונקט ווי ער פלעגט פריער זיצן אַפן שוסטער־בענקעלע באַם ווארסטעט.

אין די רייען האט מען שטיל געפלאפלט, אַפט געווענדט זיך צו אים מיט א כאָכמעלע, נאָר אַ שטומער, אַ געכמורעטער איז שולמאַן געפאָרן פאָרויס פון באטאליאָן, פון אופרעגונג ווי אלעמאָל געביסן די אויבערשטע ליפּ און אלץ ניט געקאָנט זיך מויכל זיין, פארוואָס ער איז דאס מאָל געווען אַזוי נאָכגעביק און איינגעשטימט איבערוואַנדערן מיט זיין באַ־טאַליאָן גראָד אַהער, אין דעם ראַיאָן, ווו יעדער דאָרף איז א מאַכנאָ־ווישע נעסט, און ווו פיל, פיל פויערים געדענקען נאָך די צייט, ווען ער, יאַנקל שולמאַן, איז געשטאַנען אין דער שפּיץ פון מאַכנאָווישן אָטריאַד און אָפּערירט טאַקע דאָ אין דעמזעלביקן ראַיאָן.

די זיכרוינעס פון זיין אנאַרכיסטישער פאַרגאַנגענהייט, דער געדאַנק, אַז די בעסטע צוואַנציק אַרמייער, וואָס זיינען אַוועק אין דער אויס־שפּירונג, אָט די צוואַנציק אַרמייער זיינען באַשטימט אַריינגעפאַלן אין געפּענקעניש, און אַף די ווייסע וועט מען זיך סאָפּקאָלסאָף אָנשטויסן גאָר אומדערוואַרטעט,— דאס אַלץ האט אים פאַרביטערט, געפרעסט און געשראָקן.

קיין פּאַכדן איז שולמאַן קיינמאָל ניט געווען, נאָר יעדע אומפּאַר־שטענדלעכע געשעעניש, יעדע אומקלאָרע מיליטערישע אָפּעראַציע,

פלעגט אים שרעקן, בינדן זיין דרייסט, זיין איניציאַטיוו און זיין ענערגיע.

טיילמאָל פלעגן אים באַפאַלן שווערע שטימונגען. באפאלן פלוצלינג און אָן אַ שום סיבה. אין אַזוינע מאמענטן פלעגט ער ווערן שרעקעוודיק ווי א קינד, צעבלאָזן יעדער קלייניקייט, מיט אַ דאַרשטיקן פאַרגעניגן שפּינען פינצטערע געדאַנקען און קוויקן זיך דערמיט.

מער פון אלע האט אים איצט געשראָקן דאס אומדערוואַרטעטע. פון די אויסשפּירער קומט ניט אָן קיין יעדיע. די פעלד-טעלעפאָניסטן שווייגן. גראָד איצט איז געזונג, אַז די ווייסע זאָלן מאַכן איין געלונגענעם פלוצלינגן אנפאַל, און זיינע אַרמייער וועלן ווידער ווערן צעטומלט, בייז און ניט געהאָרכזאַם, ווי בא אַלע פלוצלינגע אָנפאַלן.

באַזונדער איז דאָס סאַקאָנעדיק איצט, איצט, ווען דער באַטאַליאָן איז שוין עטלעכע כאַדאָשים ניט אַרויס פון פייער, יעדער טאָג א נייער „מע מוז". דערצו נאָך זיינען אַלע ארמייער מיד און הונגעריק, באָרוועס און פאַרלייזיקט. גראָד בא דער איצטיקער שטימונג פון די אַרמייער איז גאָרניט געווונשן קיין פלוצלינגער אָנפאַל.

אַ פאַרביטערטער איז שולמאַן געזעסן אַפן פערדל. טיילמאל נייגעריק צוגעהערט זיך צום זאנגען-געפליסטער און אַלץ געטראַכט, אַז דער אנגרייף וועט געוויס ניט געלינגען.

פאַר וואָס, פאר ווען, וועט דער אנגרייף ניט געלינגען,—אַף דעם וואלט שולמאַן ניט געקאָנט ענטפערן, אַזוי פילט ער, אַזוי זאָגט אים דאס האַרץ, און דאָס איז שוין געזונג.

קוקנדיק אַף שולמאַנען, וואָלט מען קיינמאָל ניט געקאָנט כוישעד זיין, אַז אין דעם טרוקענעם דראָנג ליגט א בערישע קראַפט.

אויסערלעך — אַ לאַנגע, אָפגעפאָרענע שקאַפע פון הויט און ביין, נאָר אין סאקאָנעדיקע מאָמענטן און באַזונדערס פאַר יעדער אַטאַקע, פלעגט די גרוילעכע בלוי פון זיינע אויגן באַקומען א קאַלטן שטאָלענעם אָפּגלאַנץ, און זיין גאַנצע בייניקע פיגור פלעגט ווערן ווי אָנגעקוואָלן מיט בערישער קראַפט, אָנגעקוואָלן מיט אַ פאַרגליווערטער אַקשאָנעס און מיט בלינדער דרייסט.

נאָר דאַפקע אָט דער שולמאַן איז פאַר דער לעצטער צייט באהערשט געוואָרן פון א מעשונעדיקן פאָרגעפיל, און אַקשאָנעסדיק געגלויבט, אַז

אויב אין אָנפאַנגס וועג באַגעגנט ער ניט קיין פעלדער קוקורוזע, — וועט דער אנגרייף ניט געלינגען.

גראָד איצט שפּאַנט מען שוין א היפּשע פּאָר שאָ, און ווי אַפּצעלאָ־כעס, אומעטום צעטראָטענע ווייצן, האָבער, נאָר ערגעץ ניט קיין קוקורוזע.

טיילמאָל גיט אַ בלאָז א הייס ווינטעלע, צעוויגן זיך די זאַנגען מיט א מידן פאַרכאַלעשטן געפּליסטער. פּונקט מיטן זעלבן געפּליסטער ווי אין יענער ערשטער נאַכט, ווען ער, שולמאַן, איז אַריינגעלאָפן צו זיך אין צימער אַף אָדעסער מאָלדאַוואַנקע, געכאַפּט דעם ביקס, א קוש געטאָן די קינדער און פאַרזיכערט דעם ווייב, אז אין א פּאָר טעג ארום קערט ער זיך אום. נאָר וויפל וואָכן און כאַדאָשים איז שוין אריבער?..

לויט זיין כעשבן איז אויסגעקומען מער ווי צוויי יאָר, נאָר בענקען בענקט זיך פּונקט ווי אין די ערשטע טעג, ווען ער איז אָפּגעטראָטן פון אָדעס מיטן אָטריאַד אַרבעטער פון זיין פאַבריק.

דער גרעסטער טייל איז אומגעקומען. און פון יענעם אָטריאַד איז נאָר פאַרבליבן טשיזשיקאָוו, כאָלאָדענקע, אַוורעמעלע און גורעוויטש. צי לעבט כאָטש דאס ווייב, צי לעבן די קינדער?..

האַרט צו שולמאַנען איז צוגעפאָרן דער קאָמאַנדיר פון דער ערשטער ראָטע טשיזשיקאָוו און מיט דער האנט אף עפּעס אָנגעוויזן אין פעלד.

שולמאַן האט אָפּגעשטעלט דאס פערד, צוגעבויגן זיך צו זיין האלדז און שאַרפער אָנגעהויבן פאָרשן דעם כוישעך.

דער באַטאַליאָן איז אויך געבליבן שטיין.

— עפּעס באַמערקט? —

— וואס פּאָכעט עס, מאַמעש ווי מיט הענט. א גערויש הערט איר?

— וואס? אַ גערויש! — האט דער הויקערדיקער אַוורעמעלע צעטומלט איבערגעפרעגט בא שולמאַנען — א גערויש? אנו, לאָזט נאָר מיך, איך האב א געהער פון א גאַנעוו. — און ער איז צוגעפאלן מיטן אויער צו דער ערד.

— נו? — האט אים שולמאַן סוידעסדיק א פרעג געטאָן.

— אַז מע גראַגערט ווי די גענדז. גורעוויטש, כאָלאָדענקע, איר וועט שטום ווערן, צי ניין? יא, א גערויש און, דאַכט זיך, טריט, שטילע, גענייוווישע, נאָר טריט.

איבער די רייען איז טייקעף אַוועקגעשווּומען אַן אומרויִקע יעדיע, אַז דאס גאַנווענען זיך די ווייסע, און באַלד וועט מען אָפּאַנים ארומריינגלען פון אַלע זייטן.

— וואס דען! — האט גריצענקע אנגעהויבן טאַינען — פון אזוינע קאָמאנדירן קאָן מען דען דערוואַרטן עפּעס אנדערש?

— כ'לעבן — איז עמעצער בייז געוואָרן אף גריצענקען — עפשער וואָלסטו אָפּגעשטעלט דיין גראַמאָפאָן און אופגעהערט צו קאַרקען!

— וואס זשע, עפשער ניט עמעס? הארמאַטן־פלייש זיינען מיר געווען באַם אלטן רעזשים, הארמאטן־פלייש זיינען מיר אויך איצט.

שולמאן האט ראַש אויסגעקערעוועט דאס פערד, א געשריי געטאָן — טשיזשיקאָוו זאָל אויספארשן וואס אין סטעפּ פּאָכעט. און אַליין איז ער צוגעפאָרן צו די פאָדערשטע רייען און פונעם פערד אַראָפּגעבויגן זיך צו גריצענקען:

— קיין מאכנאָווטשינע זאָלסטו מיר דאָ ניט צעפירן, הער־ווסט?

פונעם טאָן, פונעם בליק איז גריצענקע טייקעף פאַרשטומט געוואָרן, און דערפילט, אז אויב ער וועט ניט פארבאָרגן זיין סינע צו שולמאנען, וועט דער סאָף זיין א ביטערער.

— און דער טייוול ווייסט אים — האט זיך עמעצער פארכידעשט אף גריצענקען. — צי א נאטור אזא, צי באַם געבוירן האָט מען אים ניט גוט פאַרבונדן דעם נאָפּל, נאָר שטענדיק בורטשעט ער. דאָ קריכן די ווייסע, מע דאַרף סאָלידארקייט דאַרף מען און ער בורטשעט ווי א שטיפמוטער.

אויסערלעך פלעגט שולמאן קיינמאָל ניט ארויסווייזן, אז ער אינטערעסירט זיך, וואָס צווישן די ארמייער קומט פאָר. באַ זייערע קרייזלעך פלעגט ער זיך ניט אפשטעלן, צו די געשפּרעכן קלוימערשט קיינמאָל זיך ניט צוגעהערט, און מע וואָלט געקאָנט מיינען, אז ער ווייסט ניט די שטימונג פון די ארמייער. שולמאַן איז אבער געווען פון די, וואָס הערן מיטן אויג.

א מינע, א בליק, א צופעליק וואָרט אָדער פון גארניט קיין וויכטיקן טאַט פלעגט ער זיך אויסבילדן א קלאָרע פאָרשטעלונג, וואס אין באַטאַליאָן קומט פאָר, און גענוי געוווּסט מיט וואס יעדער ארמייער אָטעמט, אף וואָס ער איז פעיק און ווי אזוי מע דאַרף אים אויסנוצן.

אומפארשטענדלעך און פארדעכטיק איז פאר אים געווען נאר איין גריצענקע. צווישן די ארמייער — א פרעמדער, שטענדיק פארביטערט, אָנגעבלאזן און אומצופרידן מיט אלץ און מיט אלעמען.

די ניצכוינעס פלעגן אים ניט שטארק פרייען, די מאפּאָלעס ניט שטארק באטריבן. אין שלאַכט, צי אף רו, ער, גריצענקע, פיפקעט שטענדיק גראָבע ציגארן מאכארקע און כמורעט דעם געשראַמטן נידעריקן שטערן.

וואָסערע געדאנקען לעסטיקן זיין מויעך, דאס איז געווען שווער צו וויסן. שטענדיק א מוטנער, אָנגעשטרענגטער בליק, שטענדיק רויט דער שראַם אפן שטערן און עס פלעגט זיך דאכטן, אז א לאנגע שורע בלור־טיקע געדאנקען איז ארויסגעטראָטן אף זיין שטערן.

אין באטאליאָן איז ער שוין געווען א פּאָר כאַדאָשים, נאר אף אלע אנפראגן ווער איז ער, פון וואנען, פלעגט גריצענקע טיפער אָנרוקן דאס היטל אריבער די אויגן און טאמעוואטע ענטפערן:

— א פראָלעטאריער פון אלע לענדער.

נאר די שראַמען אַפן האלדז, אפן שטערן און אַף די הענט, זיי האבן געצייגט, אז גריצענקע איז שוין א באשאָסענער, נאָר וווּ איז ער געווען? — בא די רויטע פּאַרטיזאנער, באַ פעטליורען, בא מאכנאָען, צי סטאם א באנדיט?

איין־איינציקס מאל איז ער א שיקערער געקומען אין באטאליאָן, אוועקגעזעצט זיך אף דר׳ערד, געוויינט, געקריצט מיט די ציין און, רייסנדיק די אייגענע האָר, געשריגן, אז דער גאנצער באטאליאָן איז א זשידאווסקער.

פון דעמדאָזיקן פאל איז שולמאנען קלאָר געוואָרן, אז פון גריצענקען דאַרף מען פּאָטער ווערן, נאר פון מאל צו מאל אלץ אָפּגעלייגט און געהאָפט, אז ער וועט זיך עפשער ענדערן. איצט אבער, איצט דאַרף מען מאכן א סאָף.

צום באטאליאָן איז צוגעפארן טשיזשיקאָוו און געמאָלדן, אז דער געהיימער סוינע, וואס פּאָכעט, איז גאָר אומשולדיקע קוקורוזע.

— קוקורוזע? — האט זיך שולמאן דערפרייט מיט דער יעדיע. — נו, ווי באלד קוקורוזע, איז ארויסגעצייכנט. גריצענקע! די ביקס גיב אָפּ דעם קאָמאנדיר פון דיין אָפּטייל און גיי אין אבאָז, דארט איז דיין אָרט. נאר איינס און צוויי. פארטיק? שא־גאָם מאר־רש.

ווידער אַ שווער געסאַפּעריי, אַ שטיל געמורמל און אַ געפּלאָנטערטער ריטם פון טריט.

ערגעץ ווייט־ווייט האָט עמעצער צעשאָסן די נאַכטיקע שטילקייט און די קוילן פינקלען אין כווישעך, ווי צענדליקער גאָלדענע בינען וואָלטן ארויסגעפלויגן פון אַ ווייטן, שווארצן בינשטאָק.

פונעם געשיסעריי איז אַלעמען קלאָר געוואָרן, אַז די אויסשפּירער האָבן זיך אָנגעשטויסן אָדער אָפן סוינעס וואַך־פּאָסט, אָדער אַף זיינע אויסשפּירער, און מע דאַרף גיין אין דער ריכטונג, פונוואַנען עס פינקלען די קוילן. נאָר איידער שולמאַן האָט נאָך באַוויזן צונויפרעדן זיך מיט די ראָטנע־קאָמאַנדירן אַף וואָס פאַר אַ וועג מע זאָל שפּאַנען, האָט אַ פּראָזשעקטער אַ פליך געטאָן אין פּאַנים מיט אַ ווייסער, טויטער ליכטיקייט, אָנגעהויבן לויזן דעם כווישעך און אַנטפּלעקט אַ ברייטן סטעפּ מיט סטויגן שטרוי, אַ סטעפּ ווי מיט בראָדעווקעס באַזעצט, איינזאַמע ווינטמילן ווי געקרייצטע מיט צעשפּרייטע הענט, און אַף די נאָענטע באַשטאַנעס — טשוטשעלעס אין היטלען.

דער באַטאַליאָן האָט זיך אייליק צעטיילט אַף צוויי אָטריאַדן און מיט צעשאָטענע רייען אַוועק איבער פאַרשיידענע וועגן: טשיזשיקאָוו — אין שפּיץ פון רעכטן פלאַנג, יאַנקל שולמאַן — אין שפּיץ פון לינקן.

אַ לאַנגע צייט איז מען דרייענווייז אַלץ איבערגעלאָפן פון אָרט צו אָרט, געגאַנוועט זיך אין די טוועס, געקראָכן אַף אַלע פיר, און געשפּילט מיטן פּראָזשעקטער אין באַהאַלטעניש. נאָר איבער די קעפּ איז פּלוצלינג דורכגעפלויגן אַן ארטילערישער סנאַריאַד, און דער סטעפּ איז פול געוואָרן מיט שיין, מיט פייער און מיט גרויל.

יעדער סנאַריאַד פליט דורך מיט אַ דראָענדיקן קלאָקעט, זידט אויף די לופט, וואַלגערט די צעכוואַליעטע טוועס און שפּרינגט אָפּ פון דער ערד מיט זיילן שטויב און פייער.

הינטן — ברענען אָנגעצונדענע סטויגן שטרוי, פון פאָרנט — דער פּראָזשעקטער. זיין לאַנגער שיינענדיקער בעזעם פּויזעט פּאַראַקשנט איבערן סטעפּ, און וויל אַלץ אָנטאַפּן, מיט וועלכע וועגן שפּאַנען די צוויי אָטריאַדן. נאָר רייען גאַנוועגען זיך צווישן טוועס, פאַלן אָפּט קוידים, קריכן אַף אַלע פיר און פירן פאַרן נאָז דעם סוינעס ארטילעריע.

ווי נאָר דער אָטריאַד פלעגט אַרופלויפן אף א קוקורוזן פעלד, פלעגט שולמאַן ווערן אופגעלייגט, און פריילעך וואָרענען:

— כעוורע! פּיק איז קאָזער, און ניט געזאָרגט זיך.

מיט א גרויזאַמען געהויל איז א סנאַריאַד דורכגעפלויגן גאר נידעריק איבער די קעפ און געפאַלן ערגעץ נעבן די רייען.

— אוורעמעלע! — האט עמעץ א געשריי געטאָן — פּאַרגראָב דעם הויקער, א סנאַריאַד קאָן זיך נאָך פאַרטשעפּען פאר דיין בארג סינאַי און אָפּשטשערבען דעם שפּיץ.

דאס קליין געהויקערט נעפעשל האט זיך אופגעשטעלט, באַקוקט ווי וויט פון די רייען פאלן די סנאַריאַדן, און זאָרגלאָז א פייף געטאָן:

— די ווייסע וועלן נעבעך ווידער מוזן זיך מאטריען זיין און א קוש טאָן אונדז אין יענעם אָרט, ווו די יידן האבן געהאט א דניאָווקע, גייענדיק פון מיצראַיעם. געזען כאטש ווי פינקטלעך עס פאלן זייערע גאָמעלקעס? אַזאַ מאַזל אפן טאטן.

און ווידער אַ איבערלויף פון אָרט צו אָרט, א געפּראַל קוירים, אָדער א געקריכערײַ אַף אלע פיר.

II

באַגינען איז די אַרטיליעריע פארשטומט געוואָרן.

ביידע פלאַנגען זיינען שוין דערגאנגען גאָר נאָענט צום דאָרף, און װאַרטנדיק אַף די יעדיעס פון די אויסשפּירער, האט מען זיך נייגעריק צוגעהערט צום פאַרדעכטיקן שיסעריי, וואס ברעכט אויס פון מאָל צו מאל אין פארשיידענע עקן דאָרף.

אין צעשאָטענע רייען זיינען די אַרמייער געלעגן מידע, פארשטויבטע, אָפּגעצערטע, געכראָמטשעט אָקאָרשט־אויסגעריסענע גרינע אוגערקעס און געפלאַפּלט, אז אין דאָרף אָפּערירט מיסטאַם א פארטיזאַניש אָטריאַדל, ער באַשיסט עס די ווייסע און מע וואלט באדארפט טייקעף אָנהויבן די אטאקע.

אין טאָל, אונטער א געדיכטן טויאַיק־ווייסן נעפל, איז דאס דאָרף געלעגן ווי א באַשנייטע. און ווי נאָר די שיסעריי הערט אוף, דערשווימט פון דאָרף א הילכיקער קוקערעקו פון טויזנטער הענער.

אַף אַלע פיר איז אוורעמעלע צוגעקראָכן צום דרעמלדיקן גורעוויטשן און ווי א יונג הענדל א קריי געטאָן אים אין אויער.

— הויקער! — האט שולמאַן א שטורכע געטאָן אַוורעמעלען מיט דער פּוס, — וועסט עפשער איינעמען א פּאָרציע שטומעניש, צי דו ווילסט זיך באַקענען מיט א ביקסן-קאָלבע?

האלטנדיק מיט איין האנט די ביקס, איז דאס הויקערל געבליבן שטיין אף די קני, מעשונעדיק פארקרימט דעם באַוואַקסענעם מאלפּישן פּאָנים און מיט דער צווייטער האנט געוויזן שולמאַנען א נאָז:

— גענוג פון מיר, וואס איך קען דיך פאר א קאָמאנדיר.

— דעם טאטן דיינעם דעם שיקער שטייט עפשער ניט אָן דער קאָוועד? — לאַ-טוטניק!

— וואס זשע? געדאַרפט טאקע מאכן א רעוואָליוציע, שאַפן אַן ארמיי, און האבן פאר א קאָמאנדיר אזא אָפּגעפּאָרענע שקאַפּע ווי דו. פּאַר-טאַטש! ס'איז דאָך א ביזאָיען פארן סוינע.

— ניש-קאָ-שע — האט זיך גורעוויטש שטאָלץ צעשמייכלט און אָנגע-הויבן איבערוויקלען די שטויביקע קראַיקעס פון די פיס, — די ווייסע וואלטן פאר זיין פעלכל באַצאָלט א שיינע פרייז.

— פּאַר זיין פעל? — כאַי קאָק סערעבראָם מיט א הארטן האלדז און נאַקן צוגאָב. געזען? אזא ציאַ-צע!

טייל ארמייער האבן זיך נייגעריק צוגעהערט צום אומפאַרשטענדלעכן געשפרעך, און גוטמוטיק איבערגעקרימט די יידישע ווערטער. ער אָבער, גריצענקע, איז געוואָרן אָנגעצונדן און אָנגעהויבן בורטשען:

— האַרר-האַרר, האַרר-האַרר, און גיי פאַרשטיי וועגן וואס זיי פּלאַפּ-לען אַף זייער שפּראַך.

שמייכלען פלעגט שולמאַן קינדעריש, פארשעמט, און נאר מיט די מויל-ווינקלען. איצט אָבער איז א צופרידן ליכטיק שמייכעלע צעשווי-מען איבערן גאנצן פּאָנים, און מיטאמאל איז אים קלאָר געווארן, אַז גריצענקעס פרעמדקייט צווישן די ארמייער, זיין גלייכגילטיקייט צו די ניצכוינעס און מאפּאָלעס פונעם באַטאַליאָן און זיין גאַנץ פּאַרביטערט-קייט, — דאס אלץ שטאמט נאר פון דעם, וואס ער געפינט זיך אין אזא באטאליאָן, ווו עס זיינען פאראן אסאך יידן, און ער, גריצענקע, קאָן זיי ניט אנקוקן. ער גלויבט זיי ניט, און טרויט זיי ניט.

דאָ ליגט דער סאָד פון זיין גאנצער פארביטערטקייט. ווען מע פירט אים אָבער איבער אין אזא באטאליאָן, ווו קיין יידישע ארמייער זיינען ניטאָ, און ווו דער קאָמאַנדיר איז אויך ניט קיין ייד, דאָרטן וואָלט דאָך דערזעלבער גריצענקע געווען א דרייסטער טרייער ארמייער, פונקט ווי אַלע אנדערע.

מיטן געדאַנק האט שולמאַן פאַרשטאַנען די סיבעס פון זיין סינע. דוירעסלאנג איז די סינע איינגעפלאנצט געוואָרן אין מיליאָנען פינצ־טערע מויכעס, און ביז זי וועט זיך אויסוועפן, וועט נאָך דורכגיין אַ היפש ביסל יאָרן. א היפש שטיקל צייט וועלן נאָך די גריצענקעס אומגיין מיט בעלמעס אַף די אויגן, און ס'איז אייגנטלעך א גרויס ראַכ־מאָנעס אף אַזוינע פארסאמטע אומשולדיקע נעשאָמעס, וואס קאָנען נאָך ניט ארויסשפרונגען פון דער אייגענער הויט.

טראַכטנדיק וועגן גריצענקען, האט אָבער שולמאן דערפילט, אז אין געדאַנק באַדויערט ער אים, נאָר טיף אין אייגענעם האַרץ לויערט שוין פונלאַנג א פאַרבאָרגענע סינע צו גריצענקען, אבער ניט צו גריצענקען דעם שלעכטן אַרמייער, נאָר א סינע צו גריצענקען, וואס האַסט שול־מאַנען אלס יידן.

אַן אומצופרידענער, וואס אין זיך אַליין האט שולמאן אַנדעקט פונקט דיזעלבע קליינלעכקייט, פונקט דעמזעלבן פלעק, וואס אין ג ר י צ ע נ־ק ע ן — האט ער אָנגעברויזט די אויסגעקראָכענע ווייסע ברעמען, אַוועק־געשפּאַנט הין און צוריק, און אַלץ געטראַכט, צי די סינע זיינע צו גריצענקען איז א בארעכטיקטע, צי ניין; צי דאַרף א קאָמוניסט אַזוי באַציען זיך צו א פאַרפינצטערטן אנטיסעמיט, צי אין זיין סינע צו גרי־צענקען שרייט פון אים ארויס דער אלטער באליידיקטער ייד?

פון דאָרף איז פּלוצלינג דערשווימען א הילפלאָזן געשריי פון עטלעכע פרויען:

— קאַ־ראַ־אול, ראַ־טע־וועט, ראַ־טע־וועט!

אף זייער געשריי האבן זיך טייקעף אָפּגערופן צוויי קוילנוואָרפער און מיט א דאָפּלטער עכאָ געמאָלדן דער ראָזלעך־רויכיקער ווייטקייט, אז זיי, די פרויען, זיי וועלן שוין מער ניט שרייען. נאָר פון די פאַר־שטומטע גוואלד־געשרייען זיינען די פענימער בא די אַרמייער געוואָרן גרין און פאַרביטערט:

— נו, אין זייער פראַנצעוואַטן גאָט אַריין! — האט כאַלאדענקע א קריץ געטאָן מיט די ציין און קאַעסנדיק א שליידער געטאָן דאָס היטל, — סאַידן זיי וועלן זיך ניט פאקן צו מיר אין די הענט. שטיקער וועל איך רייסן, שטי־קער!

זיין גוטמוטיק שמייכעלע, זיינע פריילעכע פלוטעוואטע אויגן האבן לאכלוטן ניט געשטימט מיט דער בייזער דאָרשט נאָך נעקאָמע, וואָס פלעגט אים אָפט באַהערשן און צעוועקן אין אים אַ פארלאנג אומצו־ברענגען אַלע, וואס לעבן ניט פון אייגענער מי; ניט שוינען די מענער, ניט שוינען די קינדער, און אַף יעדער אויסגעפוצטער, אויסגעקעכלטער פרוי אַנשיקן א גאנצע ראָטע אַרמייער און זאָלן זיי שענדן און זאָלן זיי פייניקן.

געוווסט האט ער, אז זיינע טירישע פאַרלאנגען וועט ער קיינמאָל ניט בעקויען זיין צו פאַרווירקלעכן. אָט דער הויכער כאַלאָדענקע, מיטן פאריסענעם רויטן פיצל נעזל אוןברייטן פליישיקן מויל, וואס האט שוין א יאָר פינף ניט אַראָפגענומען די ביקס פון אַקסל — אָט דערזעלבער כאַלאָדענקע פלעגט ניט קאָנען פאַרטראָגן קיין בלוט און קיין טויטע. פוןביידן פלעגט אים קערן ברעכן, און קיינעם וואלט ער ניט געקאָנט שענדן און קיינעם וואָלט ער ניט געקאָנט צעשיסן אויסער אין אָפענעם שלאכט, נאָר שטענדיק געטרוימט, געגאַרט, געפלאפלט וועגן דעם און געהאָפט, אז אמאל וועט עס אומבאדינגט געשעען.

פארטרייבן די ווייסע פון צענדליקער ראיאָנען, באַפעסטיקן די ראַטנ־מאַכט, אָפהאַלטן איבערן סוינע די גרעסטע ניצחוינעס — דאס אַלץ איז פאר כאַלאָדענקען געווען נאָר אן אָנהויב, נאָר א זיכערער אנזאג אַף יענעם טאג, ווען צום יאם וועט מען צודריקן אַלע ווייסע, אַלע וואס לעבן ניט פון אייגענער מי, און אומברענגען ביזן לעצטן, עס זאל ניט בלייבן קיין איינער, וואס קאָן שטערן אופצובויען דאָס נייע לעבן.

— קאָ־מו־ניסט — האט זיך שולמאן אויסגעדרייט צו אים מיטן בי־גאָקל אף די אויגן — גייסט נעקאָמע נעמען, צי דו גייסט צערעכענען זיך מיט א גאנצער וועלט פאר דער „קספלאטאציע”?

פון שולמאנס ווערטער איז כאַלאָדענקע נאָך מער פארביטערט גע־וואָרן, שטום אנגעבויגן זיך נאכן היטל און בייז אָפגעשלאָגן דעם שטויב זיינעם אָן דער צעשפרייטער דלאָניע.

אין געדאַנק איז ער אינגאַנצן מאַסקים געווען מיט שולמאַנען; מאַס־קים געווען, אז די נעקאָמע־געפילן טאר מען ניט איינפלעכטן אינעם כעשבן מיטן דוירעסדיקן סוינע, נאר ווי אזוי באצווינגט מען דאס צע־רייצטע הארץ, ווי אזוי באפעלט מען דעם, עס זאָל ניט גאַרן קיין נעקאָמע פאַרן דאַלעס, פאר דער קנעכטשאפט, פארן פינצטערן לעבן פון אזוי פיל מיליאָנען? און אלס בייזער, אומבאהאָלפענער פראָטעסט קעגן דעם ווידערשפרוך צווישן זיינע געפילן אלס מענטש, און זיינע פליכטן אלס קאָמוניסט און ארמייער, האט ער ווידער בייז א שליידער געטאָן דאס היטל.

מיט א לאנגער סטענגע פאַטראָנעס אפן האנט איז גריצענקע גע־שטאַנען איינגעבויגן איבער א קוילנווארפער און גאַליק איבערגעקרימט שולמאנס ווערטער:

— ספלאָ־טאַ־ציע, שמאַ־טאַ־ציע, אַלץ איז באַ זיי מיט דריידלעך.

ווער זיינען עס די „זיי”, צי שולמאַנס די קאָמוניסטן, צי שולמאַנס די יידן? — דאָס איז שווער געווען צו וויסן, און איבערפרעגן ווען מיינט ער — דאָס איז שולמאַן ניט געווען געשטימט. זאָל ער פלאַפלען.

גריצענקע איז אבער געשטאַנען אָנגעבויגן איבערן קוילנוואַרפער, עמעצן באַשולדיקט אין פאַראַט, געשאָלטן און געדראָט. נאָר דערפילנדיק, אַז שולמאַן קוקט אף אים מיט יענעם צוניפגעזשמורעטן שטאָלענעם בליק, מיט וועלכן ער פלעגט זיך דער ערשטער לאָזן אין אַטאקע און שעכטן אַף רעכטס און לינקס, — האָט זיך גריצענקע האָזעדיק אופגעשטעלט און מיט א גרינער סינע אין די גרויע קעציקע אויגן אַזוי פאַרניכטנדיק אַ קוק געטאָן אף שולמאַנען, פונקט ווי ער וואָלט געקוקט אף א נידער־טרעכטיקן פאַרעטער, וואָס פאַרטיידיקט די ווייסע און צוימט כאלאָדענ־קעס צאָרן, ער זאָל זיך ניט דערוועגן נעמען קיין נעקאָמע פאר די צעשאָסענע פרויען:

— עפשער ווערסטו באַפוילן קוקן זיי אין די ציין? „טאר־נאַ־צאַ־נאַל!..

פון גריצענקעס בליק, פונעם גיפטיקן שטעכווערטעלע „טאַרנאַצאַנאַל” איז שולמאַנען קלאָר געוואָרן, אַז ער איז זיך טויע, גריצענקעס סינע איז אַסאַך טיפער, ווי ער שטעלט זיך פאָר. אַלע זיינע געדאנקען אַרבעטן אין איין ריכטונג, אלץ זעט ער אין איין פאַרב, און ווען מע פירט אים

אַפילו איבער אין א צווייטן באַטאַליאָן, וועט פון אים קיין אַרמייער מעמיילע ניט זיין.

אַף אַ קליין דאָרפיש פערדל איז צוגעפאָרן טשיזשיקאָוו און מיטגע־בראַכט א באַיאָרנטן באַרוועסן פויער. טייל אַרמייער האָבן אים פריידיק אַרומגערינגלט און אָנגעהויבן צעפרעגן זיך וואָס אין דאָרף קומט פאָר.

פון זיינע יעדיעס איז קלאָר געוואָרן, אַז די קאָרנילאָוועס זיינען אָפּגעטראָטן, אין דאָרף איז פארבליבן אַ קלייגער אַריערגאַרד, און גרופּ־קעס פויערים און באַנאַרבעטער באַשיסן דעם אַריערגאַרד אין פאַרשיי־דענע עקן דאָרף.

ווי אַ גרויסע, רונדע באָמבע איז פון האָריזאָנט אַרויסגעקראָכן א רויטע זון און מיט זילבערנע פונקען אָנגעצונדן די טויאיקע גראָזן.

גלעטנדיק מיטן האַנט דעם פערדס קרופּ, איז שולמאַן געשטאַנען אַ פאַרטיפטער, מיט די ציין געביסן די אויבערשטע ליפּ, געקוקט ווי דאָס דערפל שיילט זיך אויס פון טויאיקן נעפּל, און אין געדאַנק געבויט דעם פּלאַן, ווי אַזוי צו מאַכן די אטאַקע. דערנעבן איז געשטאַנען דער באָר־וועסער פויער און ליבלעך און פריידיק געקוקט אַף שולמאַנס גרויס־ביינער פיגור, אַף זיין געשנירלטן אָנגעשטרענגטן שטערן, און אַפן קאַלטן פאַרגליווערטן בליק, וואָס אָטעמט מיט אַקשאָנעס, מיט בערישער קראַפט און מיט זיכערקייט אין ניצאָכן.

— האַנט־גראַנאַטעס, טשיזשיקאָוו, האָסטו? קוילן איז פאַראַן גענוג?

— גענוג.

צייכענענדיק מיטן פינגער אַפן פערדס קרופּ דעם אַלגעמיינעם פּלאַן פון דער אַטאַקע, האט שולמאַן אָנגעוויזן ווי אַזוי און ווען, ער, טשי־זשיקאָוו, דאַרף אָנפאַלן, און הילכיק אַ פאַטש געטאָן דעם פערד איבערן קרופּ:

— אין אַ־טאַ־קע!

דעם פערדל איז דער באַפעל אפאָנים ניט געפעלן געוואָרן, און ארויס־בריקעווענדיק א הויכן זיי־געזונט, איז עס אַוועקגעלאָפן, דרייענדיק אומ־צופרידן מיטן קאָפּ.

ערנסטע, אופגערעגטע זיינען די אַרמייער אופגעשפרונגען, איילים איבערגעלאָדן די ביקסן, אונטערגעצויגן די גאַרטלען און מיט א ברו־מיקן אורא אַריינגעריסן זיך אין דאָרף.

אַ פּערטל דאָרף איז טשיזשיקאָווס אָטריאַד דורכגעגאַנגען רויק און אָנגעשטויסן זיך נאָר אַף א פאַרשפּעטיקטן אײנגויש מיט אַ גראַמאָפאָן־טרובע אין האַנט, און אַף אַ ווײַסגוואַרדייאישן סאָלדאַט אין א פליושענער דאַמען־קאָפּטע מיט א סאַמאָוואַר אַפן פּלײצע.

ווי נאָר דער אָטריאַד איז דערגאַנגען צום שטײנערנעם קלויסטערשן פּלויט, איז פון אַ הויף אַרויסגעלאָפן אַ פוירטע און סוידעסדיק געמאָלדן, אַז אין צווייטן עק קלויסטערשן פּלויט לויערן אָפיצירן.

לענג־אויס דעם שטײנערנעם פּלויט, האָבן זיך די אַרמייער געבויגענע געלאָזט איינס נאָכן צווייטן, פּלוצלינג איבערגעשפּרונגען, און די צוויי יונגע צעטומלטע אָפיצירן האָבן נאָר באַוויזן אויסקערעווען די קוילן־וואַרפער, צעשיסן די שטילקייט מיט לאַנגע צוויי זאַלפן, נאָר קיין איין אַרמייער אפילע ניט פאַרוואונדעט.

בלייכע, און מיט הענט פאַריסענע אינדערהויך, זײַנען די אָפיצירלעך געשטאַנען אײַנגעוואַקסן אין שטײנערנעם פּלויט און נאָר געצוקט מיט די גאָרגלען, גלײַך זיי ווילן אראָפּשלונגען דעם אָטעם און קאָנען ניט.

אַ טריט פופציק פון די אָפיצירן זײַנען געלעגן זיבן צעשאָסענע: פינף יונגע פוירטעס, אַ באָכערל מיט אַן אָפּגעשאָסענעם שטיק שאַרבן, און אַ באַיאָרנטער פויער מיט אַ גרויסער באַראשקענער היטל אינעם פאַרגלייווערטן פויסט.

דאָרט אָבער, אַפן לינקן פלאַנג, דאָרטן האט א קוילנוואַרפער אַלץ געהאָגלט, און א לאַנגע צייט ניט אַרײַנגעלאָזט שולמאַנען טיף אין דאָרף אַרײַן.

טייל אַרמייער זײַנען געלעגן אונטער פּלויטן און געשאָסן, ניטוויסנדיק וווהין. א צווייטער טייל איז לויט דער אָנווייזונג פון די פויערים געניווויש געקראָכן איבער גערטנער, איבער הויפן, לעסאָף אָנגעשטויסן זיך אַף אַ הייזל, און אַפן דאַך נעבן קוימען דערזעען א געזונטן שוואַרצבערדיקן אָפיציר באַ א קוילנוואַרפער.

— אַראָפּ פון דאַך! — האָט אַוורעמעלע הייזעריק א בריל געטאָן, — אַראָפּ, נעווײַלע!

פון אַוורעמעלעס באַפעל איז דער אָפיציר ניט שטאַרק ניספּאָעל געוואָרן, קאַלטבלוטיק א שנײַך געטאָן אף אים די נאָז און מיט סמאַרק געטראָפן אַוורעמלען פונקט אין דעם לינקן אויג.

— און אַהער דערלאַנגען ביסטו ניט בעקויעך? שיסער פּאַריפּעשטער!

פון דער באַליידיקונג איז אוורעמעלע געוואָרן נאך מער אופגעקאָכט, און נאָר אַ צי געטאָן דעם ביקסן־שלאָס. איז אבער כאלאדענקע ארופגעקראָכן פון דער צווייטער זייט דאַך, מיט דער קאָלבע דערלאַנגט אים איבער דער פלייצע, און דער אָפיציר האט זיך אַראָפגעגליטשט פון דאַך ווי א שטיק שניי נאָכן ערשטן וואַרעמען רעגן.

גלייך נאָך אים איז אַראָפגעשפרונגען כאלאָדענקע, נאר איידער נאך ער איז געבליבן שטיין אף די פיס, האָט ער פאַרבראָכן דעם פויסט און אַ האַק געטאָן דעם אָפיציר אין די ציין:

— אָט איז דיר, סטיערווע, א צוגאָב!

פונעם זעץ איז דער אָפיציר צוגעפאַלן צום וואַנט, אַראָפגעזעצט זיך אַף דער פריזבע און אַרויסגעכראַקעט א בלוטיקן שפּיי:

— מיטן פויסט טרעפסטו פינקטלעך, נאָר שיסער זייט איר טינויפעסדיקע. עך, ווייניק אַפאָנים האב איך אייך צעשאָסן, ווייניק! נו, פירט מיך אין אייער זשידאָווסקן שטאַב.

III

דער גרעסטער טייל אַרמייער איז אוועק נאָכיאָגן די ווייסע און נאָר עטלעכע צענדליק ארמייער האבן אינמיטן גאַס צונויפגעשטעלט די ביקסן, געטריקנט אָנעטשעס, געלויזט די העמדער און געראַנגלט זיך מיט אַ יונג קוויטשענדיק כאַזערל, וואָס איז אלץ נאך געווען זיכער, אַז אויב עס וועט שטאַרקער קוויטשען, וועט דאס מעסער ניט פארשטאָפן אים דאס מויל, און דאס אָנגעצונדענע שטרוי וועט פון אים ניט אויסטאָן דאָס האָריק העמדל.

דאָס דאָרפישע קליינוואַרג איז טייקעף באפריינדעט געוואָרן מיט די אַרמייער, פאָרגעלייגט אויסבייטן פאַטראָנעס אַף אוגערקעס, צערטלעך געטאַפּט די קאַלטע העלדזער בא די קוילנוואַרפער, און אלץ געבעטן, מע זאָל זיי ווייזן, ווי אזוי עס שיסן אָט דידאזיקע צוויי מאַשינעס, וואָס שטייען באם שטאב ווי אייזערנע זשאַבעס.

בלייכע, ניט אויסגעשלאָפענע פויערים און פויערטעס זיינען רעדלעכוויז געשטאַנען ארום די ארמייער און נייגעריק צוגעהערט זיך צו זייערע

רייד, ווי אזוי מע דארף אָרגאניזירן די מאכט און ווי אַזוי מע דאַרף צעטיילן די ערד, קעדיי אָרעם און רייך זאָלן ווערן גלייך.

— פוסטע מאַיסעס — האט א פויער פארצווייפלט אַ מאך געטאָן מיטן האַנט און אנגעהויבן קראַצן די פּאָטיליצע, — פון אזוינע רייד ועט קיין עמעסע ברודערלעכקייט קיינמאל ניט זיין; ניט זיין, זאָג איך אייך, ווייל ווער ס'האט געוואָלט האָרעווען, איז ער אלעמאָל געווען א שיינער באלע־באָס, און א לאָדער, בלייבט א לאָדער, צי מע וועט אים יאָ געבן, צי ניט געבן קיין ערד. וויכטיק איז, צי וועט מען אופהערן באנעמען דעם פויער, צי וועט נעמען אַ סאָף צו די באַנדעס, וואָס רויבן פערד, בעהיימעס און פוראַזש. אָט דאָס איז וויכטיק, אָבער ניט בעבען אין דער וועלט אַריין.

גערעדט האט ער רויק, געלאַסן, געזאַיט א וואָרט נאָך א וואָרט, נאר געפאלן זיינען זיי ווי גליענדיקע פונקען און צעפלאַקערט א בייזע מאַכ־לויקעס צווישן די פויערים.

אויסגעפוצטע אין גרויסע רויטע באַנטן און מיט ביקסן אָנגעטאָנענע אַף די רימענס, זיינען צווישן די רעדלעך אומגעגאנגען א צענדליק דאָרפּישע באָכערים, אומגעגאנגען מיט שטאָלץ־פאריסענע קעפּ, געוואַרט, מע זאָל אָפּשאַצן זייערע העלדישע אָנפאלן אף די ווייסע, און ביטלדיק געקוקט אַף יענע פויערים, וואָס דערוועגן זיך גאָר צו פארגעבן אַזוינע „אַלט־רעזשימנע" פראגן, צי ס'וועט נעמען א סאָף צו די באנדעס, בעשאַס אין דאָרף געפינען זיך אזוינע העלדישע פאַרטיזאנער ווי זיי.

ניט ווייט פון שטאַב איז אַן ארמייער געשטאַנען נאר מיט איין יונ־גער פויערטע, געשטאַנען איז ער פארוואָרפן א פוס איבער א פוס, פון מאָל צו מאָל שטיפעריש געקיצלט די פויערטע און געמיטלעך איר דער־קלערט, אז זיי, די רויטע, זיי זיינען אייגנטלעך א פאָלק גאָר אָן א גאָט און אָן אַ נאציע. נאָר וויבאַלד די בורזשויען כאַווערן זיך מיט די „פירליסטן", וועלן זיי שוין גיין פון לאַנד צו לאַנד און אַזוי לאנג קעמפן, ביז פון אלע מענטשן וועט ווערן איין ברודערלעכע רויטאַרמייאישע נאַציע.

— האָרעוועסט? — האָט אים כאַלאָדענקע שמייכלדיק א פרעג געטאָן.

— מע אַגיטירט, בראַטישקעלע, מע אַגיטירט אף באַוווסטזיניקייט. — און קעדיי די פויערטע זאָל מאמאָשעסדיק דערפילן זיין רויטאַרמייאישע

ברודערלעכקייט, האט ער זי צוגעפרעסט צו זיך, און מיט די פארברוינטע פינגער איינגעטרונקען זיך אין אירע ברוסטן.

— הער אוף. כ'לעבן, א ביזאָיען — איז זי קלוימערשט באַליידיקט געוואָרן, גוטמוטיק א פּאטש געטאן אים איבערן האנט, און א צערייצטע, אַ צעשמייכלטע פעסטער צוגעפרעסט זיך צום אַרמייער: — סע קוקן דאָך מענטשן.

— איז וואָס! זאָל מען, זאָל מען טאַקע זען, אַז דו ביסט מיט דער רויטער ארמיי.

אונטער א שטארקער וואַך זיינען צוגעגאנגען די פינף געפאנגענע.

דער היציקער וויקועך איז מיטאַמאָל פאַרשטומט געוואָרן, און א פּאָר צענדליק פויערים זיינען צוגעלאָפן מיט פארבראָכענע פויסטן:

— שלאָגט די אָפּיצירן! שלאָגט, אָן שום געריכט.

עטלעכע ארמייער האבן איילנדיק א כאַפּ געטאָן די ביקסן און אָנגע-צילט אַף די פויערים:

— אָרדענונג, כאַווירים! מיט גוטן בעט מען אייך, קיינע אומאָרדענונ-גען. פון אונדזערע הענט איז קיין אָפיציר טרוקן נאָך קיינמאָל ניט אַרויס.

מיט אויגן אנגעצונדענע פון סינע און נעקאָמע זיינען די פויערים אומצופרידענע געבליבן שטיין און ביזן טיר באגלייט די געפאנגענע מיט פאַרביטערטע קלאָלעס.

אַ נידעריקע דיקע פויערטע האט אבער ניט אויסגעהאַלטן, געכאַפּט אַ שטיק האַרטע בלאָטע און — טראַך דעם שווארצבערדיקן אָפיציר אין פּאָ-טיליצע.

פויל און לאנגזאם האָט דער אָפיציר אויסגעדרייט די קאָפּ, מיט שטאָלצן ביטל באַקוקט די אופגעבראכטע פויערים און בייז אף זיי א כראַקע געטאָן:

— כאַם - סקע סטיערוועס.

איז די פויערטע נאָך מער געוואָרן אנגעצונדן, פאריסן מיטאַמאָל דאס קליידל און אים אויסגעשטעלט דעם נאקעטן הינטן:

— נאַ, קוש, הונטישער פּאָרעץ, קוש.

די בלייכקייט, די סינע, דער אנגעצונדענער צאָרן, אַלץ איז מיטאמאָל אַראָפּגעווישט געוואָרן פון די פּענימער, און איבערן גאַס האט זיך אַוועקגעקייקלט א קרעפּטיקער, פריילעכער געלעכטער.

דער געפאנגענער אינגוש, דער סאָלדאט און די דריי געפאנגענע אָפּי־צירן האָבן זיך אויסגעזעצט אַף א לאנגער באנק, און באם טיש אונטער די איקאָנעס — שולמאן מיט טשיזשיקאָוון.

צו די פענצטער פלעגט יעדער רעגע צוגיין אַן אנדער פויער, געכאפט א קוק, וואָס אין שטיבל קומט פאָר, און איבערגעגעבן דעם אוילעם.

עמעצן איז אבער איינגעפאלן, אז אויב מע וויל זיין זיכער מיטן אורטייל, דארף מען שיקן אין געריכט אריין אַ אייגענעם פאַרשטייער. און ווי נאָר מע איז צוגעטראָטן אויספרעגן די געפאַנגענע, איז אין שטיבל אַריינגעקומען א גרויער פויער, פאַרבראָכן דאָס היטל און טיף א בוק געטאָן זיך פאַר שולמאַנען מיט טשיזשיקאָוון:

— ברידערלעכע כאַוויירים! אונדזערע טאַטעס, אונדזערע זיידעס און מיר זיינען געגאַנגען בא די פריצים אין שפאַן, איצטער איז אַף זיי דאָס עמעסע געריכט געקומען, טאָ באצאלט זיי ווי געהעריק פאַר די באַ־רויבטע פערד, פאַר די באַרויבטע בעהיימעס, און פאַר די זיבן אומשול־דיקע, וואס אָט די יונגע סמאַרקאַטע אָפיצירלעך האָבן באַגינען צע־שאָסן.

צוגעדריקט די עלנבויגן צו די ליטקעס, איז דער שוואַרצבערדיקער אָפיציר געזעסן איינגעבויגן, מיט די פינגער געדרייט דאָס היטל צווישן די צעשפרייטע פיס און מיט א פאַרניכטנדיק גיפטיק שמייכעלע פון מאָל צו מאָל געקוקט דאָס אַף די ריכטער, וואָס וועלן אים מישפעטן; דאס אַפן פויער, וואָס איז געקומען קאָנטראָלירן, צי וועט מען זיי כאָלילע ניט באַגנעדיקן.

— זאָרג זיך ניט, אַלטיטשקער, — האָט אים דער שוואַרצבערדיקער אָפיציר פאַרזיכערט, — אַף עפּעס רעכטס זיינען זיי ניט פעיק, נאָר אַף אָפיצירן האָבן זיי אָנגעשלאָגן א האַנט, די מעלאָכע קאָנען זיי אויסגע־צייכנט.

— נו, איז טאַקע דאַנקען גאָט, דאַנקען גאָט — האט דער אַלטיטשקער צופרידן צוגעגעבן און ווידער א בוק געטאָן זיך פאַר טשיזשיקאָווען און פאַר שולמאַנען.

אונטערגעשפאַרט די קעפ מיט איין האַנט, זיינען די יונגע אָפיצירלעך געזעסן אויסגעדרייט די פּענימער צום באַזוניקטן פענצטער און נייגעריק געקוקט צום בלויען הימל, צו דער גרין־צעבליטער ערד.

אַף זייערע באַקן זיינען געריִנען דינע שנירעלעך טרערן און אין די אויגן — אזאַ צעגליטע, נאָגעדיקע בענקשאַפט, גלייך איצט ערשט האָבן זיי צום ערשטן מאָל דערפילט דעם טאַם פון לעבן, די צאַרטע לאַסקעס פון דער זון און דעם שמעקנדיקן כיעס פון דער פעטער, גרינער ערד, וואָס האָט אומזיסט געשפייזט די עלטערזיידעס, די עלטערן און אַפילע זיי באַזאָרגט מיט אַלדעס גוטס אַפן יורידישן פאַקולטעט אין אָדעסער אוניווערזיטעט.

דערזעענדיק זייער שטימונג, איז דער שוואַרצבערדיקער געוואָרן אופ־געבראַכט, עטלעכע מאָל א ווונק געטאָן, זיי זאָלן פאַר די רויטע ניט אַרויסווייזן זייער פּאַכדאָנעס, און לעסאָף אַנטוישט און פאַרביטערט צע־בורטשעט זיך:

— שנע־קעס! אַפילע שטאַרבן ווי אָפּיצירן קאָנען זיי ניט.

פונעם וואָרט „שטאַרבן" זיינען די אָפּיצירלעך אופגעציטערט געוואָרן, איבערראַשט א קוק געטאָן איינס אַפן צווייטן, פרעגנדיק א קוק געטאָן אַף די ריכטער, צי זיי וועלן טאַקע אומברענגען זייער יונג לעבן, און גרויסע פינקלדיקע טרערן זיינען געבליבן ווי פאַרגליווערטע, אַף די אָפּגעסמאַליעטע, מיט פוך באַדעקטע באַקן.

טיילמאָל פלעגט שולמאַן באַדויערנדיק א קוק טאָן אַף די יונגע אָפּי־צירלעך און ווידער פאַרטראַכטן זיך: ווי קומען צו די ווייסע אָט די צוויי געוועזענע סטודענטן, וואָס שטאַמען געוויס פון ניט קיין רייכע על־טערן.

דער שוואַרצבערדיקער האָט אים לאַכלוטן ניט אינטערעסירט, אַ סוינע איז ער אַן אָפענער, א פאַרביטערטער און מיט אַזוינעם איז דער כעשבן א קלאָרער; זיי אָבער, זיי זיינען דאָך באַשטימט אַריינגעפאַלן צו די ווייסע געצוווּנגענע דורך א מאָבאָליזאַציע, אָדער אַל פּי טאָעס. און וואָלט דען פאַר זיי ניט געווען פיל בעסער, פיל שענער צו זיין אין דער רויטער אַרמיי און דינען דעם פאָלק, איידער גיין מיט אַזוינע באַנ־דיטן ווי ער? — האָט שולמאַן מיטן פינגער אָנגעוויזן אַפן שוואַרצבער־דיקן. — וואָלט דען, פרעג איך אייך, ניט געווען ערלעכער און שענער פאַר אייך צו דינען אין דער רויטער אַרמיי?

דער שוואַרצבערדיקער האָט זיך גיפטיק צעשמייכלט, פאַרזשמורעט דאָס רעכטע אויג און פאַרבויגנדיק אף א זייט די קאָפּ, געקוקט מיט א

יעבידנער נייגעריקייט אף די אָפּיצירלעך, און געוואַרט, וואָס פאַר אַן ענטפער וועלן זיי געבן.

די גאַנצע צייט איז גריצענקע געשטאַנען באַם טיר, וועלפיש געקוקט אַף די אָפּיצירן און געפּיפּקעט. ווי נאָר שולמאַן האָט א צווייטן מאָל געווענדט זיך צו די יונגע אָפּיצירלעך מעקויעך דינען אין דער רויטער אַרמיי, איז גריצענקע גרין געוואָרן, ווידער א קוק געטאָן אף שולמאַנען ווי אף א פאַרעטער, פלוצלינג הילכיק א כראַקע געטאָן און ארויס.

עפּעס איז די שטוב פול געוואָרן מיט א פאַרטראַכטער שטילקייט און מע הערט נאָר, ווי זשומענדיקע פליגן שלאָגן זיך אָפּ אין די שויבן. דער פויער שמאָרעט עפּעס אָפּט מיט דער נאָז, און זיינע פינטלדיקע אויגן פרעגן פאַרכידעשט בא שולמאַנען, ווי אזוי קאָן מען זיך גאָר דערלויבן פאָרצולייגן די אָפּיצירלעך אזא פראַגע.

— מיט די רויטע? — האט זיך אַן אָפּיצירל אָפּגענויגט פון פענצטער און צאָרנדיק א קוק געטאָן אַף שולמאַנען. — מיט די, וואָס האבן צעשאָסן מיין שוואָגער און די עלטערן געלאָזט אין איין העמד? ניין, בעסער שוין דער...

דאס לעצטע וואָרט איז געבליבן ניט דערזאָגט. און דער פאַרוואָרגעגער גאָרגל האט ווידער אָנגעהויבן צוקן, גלייך ער וויל כאַפּן דעם אָטעם און קאָן ניט.

— אזוי, אזוי — האט דער שוואַרצבערדיקער צופרידן א רייב געטאָן די הענט און שעלמיש א ווונק געטאָן צו שולמאַנען — א רוס בלייבט א רוס.

דער אַלטער פויער איז בייז געוואָרן און א טופּע געטאָן מיטן באָרוועסן פוס:

— א וויסטע מאַפּאָלע אף אזוינע רוסן, וואָס נעמען צו דעם לעצטן פערד און צעשיסן פרויען. אַנ - ציכ - ריסטן.

שולמאַן האָט אַראָפּגעשלונגען א פאַרדראָסלעכן זיפץ, אָנגעזויגן מיט שליים דעם בליישטיפט און אָנגעהויבן באדעקן דאס פּאַפּיר מיט קרומע קאָטשערעס, לעסאָף אָפּגעזיפצט ווי נאָך א שווערער אַרבעט, אָפּגעווישט מיטן אַרבל דעם שווייס און אָנגעהויבן לייענען דעם אורטייל:

— דעם סאַמאָוואַר און די טרובע פונעם גראַמאָפאָן אומקערן צו ווער מען דאס געהערט. דעם געפאַנגענעם איגנוש און דעם זעלנער, פאַר

זייער פינצטערקייט, אַוועקשיקן אין טיל אַף באַוווסטזיניקייט און זאָלן זיי טאַקע דערוויזן, אַז זיי זיינען נישט קיין צויגן, נאָר עמעסע ברידער אין דער אַלוועלטלעכער קייט. פאַרשטאַנען?

— פאַרשטאַנען, הער כאַוער, פאַרשטאַנען, — האָבן ביידע איינצייטיק געענטפערט.

— טאָ פאַרשרייבט זיך אַפן שטערן און געדענקט, אַז מע טאָר ניט זיין קיין פעל, בעשאַס א גאַנצע וועלט האָט צעפּראַסקעט די פיסקעס באַ אַלע בלוטזויגער, און האַלט זיך באַ דער קאַמעניסטישער פּאַרטיי. גו, און מעקויעך די דריי אָפּיצירן, וואָס האָבן מיט קוילנוואַרפערס אין די הענט דערוויזן, אַז זייער פלאַצפּאָרמע איז באַשפּריצט מיט בלוט פון צעשאָסענע עמעסע קעמפער, וואָס לייגן אַוועק זייערע רעוואָליוציאָנערע קעפּ אַפן וועג צו באַפרייען אַלע אונטערדריקטע, איז אַזוינע סאָנים דאַרף מען אָראָפּמעקן פון דער ערד און צעשיסן אָן ראַכמאָנעס.

— ריכטיק, — האָט דער אַלטיטשקער באַשטעטיקט, — ריכטיק, אַדאַנק איין, ברידערלעכע כאַוויירים. — און געלאָזט זיך פון הייזל, אַלץ בוקנדיק זיך פאַר די ריכטער.

טשיזשיקאָוו האָט גענומען דאָס געשריבענע פּאַפּיר, אָנגעבלאָזן זיך ווי א אינדיק, שטרענג עס איבערגעקוקט, און צוגעשטימט מיט א באַ־לעבאַטישן הוסטעלע:

— הום, יאָ. אַוורעמעלע! דו ווערסט באַשטימט פאַרן עלטסטן, די גע־פאַנגענע זעלנער מעגן דאָ בלייבן.

דאָס הויקערל האָט ווילינגעריש א הויב געטאָן די דאַרע אַקסל און העפלעך זיך פאַרנויגט פאַר די אָפּיצירן:

— זייט זיך מאַטריעך, אייער מאַיעסטעט, אַף א גלעזל קאַווע.

— זשידאָווסקאַיאַ מאָרדאַ! — האָט דער שוואַרצבערדיקער א בורטשע געטאָן.

— אוהום, אַבי נישט קיין וויסגוואַרדייאישע. שאַ־גאָם ממ־אַרש!

באַם שוועל זיינען די צוויי יונגע אָפיצירלעך געבליבן שטיין, אויסגעדרייט זיך צו דער איקאָנע און גיך, גיך אנגעהויבן צייל־מען זיך.

דער טומלדיקער אוילעם איז מיטאַמאָל פאַרשטומט געוואָרן און אָפּ־געטראָטן אין א זייט. איין אַלטיטשקער איז אָבער שטיין געבליבן,

אויסגעפּרעגט בּאַ די אַרמייער, צו וואָס מע האַט די אָפיצירן פאַרמיש־פּעט, און פרום זיך איבערגעציילעמט:

— בּאַרויק, גאָטעניו, זייער זינדיקע נעשאָמעס. סאָבּאַקע — סאָבּאַטשאַ סמערט.

IV

אין צווייטן עק דאָרף, גאָרניט ווייט פון וואָקזאַל איז שולמאַן געזעסן אין אַ הייזל, און מיט אַ גרופּקע דאָרפישע פּאַרטייער און מיט די באַן־אָנגעשטעלטע בּאַהאַנדלט די פראַגע, ווי אַזוי צו אָרגאַניזירן די אַרטיקע מאַכט.

אויף דער פאַרזאַמלונג איז ער געזעסן אַ רויקער און פעסט געוווּסט, אַז די ווייסע זיינען שוין איצט געצוווּנגען אָפּצוטרעטן אַלץ ווייטער און ווייטער. פאַרן טאָג קאָנען פאַרקומען נאָך קליינע אַריערגאַרדישע צוזאַמענשטויסן, מיט וועלכע טשיזשיקאָוו וועט קאָנען אָנפירן אָן אים. ער אָבער, וועט דערווייל אָרגאַניזירן די מאַכט, שאַפן אַן אָרטיקע וואַך און פאַרנאַכט וועט ער רעקוויזירן עטלעכע פויערשע פורלעך, באַזעצן אויף זיי זיינע פאַרבּליבענע פאַר צענדליק אַרמייער און צו אָוונט וועט ער אָניאָגן דעם בּאַטאַליאָן.

אין שטיבל זיינען יעדעס מאָל אַריינגעקומען בּאַוואָפנטע פויערים, אַריינגעקומען פאַרשרייבּן זיך אין אָרטיקן אָטריאַד, בּאַקומען „סטרוקציעס" און דערווייל צוגעזעצט זיך, הערן וועגן וואָס מע שמועסט.

פלוצלינג האָבּן אָנגעהויבּן שטעפּן עטלעכע קוילנוואַרפער, אָפּטער, שטאַרקער און אין פאַרשיידענע עקן דאָרף.

די בּאַוואָפנטע זיינען טייקעף נעלעם געוואָרן, און בּאַם טיש זיינען געבּליבּן זיצן נאָר אַ מאַן פינף, בּלייכע, איבּעראַשטע, און אין די אויגן אַ פאַרגייוועטע טאַינע צו שולמאַנען, ער זאָל דערקלערן, וואָס בּאַדייט די שיסעריי.

זיין בּרייטער פליישיקער שטערן איז טייקעף אויסגעשנירלט געוואָרן, און פון אונטער די כמורנע אויסגעקראָכענע ווייסע בּרעמען — ניט קיין אויגן, נאָר צוויי שמאָלע שפּעלטעלעך, ווי בּלאָנקענדיקע שאַרפן פון אָנגעשלייפטע מעסערס.

דער געזשמורעטער בליק איז קלוימערשט געווען געווענדט אף די צעשראָקענע, געליימטע פּענימער, אַפּן געלן באַן־אָנגעשטעלטן, וואס וויל מיט די ציטערדיקע פינגער פאַרדרייען א פּאפּיראָס און קאָן ניט. נאָר אין מויעך האט שולמאַן געזען גרייפנדיקע רייען. נאָר ווער, ווער איז דאָס דאָרף באפאַלן? א באַנדע? צי די ווייסע האבן געמאַכט א מאַניעוור און זיינען פארגאנגען דעם באטאליאָן אין טיל?..

אָן אַ היטל איז ער אַרויס פון שטוב און באם טויער דערזען, אז איבערן גאַס לויפן צעשראָקענע מענער, פרויען, קינדער און נאָך זיי מיט ווילדן געפייף און געבריל — רייטער מיט אַנטבלויזטע שאַשקעס.

די אומרו, וואס איז אים באַפאַלן אין דער ערשטער רעגע, איז מיטאַמאָל אינגאַנצן צערונען געוואָרן. אלץ איז קלאָר. דער אָנפאַל איז א געלונגענער, בייקומען איז ניט מעגלעך, און אויב אים וועט ניט געלינגען דערקלייבן זיך צו די פּאָר צענדליק ארמייער און דורכברעכן א וועג אף אָפּצוטרעטן, איז דער טויט אומפאַרמיידלעך סאַי פאר די אַרמייער, סאַי פאַר אים.

ווי אין אלע סאַקאָנעדיקע מאָמענטן, איז ער אויך איצט באהערשט געוואָרן פון יענער קאַלטער, אָנגעשטרענגטער רויקייט, וואס פלעגט שטענדיק אָפּטויטן אלע איבעריקע געפילן, שאַרף נאָר פאַרשפּיצן דאס געהער און מיט א קאַלטן פּיבער טרייבן די געדאַנקען.

פון וויטן האט ער שוין באַמערקט, אז דאָס זיינען מאַכנאָווצעס, נאָר פונוואַנען זיינען זיי אָנגעקומען? לויט די יעדיעס פון שטאַב, אָפּערירט דאָך מאַכנאָ בא סטאַנציע לאָזאָוואַיע. מיט דעם וועג, וואס ער, שולמאַן, איז געגאַנגען, האט מאַכנאָ ניט געקאָנט אָנקומען. וואס זשע, איז ער אָנגעקומען ערגעץ פון דאַנען, פון דער באַן־ליניע? און שולמאַנס פּאָר צענדליק ארמייער געפינען זיך אין צווייטן עק דאָרף. פונדאָרטן קאָנען זיי, אייגנטלעך, אָפּטרעטן אַפּצוריק. נאָר ווי אזוי דערקלייבט מען זיך צו די אַרמייער?

אַז ער איז צוריק אריינגעגאנגען, איז די באַלעבאָסטע אומגעלאָפן א פאַרוויינטע און געבעטן זיך, מע זאָל פאַרלאָזן די שטוב. אלע האבן געטאַינעט, אז אָט־אָט גייען זיי אַרויס, און ניט גערירט זיך פון אָרט.

דער מאַן אירער איז יעדער רעגע צוגעלאָפן צום פענצטער, אַ קוק טאָן, צי די מאַכנאָווצעס רינגלען ניט אַרום די שטוב, און מיט אַ

פאַרוואָרגערגער שטים געדראָט דעם ווייב, אַז ער וועט איר אויסהאַקן אַלע ציין, אויב זי וועט ניט פאַרשטומט ווערן. נאָר די מורא האָט צעפּינטלט זיין לינקע ברעם און צעציטערט די צערעפּעטע אונטערשטע ליפּ, וואָס איז געווען פאַרקלעפּט מיט אַ שטיקל ציגאַרפּאַפּיר און אויסגעזעען מאָדנע בלייך.

בייסנדיק די אויבערשטע ליפּ, האָט שולמאַן אָנגעטאָן דאָס היטל, אַרויס־געשלעפּט דעם רעוואָלווער פון קאַבורע, און ציילנדיק מיטן בליק די לעצטע צוויי קוילן, האָט ער אויסגעפּרעגט, ווי אַזוי ער קאָן זיך דער־קלייבן צו די אַרמייער. געפּרעגט און איינצייטיק געטראַכט, אַז ווערן זיך קעגן די מאַכנאָווצעס איז ניטאָ מיט וואָס, נאָר פאַרן שלייף איז אַ קויל פאַראַנען.

דערזעענדיק ווי שולמאַן פּאָרעט זיך מיטן רעוואָלווער און קוקט אַף איר מיט אַ מאָדנעם פאַרגליווערטן בליק אין די צונויפגעזשמורעטע אויגן, איז דעם ווייבל איינגעפאַלן, אַז ער צילט זיך אַף איר, און מיט אַ ברייט צעעפנט מויל איז זי געבליבן שטיין ווי אַ געליימטע.

— איז ווי אַזוי, זאָגט איר, קאָן איך זיך דערקלייבן צו מיינע כעוורע?

— אָט דאָ איבערן פּלויט, און מיט די גערטנער — האָט איס דער באַ־לעבאָס אַ צופרידענער אַרויסגעפּירט אין הויף און געוויזן, ווו מע דאַרף אַריבערקריכן.

פון צווייטן עק דאַרף האָבן זיך דערהערט עטלעכע ביקסן־זאַלפּן. אַפּאָנים, אַז די פּאָר צענדליק אַרמייער זיינען געקומען צו זיך, און אָנ־געהויבן א קעגן־אַטאַקע. נאָר אַלס ענטפער אַף די זאַלפּן איז די שיסעריי פון די קוילנוואַרפער געוואָרן נאָך שטאַרקער, און די קוילן זשומען גאָר נידעריק איבער שולמאַנס קאָפּ.

פון די זאַלפּן איז שולמאַן דערפרייט געוואָרן. די אַרמייער זיינען, הייסט עס, דערווייל נאָך ניט ארומגערינגלט. ערגעץ אין סאָף דאָרף גע־פונען מיסטאַם א פּאַסיקע פּאָזיציע, געעפנט אַ פייער אַף די מאַכנאָווצעס און לאָזן זיך ניט שפּייען אין דער קאַשע! נאָר צו וואָס שפּאַנען אונ־טערן אָפּענעם פייער און נאָך אַריינכאַפּן א קויל אין קאָפּ?.. די קעגן־אַטאַקע גייט דאָך בעמיילע, וועט ער אַ פּאָר מינוט אָפּליגן אין קוקו־רוזע. צענדליקער מאָל איז ער דאָך אַדאַנק קוקורוזע געראַטעוועט געוואָרן פון טויט, צענדליקער מאָל איז קוקורוזע געווען פאַר אים אַ

זיכערער אָנזאָג אַף ניצאָכן, וועט ער אָפּליגן ביז דאָס קוילנוואַרפערישע פייער וועט זיך איבערטראָגן אהין אין עק דאָרף, און דערנאָך — ווידער לויפן.

נאָר ליגנדיק אין דער קוקורוזע, האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז די מינוטן ציען זיך ווי שאָען. דאָרטן ראנגלען זיך זיינע כאַוויירים אַף לעבן און טויט, אַ פּאָר צענדליק אַרמייער ראנגלען זיך עפּשער מיט אַ פּאָר הונדערט מאַכנאָווצעס, און ער, דער קאָמאַנדיר זייערער, ער ליגט גאָר צווישן קוקורוזע און היט אָפּ זיין אייגענע פעל.

א פארשעמטער איז ער אופגעשפּרונגען און אָנגעהויבן גאנוועגען זיך צווישן הויכער צווייגיקער קוקורוזע און נידעריקע בייטן קאַרטאָפל. נאר איבערלויפנדיק פון באַשטאַן צו באַשטאַן, האָט ער גאָרניט באַמערקט, אַז ער איז פאַרקראָכן אין אן אנדער ריכטונג. אַרום — געדיכטע פרוכטן־בוימער און א הויכער געפלאָכטענער פּלויט.

א קוק טאָן, ווהין גייט ארויס דער פּלויט — דאָס איז אים ניט איינגעפאַלן. אַ פּלויט — דארף מען איבערשפּרינגען. נאָר פון צווישן די בוימער איז אומבאַמערקט צוגעלאָפן אַ גרויסער קודלאַטער הונט און מיטן גאַנצן מויל ציין איינגעטרונקען זיך אין שולמאַנס פוס.

דעם ווייטיק האָט ער דערפילט ערשט נאָכן אריבערשפּרינגען, נאָר אָנשטאָט ארומקוקן זיך ווהין איז ער אריבערגעשפּרונגען, אנשטאָט לויפן ווייטער, האָט אים גאָר א צי געטאָן קאַעסדיק איינקוקן זיך אין דעם הונט, גלייך ער מוז פארקריצן אין זיקאָרן זיינע בלוטיקע אויגן, זיין פאטלאטע קאָפּ און דעם ווייסן פלעק אַפן שטערן.

מיט די פעדערשטע פיס אַפן פלויט איז דער הונט געשטאַנען אַ ריטשנדיקער, בלוטיק געקוקט אַף שולמאַנען, ווי אַף א גלייכן געפערלעכן סוינע, און פונעם צעעפנטן הונטישן מויל איז די שוימיקע שליים געראָנען, ווי צוויי פאַרגליווערטע שנירלעך האָס.

קעגן אים איז שולמאַן געשטאַנען א פארטויבטער פון קאַעס, א באַליידיקטער, א דערנידעריקטער פונעם ביס, געקוקט אים אין די אויגן, און גראד איצט ערנסט געטראַכט, צי דער הונט איז ניט קיין מעשוגענער.

אין די אויערן האט געראַשט דאָס אופגעזאָטענע בלוט, יעדער נאָגל איז גרייט געווען איינטרונקען זיך אין זיין האָריקער פעל, און פליקן,

פליקן שטיקער. נאָר דעם ערשטן מאָל אין לעבן איז ער געשטאַנען אזא צעקאָכטער, אַזאַ אומבאַהאָלפענער און ניט געוווּסט וואָס צו טאָן.

אָנכאַפּן באַם גאָרגל, וועט דער הונט אָפּשפּרינגען; אריינהאַקן אים אַ קויל, וועט ער דערמיט צוציען די אויפמערקזאַמקייט פון די מאַכנאָוועצעס.

די שיסעריי, די באַלאַגערטע אַרמייער,—דאָס אַלץ איז אין דער סע־קונדע איינגאַנצן אויסגערונען פון זיקאָרן, אויסגערונען פונעם געהער, און פאר די אויגן איז געשטאַנען אַ נישטיק ריטשענדיק באַשעפעניש מיט א ווייסן פלעק, ווי מיט א ווייס בעלמעוואט אויג אפן שטערן, און ער, דער גרויסער האָריקער שולמאַן,— ער איז געשטאַנען אומבאהאלפן קעגן אָט דער נישטיקער באשעפעניש.

הינטער זיינע פלייצעס האָט אָבער אַ באַקאַנטע שטים א ריטשע גע־טאָן: „אט איז ער״! און אינסטינקטיוו איז שולמאַנס האַנט צוגעפאלן צו דער קאבורע, צוגעפאַלן, איידער נאָך ער האָט זיך אויסגעדרייט, נאר שפעט.

קעגן שולמאַנען—דריי אָנגעצילטע ביקסן, און א שטרענגער באפעל אופצוהויבן די הענט.

עטלעכע סעקונדן איז ער געשטאַנען א צעטומלטער און ניט פאַר־שטאַנען וואס דא איז געשען: דריי רייטער—צוויי מיט שוואַרצע באנטן אף די ברוסטן, דער דריטער — גריצענקע. שוואַרצע באנטן טראגן דאָך נאר מאַכנאָוועצעס, ווי זשע קומט צו זיי גריצענקע?

איידער די פראגע איז פאַר שולמאַנען קלאָר געוואָרן, איז גריצענקע אַראָפּגעשפּרונגען פונעם פערד, בייז א זעץ געטאָן שולמאנען אין ברוסט און אנגעהויבן אַראָפּרייסן פון אים דעם רעוואָלווער.

אַף איין רעגע זיינען שולמאנס אויגן שטאַרק, שטאַרק צונויפגעזשמור־רעט געוואָרן, און גריצענקע האט אין זיי דערזען יענעם קאַלטן שטאָ־לענעם גלאַנץ, וואס פלעגט שטענדיק גרויזאם אופליכטן אין שולמאנס אויגן, ווען ער פלעגט זיך דער ערשטער לאָזן אין אטאקע און אנהויבן שעכטן אף רעכטס און לינקס.

— וואס זשמורעסטו אַף מיר דיינע זשידאָווסקע קוקערס? ניט שרעקלעך! אפגעהוליעט אף אונדזערע פלייצעס? איצט א סאָף. טאַר־נאַ־צאַ־נאַל.

ערשט איצט, אונטער די אָנגעצילטע ביקסן האט שולמאן דערפילט די עמעסע אומבאהאלפנקייט, און דאס, וואס אים איז ניט געווען

פארשטעגדלעך אין דער ערשטער רעגע, דאס איז אים מיטאמאָל קלאָר געוואָרן:

פאראטן. נאָר ווער, איין גריצענקע, צי אַלע ארמייער?

— ריר זיך! — האט אים א מאַכנאָוועץ באפוילן גיין און אנגעהויבן אָפּלאַכן פון זיין וווקס, — אַי, א דראָנג, אויסגעוואַקסן מאַמעש ווי אַפּ־צעלאָכעס.

די שיסעריי איז אינגאַנצן פארשטומט געוואָרן. אַפן גאַס — קיין לעבע־דיקער מענטש, נאר ערגעץ ווייט־ווייט א פאַרביטערט הינטיש בילעריי, גלייך די הינט זעצן פאָר די אַטאַקע אף די מאַכנאָווצעס.

די גאנצע צייט איז ער געגאַנגען צווישן די רייטער א פאַרטרויערטער, א דערשלאָגענער און אלץ געטראַכט ווי גרויס איז דער פאראַט: אלע, עטלעכע ארמייער, צי נאָר איין גריצענקע?..

טיילמאָל פלעגט אים דאכטן, אז אינעם אָנפאַל זיינען אַלע רויטארמייער אומגעקומען, און דער געדאַנק האט אים געפרייט, אומגעקומען זיינען זיי ווי רויטארמייער, אומגעקומען אין אָפענעם קאַמף, נאָר ניט פון מאַכ־נאָס האנט.

וועגן דעם, אַז אים אליין וועט מען באַלד צעשיסן, וועגן דעם האט שולמאן ניט געטראַכט. ערגעץ איז זיין אייגן לעבן פאַרפלאָנטעט גע־וואָרן צווישן די אומגעקומענע אַרמייער, און פון זיין גאנץ לעבן איז נאָר פאַרבליבן אין אָדעס א ווייב מיט צוויי קינדער, און אין דער לינ־קער פוס — א בריענדיקער זייכער פון א הונטישן ביס.

טיילמאָל פלעגט ער מיט איין אייגל א קוק טאָן אף גריצענקען, אַ קוק טאָן פון אונטן ארויף און פארדריסלעך דערמאָנען זיך, ווי פרעך, ווי פיינטלעך און פרעמד גריצענקע איז די גאנצע צייט געווען אין באַטאַ־ליאָן. כאדאָשים־לאנג איז צווישן די ארמייער אומגעגאנגען א פאַרבי־סענער סוינע, געבורטשעט, געהעצט, געפלאַנצט צווישן די אַרמייער אַ סינע צו יידן, און ער, שולמאן, האט דעם באנדיט ניט צעשאָסן. נאָר פארוואס איז ער צו גריצענקען אַזאַ לאנגע צייט געווען אַזוי ווייכ־הארציק און ניט צעשאָסן אים? הא, פאַרוואָס? — אויס פאכדאָנעס, אויס מורירע, די ארמייער זאָלן אים ניט באַשולדיקן, אַז גריצענקען האט ער צעשאָסן, ווייל ער קאָן ניט אָנקוקן קיין יידן? גרויוער געווען האט די אלטע יידישע פאכדאָנעס, די אלטע קנעכטישע געוווינהייט, אראָפּשלונגען

און פארשווייגן דעם שפּיי אין פּאָנים? איצט, איצט וועט גריצענקע אים צעשיסן, צעשיסן אלס ייד, אלס קאָמוניסט, אלס קאָמאנדיר. און ווער ווייסט, צי גריצענקע איז די גאַנצע צייט ניט געווען פאַרבונדען מיט די מאַכנאָווצעס? ווער ווייסט, צי דער איצטיקער אָנפאַל איז ניט קיין רעזולטאט פון זיין געהיימער ארבעט, און זיי, די ארמייער, זיי זיינען עפשער געפאַלן פון גריצענקעס האנט?

ארייננקומענדיק אין וואָקזאַל, האט אבער שולמאן דערזען אלע ארמייער ארעסטירטע, און ארום זיי — א צוואנציק באוואָפנטע מאַכנאָווצעס.

פריער, ווען ער איז געגאַנגען צווישן די רייטער א געפאַנגענער, איז אים גארניט איינגעפאַלן צו ווערן זיך: איינער קעגן דריי און דערצו נאך ניט קיין באַוואָפנטער, איז א זיכערער טויט. נאר דאָ, צווישן די ארמייער, איז זיין דרייסט ווידער אופגעלעבט געוואָרן און באפאַלן איז אים א פאַרלאנג, ראנגלען זיך ביזן לעצטן טראָפּן בלוט, ראנגלען זיך אפילע מיט די הוילע פויסטן.

אף זיין סוידעספּולן וונק האבן די ארמייער ניט געלייגט קיין מינדסטע אַכט, צוגעטוליעטע ווי א צעשראָקענע הערדע שאָף זיינען זיי געשטאנען דערשלאָגענע, שטומע, פינצטערע. און אין די וואָקזאל-פענצטער קוקט אריין אזא הויכער, ברייטער, בלויער הימל. די זון די הייסע שמעקט מיט רייפע טווּעס, מיט זאפטיקן גרינס, מיט צאַפּלדיקן לעבן און דאָ, אין וואקזאַל, סאכאַקל צוואנציק באוואָפנטע מאַכנאָווצעס. נאָר אַזינע הויכע און געזונטע ווי כאַלאָדענקע זיינען דאָך צווישן די ארמייער פאראן אַ מאַן זעקס. זיינע, שולמאנס, גרויסע, האָריקע הענט, וואס פלעגן ערשטניטלאנג בויגן פּאָדקאָוועס, אָט די הענט זיינען דאָך אויך בעקויעך מיט איין זעץ אומוואַלגערן צוויי מאַכנאָווצעס. פאַר וואס זשע זאל מען זיך ניט פּרווון דרייסט א שפרונג טאָן אף די מאַכנאָווצעס, כאָטש בא עטלעכע ארויסרייסן דאָס געווער און — פון וואָקזאַל?

מיט דעם פּלאן איז ער צוגעגאַנגען צו כאַלאָדענקען און סוידעסדיק אָנגעהויבן אים איינרוימען, אז דער טויט איז דאָך אומפאַרמיידלעך. קיין קאָמוניסטן וועט מאַכנאָ ניט שוינען, און מע דארף זיך פּרווון מאַכן אַן אָנפאַל.

נאר כאַלאָדענקע האט א קוק געטאָן אף שולמאנען מיט א שווערן פאַרביטערטן פאָרוווּרף און פאַרצווייפלט א מאך געטאָן מיטן האנט.

פון זיין בליק, פון זיין פאַרצווייפלטן מאַך מיטן האנט איז אָבער שולמאַן געקומען גאָר צו אַנדערע אויספירן: א פאַכדן איז ער, כאָלאָ־דענקע, א פאַכדן. ער מיינט אפּאנים, אז עס וועט אים געלינגען אויס־צודרייען זיך פון מאכנאָס הענט און דעריבער וויל ער ניט גיין אַף קיין ריזיקאַלן אָנפאַל. טשו־דאַק.

מיטן זעלבן פאָרשלאַג איז ער צוגעגאנגען צו די איבעריקע ארמייער — א זיכערער, אַז זיי, זיי וועלן דעם פאָרשלאַג אָנעמען מיט פרייד, נאָר אין זייער בליק האט ער דורכגעלייענט א גרעסערן, א מער נאָך פאַר־ביטערטן פאָרוואורף.

פאַרוואס, פאַר וועלכע זינד קומען אים אזוינע פרעמדע אָנגעשטוי־סענע בליקן? פאַרוואָס דרייט מען אָפּ פון אים די פּענימער, ער, שולמאַן, איז דען אין א בעסערער לאַגע ווי זיי?

צו וואָסער ארמייער ער איז ניט צוגעשטאַנען, מע זאָל אים קלאָר מאַכן, פאַרוואס, פאַר וועז אַזאַ באַציאונג צו אים, נאר אלע זיינען שטום, בייז און מיט א טיפער פאַראַכטונג אינעם בליק.

אַן אָנגעצונדענער האט ער א כאַפּ געטאָן אַוורעמעלען פאַר די אַקסל, איינגעטרונקען זיך אין זיין פּאָנים מיטן פאַרזשמורעטן שטאָלענעם בליק און אים אָנגעהויבן טרייסלען:

— וואס טוט זיך דאָ, וויל איך וויסן!..

אַ פּאָר סעקונדן איז דער הויקער קעגן אים געשטאַנען מיט א פאַרי־סענער קאָפּ און גיפטיק געפּאָרשט יעדער בליק, געפּאָרשט יעדער פּינטל פון זיין אויג, און יעדער מינע פון זיין פּאָנים.

— וואס עפּעס פרעגסטו, וואס איצטער טוט זיך? און ווו ביסטו געווען בעשאס דעם אָנפאַל? קאָ־מאַנ־דיר, האָ! ווו אַן ערעך ביסטו געווען?

— פעל־ניק! — האט שולמאַן אַרום זיך דערהערט א בייז דערשטיקט געשריי — אויסגעבאַהאַלטן זיך, און אונדז געלאָזט אַף העפקער.

פון די ווערטער איז שולמאַן פלוצלינג בלייך געוואָרן, געבליבן שטיין צווישן די אַרמייער א באַשפּיגענער, א דערנידעריקטער, און דער־פילט, אַז וואס ער זאָל שוין איצט ניט זאָגן, וועט מען אים ניט גלויבן.

די שרעק פאַרן טויט צווינגט זיי אַף עמעצן ארופוואַרפן די שולד, און דער גורל איז געפאַלן אַף אים. אלע ארמייער רעכענען, אַז איבער אים

קומען זיי אום, כּוישעד איז מען אים, אויב ניט אין פּאראַט, איז אין נידערטרעכטיקער פּאַכדאָנעס, און מיט קיינע פלענער וועט ער שוין ניט געווינען זייער צוטרוי.

קיינמאָל האט שולמאַן ניט געוויינט. אַפילע קינדווייז אין כּיידער, ווען דער רעבע פלעגט אים קאַטעווען מיטן קאַנטשיק, אַפילע דעמאָלט פלעגט ער נאָר טרייסלען מיטן קאָפּ ווי אַ באַלוואַנטשיק, און שמייכלענדיק צישן דורך די צונויפגעפּרעסטע ציין. איצט אָבער, איצט איז אים באַפאַלן א פארלאנג צו וויינען, וויינען פון ווייטיק, פון ביזאָיען און פון אומבאַהאלפנקייט.

א פאַרשטויסענער, אַן עלנטער האט ער זיך צוגעשפּאַרט צום ווינקל, פאַרביסן די אויבערשטע ליפּ, און אָנשטאָט טרערן פון די אויגן, זיינען טראָפּנווייז אַראָפּגערונען רויטע טרערן פון דער צעביסענער ליפּ.

אַף די ווענט אין פאַרשפּיגענעם, שמוציקן וואָקזאַל, זיינען געהאַנגען פּאָרטרעטן, פּלאַקאַטן און לאָזונגען פון אַלע רעגירונגען, פון אַלע פּאַרטייען און זייערע פירער.

אין ווינקל איז געשטאַנען אן אָפּגעקראָכענע פּיאַנינע און איבער איר — א רונדער אופשריפט „אגיטפּונקט”.

אונטער לענין און טראָצקיס פּאָרטרעט איז געהאַנגען א לאָזונג — „שלאָגט יידן און ראַטעוועט רוסלאַנד”, אביסל נידעריקער — א צווייטער לאָזונג: „שלאָגט פאר די כּיזשענעס, א מילכאָמע די פּאַלאַצן”. אונטער דעניקינס פּאָרטרעט — א לאָזונג: „לעבן זאָל דער איינציקער באַלעבאָס פון לאנד, די גרינדונגס פאַרזאַמלונג”. בא דער צווייטער זייט — א לאָזונג: „פאַרן גלויבן, פאַרן קייסער און פאַרן פאטערלאנד”.

אונטער וורַאַנגעלס פּאָרטרעט — א גרויסער סאָוועטישער פּלאַקאַט, געצייכנט אין בונטע פארבן, ווי אַזוי א צעשוואָלענער, שמייכלדיקער קאַפּיטאַליסט זיצט אַף א העסעבעט ענלעך צו א מיטע, און הונדערטער סקעלעטן, געשמידטע אין קייטן, טראָגן די העסעבעט. אַרום דעמדאָזיקן פּלאַקאַט — גרויסע, ברייטע לאָזונגען: „לעבן זאָל די אַנאַרכיע, די פאַבריקן פאַר די אַרבעטער, די ערד פאַר די פּויערים. דערשטיקט די בלוטיקע באָלשעוויסטישע גידרע. נידער מיט דער פּראָדראַזוויאָרסטקע”.

די אלע לאָזונגען האבן געצייגט, אז אין דעם ווינקל זיינען איבערגעווען די אַרמייען פון אלע רעגירונגען. יעדער אַרמיי האט אבער

באַוויזן נאָר אָנצוקלעפּן אירע לאַזונגען, און ניט באַוויזן אפילו אַראָפּ־רייסן דעם סוינעס פּלאַקאַטן. אַלע אַרמייען זיינען דאָ געווען צייטווייליק, צופעליק, פּונקט אַזוי צייטווייליק און צופעליק ווי דער איצטיקער מאַכ־נאָווישער אָנפאַל.

אַז דער אָנפאַל איז אַ צופעליקער, אין דעם איז שולמאַן געווען טיף איבערצייגט. ס'ע נאָר אַ פראַגע פון אַ טאָג, פון צוויי, און פאַר דער באַליידיקונג וועט ער זיך מיט די אַרמייער שפּעטער צערעכענען. איצט אָבער, איצט דאַרף ער עפּעס צוטראַכטן, קעדיי צו געווינען כאָטש איין טאָג, ביז מע וועט אין שטאַב דערוויסן, אַז זיי זיינען אַריינגעפאַלן אין געפענקעניש.

וויפל אָבער ער האָט ניט געטראַכט, איז פאַרט אויסגעקומען, אַז מע מוז זיך פּרוּוון מאַכן אַן אָנפאַל. דאָ אין זאַל איז די וואַך ניט גרויס, אַרום וואָקזאַל זיינען אפּאָנים קיין מאַכנאָווצעס ניטאָ, און דער אָנפאַל קאָן געלינגען. וויכטיק איז דער ערשטער קלאַפּ, און געבן דעם קלאַפּ דאַרף ער אָט דעם מאַכנאָוועץ, וואָס האַלט דעם ביקס צוגעדריקט צום פּאַכווע און דרייט אַ ציגאַר.

אומערקבאַר האָט שולמאַן אָנגעהויבן רוקן זיך, רוקן זיך פון ווינקל, און ווי נאָר ער איז דערגאַנגען שוין גאָר נאָענט צום מאַכנאָוועץ, איז פּלוצלינג אַריינגעקומען אַ נייע כאָפּטע מאַכנאָווצעס.

אַלע אויסגעפּוצט אין געשניצטע געטרעט ביז די קני, אין בלויע שאַראָוואַרן, אין שוואַרצע זשופּאַנעס, שוואַרצע פּאָפּאַכעס, און מיט גרויסע, שוואַרצע באַנטן אַף די ברוסטן.

צווישן זיי—אַ הויכער, פליציקער פאַרשוין מיט אַ שוואַרצער סטענגע איבער דער גאַנצער ברוסט. דאָס גוידערדיקע פּאָנים — מערדעריש, די וואַנצעלעך — שפּיציק פאַרדרייט, און די גראָבע אונטערשטע ליפּ הענגט אַראָפּ ווי בא אַן אַלט פערד.

צוגעגאַנגען איז דער פאַרשוין צו דער פּיאַנינע, אַף איר אויבערדעק אוועקגעלייגט די פּאָפּאַכע, פאַרשאַרצט די אַרבל און מיט איין פינגער אָנגעהויבן אויסקלאַפּן דעם ניגון פון אַ האָפּאַק.

— עפּעלע, האָוורישע! — זיינען די מאַכנאָווצעס צוגעשטאַנען צו אים פון אַלע זייטן — עפּעלע.

אף זיין מערדעריש פּאָנים איז אופגעשווומען א מאָדנע האַמעט שמייכעלע, נאָר אַזוי קרום, אַזוי געצווונגען, גלייך דאָס געפּאַלבטע פּאָנים קאָן עס ניט פאַרטראָגן, און דאַכט זיך, אז ער שמייכלט ניט, נאר וויינט.

לויט די רויטע שראַמען אַף זיין געזונטן קאַרק, און לויטן בינטל זילבער-ווייסע האָר פונקט אינמיטן פּאָטיליצע, האט שולמאַן דערקענט, אז דאס איז דער אָנפירער פון מאַכנאָס פערזענלעכער „שווארצער מייע", דער באַוווסטער האַוורישע, וואס פלעגט אליין צעשיסן צענדליקער געפאַנגענע קאָמוניסטן, קאָמיסארן און קאָמאנדירטע אַף פּראָדראַזוויאָרסטקע. אָט דער האוורישע, וואס פלעג לויט מאַכנאָס וווּנק „אַרויסגאַנווענען" פון די אייגענע רייען יענע קאָמאַנדירן, אַף וועלכע מאַכנאָ האט געווארפן א בייזן בליק, און קאַלטבלוטיק צעשיסן זיי.

אין שולמאַנס זיקאָרן זיינען אופגעשווומען אַלע גרויזאַמע בילדער פון האַוורישעס שכיטעס, און באַפאַלן איז אים א פארלאנג אונטערשפּרונגען צו האַוורישען, א כאַפּ טאָן אים באַם גאָרגל און מיטן קאָפּ אָן דער פּיאַנינע, אָן דער וואנט. לאַנג-לאנג שלאָגן האַוורישען אויס כאַראָטע, אויס בושע פאַר די וואָכן און כאַדאָשים, וואס שולמאַן איז געווען אין מאַכנאָס אַרמיי; דאס גאנץ ביטער האַרץ אויסלאָזן צו האַוורישען אויס ווייטיק פאר דער באַליידיקונג פון די אייגענע אַרמייער.

נאר די זאַל איז אַלץ פולער געוואָרן מיט מאַכנאָווצעס און צעשטערט אַלע זיינע האָפענונגען אַף אָן אָנפאַל.

האַוורישע האט דערווייל אונטערגעקליבן די טענער פון עפּעלע און הייזעריק צעזונגען זיך:

„עך, ע-פּע-לע, לאַנג נאָך וועל דיך גאַרן.
אונדזער אַטאַמאַן מאַכנאָ,
בענקט נאָך קאָמיסאַרן.

אַ פּאָר סעקונדן זיינען די מאַכנאָווצעס געשטאַנען אויסגעדרייט די פּענימער צו שולמאַנען, מיט א שפּאָטישער גאַיווע געקוקט, צי פאַרשטייט ער די בלוטיקע אָנצוהערעניש פון די אָקאָרשט-פאַרפּאַסטע קופּלעטן, פלוצלינג צעהירזשעט זיך און אַלע צוזאַמען אונטערגעכאַפּט דעם ניגן:

אונדזער אַ-טאַ-מאַן מאַכ-נאָ,
בענקט נאָך קאָמיסאַרן.

פונעם געלעכטער, פון זייערע בליקן און שיקערן געזאַנג איז שולמאַנען נאָך קעלטערער געוואָרן אין אַלע גלידער.

אָט שטייט פאַר זיינע אויגן דער גאַנצער מאַכנאָווישער שטאַב. וואָלט צווישן זיי געווען כאָטש איין אָנשטענדיק מענטשלעך פּאָנים. אַלע פּרעכע, שיקערע, גיריקע נאָך בלוט. פּונקט פאַר אַזוינע באַנדיטן איז דער אַנארכיזם אנגעמאָסטן. נאָר זיי, זיי קאָנען זיין אָנהענגער פון א געזעלשאַפט אָן געזעצן, אָן א מאַכט, אָן א דיסציפּלין. און מיט אָט די באַנדיטן איז דאָך שולמאַן א גאַנץ יאָר אָפּגעשטאַנען אין איינע רייען. ווו זשע איז זיין סייכל פריער געווען?

דער זאַל איז פול געוואָרן מיט געזאנג און מיט מעשוגעדיקע טענץ. צום טאַקט פון ניגן פליעסקען הענט, צום טאַקט פון ניגן קלאפּן געקאָוועטע אָפּצאַסן, קלאפּן ביקסן־קאָלבן, פיגורן דרייען זיך און שווינדלען וויכריש, וויגן מיט די הענט, הוקען ווילד, זעצן זיך צו און שפּרונגען אונטער, און וואס רוישיקער עס ווערט דער טאַנץ, אַלץ פינצטערער ווערן די פּענימער באַ די אַרמייער, גלייך עס שווינדן פאַר זייערע אויגן ניט קיין טאנצנדיקע מענטשן, נאָר דער טויט, דער טויט—אַן אויסגעפּוצטער אין שוואַרצן און מיט גרויסע מאַוזערן אין די קאַבורעס. ער, דער טויט, פליעסקעט מיט די הענט, קלאפּט מיט אָפּצאַסן, קלאפּט מיט די קאָלבן, ווי מיט טרוקענע ביינער, און דאָ, אַפן צייטווייליקן וואָקזאַל פון לעבן,—דא פלייסט ער זיך רוישיקער אָפּהוליען זיין לעצטן טאַנץ.

קוקנדיק אַף די טאַנצנדיקע, איז שולמאַנען איינגעפאַלן, אַז איצט איז די עמעסע צייט. פּונקט איצט דאַרף ער אָנפאַלן, פּונקט איצט קאָן זיך אים איינגעבן אַראָפּרייסן פון עמעצן דעם מאַוזער, און אויב ניט אַלע געפאַנגענע וועט געלינגען באַפרייען זיך, נאָר אין דער סומאַטאָכע וועלן זיך עטלעכע באַשטימט אַרויסרייסן פון וואָקזאַל.

מיטן בליק האָט ער אָפּגעמאָסטן דעם שטעטעך ביז דער טיר, אָנגעמערקט א מאַכנאָוועץ, וואס איז געשטאנען מיט א צעעפנט שמייכלדיק מויל און פארגאפט געקוקט אַף די טאַנצנדיקע.

פון ווינקל איז ער אָפּגעגאַנגען אומבאמערקט און אָנגעהויבן אַראָפּבויגן זיך אַלץ נידעריקער, נידעריקער, גלייך ער וויל די קויכעס זיינע אופזאַמלען אין איין קנויל, און פלוצלינג א שפּרונג געטאָן אַפן מאַכנאָוועץ.

זיין איינגעבויגנקייט האט באַמערקט נאָר כאָלאָדענקע און אַוורעמעלע. באַמערקט, איינס מיטן צווייטן איבערגעקוקט זיך, פאַרשטאַנען נאָך וואס שולמאַן רוקט זיך, און ווי באַצוווּנגענע פון זיין צונויפגעזשמורעטן שטאָלענעם בליק, האָבן זיי אָנגעמערקט צוויי אַנדערע מאַכנאָווצעס און אויך אנגעהויבן זיך רוקן נעענטער, נעענטער. נאָך זיי — דריי אַנדערע רויטע אַרמייער. אט באלד וועט אויסברעכן א בלוטיק געראַנגל אף טויט און לעבן. אָט באלד וועלן זיי אָדער באַפרייט ווערן אָדער אומקומען.

פלוצלינג — אויס טאַנץ, און די זאַל איז פאַרהילכט געוואָרן פון א קלינגענדיקן באַפעל:

— געפאַנגענע, גייט אַרויס אַפן פעראַן!

אונטער א שטאַרקער וואַך זיינען אַלע געפאַנגענע אַרויס אַפן פעראַן און לויטן באַפעל אויסגעשטעלט זיך פאַרלעכווייז.

דאָס גאַנצע בלוט איז שולמאַנען היציק צוגעשווומען צו די שלייפן, און דאס אויער, דאס אויער הערט ווי הילכיק און ווי גיך עס קלאפט דאס הארץ.

הינטער שולמאַנען איז כאָלאָדענקע געשטאַנען מיט בלינד - פאַרגלעזטע אויגן, מאָדנע געמרוקעט, געדרייט מיטן קין, און אַפאָנים געפלייסט זיך פאַרהאַלטן דאָס כליפּעדיקע געוויין. זיין קורצער, קאַלטער אָטעם האט פּראָסטיק געבריט שולמאַנס פּאָטיליצע, געבריט, און ווי מיט קאַלטע פויזנדע מערעשקעלעך באַשאָטן זיין רוקנביין.

פון פאָרנט פאַר די אויגן — אַ לאַנגע ריי מאכנאָווצעס, הויכע, נידעריקע, דאַרע און דיקע, נאר אלע עפּעס מיט איין פּאָנים, בא אַלעמען אַזוינע גיפטיקע שמייכלען, אַזוינע גיריקע, וועלפישע בליקן. אין שולמאנס באטאליאָן פלעגט מען דאָך אויך ניט שוינען קיין סוינע, נאָר פאַר שולמאַנען איז יעדער טויט - אורטייל געווען אַ לעצט - בריירע, געהאַט אַ ציל, געהאט אַ זין, און דאָ — גיריקע, וועלפישע בליקן. די כאַיעשע האנאָע פונעם בלוט, וואס וועט באלד פאַרגאָסן ווערן, אָט די כאַיעשע האנאָע פינקלט שיקערלעך אין זייערע אויגן. שעכטן, רויבן און צינדן, דאס איז זייער ציל, זייער באַרוף, דער גאַנצער זין פון זייער לעבן און קאַמף.

עפּעס איז די שטילקייט פאַרגליווערט געוואָרן, אין די אויערן הילכט נאָר דאָס גיכע קלאַפּן פון הערצער, און פאַר די אויגן — ניט קיין

מענטשן, נאָר אַ לאַנגע שורע שוואַרצע ליכט. אומבאַוועגלעך שטייט די שורע מיט די ביקסן אַף גרייט און וואַרט נאָר אַפן באַפעל.

פלוצלינג — אופגעקלונגען:

— קאָמיסאַרן, קאָמאַנדירן און קאָמוניסטן, א טראָט פאָרויס!

א מאַן צען איז אַרויס פון ריי. און מיט שווערע, ריטמישע צוויי שפאַן צעשראָקן די פאַרשטאָרבענע שטילקייט.

— פאַרטיק, — איז אין שולמאַנס מויעך דורכגעשווינדן. דער לעצטער טראָט צום טויט איז געמאַכט געוואָרן. איצט — אַ סאָף. נאָר אנשטאָט קאַלטן, פראָסטיקן גרויל, — א מאָדנע בריענדיקע היץ אין אַלע גלידער, מאַמעש ווי מע וואָלט אים אַריינגעזעצט אין זודיקן אָקרעפ. און פון דער היץ זיינען אַלע פענימער צערונגען, נעלעם געוואָרן, און זעען זעט ער גאָר אַ שטיבל אַף אָדעסער מאָלדאוואנקע, אין צימער — צוויי קינדער שפילן מיט קוביקעס, באַם פרימוס — פאָרעט זיך דאָס ווייב. און דאָ, פון פאָרנט, אַף דער צווייטער ליניע — רויטע טיעפלושקעס, א לאַנגע קייט רויטע טיעפלושקעס מיט מיילער צעעפנטע ווי קוואָרים.

אָט דאָ באַ די טיעפלושקעס וועט מען צעשיסן. און גראָד איצט, ווען מען זעט ניט קיין איין מאַכנאָוועץ, גראָד איצט וואָלט שולמאַן געדאַרפט זיך אַ ריס טאָן אונטער די טיעפלושקעס און מאַכן פלייטע. נאָר וואָס מער ער קוקט אַף זיי, אַלץ ברייטער, העכער און צעשוואָלענער ווערן די טיעפלושקעס, און די גאַנצע ווייט, די בלויע הויך — איז פאַרשטאָפט געוואָרן מיט צעעפנטע רויטע טיעפלושקעס.

אופגעמינטערט האָט שולמאַנען א שטאַרקער זעץ אין ברוסט און אַ הייזעריקער אויסגעשריי:

— דיר איז געזאָגט געוואָרן? צויג, טו זיך אויס!

א רעגע איז ער געשטאַנען אַ צעטומלטער, פינטלענדיק געקוקט אַפן מאַכנאָוועץ, געקוקט ווי די אַרמייער טוען זיך אויס, לעסאָף אויך אָנגע־הויבן אויסטאָן איין אַרבל, און ערשט איצט באַמערקט, אַז כאָלאָדענקע און גורעוויטש, אָט די צוויי קאָמוניסטן זיינען לויטן באַפעל ניט ארויס־געגאַנגען אין דער פאָדערשטער ריי.

פאַרוואָס זיינען זיי ניט אַרויס, מיט א קיוון? צי אויס פאַכדאָנעס?

דער צענדליק אַרמייער פון דער פאָדערשטער ריי איז שוין געשטאַ־נען אין אונטערשטן וועש, און עטלעכע מאַכנאָווצעס האָבן נייגעריק

באַטאַפּט זײַערע שטיוול, אנטקעגן דער זון צענומען זײַערע גימנאַסטיאָר־קעס, די הויזן, און ערנסט געפּאָרשט, צי זײ זײַנען ניט צעלעכערט.

ער, שולמאַן, איז אָבער אַלץ נאָך געשטאַנען מיט איין אויסגעטאָנע־נעם אַרבל, געביסן די אויבערשטע ליפּ און געטראַכט, אַז באַגאַנגען איז ער א גרויסע נאַרישקייט. ווען ער רירט זיך ניט פון דער ריי, פּונקט ווי כאָלאָדענקע און גורעוויטש, וואָלט מען אים אויך פאַרעכנט פאַר אַ גע־ווײַנלעכן אַרמייער, און עפשער ניט צעשאָסן. איצט, איצט וועט ער אומקומען איבער זײַן נארישער ערלעכקייט. און ווער נויטיקט זיך אין איר, ווּעמען וועט זײַן טויט ברענגען נוצן, צו וואָס שטאָלצירן מיט ערלעכקייט, ווען דער סוינע צילט אָף דיר דעם ביקס?

צווישן די מאַכנאָווצעס איז עפּעס געוואָרן אן אומרויִקע באַוועגונג. די, וואָס זײַנען געשטאַנען נעבן די אויסגעטאָנענע אַרמייער, זײַנען אָפּגעשפּרונגען, אויסגעשטעלט זיך אין דער ריי און אויסגעדרייט די קעפּ אָף לינקס:

— סמיר ־ נאָ, אַ ־ טאַ ־ מאַן!

שולמאַן האָט אויך אויסגעדרייט די קאָפּ און דערזעענדיק מאַכנאָען, פּלוצלינג דערמאָנט זיך די קאַמער אין קאַטערינאָסלאַווער טיורמע, ווו ער איז געזעסן צוזאַמען מיט מאַכנאָען; דערמאָנט זיך די נאַרעס מיט די שטרויענע מאַטראַצן, און דערפילט דעם איפּעש פון דער גרויסער הילצערנער פּאַראַשע, וואָס מע פלעגט אַרײַנשטעלן אין קאַמער אָף אַ גאַנצער נאַכט.

פון לינקס איז מאַכנאָ געגאַנגען מיט אַ פּאַריסענער קאַפּ, מיט גיכע, אומרויִקע, דריבנע טריט, און אין דער האַנט געשפּילט מיט אַ נאַהאַיקע.

אָנדערהאַלבן יאָר האָט שולמאַן ניט געזען מאַכנאָען און פונדערווייטנס באַמערקט דיזעלבע שווינדזיכטיקע געלקייט אָף די אייגעפאַלענע באַקן, דיזעלבע ניט ־ פּראָפּאָרציאָנעל לאַנגע סאַבליע, און דיזעלבע קינסטלעכע אָנגעשטרענגטקייט אין דער פיגור, גלייך ער רייסט זיך פון זײַן נידע־ריקן וווּקס און וויל אויסזען העכער ווי ער איז.

ווי נאָר מאַכנאָ איז צוגעגאַנגען צו האָורישען און אויסגעהערט פון אים דעם ראַפּאָרט, איז גריצענקע פון ערגעץ אויסגעוואָקסן נעבן מאַכ־נאָען, האַכנאָעדיק פאַרנויגט זיך, עפּעס אַ בורטשע געטאָן, און מיטן פינגער אָנגעוויזן אָף שולמאַנען, אָף כאָלאָדענקען און אָף גורעוויטשן.

— געֶ־זעֶ־ען? — האָט מאַכנאָ גאַיוועדיק אַ קוק געטאָן אַף האָוו־רוזשען — מיך ווילן זיי נאַרן? סוואָ־לאָ־טשעס! — און לויט זיין וווּנק זיינען צוויי מאַכנאָווצעס צוגעלאָפן צו גורעוויטשן און צו כאָלאָדענקען, אַ כאַפּ געטאָן זיי פאַר דער ברוסט און ארויסגעשלעפּט אין דער פאָ־דערשטער רייִ.

פון דער הינטערשטער רייִ, ווו עס זיינען געשטאַנען די געפאַנגענע אַרמייער, פון דאָרט איז אָבער פלוצלינג ארויסגעשפּרונגען דער הויקער־דיקער אוורעמעלע, און הילכיק אריינגעכראַקעט גריצענקען אין פּאָנים:

— אט איז דיר, פאַרקויפטע פעל!

פון פרייד האָט זיך שולמאַן צעלאַכט און אָנגעהויבן צוריק אָנטאָן דעם פרענטש.

יאָרן איז ער מיט אַוורעמלען אָפּגעזעסן באַ איין ווערסטעט, געקענט אים פאַר א לעק, פאַר א וויצלער, אָבער קיינמאָל ניט כוישעד געווען אין אים קיין העלדישקייט, ערשט נאַ דיר גאָר אַזאַ שפּיצל.

מאַכנאָ איז אַפּאָנים אויך איבערראַשט געוואָרן פון אַוורעמעלעס שפּיצל, נאַפּאַלעאָניש פאַרפלאָכטן די הענט אַף דער ברוסט, מיט אַ פלוטעוואַטן אומרויקן בליק שמייכלענדיק אַ קוק געטאָן, ווי גריצענקע ווישט דאָס פאַרשפּיגענע פּאָנים, און שמייכלענדיק געווענדט זיך צו אוורעמלען.

— ביסט אַ דויטאַרמייער?

— נו, אז ·אן ארמייער איז וואס? — האָט אַוורעמעלע בייז איבערגעפרעגט, און אויסדרייענדיק זיך מיטן הויקער צו מאַכנאָען, איז ער אוועק צוריק אַף זיין אָרט.

— אַ פּיפּיקער יאַט — האָט מאַכנאָ צופרידן צוגעגעבן — א פּי־פּי־קער! און אַוועק לענג־אויס דער רייִ.

נעבן שולמאַנען איז מאַכנאָ געבליבן שטיין, פאַרלייגט די הענט אַף די קלובעס, אויסגעשטעלט די לינקע פוס און מיט אַן אומרויק־פרעסנדיקן בליק אפּגעמאָסטן אים פון אונטן אַרוף:

— ניט געוואָרט באַגעגענען דיך דאָ. וואָס זשע, שולמאַן, פון אַנאַר־כיסט געוואָרן א סאָוועטישער אונטערלעקער?

פון אונטער די אויסגעקראָכענע כמורנע ברעמען האָבן אַף מאַכנאָען שטום געקוקט צוויי שמאָלע פאַסיקלעך ווי בלאַנקענדיקע שאַרפן פון אָנגעשליפטע מעסערס, געקוקט אַף זיין געלן סקולאַסטן פּאָנים, אַף

דער גאַליקער פּאַרביטערטקייט, וואָס ליגט אינעם לינקן עטוואָס קרום־לעכן מויל־ווינקל, געקוקט אַף זיין גאַליפּע אין די לאַקירטע שטיוועלעך, און דערביי געטראַכט, אַז ער, מאַכנאָ, ער שיידט זיך ניט אָפּ פון זיינע באַנדיטן לאַכלוטן מיט גאַרניט: פּונקט אַזאַ אויסגעפּוצטע קוקלע, פּונקט אַזאַ כאַיעשער בליק ווי בײַ אַלע זיינע אָנהענגער, און מיט דער אָ קוקלע איז דאָך אמאָל שולמאַן געזעסן אַ געשמידטער אין איין קאַמער, צוזאַמען געטרוימט וועגן דער רעוואָליוציע. אָט דער קוקלע האָט דאָך שולמאַן אַמאָל געגלויבט, פאַרגעטערט, מיטגעהאָלפן צו ווערן אַ פירער, און איצט וועט מאַכנאָ אים צעשיסן. איז עפּשער וואָלט ער אים אַ כאַפּ געטאָן באַם גאָרגל און...

אין מאַכנאָס זיקאָרן איז שולמאַנס צונויפגעזשמורעטער בליק פאַר־בליבן נאָך פון יענעם טאָג, ווען אין דער קאַטערינאָסלאַווער טיורמע איז קלאָר געוואָרן דער נאָמען פון דעם פּראָוואָקאַטער, וואָס גיט אויס די פּאָליטישע.

פון קאַמער זיינען זיי נאָך מיטאָג אַרויסגעגאַנגען צוזאַמען, מאַכנאָ — מיט דער שוואַכער אין האַנט, שולמאַן — מיטן שווערן הילצערנעם באַק, אין וועלכן מע פלעגט ברענגען דעם מיטאָג.

אַף די טרעפּ איז אַנטקעגן אַנגעקומען דער פּראָוואָקאַטער. פּלוצלינג זיינען בײַ שולמאַנען די אויגן שאַרף, שאַרף צונויפגעזשמורעט געוואָרן, די האַנט האָט אַ הויב געטאָן דעם באַק און מיט איין זעץ איבערן קאָפּ אָוועקגעלייגט דעם פּראָוואָקאַטער. אָוועקגעלייגט און טייקעף אַוועק צום טיורמע־שעף און געמאָלדן וועגן זיין שטיקל אָפּגעטאָנענער אַרבעט.

איצט, קוקנדיק אַף שולמאַנס צונויפגעזשמורעטן בליק, האָט מאַכנאָ אַפּאָנים פאַרשטאַנען זיין געדאַנק. אָט דער סוטולער דראָנג קאָן אַזוי פלינק אַ כאַפּ טאָן באַם גאַרגל, מע זאָל אַפילע ניט גרייכן אַ ווינק טאָן. און אומרויִק האָט ער זיך אָנגעהויבן אומקוקן, צי האַווריושע איז נעבן אים.

אַ טריט פופצן פון מאַכנאָען איז האַווריושע געשטאַנען נעבן גריי־צענקען און באַקוקט דעם רעוואָלווער, וואָס מע האָט צוגענומען בײַ שולמאַנען.

אַן אומרויִקער איז מאַכנאָ גיך־גיך אָפּגעגאַנגען פון שולמאַנען, איין מאָל אומגעקוקט זיך, אַ צווייטן מאָל אומגעקוקט זיך, און אַ זיכערער,

אַז שולמאַן לויפט אים ניט נאָך, האָט ער מיט אַ פרעכער אָנגעבלאָזענער גאַיווע באַקוקט די ארמייער און גרילצנדיק אַ געשריי געטאָן:

— האווריושע! יענע אומפארטייאישע ארמייער, וואָס ווילן ניט פאַרזוכן קיין בליי, קאָנען אריינטרעטן צו מיר אין די אָטריאַדן, און זיי—האָט ער אָנגעוויזן אַפן צענדליק געפאנגענע פון דער ערשטער ריי,— זיי, „אין דוכאָנינס שטאַב״.

פונעם וואָרט „אין דוכאָנינס שטאַב״ איז שולמאַן פארטויבט געוואָרן, און דערפילט, אז די ערד אַנטרונט פון אונטער זיינע פיס.

„אין דוכאָנינס שטאַב״, דאָס איז דאָך מאכנאָס פאראָל, וואס פלעגט שטענדיק דינען אלס באפעל צו צעשיסן אַלע זיינע געגנער. באַלד וועט דאָס געשען. אָנגעצילט זיינען שוין אַף זיי די ביקסן. באַלד וועט מען זיי אויסשטעלן בא די רויטע טיעפלושקעס און — אַ סאָף.

פלוצלינג האט זיך מאכנאָ אויסגעדרייט און מיטן פינגער אָנגעוויזן אַף שולמאנען:

— און אים—צו מיר אין שטאב!

דאס הארץ איז אינגאנצן פארשטומט געוואָרן... קיין קלאַפּ, קיין איינציקער צאַפּל. נאר צום געהער איז פלוצלינג דאס בלוט צוגעשוווּמען מיט אַ פאַרטויבנדיק געדויש, און שולמאַן האט ניט געהערט און ניט פארשטאנען מאַכנאָס באפעל.

אַז האַווריושע האָט אים פאַרן האַנט אַ צעטומלטן אַרויסגעפירט פון דער ריי, האָט שולמאַן ערשט דערזען, אַז פון די אַרמייאישע צווי רייען קוקן אַף אים אויסגעגלאָצטע אויגן פולע מיט האָס און מיט פאראַכטונג.

V

פון ביידע זייטן וועג — פעלדער מיט צייטיקע שיטערע ווייצן. אין טייל ערטער האָט דאס ווילד-גראָז פארכאפט אַ האַלב פעלד, און אָנשטאָט ווייצן — בונטיקן זיך קאָרן-בלומען, פויגל-מילך און רויטער מאָן.

טייל פעלדער זיינען געווען אדער אינגאנצן צעטראָטן, אָדער מיט אָפּגעגעסענע זאַנגען. נאָר ווו-ניט-ווו זיינען פונעם בירגער-קריג געשוינט געוואָרן איינציקע פעלד-רויזן ווי אין געלע קאַפּערן, און אָפּגעפליקטע שטאמען גרינער קוקורוזע.

באַם וועג זיינען געלעגן געפייגערטע פערד, טיילן פון האַרמאַטן און קעסטלעך פון קוילן.

פונעם גאַנצן סטעפּ האָט געווייעט מיט גרויל, מיט כורבן און מיט פאַרלאָזנקייט.

די זון בריט, פון דער צערעפּעטער ערד שלאָגט מיט א דושנער היץ, און דוכטן דוכט זיך, אז פאַרכאַלעשט גרילצן אין די טוּוועס ניט קיין היישעריקן, נאָר די זון ריזלט פונעם וויס־צעגליטן פאַרשמאַכטן הימל, און זי, זי גרילצט עס.

— פון ביידע זייטן — צוויי קאָנוואָירן. רעכטס — א געשטופּלטער, באַיאָרנטער פויער אין א דייטשישער קאַסקע, לינקס — אַ געזונטער יונגער פויער מיט אויסגעשטארצטע פליישיקע ליפּן און מיט אַזאַ צעפּלעטשטער נאָז, גלייך זי באשטייט בלויז פון ברייטע נאָזלעכער.

אָנגעטאָן איז ער געווען אין גרינע סאַמעטענע שאַראַוואַרן, אין א שוואַרצן פליסענעם פרענטש און א לאַנג זילבערן קייטל ביז דער אויבערשטער קעשענע.

טייזמאַל פלעגט דער געשטופּלטער א קוק טאָן אַף זיין גרויסן טשוב, וואָס קרייזלט זיך אַרויס פון אונטער דער וויסער פּאַפּאכע, א קוק טאָן אַף זיינע קליידער און קינעדיק אָפּזיפצן:

— מענטשן האבן מאַזל, מענטשן קאָנען אָפּשפּאָרן שיינע קליידער, אַ פיינע באַלעבאַטישקייט, און איך, איך בין עפּעס אַ שלימאַזל.

— אַף דערוף איז א רעוואָליוציע — האָט אים דער פויער שטאָלץ געענטפערט — גענעך נישט, וועסטו אויך אָפּשפּאָרן.

צווישן די צוויי קאָנוואָירן איז שולמאַן געגאנגען מיט אַן אראָפּגעלאָזטער קאָפּ און מיט הענט פאַרלייגטע אַף הינטן.

וואוהין גייט ער, נאָך וואָס גייט ער, — דאס איז אים געווען לאַכלוטן אַלציינס. פאר די אויגן זיינען נאָך געשטאַנען די רויטע טיפּלושקעס, און ס'האָט געצויגן — שפּאַנען, שפּאַנען, וואָס ווייטער פון די רויטע טיפּלושקעס, שפּאַנען און הערן דעם קלאַנג פונעם אייגענעם לעבעדיקן טראָט.

פון מאַכנאָס באַפעל איז אין זיינע אויערן פאַרבליבן נאר אַן אומפאַרשטענדלעך גערויש, און אין מויעך—א מעשונעדיקער פלאָנטער פון אַ געוועזענער אַטאַקע אַף אַ דאָרף, פון א זיצונג אין א שטיבל, פון טענץ

אַף א וואָקזאַל, און פון אַ שערענגע מיט אָנגעצילטע ביקסן. צי איז עס אָבער געשען מיט אים אַפן וואָר, צי איז, עס נאר א זייכער פון א שווערן כאָלעם, — דאָס האט ער ניט געקאָנט פאַרשטיין די גאנצע צייט.

אין די אויערן רוישט, פון אַלע זיינע שפּונטן וועפּט זיך אויס א מאָדנער פיבער, נאָר אַזאַ שווערער, מאַמעש ווי ער וואָלט א לאַנגע צייט געלעגן א פאַרפרוירענער און ערשט איצט גייט ער אָפּ פון דער גע־פרוירנקייט, דערפילט ביסלעכווייז דאס אייגן לייב, דעם ווייטיק אין דער לינקער פוס און א פראָסטיקן געאָטעם אין פּאָטיליצע. נאָר ווער שפּאַנט דען הינטער אים און אָטעמט פראָסטיק?

הינטן — פוסטע פעלדער, פונפאָרנט — פוסטע פעלדער, נאָר פאַר די אויגן, פאַר די אויגן שטייט גאר מאַכנאָ מיט העגט פארלייגטע אף די קלובעס, עפּעס רעדט ער צו אים מיט א גיפטיק שמייכעלע, און פון זיין לאַנגער סאַבליע, פונעם גרויסן מאַוזער, פון דער לאַנגער פאַטלע האָר, פונקט ווי פון אַלע זיינע טנועס, ווייעט מיט קוראַזש פון א קליין נישטיק מענ־טשעלע, וואָס רוישט נאָר, קעדיי מע זאָל אים באַמערקן.

צווישן אים און מאַכנאָען איז דאָך עפּעס פאָרגעקומען. נאָר וואָס?

טיילמאָל פלעגן די קאָנוואָירן פרווון פאַרפירן מיט אים א געשפרעך, ווער איז ער און פונוואַנען קען אים דער אַטאַמאַן, נאָר אָנשטאָט אַן ענטפער, פלעגט שולמאַן אָנהויבן קוקן פארכידעשט אַף די קאָנוואָירן און דערביי פינטלען, וויגן מיט די ווייסע אויסגעקראָכענע ברעמען, גלייך ער וויל זיך עפּעס דערמאנען, וויל פארשטיין, וואָס טוט זיך מיט אים און קאָן ניט.

ווי נאָר מע איז ארויס פון טאָל, האט זיך פון לינקס ווידער באוויזן די באַנסטאַנציע מיט דער לאַנגער קייט רויטע טיעפּלושקעס.

— ווּהין פירט איר מיך? — איז שולמאַן געבליבן שטיין און מיט א פאַרגליווערטער שרעק אין די אויגן א קוק געטאָן אַף די קאָנוואָירן.

— וואָס הייס ווּהין? אין דאָרף גוסאַרקי — האט דער געשטופלטער קאַלטבלוטיק געענטפערט, — אין גוסאַרקי.

אָט די רויקע קאָלטבלוטיקייט איז אים ניט געפעלן געוואָרן, עפּעס מאַכן זיי זיך טאַמעוואַטע. זיי מיינען אפּאָנים, אַז ער געדענקט ניט, אַז עס איז געווען א באפעל אַלע קאָמאנדירן, קאָמיסאַרן און קאָמוניסטן זאָלן זיך אויסשטעלן אין דער פאָדערשטער ריי. מע פירט דאך אים צעשיסן.

אָט דאָ באַ א קאַנאַווע וועט מען אים מיסטאַם אוועקשטעלן און—א סאָף.

וואָס זשע איז עס פאר א מאַיסע מיט א גוסאַרקי?

— אין שטאַב, — האט דער געשטופלטער איבערגעכאַזוערט,— אליין דער באַטקע מאַכנאָ האָט באַפוילן, ער אַליין. א פריינטל זייט איר אים, צי גלאַט אזוי א כאַווער?

פון יענעם ווינקל, ווו עס ליגט די באַנסטאַנציע, איז פלוצלינג דער־שווימען אַן עכאָ פון אַ זאַלפּ און דרייפאַכיק אָפּגעקלונגען אין דער סטעפּישער שטילקייט.

דער געשטופלטער מאַכנאָוועץ האָט אויסגעטאָן די קאַסקע און קוקנדיק אַף שולמאַנען, פרום זיך איבערגעציילעמט:

— נו, די קאָמיסאַרלעך אייערע האָט מען שוין יענע מאַיסע... אַ שנאָל געטאָן!..

שולמאַן האט אופגעציטערט, מיטן האַנט א כאַפּ געטאָן זיך פארן שטערן און א צעוויגטער אַף א רעגע געבליבן שטיין מיט צוגעמאַכטע אויגן.

— ריר זיך, ברודערל, ריר זיך!—האָט אים דער באַיאָרנטער א מינטער געטאָן באם האַנט,— מיר האָבן נאך צו שפּאַנען. עך, ערדעלע, ערדעלע! פאַרכראַקעט האט מען דיך מיט בלוט און מיט ביינדלעך פארמיסטיקט און ווער איז דאָ גערעכט, ווייסט אפילע ניט דער שעד.

פון אונטער די צונויפגעפּרעסטע ציין האָט דער יונגער אַרויסגעשפּריצט אַ צוקנדיקן שפּיי, צוגעלייגט א פינגער צום רעכטן נאָז - פליגל, צום לינקן נאָז - פליגל און הילכיק אויסגעשנייצט די נאָז:

— דעם עמעס זאָגן, איז קיין ריכטיקער פאָלק ווי די באָלשעוויקעס גאָר ניטאָ אַף דער וועלט. נאָר די קאָמוניע, די קאָמוניע האָט זיי פאַר־פאַסקודעט. איר, כאַווער, וועט אויך זיין פון די באָלשעוויקעס, צי נאָר אַ קאָמאַנדיר?

אַלץ, וואָס מיט שולמאַנען איז געשען פארן טאָג: די זיצונג אין הייזל, זיין ליגן אין קוקורוזע, דער הונט, כאָלאָדענקעס פאַרביטערטער פאַר־וווּרף אינעם בליק, די אָנגעשטויסענע ארמייער, אלץ איז פלוצלינג אופ־געשווימען אין זיקאָרן און ערשט איצט איז אים קלאָר געוואָרן, אַז די אַרמייער זיינען געווען גערעכט. ער, שולמאַן, ער איז שולדיק אין זייער טויט. ווען ער פאַרדרייט זיך ניט די קאָפּ מיט דער פארזאַמלונג, ווען ער רייסט זיך ניט אָפּ פון די ארמייער, ווען ער בלייבט ניט ליגן אין

קוקורוזע, וואָלט ער דאָך צו דער צייט געקומען צו די אַרמייער, און אַלס געניטער קאָמאַנדיר געפינען אן אויסוועג, ווי אזוי אָפּצוטרעטן. ווען ער באַהאַלט זיך ניט אין קוקורוזע, קעדיי צו פארהיטן די אייגענע פעל, וואָלטן דאך די אַרמייער ניט אַריינגעפאלן אין געפענקעניש און ניט אומגעקומען. איצט, איצט ליגן זיי בא די טיעפּלושקעס מיט צעלעכערטע ברוסטן. אין דער לעצטער רעגע פארשעלטן זיי זיין נאָמען, און ער, שולמאַן, ער—א געזונטער, א לעבעדיקער שפּאַנט צו נעסטער מאַכנאָען, ער שפּאַנט צו דעם, וואָס האָט באַפוילן, מע זאָל זיי צעשיסן. נאָר נאָך וואָס שפּאַנט ער צו מאַכנאָען? וועקן זיין ראַכמאָנעס? אפן טמאַך פון זייער אַמאָליקער פריינטשאַפט אויסבעטלען פאר זיך דאס לעבן? נאָר באַ וועמען וועט ער בעטלען? באַ מאַכנאָען? ער ווייס דען ניט נעסטערן, ער קען ניט אָט דעם בלוטיקן באַלנויקעם? דער טויט איז דאך אומפארמיידלעך. צי היינט, צי מאָרגן, נאָר מאַכנאָ וועט דאָך אים באַשטימט צעשיסן. פאַרוואָס זשע איז ער ניט געבליבן באַ די טיעפּלושקעס און ניט אומגעקומען צוגלייך מיט אַלע קאָמוניסטן?

פון מאָל צו מאָל איז דערשוומען די עכאָ פון איינזאַמע שאָסן און אָנגעזאָגט, אַז מע מאַכט א סאָף מיט יענע, וואָס זיינען נאך ניט אויסגעגאַנגען.

פון יעדער שאָס פלעגט ער אופציטערן און פאַר די אויגן דערזען דאָס דעם, דאָס יענעם ארמייער, ווי ער גויסעט. נאָר אונטער דער שוועל פון זיין באוווסטזיין איז געוואַקסן א פארבאָרגענע פרייד, וואָס ער, שולמאַן, לעבט. און אינסטינקטיוו האָבן די הענט געטאַפּט דאָס לייב, קעדיי איבערצייגן זיך, צי לעבט ער טאַקע, צי סע נאר א כאָלעם.

לעכאַטכילע איז ער פארשעמט געוואָרן פון דעם געפיל, און נאָך מער איבערצייגט זיך, אַז ער איז קליינלעך, נישטיק. דארטן גויסען זיינע כאַווירים, איבער אים זיינען זיי אומגעקומען, און ער, ער פרייט זיך מיט דעם, וואָס ער איז געבליבן לעבן. נאָר וויפל וועט זיין לעבן דויערן?—נאָך אַ שאָ, נאָך צוויי און ניט מער. מאַכנאָס באפעל איז דאך ניט מער ווי אַ שפּיצל. באפוילן האָט ער ברענגען אים אין שטאַב, נאָר קעדיי שטאַרקער נויקעם זיין זיך אין שולמאַנען דערפאַר, וואָס ער איז אָפּגעגאנגען פון די אַנאַרכיסטן און געוואָרן אַ קאָמוניסט, געוואָרן א קאָמאנדיר אין דער רויטער ארמיי.

נאָר וואָס מער שולמאַן האָט געטראַכט וועגן זיין טויט, אַלץ שאַרפער איז ארויסגעשוואומען דאס פארבאָרגן געפיל פון פרייד און פארשיקערט דאָס האַרץ און דעם מויעך.

די זון איז נאָך הויך אין הימל, דערווייל לעבט ער נאָך, דאָ אין פעלד וועט מען אים באשטימט ניט צעשיסן, און ביז נאַכט קאָן מען נאָך עפעס אופטאָן.

וואָס און ווי אַזוי וועט ער עפּעס אופטאָן — איז אים נאָך ניט קלאָר געוועזן. און אפילו טראכטן וועגן דעם איז ער אויך ניט געווען אימשטאַנד.

פון רעגע צו רעגע איז אין האַרצן אַלץ מער צעוואקסן א היציקע פרייד, אז ער לעבט, ער איז נאָך ניט באזיגט, און ביז אָוונט, ביז אָוונט קאָן ער זיך נאָך אַף עמעצן פארמעסטן און עפעס אופטאָן.

אַ בארוישטער פון דידאזיקע געפילן און געדאנקען איז ער אוועק מיט גיכערע טריט, אוועק די קאָפּ פאריסן, די אויגן געווענדט צו דער ווייט, גלייך ער קוקט אַף עפעס ארויס אין פוסטן סטעפּ.

צעפריטע פון היץ זיינען באַ די זייטן געגאנגען די קאָנוואָירן, אָפּט געווישט דעם שווייס, געמיטלעך געשמועסט, און לעסאָף אַראָפּגענומען די ביקסן פון די אַקסל און אָנגעטאָן זיי אַף די רימענס.

נאָר מיטן ווינקל־אויג האָט שולמאַן זייטיק א קוק געטאָן, ווי די קאָנ־וואָירן טוען אָן די ביקסן אַף די רימענס, און פאַרטראַכט זיך, צי לוינט אים גיין אין גוסאַרקי, דארט איז דאָך דער טויט אומפאַרמיידלעך, איז עפשער וואָלט ער אַ האַק געטאָן דעם געשטופלטן גלייך אין פּאָנים אַריין, און ביז דער צווייטער וועט אַראָפּשלעפּן די ביקס פון אַקסל, וועט אים עפשער געלינגען צונעמען די ביקס באַם געשטופלטן?

דעם בליק זיינעם האָט אבער דער געשטופּלטער טייקעף באַמערקט, אַרופגעלייגט דעם ביקס צוריק אַפן אַקסל, און שולמאַנען איז קלאָר גע־וואָרן, אַז סע לוינט ניט ריזיקירן. בייקומען ביידע קאָנוואָירן וועט אים ניט געלינגען, דערצו נאָך איז אין פוסטן סטעפּ ניטאָ ווו צו באַהאַלטן זיך, וועט ער רויק דערגיין ביז צו גוסאַרקי, און דאָרט, דאָרט וועט אים עפשער געלינגען אויסדרייען זיך אָן סאַקאָנעדיקע פּלייטעס.

אין מויעך איז ניט אופגעשוואומען קיין איין קאָנקרעטער געדאַנק, ווי אַזוי וועט ער זיך אויסדרייען, נאָר געוואָלט האט זיך גלויבן, האָפן, אַז „עפשער", און מיטן „עפשער" איז ער דערגאנגען צו גוסאַרקי,

פונקט אינמיטן גאַס זיינען געשטאַנען געזאָטלטע פערד, צונויפגעשטעלטע ביקסן און צענדליקער טאַטשאַנקעס, באַוואָפּנטע מיט קוילנוואַרפערס.

קופּקעסווייז זיינען טייל מאַכנאָווצעס געזעסן אַף די טאַטשאַנקעס, טייל — אין שאָטן אונטער די טאַטשאַנקעס, און מיט קווערטלעך געשעפּט סאַמאַהאָן פון די עמערס.

צוזאמען מיט די מאַכנאָווצעס זיינען געזעסן און געלעגן שיקערע פּויערטעס, געקושט זיך, געארעמט זיך און קוויטשענדיק געזונגען.

ארום א טאַטשאַנקע איז געשטאַנען א גרויס רעדל, געקוקט מיט שיקער צעשמייכלטע אויגן, ווי איינער שפּילט אַף א האַרמאָשקע, אַ צווייטער פּויקט צום טאַקט אין אן עמער, און א מאכנאָוועץ מיט א פּויערטע טאנצן אַ האָפּאַק.

טיילמאָל פלעגט זי טאַנצנדיק פלוצלינג פארייסן דאס קליידל, אנטפלעקן דאס נאקעט לייב און ארויסרופן א פּעטן, שיקערן געלעכטער.

— אָט איז זי, די עמעסע מאכנאָווש טשינע — האט שולמאַן געטראכט, שפּאנענדיק צווישן די טאַטשאַנקעס — אָט זיינען די קעמפער פאַר דער פרייער אנארכיסטישער אָרדענונג! שיקערע גייען זיי אין שלאכט, פאַרגיסן אייגן און פרעמד בלוט, ניט וויסנדיק פארוואָס. אין זנוס און אין שיקרעס פארברענגען זיי זייער רו, און מיט אָט דער באנדע פירט דאָך אָן אַ מענטש, וואס איז יאָרן געזעסן א געשמידטער אין קייטן און געטרוימט וועגן דער רעוואָליוציע.

— עי, בראַטישקעלעך! — האט עמעץ א געשריי געטאן צו די קאָנוואָירן, — פונוואנען איז די פּיירע? א באַל - שע - וויקעלע?

די קאָנוואָירן האבן גארניט געענטפערט און אריינגעפירט שולמאַנען אין שטאַב.

בא אַ טישל איז געזעסן א גרופּקע מאכנאָווצעס און געשפּילט אין קאָרטן.

ווי א גרויסער האָריקער בער, אָנגעטאָן אין א ברודיקער מאַטראָסקע איז איבערן צווייטן טיש הויקערדיק געזעסן א מאטראָס מיט א זילבערן אוירינגל אין לינקן אויער, מיט דער פעדער אָפּט געקלאַפּט אין דנאָ פון טינטער און עפּעס געשריבן.

נאַכלעסיק צעוואָרפן אַפן בענקל איז באם דריטן טיש געזעסן נעסטערס ברודער, גרישקע מאַכנאָ — א צעשוומענער, בלאָנדער מאָפּס, אין א קאַראַקולינער הויכער פּאַפּאַכע און אין א שווארצער טשומארקע.

פון זיין צעכראסטעטער העמד האט ארויסגעקוקט א פעטע, האָריקע ברוסט, און אין מויל האָט זיך געוויגט א לאנגער טשיביק, ווי אן אויסגעבויגענער גאָרגל פון א גאַנדז.

נעבן אים באַ איין עק טיש איז געשטאנען א פויער א יאָר דרייסיק, און געקאָמקעט אין האַנט דאס היטל. באם צווייטן עק טיש איז געזעסן א יונגע פויערטע, מיט די פינגער אָפּט געווישט די מויל-ווינקלען און גיך-גיך פארקלאָגט זיך, אַז דער מאַן לאזט איר ניט אופהויבן די קאָפּ.

פון מאָל צו מאל פלעגט גרישקע א קוק טאָן אף דער פויערטע מיט א פעטן, שיקערן בליק, מיטן האַנט גלעטן אירע ליטקעס און באוואונדערן דעם מאנס אכזאָריעס:

— אַזאַ טי-ראַן! געזעען? שטערן דעם ווייב צו לעבן פריי. אזוינע אַלטערזשימנע שפּיצלעך ווילן מיר ניט דערלאָזן. איוואַניצע — האָט ער א געשריי געטאָן צום מאטראָס, — שרייב נאָר אָן דעם ווייבל א פּאַפּירל, אז זי איז געגעט. וואָס, צו מיר דער ארעסטירטער? — האט ער ניי־געריק א קוק געטאָן אף שולמאנען.

— ניין, נעסטער איוואנאָוויטש דארף מיט מיר רעדן.

— נו, וויבאלד נעסטער, איז פירט אים דערווייל אין קאָמענדאנטור, ביז נעסטער וועט קומען, — און מיטן האנט אָנגעוויזן אין הויף אפן נידעריקן הייזעלע פאַר די ארעסטירטע.

VI

אינעם קליינעם פינצטערן קלאַדאָווקעלע האָט געאיפּעשט מיט הינער־קויט, מיט שימל און מיט פארפוילטער איבערגעזייערטער קרויט.

אין טיר — אָן אויסגעשניטענע לאָך פאר א שייבל. ווי נאָר מע צעעפנט די טיר פון פּאָדער־הויז, ווינקט אריין אין קלאַדאָווקעלע א טראָפּן שיין. פארמאכט מען די טיר — ווידער אַ געדיכטער פאריפּעשטער כוישעך.

מיט די הענט האָט שולמאַן אויסגעטאַפּט די גרויס פון דער קלאַדאָווקעלע, אוועקגעזעצט זיך אפן אויסגעבעטן שטרוי, און פארפלעכטנדיק די הענט אף די קני אראָפּגעלאָזט אף זיי די קאָפּ.

דאָ, אין אומהיימלעכן כוישעך זיינען די געדאַנקען זיינע אויך געוואָרן אומהיימלעך און פינצטער.

ווידער איז ארויסגעשווומען די קוקורוזע, ווו ער איז געלעגן, דער וואָקזאַל, די צוויי שערענגעס ארמייער, דאס ווייב, די קינדער און דער הונט מיטן ווייסן פלעק אפן שטערן.

ערשט איצט האט ער דערפילט ווי שטאַרק דער ביס בריט אים די פוס, ניט אנדערש, אז דער הונט איז געווען א מעשוגענער, און אויב אים וועט אפילע געלינגען ארויסדרייען זיך פון מאַכנאָס האַנט, וועט ער פונעם ביס רירן זיך פון זינען.

פאַלן אין שלאַכט, פאַלן אפילע פון מאַכנאָס האנט, — דאס איז אים געווען פארשטענדלעך, נאָר יאָרן אָפּזיצן אין די טיורמעס, באטייליקן זיך אין די שווערסטע שלאַכטן אף אלע פראָנטן און לעסאָף אומקומען פון א מעשוגענעם הונט? — מיט דעם האָט דער געדאַנק ניט געוואָלט צוזאַמענלעבן זיך.

אַ לאנגע צייט איז ער געזעסן א געהויקערטער און געקוויקט זיך מיט די פינצטערע געדאַנקען. נאָר לעכאטכילע איז צו אים נאָך דער־שווימען א געסקריפּ פון א טיר, דערשווימען טריט פונעם וועכטער און א געזאַגג פון פיל שטימען. לעסאָף איז אָבער אלץ פארשטומט געווארן. ליגן ליגט ער גאָרניט אין דער פינצטערער קלאַדאָווקעלע, נאָר בא זיך אין צימערל אף אָדעסער מאָלדאוואנקע.ביידע קינדער זיצן אף אים רייטנדיק, און דאס ווייב טרייסלט אים גאָר פאר די אקסל און שרייט אים אין אויער:

— בראַטישקע, א, בראַטישקע!

— וואָס! האַ, טיעפּלושקעס?

— ניין, ניט קיין טיעפּלושקעס — האָט אים דער געשטופּלטער מאַכ־נאָווער געענטפערט. — דער באַטקע מאַכנאָ רופט.

בלויז פונעם געדאַנק, אז באַלד וועט ער זיך באגעגענען מיט דעם, וואָס וועט באפוילן מע זאָל אים צעשיסן איידער נאָך ער האָט עפּעס צוגעטראַכט, ווי אזוי ארויסצודרייען זיך פון טויט, — בלויז פון אט דעם געדאַנק איז אים קאַלט געוואָרן אין אלע גלידער, און א געהויקערטער איז ער אוועק אין דער באגלייטונג פונעם געשטופּלטן און נאָך פון צוויי מאַכ־נאָווצעס, אוועק מיט א שיקער־געפלאָנטערטן טראָט.

ארום — א שיקערער געזאַנג. עס ליאַרעמען האַרמאָשקעס, ערגעץ גרימ־פּלען באַלאַלאַיקעס, ערגעץ רעווען בעהיימעס, און דער טאָג, מיט אַ שמייכל פון א שווינדזיכטיקן דער טאג גייט אויס ווי א געקרייצטער אפן באַ־גילטן קלויסטערישן ציילעם.

קלויסטערשע צלאָמים, קלויסטערשע גלאָקן פלעג שולמאַן ניט קאָנען פארטראָגן. זייער גאָלדערנער געבלאַנק, זייער נאַבאַטישער געקלאנג פלעגט שטענדיק אופקאָכן זיין בלוט, פארביטערן זיין שטימונג און צע־וועקן די זיכרוינעס פון זיינע קינדעריאָרן אין שטעטעלע, ווען יעדער פאַסכע, יעדער טרויצע, יעדער ראָזשדעסטוואָ פלעגן אלע יידן ליגן דער־שראָקענע אין די הייזער און ציטערן פאר א פאָגראָם.

פון קינדווייז אָן איז באַ אים פארבליבן א פארביטערטע סינע צו קלויסטערס, און אפילע אף די פראָגנטן פלעגט ער ניט קאָנען באפרייען זיך פון דער סינע. יעדער קלויסטער מיט זיינע צלאָמים איז פאַר שול־מאנען געווען אַן עשאפאָט מיט גאָלדענע טליעס. יעדער רעגע זיינען דאָך די עשאפאָטן גרייט אופצוהענגען די רעוואָליוציע אף זייערע אופגע־שטעלטע גאָלדענע טליעס. צו וואָס זשע לאָזט מען זיי שטיין? פארוואָס ציטערט מען אָנצורירן די קלויסטערס? דעם גלויבן אין קייסער, די קנעכ־טישע אָפּשיי פארן גוויר האָט מען צעשאָסן, און די קלויסטערס געלאָזט.

— ווייט נאָך צו שפאנען?

— אָן, צום גאלעכס הויז, וואָס מיט בלעך געדעקט, — האָט אים דער געשטופלטער אָנגעוויזן.

אריינגייענדיק אין פאָדערהויז האָט שולמאַן דערהערט אַ געשמאַקן רייעך פון געבראָטנס, און ערשט איצט דערפילט, אַז ער איז שטארק הונגעריק.

אין קיך איז געשטאנען א פעטע, בליענדיקע גאַלעכטע און עפעס גע־בראָטן. נעבן איר איז דער גאלעך געשטאַנען צוגעבויגן צו דער סקאָוואָ־ראָדע און דורך די ברילן ערנסט און הייליק געקוקט, צי דאָס געבראָטנס ווערט כאָלילע ניט אונטערגעברענט.

קוקנדיק אף זייערע ערנסטע, פארפלאָמטע פענימער, האָט זיך שולמאַן אינערלעך צעלאכט. זיי, דער גאַלעך מיט דער גאַלעכטע, זיי גרייטן קיבעד פאר מאַכנאָ דעם אַנאַרכיסט. זיי שפייזן אים, ער זאָל האָבן קויעך צו קעמפן מיט די קאָמוניסטן.

מיט א זייט איז געשטער מאכנאַ געשטאַנען באַם אָפענעם פענצטער און געגלעט א פעטע שווארצע קאַץ.

שולמאַנס ארייַנקומען האָט ער גוט באַמערקט, נאָר אַ לאַנגע צייט געמאַכט זיך ניטוויסנדיק.

געשטאַנען איז ער אראָפּגעבויגן צו דער קאַץ, געקיצלט זי אין נאָז מיטן אייגענעם עק און שמייכלענדיק געקוקט, ווי די קאַץ פאַרשקעט און דרייט אומצופרידן מיטן קאָפּ.

אז דער קאַץ איז נימעס געוואָרן דאס קיצלען און אין אירע אויגן האָבן זיך אָנגעצונדן בייזע גרינע פייערלעך, איז מאַכנאָ פּלוצים אופגעבראכט געוואָרן, קאַעסדיק ארויסגעשליידערט די קאַץ דורכן פענצטער, און פאַרוקנדיק די הענט אין די הויזן־קעשענעס, אוועקגעשפּאַנט מיט גיכע, דריבנע, אופגערעגטע טריט, אוועקגעשפּאַנט אַן אָנגעצונדענער אַף דער קאַץ פאַר איר האָזע.

אינמיטן צימער איז מאַכנאָ געבליבן שטיין, פון אונטן ארוף אָפּגעמאָסטן שולמאַנס גרויסע ביינעריקע פיגור און איינצייטיק אָנגעהויבן אָפּשפּיליען די קאָבורע פון רעוואָלווער.

קינע, דראָונג און פאַראַכטונג, פאַרביטערטע סינע, און פאַריסענע, פּרעכע גאַיווע — אַלץ איז געווען אין דעם לאַנגן דורכדרינגלעכן בליק.

מער פון אלץ איז אבער אינעם בליק געווען קינע, א פאַרביסענע דאָרשטיקע קינע צו שולמאַנס הויך, צו זיינע טרוקענע ביינעריקע פּלייצעס און פאַרבאָרגענע בערישער קראַפט.

דערזעענדיק, אז מאַכנאָ שפּיליעט אָפּ די קאָבורע פון רעוואָלווער, איז אין שולמאַנס מויעך דורכגעשווינדן, אז ער וויל אים צעשיסן טאַקע דאָ, דאָ אין צימער.

צו דער פּאָטיליצע איז דער געדאַנק דערשוומען מיט א פראָסטיקן ברי, יעדער מוסקל אף זיין פּאָנים איז פּלוצלינג אָנגעקוואָלן געוואָרן מיט א פאַרגליווערטער קעגן־קראַפט צו ראַנגלען זיך, ראַנגלען זיך ביזן לעצטן טראָפּן בלוט, און אין מאַכנאָס פּאַנים האָבן זיך אייַנגעטרונקען ניט קיין צוגעפּגעזשמורעטע אויגן, נאָר שמאָלע צווי פּאַסיקלעך, ווי קאַלטע בלאַנקענדיקע שאַרפן פון אָקאָרשט־אָנגעשלייפטן מעסער.

נאר איין רעגע זיינען זיי געשטאַנען איינער קעגן צווייטן און גע־מאָסטן זיך מיט די קוקעס. פּלוצלינג האָט זיך מאַכנאָ צעלאַכט און אָפּ־געגאַנגען פון שולמאַנען:

— אייערע רויטע העלדן זוכן מיך בײַ דער סטאַנציע לאָזאָוואַיאַ, און איך בין גאָר פּלוצלינג אויסגעוואַקסן בײַ דיר אונטערן נאָז. כאַ, כאַ, כאַ. ניט געוואַרט? זעץ זיך שולמאַן. האַ! ניט געוואָרט אַף אַזאַ גאַסט? נו, זעץ זיך, זאָגט מען דיר. צי דיין קאָמוניסטישער שטאָלץ דערלויבט דיר ניט אַפילו פאַרברענגען אַ מינוט מיט מאַכנאָ דעם אַנאַרכיסט?

פון זיין טאָן איז שולמאַן פאַרכידעשט געוואָרן. אָקאָרשט אַזאַ פיינטלע־כער בליק, און פּלוצלינג איז מאַכנאָ גאָר געוואָרן גוטמוטיק און אופגעלייגט צו שולמאַנען. וואָס זשע, איז ער שיקער? ניין, עפּעס ניט צו מערקן. שולמאַן אָבער קען דאָך אָט די כיטרע בעסטיע, אָן אַ ציל וועט דאָך מאַכנאָ ניט זאָגן און ניט טאָן קיין זאַך, הייסט עס, אַז אינעם טאָן ליגט עפּעס אַ באַזונדערע קאַוואַנע. און מיט אַ פאַרשאַרפטער אופמערקזאַמקייט האָט ער זיך צוגעזעצט צום טיש.

מאַכנאָ איז אַלץ אומגעגאַנגען אַהין און צוריק. מיט די פינגער אָפּט געקעמט די לאַנגע שוואַרצע פּאַטלע, און רייבנדיק אַ האַנט אָן אַ האַנט, געשמייכלט צו זיך אַליין:

— טראָצקי באַשיסט מיך מיט פּאַמפלעטן! טאָג אַף טאָג האַלט ער מיך אין איין דיסקרעדיטירן, און איז זיכער, אַז אויס מאַכנאָ. קאַפּוט. ערשט מאַכנאָ איז באַליבט, מאַכנאָ פאַרמאָגט אַ גרויסע אַרמיי און לאַכט פון אייך, דע־מאַ־גאָ־גן.

אַז מאַכנאָ איז אייגנטליבלעך, אַז מאַכנאָ גלויבט ערנסט אין זיינע מיליטערישע גרויסע פעיקייטן און האָט ליב צו כוואַסטען — דאָס איז שולמאַנען געווען באַוווסט נאָך פון יענער צייט, ווען ער איז געווען אין זיין אַרמיי.

מאַכנאָס כאַראַקטער האָט שולמאַן גוט געקאַנט און געוווסט, אַז עפּעס פילן באַ מאַכנאָן קאָן מען אָדער מיט כניפע, אָדער אַז מע באַפאַלט אים און מע אַנטפּלעקט זיין מענטשלעכע נישטיקייט.

קיין גרעסערן, קיין דרייסטערן פון זיך פלעגט מאַכנאָ ניט פאַרטראָגן. דעם, וואָס מאַכנאָ איז נאָר כוישעד געווען, אַז ער זעט אַלע זיינע כעס־רוינעס, — פאַר אַזוינעם פלעגט מאַכנאָ קנעכטיש ציטערן, און אויב אים

איז ניט געלונגען „אַפּצוראַמען“ אזוינעם פונעם וועג, פלעג ער ביז א צייט באַגיין זיך מיט אים אזוי העפלעך, אזוי פּאָרזיכטיק און נאָכגעביק, גלייך ער איז גרייט צו באַצאָלן מיט אַלץ, אבי נאָר אויסצומיידן דעם מינדסטן צוזאַמענשטויס מיט דעם, וואס זעט אים אָפּ דורך און דורך.

איצט, זיצנדיק באַם טיש, האט שולמאַן געטראַכט, ווי אזוי זאָל ער זיך האַלטן. זיין לעבן איז אין מאַכנאָס הענט. ער קאָן אים צעשיסן באַלד, קאָן אים צעשיסן מאָרגן, איבערמאָרגן. און שולמאַן דאַרף געווינען כאָטש א טאָג אדער צוויי, ביז מע וועט אין שטאַב דערוויסן, אז ער איז געפאַנגען.

ווי זשע האַלט מען זיך? כאַנפענען? לויבן זיין העלדישקייט און זיי־נע סטראַטעגישע פעיקייטן, באַוואונדערן ווי פלינק ער וואַנדערט איבער פון איין ראַיאָן אין צווייטן, און איבעראַשט דערמיט אַלע זיינע געגנער?

זאָל ער זיך פרוּוון פאַרוויגן אים מיט כניפע און אָף אזא אויפן אָפּ־ציען דעם טויט כאָטש נאָר אָף איין־איינציקן טאָג? צי עפּשער אריינ־שפּייען אים אין פּאָנים, אַלץ וואס שולמאַן ווייסט וועגן אים? דערווייזן אים, אז ער, מאַכנאָ, איז גאָרניט קיין אַנאַרכיסט, נאָר א איינפאַכער באַנדיט, א קאַריעריסט, א נידערטרעכטיקער באַלנויקעם, וואס איז גרייט אַפילע אומברענגען זיין אייגענע פרוי, אויב נאָר אז עס וועט זיך ארויס־ווייזן, אז זי פאַרשטייט אים, אָדער שטייט עטוואָס העכער פון אים.

זיין כניפע וועט מאַכנאָ עפּשער ניט גלויבן. קלוג און כיטרע איז ער דאָך פון אַלע מאָל געווען. נאָר שולמאַן ווייסט דאָך, אז מאַכנאָ שעמט זיך מיט זיינע כעסרוינעס; שולמאַן ווייסט דאך, אז מאַכנאָ וויל ארויס־שפּרונגען פון זיין אייגענער הויט און קאָן ניט. וועט ער אים צעטרעטן, דערנידעריקן אין זיינע אייגענע אויגן, אַראָפּרייסן זיין אופגעבלאָזענע גאַדלעס, און זאָל זיך מאַכנאָ פאַרטיידיקן, זאָל ער דערווייזן, אז אַלץ, אין וואָס שולמאַן באַשולדיקט אים, איז ליגן. נאָר אָף אזא אויפן וועט ער אים צווינגען כאָטש איין מאָל דערשטיקן אין זיך דעם קליינלעכן באַל־נויקעם; נאָר אָף אזא אויפן וועט ער אים עפּשער צווינגען כאָטש איין־איינציק מאָל ווערן מענטשלעך, און כאַוועריש באַגיין זיך מיט זיין איצ־טיקן געגנער, מיט שולמאַנען, מיט וועמען מאַכנאָ איז צוזאַמען געזעסן א געשמידטער און צוזאַמען געגאַנגען אין שלאַכט?

אָפן דאָרפישן קלויסטער האבן זיך אָנגעהויבן איבערקלינגען דריי קליינע גלעקער. זייער יעכידנער איינגעגעסענער קלאַנג האט אָבער שול־מאַנען דערמאנט, ווי אזוי קינדווייז פלעגן די שטעטלדיקע שקאָצימלעך אריינעמען די היטלען אין די ציין און פונקט אזוי יעכידנע רייצן אים און שרייען:

— זשיד, כאם, דוליו דאָם!

— זשיד, כאם, דוליו דאָם!

דאס גאַנצע לעבן איז שולמאַן געלאָפן פון קלויסטערשע קלאַנגען. קוים דערלעבט, די רעוואָליוציע זאָל כאָטש שטילער מאכן זייער פאָ־גראָמישן נאבאַט, און גראָד אין די ערטער, ווו עס באפעסטיקט זיך דער אנאַרכיסט מאַכנאָ, גראד אין די ערטער ווערן די קלויסטערס די ערשטע אופגעלעבט, און צעפלאַפלען זיך מיט דערזעלבער פרעכער האָזע, ווי פאַר דער רעוואליוציע.

פון די קלויסטערשע קלאַנגען איז שולמאַן געוואָרן אופגערייצט און פאַרלוירן אלע געדאַנקען, ווי אזוי צו האַלטן זיך פאַר מאַכנאָען.

— פריי זיך, אנאַרכיסט, פריי זיך,— האט שולמאן אזוי בייז און שטאַרק א שפיי געטאָן אין פענצטער, גלייך ער וויל פון צימער טרפען גלייך אין קלויסטער אריין,— גאָטס באַפולמעכטיקטע בענטשן דיך מיט מע־שענע ציגגער.

מאַכנאָ האט זיך געמאכט ניטהערנדיק, ארויסגענומען פון בופעט א פלעשל מיט צוויי גלעזער, אָנגעגאָסן סאַמאָהאָן און געזעצט זיך צום טיש קעגן שולמאנען.

אַן אויסגעפוצטע אין א ווייס־געשפרינקלט קלייד און מיט א הויך־פאַרדרייטן גיישע־קובליק איז אין צימער אריינגעגאַנגען די גאַלעכטע, אוועקגעשטעלט א געבראָטן הינדל אף א בלויזע און עפעס אָנגעהויבן זוכן דאָס אין בופעט, דאָס אף די פענצטער, דאָס ארום טיש.

אומגעגאנגען איז זי ווי אונטערטאַנצנדיק און פון איר צעפלאַמטן פאָנים, פון דעם קאָקעטישן, קלוימערשט פאַרשעמטן בליק, האט צו מאַכ־נאָען ארויסגעוווּנקען איין געבעט: „באפויל נאָר, הערשער, באפויל נאָר און איך בין גרייט אף אלץ".

אין טיר איז דער גאַלעך געשטאַנען ווי א הונט מיט א צעעפנט מויל, און גליקלעך געקוקט, ווי זי באַדעקט דעם טיש מיט א ווייסן טישטעך

און ווי מאַכנאָ קוקט אויף איר מיט א שמייכלענדיק צונויפגעזשמורעט אייגל.

— א ווילע יע־פיי־פע־לע — האט מאַכנאָ שעלמיש א ווונק געטאָן צו שולמאַנען, ווי נאָר די גאַלעכטע איז ארויס פון צימער — א ווייבעלע מיט זאָפּט. נו, שולמאַן, טרינק.

— איך טרינק ניט.

— וואָס זשע, אין דער רויטער ארמיי ביזטו אפּאָנים געוואָרן א מאָ־נאַך? טראָצקי האט אייך גוט גענומען אין די הענט: קיין בראָנפן טרינקט איר ניט, דעם סאָציאַליזם בויט איר ניט. בורדר, ווי ביטער און ווי איפּעשׂדיק איז דער סאַמאָהאָן, און פּאָטער ווערן פון דעם סאַמאָהאָן קאָן איך ניט. נו, טרינק זאָגט מען דיר!

אין זיינע רונדע דורכדרינגלעכע שוואַרצע שפּאַרבער־אויגן איז אויפ־געשווומען א בייזער שטעכעוודיקער גלאַנץ, און אינעם קרומלעכן לינקן מויל־ווינקל — די אַלטע גאַליקע פאַרביטערטקייט.

פון דער גלאָז סאַמאָהאָן, פון מאַכנאָס בליק איז שולמאַן נאָך מער אופגערייצט געוואָרן, עפּעס קוקט ער ניט, נאָר עגבערט, גראבלט מיט קאַלטע נעגל, און דער בליק זיינער גליטשט זיך אַראָפּ אין האַרץ אריין, ווי א שטעכעוודיקער יאָזש.

א רעגע זיינען שולמאַנס אויגן אומגעקראָכן איבערן צימער, געפּרוווט בלייבן הענגען אויף דער צאַנקענדיקער איקאָנע, און אלץ געפילט, אז מאכנאָס בליק טאַפּט, גראבלט און פויזעט איבער אים, ווי קאַלטע קלע־פּיקע שמוץ.

מאַכנאָ האט זיך אָבער אריבערגעבויגן איבערן טיש און שולמאַנען א צי געטאָן פאַרן פּרענטש:

— קוק מיר נאָר גלייך אין די אויגן און זאָג, וואס טראַכט איר זיך: קאָמוניזם? ווו זשע איז דער קאָמוניזם אייערער, האַ? טשעקאָ? מיך וויל מען פאַרוויגן פאַר א קאָנטר־רעוואָלוציאָנער און אליין פירט איר איין די רעאקציאָנערסטע אָרדענונג. אנשטאט צעטיילן די גאַנצע ערד די פּויערים און זאָל זיך יעדער פּויער זייען וויפל ער וויל, מאכט איר גאָר ראַטן־ווירטשאַפטן; די מאַכט וויל פאַרכאַפּן אלע רייכטימער פון לאַנד, ווערן אליין דער גרעסטער עקספּלואטאַטער, און אַפּן פּויער זעצט מען זיך אָן מיט פּראָדראַזוויאָרסטקעס. אזוי בויט איר דאס דעם סאָציאַליזם?

צוליב דעם, שולמאַן, זײַנען מיר געזעסן אין די טיורמעס און געטרוימט און געוואָרט אױף דער רעוואָליוציע? ווו, פרעג איך דיך, איז אײַער קאָפּ? איר פאַרשטייט צו וואָס איר וועט דערגײן? טרינק!

פון זײַן לינקן מויל־ווינקל איז פאַרשוווּנדן די גאַליקע פאַרביטערט־קייט, פונעם בליק — די דורכדרינגלעכע ברודיקע שטעכעוודיקייט, און אויף איין רעגע האָט שולמאַן פאַר זיך דערזען יענעם מאַכנאָען, מיט וועמען ער איז צוזאַמען געזעסן אין טיורמע, מאַכנאָ דעם טרוימער, מאַכנאָ דעם יונגן באַגײַסטערטן רעוואָליוציאָנער מיטן גליענדיקן פײַערלעכן גלויבן אין די רונדע שוואַרצע שפּאַרבער־אויגן.

אויף א רעגע איז שולמאַנען עפּעס וואַרעמער געוואָרן אין אלע גלי־דער, נאָר פאַרבײַ פּענצטער איז דורכגעגאַנגען האַוורישע און קלוימערשט צופעליק א קוק געטאָן, וואָס אין צימער טוט זיך.

אין שולמאַנס זיקאָרן זײַנען פּלוצלינג אויפגעשווומען אלע אײַנצלהייטן פון די גרויזאַמע שכיטעס, וואָס האַווורישע פלעגט מאַכן לויט מאַכנאָס באַפעל.

אויפגעשווומען זײַנען אין זיקאָרן די שיקערע וואַקכאַנאַליעס, וואָס מאַכנאָ פלעגט מאַכן אין יעדער שטאָט, אין יעדער דאָרף, ווו נאָר ער פלעגט אַרײַנקומען מיט זײַן באַנדע, און אַנשטאָט מאַכנאָ דעם יונגן טרוימער, אַנשטאָט מאַכנאָ דעם באַגײַסטערטן רעוואָליוציאָנער, איז איצט פאַר אים ווידער געזעסן א קליין נישטיק מענטשעלע מיט א גרויסער שוואַרצער פּאַטלע האָר, ווי א קודלאַטער הונט; א מענטש, וואָס האָט אַמאָל געהאַט אלע אײַגנשאַפטן צו זײַן א באַגײַסטערטער שײַנער קעמ־פער, נאָר אַנשטאָט פאַרבונדן זײַן אײגענעם גורל מיטן גורל פון די, וואָס זײַנען באַרופן צו צעשטערן און צו בויען, איז ער גאָר אַוועק מיט די האַווורישעס, אַוועק אָן א וועג און א שטעג, באַטרונקען געוואָרן פונעם ביליקן רום, פאַרשיקערט זײַנע ליכטיקע טרוימען, אויסגעגליטשט זיך אין אומשולדיק פאַרגאָסענעם בלוט, און אט דער מאַכנאָ, וואָס באַפליגלט יעדער אויפשטאַנד קעגן דער ראַטנמאַכט, שטאַלצירט מיטן באַנדיטיזם, ווי מיט דער פאָן פון זײַן ציל — ער דערוועגט זיך נאָך האָבן טאַינעס צו די קאָמוניסטן, ער דערוועגט זיך נאָך פרעגן, ווו איז דער סאָציאַליזם?

אלץ, וואָס פאַרן טאָג איז אָנגעזאָטן געוואָרן אַפן האַרצן, האָט זיך געריסן צום צונג, נאָר אין מויעך איז ערגעץ געלעגן א פאַרנעפּלטער

געדאַנק, אז זיין לעבן איז אין מאכנאָס הענט און ער דאַרף נאָך צו־טראַכטן, ווי אזוי זאָל ער זיך האַלטן, קעדיי צו געווינען כאָטש איין איינציקן טאָג, ביז מע וועט אין שטאַב דערוויסן, אז ער איז געפאַנגען.

אריינשפייען אים אין פּאָנים, אז ער איז א באַנדיט, און אלע זיינע טאַינעס וועגן סאָציאַליזם זיינען ניט מער ווי פּוסטע פראַזן, אלע זיינע טאַינעס זיינען ניט מער ווי א יערושע פון די אלטע טיורמע־געשפּרעכן, פון וועלכער ער, מאַכנאָ, קאָן זיך ניט אָפּגעוווינען? צי עפּשער כאַנפע־נען? מאַכן זיך טאַמעוואטע און צובאָמקען צו אַלץ, וואָס מאכנאָ רעדט?

אָנגעשפּאַרט מיט די עלנבויגן אָן טיש איז מאַכנאָ געזעסן קעגן שול־מאַנען, מיט א דורכדרינגלעכער נייגעריקייט געקוקט אין שולמאַנס אויגן און געוואָלט אין זיי אַפּאָנים דורכלייענען דעם זין פון זיינע געדאַנקען.

פון מאַכנאָס בליק איז אבער שולמאַנען ווידער געוואָרן אומהיימלעך. עפּעס נישטערן די בליקן זיינע, פון זייער גליענדיקער שוואַרצקייט קוקט דאך ארויס די פאַרבלוטיקטע נעשאָמע פון א באַנדיט, און ער רעדט נאָך וועגן סאָציאַליזם! זיינע בלוטיקע מאַיסים וויל ער פאַרשלייערן, וויל באַרעכטיקן מיט קלוימערשטדיקן שטרעבן צו א העכערן אידעאַל!

אלע זיינע פריערדיקע געדאַנקען זיינען פלוצלינג אויסגערינען פון מויעך און ער האט גיפטיק דורכגעזאָגט:

— דערפאַר ווען איר אויסבויען דעם עמעסן סאָציאַליזם, דו צוזאמען מיט האַווריושען.

מאַכנאָ איז ראַש אופגעשפּרונגען פון בענקל, מיט די צעשפּרייטע הענט אָנגעשפּאַרט זיך אָן טיש און א געבויגענער אזוי טיריש איינגעטרונקען זיך אין שולמאַנס פּאָנים, גלייך ער איז גרייט א כאַפּ טאָן אים מיט די ציין און צעפליקן אף שטיקער.

— האווריושע?! — האט ער זיך אָנגעהויבן קלאַפּן אין ברוסט, — די האוו־ריושעס זיינען מיר טייערער ווי אלע אייערע קאָמוניסטן און איבערגע־שפּיצטע אַנאַרכיסטן, וואס לויפן פון מיין אַרמיי ווי אַ שעד פון ווייַרעך. די האווריושעס זיינען מיר טריי, זיי פאַרלאָזן מיך ניט, זיי בינדן מיר ניט אָן קיין טעאָריעס וועגן אַ קלאַסן־ליניע, וועגן זיין מאַיסטעט דעם פּראָלעטאַריאט און נאָך אַזוינע באָבע־מאַיסעס. וואס פאר א ווערט, פרעג איך דיך, האט דער פּראָלעטאַריאַט? פאַרוואס קומט אים צו זיין דער הערשער און אכציק מיליאָן פּויערים זאָלן גיין באַ אים אַפּן שטריקל?

פארוואָס, פרעג איך דיך! צי ווייסט איר, אידיאָטן, צי ווייסט איר כאָטש, אז מיטן קלאַסנקאַמף, וואס איר צעפלאַקערט צווישן דעם פויערטום, ברענגט איר אום די גאנצע רעוואָליוציע?

אַף זיינע ליפּן האט אַרויסגעשלאָגן אַ דין שנירעלע שוים, דאס פּאָנים, די בליקן זיינען געוואָרן טרויעריק, פארביטערט, און שטעכעוודיק.

א רעגע איז ער געזעסן ארומגעכאפּט די קאָפּ מיט ביידע הענט, געוויגט זיך אַף רעכטס און לינקס, און מיט אַ געבראָכענער שטים באַקלאָגט זיך:

— די קאָפּ, די קאָפּ ווערט מיר צעשפּאָלטן, יעדערער קומט מיט טאַינעס, יעדערער ווארפט מיר אויס די האוריושעס, און מיט די האוריושעס לאָזט מען מיך איבער. קיינער וויל מיך ניט פאַרשטיין, קיינער וויל מיר ניט העלפן, נאָר טאַינעס, טאַינעס אָן אַן אופהער! עך, סוואָלאָ-טשעס!

מיט א ציטערנדיקער האַנט האט ער אָנגעגאסן אַ גלאָז סאַמאָהאָן, אויסגעטרונקען, און אָפּגעשניטן אַ שטיקל געבראָטענע הון. נאר טייקעף ארויסגעשפּיגן, ניט קענענדיק אַפּאָנים אַראָפּשלונגען.

— די האוו-ריו-שעס — האט ער גאָליק דורכגעזאַיט, קוקנדיק בייז אַף דער בליודע. — מע מיינט אפּאָנים, אז איך זע ניט וואָסערע באַנדי-טן עס רינגלען מיך ארום? — און דאָס פּאָנים זיינס איז איבלדיק אויסגעקנייטשט געוואָרן פונעם וואָרט „באַנדיטן".

פאר שולמאַנען איז דאס געווען א נייעס, מיט אנדערטהאלבן יאָר צוריק וואָלט מאַכנאָ ניט דערלויבט זיך אזוי רעדן וועגן די האוריושעס, מיט די האוריושעס פלעגט ער שטאָלצירן, זיי פלעגן באַ אים פארנעמען דעם אויבנאָן — איצט אזא פלוצלינגע ענדערונג! וואס זשע, איז ער געוואָרן קלוגער? ווייטזעאיקער? צי די לאַגע איז אַ ביטערע, און מאַכנאָ, דער אַקטיאָר, וויל איצט שפּילן די ראָל פון אַן אומבאהאלפענעם מענטשן, וואס זעט אלץ, פארשטייט אלץ, נאר איז נעבעך ניט בעקויעך באַקעמפן דעם באַנדיטיזם, וואס ער אליין פלעגט פלאנצן?

אַ כמורנער, א פארביטערטער איז מאַכנאָ געזעסן איינגעבויגן איבער דער בליודע און געגעסן דאס געבראָטענע הינדל, פון מאָל צו מאָל פלעגט ער אבער געניייוויש אַ קוק טאָן אַף שולמאַנען, א קוק טאן, נאר מיט אַ אויג-ווינקל, און דערזעענדיק, אַז זיינע ווערטער האבן געמאַכט אַף

שולמאַנען אַן איינדרוק, האט ער אָפּגערוקט פון זיך די בלײודע און אָנגעהויבן ריידן מיט אַ ווייכער, האַרציקער און בעטנדיקער שטימע:

— אַדעראבעה, העלף מיר פּאָטער צו ווערן פון האווריושעס, גיי איבער צו מיר אין דער ארמיי. גיי איבער, שולמאַן, און מארגן גיב איך דיר א פּאָלק, א דעוויזיע, א גאנצן קאָרפּוס. דרייצן פּעסלעך גאלד ליגן באַ מיר פארגראָבן אין דר׳ערד, מיט איין ווונק זאמל איך אוף צענדליקער טויזנטער פויערים. קאמאנדירן דארף איך, שולמאַן, הערסט, גוטע קאמאנדירן, און קרים איז אין אונדזערע הענט. מיר, שולמאַן, מיר וועלן פארנעמען קרים, מיר און ניט די באָלשעוויקעס. דאָרט, אין קרים, וועלן מיר שאַפן א באַזונדערע מאכנאָווישער רעפּובליק, אונדזערע נעמען וועט די געשיכטע פארשרייבן אף גאָלדענע לוכעס. הערסט, שולמאַן, אונדזערע, אונדזערע נעמען — האט ער זיך האסטיק אנגעהויבן קלאפּן אין ברוסט.— אונדזערע נעמען אַף גאָלדענע לוכעס!

געזעסן איז שולמאַן מיט אַן אַראָפּגעלאָזטער קאָפּ און נאר געהערט ווי די קלויסטערשע גלאָקן אַקאָמפּאַנירן מאכנאָס היציקע רעדע. דאס אויער האט געהערט, ווי מאַכנאָ פּלאפּלט היציק וועגן אַ אייגענער רעפּובליק, ווו יעדער פּויער וועט באארבעטן וויפל ערד ער וויל; א רעפּובליק, ווו עס וועלן ניט זיין קיין צוואנגס־מיטלען, קיין „טשעקא", פּונקט דאס אלץ, נאך וואס עס בענקט די פארשלייערטע קאנטער־רעוואליוציע.

דאס אויער האט געהערט איינס און פאר די אויגן איז געשטאנען א לאנגע קייט רויטע טיפּלושקעס, בא די טיפּלושקעס — צעשאָסענע ארמייער, וואס האבן ערגעץ געלאָזן עלטערן, ווייבער און קינדער. אין שלאכט זיינען די ארמייער געגאנגען מיט א ליכטיקן טרוים, אופּצובויען א לעבן אָן טרערן, אָן קנעכטשאפט, אָן בלוט, און באַם שוועל געפאלן פון מאַכנאָס האנט.

אלץ, וואס פארן טאָג איז אָנגעזאָטן געווארן אַפן הארצן, איז פּלוצלינג צוגעשווומען צום פּויסט, און ארויסגעפּלאצט אינעם הילכיקן קלאפּ אָן טיש:

— פאר וואס האסטו צעשאָסן מיינע כאווירים?

איבעראשט האט זיך מאַכנאָ אַף צוריק א זעץ געטאָן אַפן בענקל, מיט די פינגער ראַש ארופגעקעמט די לאנגע שוואַרצע האָר, א כאפּ געטאָן זיך פאר דער קאבורע, נאָר טייקעף כאראָטע געהאט:

— זיץ. וואס ליארעמסטו, וואס? זיץ!

שולמאן איז שוין אבער געשטאנען א געבויגענער, גרייט א שפרונג טאָן אף מאכנאָען ווי א כאיע, געקוקט אף אים מיט א צונויפגעזשמור־רעטן שטאָלענעם בליק און מיטן פויסט געהאקט אין טיש:

— פאַרוואס, פרעג איך דיך, האסטו צעשאָסן אזוי פיל רעוואָליוציאָנערן? האַ! מיר, שולמאַנען, לייגסטו פאָר ווידער אריינטרעטן אין דיין רויבערישער באַנדע און העלפן דיר שאפן אַ אייגענע רעפובליק? מיר לייגסטו פאָר א דיוויזיע, א קאָרפוס. מעס! דו ביסט דאָך אַ לעבעדיקער מעס. נאָר האווריושעס וועלן גיין נאָך דיר, נאָר אזוינע באנדיטן ווי דו.

באַם טיר האט ער זיך דערמאנט, אַז אפן טיש איז געבליבן די היטל און צוריק געקערט זיך.

די קאָפּ געניִדערט אַפן ברוסט, די הענט פארפלאָכטן אַפן בויך, איז מאכנאָ געזעסן א דערשלאָגענער, און נאָר פון מאָל צו מאָל נערוועיש געטרייסלט מיטן קאָפּ, קעדיי אָפּצוּוואַרפן פונעם פּאָנים די אָוולדיק צעפאלענע פאַטלע האָר.

אויס פאריסענע גאַדלעס, אויס כוואסטעוואטע העלדישקייט. א קליינינקער, אַ געבראָכענער זיצט מאַכנאָ אינדריייען געבויגן, ער, שולמאן, האט אים אויסגעטאָן א נאקעטן און באוויזן אים דאָס, וואס מאַכנא האט שוין לאַנג אין זיך כוישעד געווען, נאר ניט געקאנט בייקומען.

דערזעענדיק, אַז שולמאן נעמט די היטל און לאָזט זיך צום טיר, האט ער מיט א פארוואָרגענער שטים שטיל אַ זאָג געטאָן:

— באַטראַכט זיך, שולמאַן, איך לייג דיר פאָר ווי אַן אלטן כאווער.

— אַ שעד איז דיר א כאווער, אַ שעד, נאר ניט איך. באַנ־דיט!

פלוצלינג האט מאַכנאָ א ריס געטאָן דעם טישטעך מיטן געשיר און ראַש א שליידער געטאָן פון זיך דעם טיש:

— וועל איך דיך צעשיסן ווי אַ הונט!

דאס פּאָנים, דער טרוקענער גלאַנץ אין די אויגן זיינען ווידער געוואָרן טיריש, שטעכיק און פארביטערט.

— צעשיסן? איך שפּיי אף דיר, די גאנצע רעוואָליוציע וועסטו ניט צעשיסן. און שולמאן איז ארויס פון צימער.

אין פּאָדערהויז — האווריושע, א געדאָפלטע צאָל קאָנוואָירן און אַ רייצנדיקער רייעך פון געבראָטנס.

— בינדט אים די הענט,— האט האוריוושע באַפוילן.

אַף איין רגע איז שולמאַנען איינגעפאלן פאַרפאָרן האוריוושען אין אויער. נאר פארמעסטנדיק די האנט,— דערזעען, ווי האוריוושע צילט אַף אים דעם רעוואָלווער.

דער געשטופּלטער מאַכנאָוועץ האט אים פארדרייט די הענט אף הינטן און שטייף צונויפגעבונדן זיי מיט שניידיקן טעלעפאָנען־דראָט.

— רירט זיך.

נאַכט.

אין הויכן בלויען הימל— איינזאמע בלייכע שטערן און אַ פערטל רויטע לעוואָנע ווי אַן אופגעשניטענע וווּנד.

פון אומעטום—א געזאנג, א פריילעך געקוויטשעריי פון פויערטעס און ס׳דוכט זיך, דאס גאנצע דאָרף זינגט, שפילט אף הארמאָשקעס און קווי־טשעט פון אופגערעגטער ליידנשאפט.

אַהער איז מען דאכט געגאנגען מיט אַן אנדער וועג, ניט געווען קיין קלויסטער מיט קיין ווייסגעקאַלעכטן פלויט, און ניט געווען קיין בויס־אלמען. וווהין זשע פירט מען אים?..

הינטער זיך הערט ער, ווי האַוריוושע טאַינעט היציק צו די מאַכנאָוו־צעס, אַז ס׳איז ניט זייער אייסעק. ער, האוריוושע, נעמט אף זיך די גאנצע פאראנטווארטלעכקייט. מיט עפּעס זיינען די קאַנוואָירן ניט מאס־קים. ניט מאַסקים אַן דעם באפעל פונעם אטאַמאַן. נאָר מיט וואָס זיינען זיי ניט מאַסקים, וואָס פאר א פאראנטווארטלעכקייט נעמט אַף זיך האוו־ריושע? האַ! צעשיסן. מע פירט אים צעשיסן?

דאָס הארץ קלאַפּט אזוי אָפּט און אזוי הילכיק, אז דאס אויער הערט יעדן קלאַפּ באזונדער. אין אלע גלידער נאָגט. אויסציען ווילט זיך ווי נאָך א שווערן פיבער, נאָר אין פאטיליצע אָטעמט עמעץ פראַסטיק. באַלד, באַלד וועט מען אים פון הינטן דורכשיסן דעם שאַרבן און אַ סאָף.

עפּעס האט זיך די לעוואָנע איבערגעקוליעט, פלוצלינג זיינען אויסגע־לאָשן געוואָרן אלע שטערן, און פאר די אויגן וואַקסט, וואַקסט א לאַנגע קייט רויטע טיעפּלושקעס. די ווייט, די הויך איז פארווארגן פון די טיעפּ־לושקעס, און פאר די דאָפּלט צעברייטערטע לונגען איז געבליבן אזוי וויניק לופט.

שפּאַנען ווילט זיך, גיין, גיין אָן אַן אויפהער, נאָר פּונקט אינמיטן וועג ליגט דער בייסאַלמען מיט אַזוי פיל צלאָמים, ווי מיט צעשפּרייטע פינצ־טערע אָרעם. אָט דאָ וועט מען... האַ, אַ שאָס? צי דאָס קלינגט גאָר אין די אויערן? נאָר עפּעס שרייט מען דאָך:

— שטיי, שטיי, זאָגט מען דיר.

אַ פּאַרגליווערטער איז שולמאַן געבליבן שטיין, שאַרפער דערפילט ווי עס בריט אים פּראָסטיק אין פּאַטיליצע, און פאַרמאַכנדיק די אויגן, איינ־געביסן זיך מיט די ציין אין דער אויבערשטער ליפּ.

פאַר די אויגן — דאָס צימערל אַף אָדעסער מאַלדאָוואַנקע, דאָס ווייב, די קינדער, מיט די פעדערשטע פיס אַפן פּליט שטייט דער הונט, און גריצענקע רייסט פון אים אַראָפּ דעם רעוואָלווער.

„באַלד, באַלד"—האָט אים אָנגעהויבן האַקן אין די שלייפן, באַלד וועט ער דערהערן דעם שאָס. נאָר אַנשטאָט אַ שאָס — אַ פראַגע:

— צעבונדן?

— ניין,—האָט האַווריושע בייז אַ שפּיי געטאָן און אַוועקגעשפּאַנט מיט אויפגערעגטע טריט.

דאַכט זיך, דיזעלבע שטרוי אונטער די פיס; דאַכט זיך, דערזעלבער איפּעש פון הינער־קויט, פון שימל און פון איבערגעזייערטער קרויט.

— דאָ, הייסט עס — האָט ער פּראָסטיק אַ טראַכט געטאָן — דאָ אין קלאַדאָווקעלע וועט מען צעשיסן?

מיט דער פּלייצע האָט ער זיך צוגערוקט צום וואַנט, מיט די געבונדענע הענט אָנגעטאַפּט אַ ווינקל, און שטיל, שטיל אַראָפּגעזעצט זיך, גלייך אינעם ווינקל קאָן ער זיך אויסבאַהאַלטן פון דער קויל.

אין פאָדערהויז — אַ געשפּרעך, דאַכט זיך, מענטשלעכע שטימען. דאַכט זיך, אַ מענטשלעך לאָשן, נאָר איין־איינציק וואָרט זאָל כאָטש שולמאַן פאַרשטיין.

אַ טויבער, אַ צונויפגעקנוילטער איז ער געזעסן אַף די קאָרטעטשקעס, געקוקט אין כוישעך מיט אַ פּאַרגליווערט־ווייסן פייער אין די אויגן, און לאַנג, לאַנג געוואַרט אַפן שאָס.

פּלוצלינג האָט אַ סקריפּע געטאָן דער הילצערנער ריגל פון טיר, און פונעם סקריפּ איז אים איבערן גאַנצן קערפּער דורכגעגאַנגען אַ שוידער, פאַרגליווערט דאָס האַרץ און מיט קאַלטן שווייס באַדעקט דאָס גאַנצע לייב:

— „מע גייט“.

די בלינד־געוואָרענע אויגן האבן, דאכט זיך, געזוען מענטשלעכע פּע־נימער; דאס אויער האט, דאכט זיך, געהערט אַ שאָס, נאָר ווען, ווו? פאר וואָס זשע פּילט ער ניט קיין ווייטיק? עפּעס הערט ער גאָר, ווי די קאָנוואָירן געזעגענען זיך; מע געזעגנט, דאכט זיך, מיטן געשטופּלטן מאַכנאָוועץ, און עס הילכן אָפּגייענדיקע טריט. וואָס זשע איז געשען?

מיט א פאַרשטאָרבן האַרץ און אָטעם, מיט אַ פאַרגליווערטן בליק איז ער געזעסן אַף די קאָרטעטשקעס, געטאַפּט די פינגער, צי ער לעבט, אַלץ צוגעהערט זיך, ווי די שטילקייט זשומעט, זשומעט אָן אַן אופהער אין די אויערן, און לאַנג, לאַנג ניט געקאָנט טרעפן א צאָן אַף אַ צאָן.

ביסלעכווייז איז שולמאַן געקומען צו זיך און געוואָלט באַנעמען וואס מיט אים איז געשען, נאָר פּיצלעך געפרוירענע געדאַנקען פלעגן אַף אַ רעגע אַרויסקריכן ווי פון א געדיכטן כוישעך, צונויפפלאָנטערן אין איין קנויל אלע געשעענישן, און פלעגן ווידער פאַרזינקען אין זעלבן כוישעך.

ניט דעם ערשטן מאל איז שולמאן געשטאנען באַם שוועל פון טויט, נאָר אַזאַ מאָדנער פּלאָנטער איז נאָך קיינמאָל מיט אים ניט פאָרגע־קומען.

צוזאַמען מיט אַלע קאָמוניסטן איז ער באַם וואָקזאל געשטאנען אין דער פאָדערשטער ריי און געוואַרט אַפן טויט, נאָר זיי זיינען אומגע־קומען און ער ניט.

אין אויער קלינגט אים נאָך מאַכנאָס געשריי: „וועל איך דיך צעשיסן ווי אַ הונט“! אָקאָרשט האט אים האַוורישע געפירט צעשיסן און דאָך געלאָזט לעבן. וואס זשע טוט זיך דאָ? עפּעס שפּילט מיט אים דער טויט אין א באַהעלטעניש, אַ גאַנצן טאָג ער כאַפּט אים אָן באַם גאָרגל און לאָזט אים אָפּ, כאַפּט אָן און לאָזט אָפּ. נאָר וואָס זשע וועט ווייטער זיין?

א לאַנגע צייט איז ער געזעסן אַ פאַרטיפטער אין דער פראַגע, פון מאָל צו מאָל צוגעהערט זיך צום שטילן געשפרעך, וואָס די עטלעכע וועכטער פירן אין פאָדער־הויז, און דאָרשטיק געשלונגען דעם מאַ־כאָרקע־רויך פון זייערע ציגאַרן, געשלונגען און געהאָפט, אַז דער רויך וועט אופשרויפן זיינע געדאַנקען און ער וועט פאָרט דערטראַכטן וואס וועט ווייטער זיין.

אַף דער פראַגע איז אָבער דער געדאַנק פאַרגליווערט געוואָרן און געבוירן נאָר איין ענטפער — דער טויט.

נאר וואס מער שולמאַן האט געטראַכט, אַז דער טויט איז אומפאַר־מיידלעך, אַלץ הייסער האט זיך אין אים ווידער צעוואַקסן א געהיימע פרייד, אַז דערווייל לעבט ער, לעבט, און עפּעס קאָן מען נאָך אופ־טאָן.

וואס און ווי אַזוי וועט ער עפּעס אופטאָן, איז אים איצט נאָך ווייני־קער קלאָר געווען ווי דעמאָלט, ווען ער איז געגאַנגען קיין גור־סאַרקי.

דעמאָלט איז נאָך געווען אַ שטיקל האָפענונג, אַז דער צוזאַמענשטויס מיט מאַכנאָען וועט ניט פאָרקומען אזוי גיך און עפּעס וועט ער צו־טראַכטן. איצט אָבער, נאָך מאַכנאָס לעצטן אויסגעשריי, איצט, אַז מע באוואכט אים אַזוי שטאַרק, איז דאָך אויסגעשלאָסן יעדער מעגלעכקייט צו מאַכן פליטע. וואָס זשע קאָן אים ראַטעווען? סע קאָן דאָך אים ראַטעווען נאָר אן אָנפאַל מיצאַד די רויטע, אָבער אַזאַ שטאַרקער און פלוצלינגער אָנפאַל, אז ער, מאַכנאָ, זאל אַפילע ניט באַווייזן אים צעשיסן.

פונעם געדאַנק איז ער באַטרונקען געוואָרן, צענדליקער מאָל איבער־געטראכט ווי אַזוי און ווען דער אָנפאַל דאַרף פאָרקומען, און אַ זיכערער, אַז אין שטאַב ווייסט מען שוין אז ער איז געפאַנגען, און דער אָנפאַל וועט אומבאַדינגט פאָרקומען נאָך איידער מאַכנאָ וועט אים צעשיסן, איז ער איינגעשלאָפן, די קאָפּ געלענט אַף די קני.

איינגעשלאָפן שווער. נאָר אין שלאָף דערפילט, אַז עפּעס איז געוואָרן ליכטיק און עמעצער מינטערט אים:

— שולמאַן, א, שולמאַן!

אַז ער האט אופגעעפנט די אויגן, איז קעגן אים געשטאַנען מאַכנאָס ברודער — גרישקע. געשטאַנען מיט אַ ליכט אין האַנט און הילכיק געלאַכט:

— אַי, בראַטישקע, כראָפּעסטו, מאַמעש ווי נאָך א גוטן טרונק בראָנפן. אַי, אַ כראָפּ.

ערשט איצט האט שולמאַן דערזען, אַז אין קלאַדאָווקעלע שטייען צוויי איבערגעקערטע קליינע פעסלעך. אַף איין פעסעלע האט זיך גרישקע צוגעזעצט, אַפן צווייטן פעסעלע צוגעקלעפּט די ליכט:

— נו, שולמאַן, וואס זשע מאַכסטו? שטעל דיך פֿאָר, אַז דו ביסט צו מיר אַריינגעקומען מיט די קאָנוואָירן, האָב איך דיך גאָרניט דערקענט. עפּעס זע איך א באַקאַנט פּאָנים און קאָן זיך ניט דערמאָנען ווער ביסטו. רויכערסט, דאַכט זיך? נאַ, פאַרויכער.

— איך קען ניט. די הענט זיינען מיר פאַרבונדן.

— וואָ־אָ־ס! געבונדן? אַך, סוואָלאָטשעס, ביז איצטער האלט מען א מענטשן מיט געבונדענע הענט? טייקעף צעבונדן! — האט ער א געשריי געטאָן צו די דריי וועכטער. — אַי, אַי, אַי, געזען א שפּיצל, ביז איצט נאָך געבונדן, און הונגעריק מיסטאמע ביסטו ווי אַ הונט? נו, באַלד וועלן מיר אַלץ פאַריכטן. הער נאָר, געשטופּלטער! גיי אַריין צום קאָמענדאַנט און זאָג אים אין מיין נאָמען, אַז ער זאָל טייקעף געבן עסנווארג, נאָר וואס מערער, און פאַר די וועכטער — א קאַהאנעץ אָדער אַ לעמפּל.

די גרויל פון די לעצטע איבערלעבענישן איז נאָך ניט אויסגעווישט געוואָרן פון די גלידער, און דאָס גאַנצע לייב האט אַזוי געווייטיקט, פונקט ער איז אָקאָרשט פּאָטער געוואָרן פון אַ שווערן דויערנדיקן פיבער. נאָר די שיין, די אופגעבונדענע הענט, די יעדיע וועגן עסן — האט אים ווידער דערמאָנט וועגן לעבן, און צעבליט אַף זיין פּאָנים אַ צופרידן שמייכעלע.

אַפן פּעסעלע איז גרישקע געזעסן מיטן לאַנגן טשיביק אין מויל און געפּלאַפּלט וועגן די היצן, וועגן די שווערקייטן, וואס מע שטייט אויס ביז מע קריגט געגוג פוראַזש פאַר די אָטריאַדן, און וועגן די אייסטראַכישע ביקסן, וואס טויגן אַפן פייער.

פון זיינע רייד איז שולמאַנען קלאָר געוואָרן, אַז ניט וועגן דעם איז גרישקע געקומען. פּלאַפּלען פּלאַפּט ער איינס און מיינען מיינט ער עפּעס אַנדערש. נאָר וואס פאר א מיין ליגט אין זיין קומען?

דער טויט הויבט ווידער אָן די שפּיל אין באַהעלטעניש?

באַ דער אָפענער טיר זיינען געשטאַנען די דריי וועכטער, געפּיפּקעט און נייגעריק געקוקט ווי איילּיק שולמאַן עסט און שלינגט אַראָפּ ניט קיין צעקייטע ביסנס.

— נו, וואס דאַרפט איר דא! — האט גרישקע אָנגעשריגן אף די וועכטער — מארש אַפן פּאָסט און פאַרמאַכט די טיר!

גרישקע האט אַרויסגענומען פון מויל דעם טשיבּיק, נעענטער צו שולמאַנען צוגערוקט דאָס פעסעלע און שטיל געווענדט זיך צו אים:

— נו, זאָג מיר נאָר, שולמאַן, ווו איז דיין קאָפּ? נעסטער איז צו דיר מיטן גאנצן הארצן און די שפייסט אים אין פּאָנים: באַנדיט, בלוטזויגער. צו וואָס, פרעג איך דיך, טוסטו דאָס? נעסטערן קאָנסטו דאָך, היינט האט ער דיך נאָר אָנגעשראָקן און מאָרגן וועט ער דיך טאַקע צעשיסן.

פונעם וואָרט צעשיסן האט ער מיטאמאל פאַרלאָרן דעם אַפּעטיט און פאַר די אויגן דערזען ניט גרישקען, נאר די צוויי געפּאַנגענע יונגע אָפיצירלעך, וואס זיינען אין שטיבל געזעסן מיטן פּאָנים צום באַזוניקטן פענצטער, בעשאַס ער האט זיי געמישפּעט. געזעסן זיינען זיי, פאַרקלעמטע, פאַרבענקטע, דאָרשטיק געקוקט צום בלויען הימל און אויך אופגעציטערט פונעם וואָרט „צעשיסן".

אייגנטלעך איז דאָך גרישקע גערעכט: וואס פאַר אַ נוץ איז אַרויס־געקומען פונעם קריגערײ מיט מאַכנאָען? זיין קאָפּ וועט ער אים אַרופּ־שטעלן? צי פון זיינע זידל־ווערטער וועט מאַכנאָ ווערן אַנדערש? וואלט דען ניט קלוגער געווען לאָזן זיך קלוימערשט איינרעדן און באַ דער ערשטער געלעגנהייט מאַכן פּלייטע? נאָר וואס פאַר א סאָד ליגט אין גרישקעס איצטיקן קומען? איזן איז ער דאָך נעסטערס א שאָליעך און מיט וואס איז דאָס מאַכנאָ אזוי פאַרינטערעסירט אין שולמאַנען?

— זאָג מיר נאָר, גריגאָרי איוואַנאָוויטש — האט שולמאַן נייגעריק געווענדט זיך צו גרישקען — וואס פאר אַ שפּיצל ליגט אין נעסטערס פאָרשלאַג, איך זאָל איבערגיין צו אים אין ארמיי?

— קיין שום שפּיצל. הערסט, שולמאַן, באַם ערנוואָרט, קיין שום שפּיצל. קאָמאַנדירן פעלן. גוטע קאָמאַנדירן. דערצו נאָך, פאַרשטייסטו, קניפּט זיך א גרויסער פּלאַן מעקויעך אַן אָנגריף אַף קרים צוזאַמען מיט די באָלשעוויקעס, און דעם שטאַב אונדזערן קענסטו דאָך, אַלץ באַ־סיאַטשניאַ. דעם עמעס זאָגן, טאַקע פּראָסטע באַנדיטן. דאַרף מען אַ פּאָר אָנשטענדיקע קאָמאַנדירן און זאָלן די באָלשעוויקעס...

ערשט איצט איז אים קלאָר געוואָרן צו וואס מאַכנאָ דאַרף אים: צו זיינע איצטיקע קאָמאַנדירן וועלן די באָלשעוויקעס נישט האבן קיין צוטרוי, וויל ער, הייסט עס, מיט אַזוינע ווי שולמאַן פאַרשלייערן דעם באַנדיטישן פאַרצעף פון זיין שטאַב; מיט די שולמאַנס וויל מאַכנאָ

מערער אימפּאָנירן די באָלשעוויקעס, בעאייס די אונטערהאַנדלונגען וועגן דעם געמיינזאמען אנגריף אף קרים, קעדיי באַקומען פון זיי מערער געווער, מער אַמוניציע, מער געלט, און דערנאָך ווידער פּאַראַטן, ווי אין פּאַריקן מאָל? ניין, אף אזא נידערטרעכטיקייט וועט שולמאַן ניט גיין, אָבער אויסנוצן דעם פּאָרשלאַג און דערמיט אָפּציען דעם טויט,— דאָס מוז ער טאָן.

די גאַנצע צייט, וואס שולמאן האט געטראַכט, איז גרישקע געזעסן מיט צעשפּרייטע פיס, די פינגער געפלאָכטן, און פּיפּקענדיק דעם טשי־ביק, נייגעריק געוואַרט אַף שולמאנס ענטפער:

— נו, שולמאַן, וואס זשע זאל איך איבערגעבן נעסטערן?

— זאָגן וועל איך, גריגאָרי איוואַנאָוויטש — האט שולמאן אנגעהויבן זאַיען א וואָרט נאָך א וואָרט און קלוימערשט ווידער ערנסט פאַרטראַכט זיך.— זאָגן וועל איך אַט וואס: דער פּארשלאַג איז דאָך, פאַרשטייסטו מיך, אביסל א ציקאַווער, און צעשיסן מיך, וועט נעסטער ניט פאַרשפּעטיקן אי מאָרגן, אי איבערמאָרגן,— איז גיב מיר א טאָג אדער צוויי און איך וועל זיך באטראַכטן ווי געהעריק.

— קלוג און ערלעך, מיטן גרעסטן פאַרגעניגן — איז גרישקע דער־פרייט געוואָרן מיטן ענטפער, דערלאַנגט שולמאַנען די האנט, און אַרויס־גייענדיק אין פּאָדערהויז, באַפוילן, אז צוויי וועכטער זאָלן גיין שלאָפן און אַפּן פּאָסט זאל בלייבן נאָר איינער.

דער געשטופּלטער מאַכנאָוועץ איז אריין אין קלאַדאָווקע, גענומען א פעסעלע און גוטברודעריש א ווינק געטאָן צו שולמאַנען.

דאָס געשפּרעך מיט גרישקן האט ער אַפּאָנעם געהערט און, פאַריג־לענדיק די טיר, איז ער אַף עטלעכע מינוט געבליבן שטיין באַם לאָך, וואס פאַרן שייבל, און אָנגעהויבן אייצען שולמאַנען, ער זאָל אָנעמען מאַכנאָס פּאָרשלאַג:

— איך וועל באַ דיר זיין אַן אָרדינאַרעץ. ווייבער איז פאַראַן גענוג. און ביז די רעוואָליוציע וועט זיך ענדיקן, קאָן מען אָפּהוליען אַ שיינעם טאָג.

— יאָ, יאָ — האט שולמאַן צוגעבאָמקעט מיט א קינסטלעכער צופרידנ־קייט,— א הוליע טאָן קאָן מען.— און ערשט איצט אָנגעהויבן באַנעמען, ווי נידערטרעכטיק איז ער, אָט דער נעסטער מאַכנאָ: מיט די באָלשע־וויקעס פירט ער אונטערהאַנדלונגען וועגן א געמיינזאַמען אָנגריף אַף

וורשאַנגעלען און איינצייטיק צעשיסט ער די רו־טע קאָמאַנדירן און די ארמייער־קאָמוניסטן. ווי זשע קאָן מען גלויבן אָט דעם יעזואיט? ווי קאָן מען ביכלאל פירן אונטערהאנדלונגען מיט דעם, וואס האט שוין איינמאל פאַראַטן דער ראטנמאַכט און בא דער ערשטער געלעגנהייט וועט ער א צווייטן מאָל פאַראַטן? ניין, ער, שולמאַן, מוז זיך אויסדרייען פון מאַכנאָס הענט. נאָר ווי אַזוי?

א לאנגע צייט איז ער געזעסן ווי א פאַרגליווערטער, אַלץ געטראַכט, ווי אַזוי זאָל ער זיך אויסדרייען פון מאַכנאָס הענט. נאָר ערשט איצט איז אים קלאָר געוואָרן, אז דער פריערדיקער פלאַן טויג לאכלוטן ניט, ווייל אויב אין שטאַב ווייסט מען שוין, אז ער איז געפאנגען און אַן אָטריאַד שפאַנט אהער, וועט מאַכנאָ באַפוילן, מע זאָל שולמאַנען צע־שיסן איידער נאָך דער אָטריאַד וועט פאַרנעמען דאָס דאָרף.

קלאָר, אז מע דאַרף מאכן פלייטע. נאר אויב לויפן, איז טאַקע איצט. און מיט דעם געדאַנק איז ער אופגעשטאַנען און צוגעגאַנגען צום טיר.

געוועזן איז שוין אַפּאָנים נאָך האַלבער נאַכט, דער געזאַנג, דאס גע־לעכטער, די קלאַנגען פון די האַרמאָשקעס, וואָס זיינען פריער דער־שוומען אין קלאַדאָווקעלע, זיינען איצט אינגאנצן פאַרשטומט געוואָרן און נאָר די שטילקייט זשומעט הילכיק אין די אויערן.

שטייענדיק באַם טיר, האָט שולמאַן ווידער דערפילט ווי שטאַרק דער ביס ברייט אים איין פוס. ניט אַנדערש, אז דער הונט איז געווען א מע־שוגענער, און אויב ער וועט ניט אַנטלויפן, וועט ער אדער צעשאָסן ווערן, אדער רירן זיך פון זינען.

אין פאָדערהויז איז אַף דער ערד געשטאַנען אַ שערבל און אינעם שערבל האָט געריכערט א פעט קנויטל.

צוגעשפאַרט מיט דער פלייצע צום טיר פון דער פאָדער־הויז, איז דער געשטופלטער מאַכנאָוועץ געזעסן אַפן פעסעלע, די ביקס צווישן די פיס, די קאָפּ אַראָפּגעלאָזן אַפן ברוסט, די דייטשישע קאסקע—ביז די אויערן, און געדרימלט ווי אונטער אַ קיילעכיק דעכל.

פון לאָך, וואָס פארן שייבל, האָט שולמאַן געקוקט אַפן מאַכנאָוועץ און מיט א פאַרשפיצטן אויער איינגעהערט זיך, צי אין דרויסן, אַרום שטוב, שפּאַנט ניט אום קיין צווייטער וועכטער.

ניין, קיין טריט, קיין שום גערויש. הערן הערט זיך נאָר, ווי דער מאַכנאָוועץ אָטעמט מיט אַ געפּייף, און דאָס אייגן האַרץ קלאַפּט גיך און הילכיק.

איצט איז פּונקט די צייט צו לויפן, פּונקט איצט. נאָר דער מאַכנאָוועץ האָט זיך פּלוצלינג אופגעכאַפּט, אָנגעהויבן קראַצן זיך און פאַרשעלטן דאָס ביטער לעבן.

אַף אַלע פיר איז שולמאַן צוגעקראָכן צום וואַנט און אַוועקגעלייגט זיך מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם און קלאַפּנדיק האַרץ.

אַ פּאָר מאָל איז דער מאַכנאָוועץ דורכגעגאַנגען זיך איבערן פּאָדער־הויז, מיטן רויכנדיק שערבל צוגעגאַנגען צום טיר, אַ קוק געטאָן, צי שולמאַן איז אין קלאַדאָווקעלע, און אינגיכן ווידער אָנגעהויבן פייפן מיט דער נאָז.

מיט אַלע גלידער האָט זיך שולמאַן צוגעהערט צו זיין שנאָרכן, און פון אַלע זיינע גלידער איז צום מאַכנאָוועץ געשוווּמען איין היפּנאָזישער באַפעל — שלאָף איין, שלאָף איין, שלאָף איין.

ווי נאָר דאָס שנאָרכן איז שטאַרקער געוואָרן, איז שולמאַן ווידער אופגעשטאַנען און אָנגעהויבן טראַכטן, אַז אויב ער וועט איצט ניט לויפן, וועט ווערן טאָג און דעמאָלט איז אַ סאָף. נאָר דער מאַכנאָוועץ זיצט דאָך באַם טיר, און קעדיי ער זאָל זיך אַרויסרייסן, מוז ער אים אָפּראַמען פון וועג. ער, שולמאַן, וועט אומברענגען אַ פויער, וואָס איז היינט אַ מאַכנאָוועץ און אין אַ וואָך אַרום קאָן ער ווערן אַ רויטאַרמייער און עפשער אַפילע אַריינטרעטן אין פאַרטיי?

אַף אַ לאַנגער צייט האט זיך אין שולמאַנען אָנגעהויבן אַ געראַנגל: וועמעס לעבן איז בילכער, דעם מאַכנאָווצעס, צי זיינס? ער, שולמאַן, דער קאָמוניסט, מעג זיך באַפרייען פון טויט, איבערטרעטנדיק איבער אַ צווייט אומשולדיק לעבן, צי ניין?

אין איין העלפט מויעך איז פאַרגעקומען דער געראַנגל: צי מעג ער, צי ער טאָר ניט איבערטרעטן איבערן מאַכנאָוועץ. אין צווייטער העלפט מויעך איז אבער געלעגן אַן אַקשאָנעסדיקער געדאַנק, געלעגן ווי אַ שווערער שטעכעוודיקער קנויל, און דורכן אָנגעשטרענגטן צונויפגעזשמורעטן בליק, היפּנאָזיש באַפוילן דעם מאַכנאָוועץ, ער זאָל איינשלאָפן, איינשלאָפן, איינשלאָפן.

פלוצלינג האָט שולמאַן א הוסט געטאָן, און געמיינט, אַז דער וועכטער וועט זיך אופכאַפּן. ניין, ער שלאָפט.

דאס האַרץ איז אינגאַנצן פאַרגליווערט געוואָרן, אין די אויערן — אַ פאַרטויבנדיק גערויש, און אין אַלע גלידער — אַ שווערער, טרייסלענדי־קער פיבער.

באַלד, באַלד, אדער דער טויט, אדער די פרייהייט.

ניט אָפּווענדנדיק זיין באַפוילערישן בליק פונעם מאַכנאָוועץ, האָט ער פאַרוקט די האַנט אין לאָך, וואָס פאַרן שייבל, שטיל, שטיל אָפּגערוקט דעם ריגל, אף די שפּיץ פינגער צוגעגאַנגען צום וועכטער און פלוצלינג אים אָנגעכאַפּט ,באַם גאָרגל.

דער מאַכנאָוועץ איז אופגעשפּרונגען, אומגעוואַלגערט דאָס פעסעלע, אַרויסגעגלאָצט די ביקס, און מיט א פאַרגלעזטן בליק נאָר איין־איינציק מאָל א קוק געטאָן אַף שולמאַנען און מער שוין ניט באַוויזן פאַרמאַכן די אויגן.

שולמאַן האט זיך אָבער פאר עפּעס פאַרטשעפּעט, א פראַל געטאָן צו־זאַמען מיטן מאכנאָוועץ, און א זיכערער, אז דעם הילכיקן פּראַל האט מען באַשטימט דערהערט און אלץ איז פארלוירן, איז ער פארגליווערט געבליבן ליגן אַפן טויטן מאַכנאָוועץ און נאָך שטאַרקער איינגעטרונקען זיך אין זיין גאָרגל.

די פאָר מינוט, וואָס שולמאַן איז געלעגן אַפן טויטן, האבן אים אויס־געדאכט ווי לאַנגע פיינלעכע שאָען. אָט באַלד וועלן די מאַכנאָווצעס אַריינלויפן און — א סאָף. נאָר ניין, קיינער לויפט ניט, קיינער גייט ניט, קיינער רוישט ניט, רוישן רוישט נאָר דאָס בלוט אין די אייגענע אוי־ערן, און ס'איז פארשטאָרבן דער אָטעם.

אַף אלע פיר איז שולמאַן אַוועקגעקראָכן איבער דער פינצטער־גע־וואָרענער פאָדער־הויז, געפונען די ביקס, געפונען די קאַסקע, און עפּע־נענדיק שטיל די טיר, פלוצלינג דערזען, אַז באַם טויער שטייען צוויי וועכטער.

אַף איין רעגע איז ער א פאַרגליווערטער איינגעוואָקסן אין דער וואַנט אַריין און ניט געקאָנט רירן זיך פונעם אָרט. פאַר די אויגן — ניט די צוויי וועכטער, נאָר דער פאַרגלעזטער בליק פונעם דערוואָרגענעם מאַכ־נאָוועץ.

די גרויל, די שרעק, דאָס געדרויש אין די אויערן, אַלץ איז מיטאַמאָל צערונען, און ווי אין אַלע סאַקאָנעסדיקע מאָמענטן, איז ער אויך איצט באַהערשט געוואָרן פון אַ קאַלטער, גליווערנדיקער רויִקייט, און אָן אויס־געצויגענער אויף דער ערד, איז ער אויף אַלע פיר אַוועקגעקראָכן טיף אין הויף אַריין, אַוועקגעקראָכן און אַריבערגעשפּרונגען דעם ערשטן פּלויט, דעם צווייטן פּלויט, געניייוויש געקראָכן פון גאָרטן צו גאָרטן, געראַנגלט זיך מיט הינט און לעסאָף אַרויס פון דאָרף אין ברייטן פעלד אַריין.

דאָס פּערטל לעוואָנע מיט די צוויי שאַרפע שפּיצן איז שוין געלעגן האַרט באַם זוים פון האָריזאָנט, געלעגן ווי אַן אָפּגעשײַנדן בלוי־געוואָרן כאַזערל מיט די פיסלעך אַרויף.

ערשט איצט האָט שולמאַן אָנגעהויבן לויפן, אָבער ניט אַפן אויסגע־פּאָרענעם וועג, נאָר איבער די פאַרוואַקסענע פעלדער. פונוויטן האָבן געווינקען דערפער, צוויי לאַנגע שנירלעך רעלסן, און שולמאַן איז אַלץ געלאָפן, געלאָפן אַ זיכערער, אַז אויב מע וועט אים אַפילו אָניאָגן, האָט ער אַ ביקס און קיין לעבעדיקער וועט ער זיך ניט אָפּגעבן.

אַ נאַסער, אַ מידער איז ער אָפּגעלאָפן אַ ווערסט צוועלף און קיינעם ניט באַגעגנט. אַלץ, וואָס מיט אים איז פאָרגעקומען פאַרן מעסלעס איז ווי אויסגערונען פון זיקאָרן, און פאַרן בליק זיינען נאָר געשטאַנען די פאַרגלעזטע אויגן פונעם דערוואָרגענעם מאַכנאָוועץ.

מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם, מיט אונטערגעהאַקטע פיס איז ער אַרופגע־לאָפן אַף אַ קוקורוזן־פעלד און געפאַלן צווישן די צעשפּרייטע גרינע צווייגן.

אופגעגאַנגען איז די זון, און צוזאַמען מיט איר איז אין האַרצן אופ־געגאַנגען אַ זיסע, זיכערע פרייד, אַז דאָ, אין דער קוקורוזע, דאָ איז ער געראַטעוועט. ביז נאַכט וועט ער דאָ אָפּליגן, דערנאָך דעריאָגן דעם באַטאַליאָן און ווידער קעמפן.

פיבער

.11 כ. גילדין

I

דאַפּקע דעם פֿרימאָרגן איז ראָכל ליבאַר אופֿגעשטאַנען מיט אַ שווערן קאָפּ און מיט אַ נערוועזן פֿיבער אין די ביינער.

ביז שפּעט נאָך האַלבער נאַכט איז זי געזעסן איבער ביכער, צענדליקער מאָל איבערגעכאַזערט אין געדאַנק יעדער וויכטיקע היסטאָרישע דאַטע, פֿאַרכאַזערט קורצע און קלאָר־פֿאָרמולירטע ענטפֿערן, און אַפֿילע דרעמלענדיק אין בעט, האָט דער געדאַנק אַלץ נאָך געאַרבעט און, ווי ליכטיקע שורעס אַף אַ קינאָ־פֿילמע, געוויקלט: אַז לענין איז געבוירן אין 1870 יאָר, די גרינדונג פֿון קאָמינטערן איז פֿאָרגעקומען אין 1919, מאַרקס איז געבוירן אין 1818, און די פּאַריזשער קאָמונע האָט געדויערט צוויי און זיבעציק טעג און איז געפֿאַלן אין 1871־טן יאָר.

איינגעשלאָפֿן איז ראָכל א רויקע, אַ זיכערע, אַז זי ווייסט. נאָר אין שלאָף איז דער געדאַנק פֿאַרקראָכן אַף אַנדערע וועגן, און מאַרקסן פֿאַרמישט אינעם קראָנשטאַטער אופֿשטאַנד, די ענגלישע טשאַרטיסטן בעראָש מיט מאַקדאָנאַלדן אוועקגעזעצט אַף דער צימערוואַלדער קאָנפֿערענץ, גענרי פֿאָרדן געמאַכט פֿאַרן סאָציאַליסטישן בויער פֿון די אַמעריקאַנער שטאַטן, און דעם דעקרעט וועגן נאַציאָנאַליזירן די ערד און גרינדן די רויטע ארמיי — אָט דעם וויכטיקן דעקרעט — האָט גאָר אַרויסגעגעבן דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַל, און דערצו נאָך — א געכאַסמעטן פֿון מוסאָלינע, פֿון אופּטאָן סינקלערן און פֿונעם אַפֿגאַניסטאַנער פּאַדישאַך.

שלאָפֿנדיק, האָט ראָכל דערפֿילט, אַז עפּעס פּלאָנטערט זי: וואָסערע טשאַרטיסטן אַף דער צימערוואַלדער קאָנפֿערענץ? ווי קומט דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַל צו דעקרעטן וועגן אַ רויטער ארמיי, אַז פֿון זיין האַנט איז גאר אומגעקומען ראָזע ליוקסעמבורג, גאלילײ און דער יידישער לעגיאָן באַ גאַליפּאָלי! די מענטשלעכע געשיכטע איז דאָך דורכגעוועבט

מיט אַ בלוטיקן קלאַסנקאַמף, און זי, די רעוואָליוציע פון 1905 יאָר, די רעוואָליוציע איז דאָך פאַרשפּילט געוואָרן נאָר דערפאַר, ווייל דאָס פויערטום איז ניט געווען מיטן פּראָלעטאַריאַט. איצט אָבער, איצט קאָאָפּערירט זיך דאָס פויערטום, האָט זיך שוין קאָאָפּערירט, וועט זיך נאָך קאָאָפּערירן, און אַזוי קאָאָפּערירנדיק זיך, וועט זיך דאָס גאַנצע פויערטום אַריינקאָאָפּערירן אינעם סאָציאַליזם.

אַן אומרויִקע האָט זיך ראָכל אופגעכאַפּט פונעם שלאָף, א קוק געטאָן אין פענצטער און געוואָלט זיך דערמאָנען אַלץ, וואָס זי האָט פאַרכאַזערט, נאָר פּלוצים דערפילט, אַז צוזאַמען מיטן נאַכטיקן מישמאַש זייַנען אויסגערונען פון זיקאָרן אַלע פאָרמולירטע ענטפערן, אַלע פאַרכאַזערטע יעדיעס, און ס'איז געבליבן נאָר א שווערער טשאַד אין קאָפּ און אַ נערוועזער פיבער אין די ביינער.

אַ לאַנגע צייט איז זי געלעגן מיט העגט פאַרפלאָכטענע אַרום דער פאָטיליצע, פאַראַקשנט געקוקט אויף אַ ווייסן ראָליק פון דער עלעקטרישער אַרמאַטור, בייז געקנייטשט דעם שטערן, נאָר קיין איין נויטיקע דאַטע, קיין איין פאַרכאַזערטע יעדיע ניט געקאָנט זיך דערמאָנען.

אַלץ איז געלעגן געוואָרן פון זיקאָרן, פּונקט זי וואָלט קיינמאָל ניט געלערנט אין קיין פּאַרטיי־שול, קיינמאָל ניט געלייענט און גאָרניט פאַרכאַזערט.

וואָס זשע וועט זיין, אַז דער טשאַד וועט דויערן אַ גאַנצן טאָג? אינאָווגט דאַרף זי דאָך גיין צו דער פּאַרטיי־רייניקונג, היינט אינאָווגט ווערט באַשטימט איר גורל. ווען זשע איז פאָרגעקומען דער?..

— סימכע, אַ, סימכע!

אַפן צווייטן בעט איז פון אונטער דער קאָלדרע אַרויסגעקראָכן אַ שווארץ געקרויזלטער קאָפּ און מיט א פאַרשלאָפענער צעטומלטקייט אַ קוק געטאָן אויף ראָכלען:

— וואָסי, האַ!

— אין וואָסער יאָר איז פאָרגעקומען דער ערשטער פּאַרטיי־צוזאַמענפאָר, געדענקסטו ניט?

— דער ערשטער צוזאַמענפאָר?

דער געקרויזלטער קאָפּ איז צוגעפאַלן צום קישן, איבערגעדעקט זיך מיט דער קאָלדרע און טייקעף אָנגעהויבן כראָפּען:

— פּי, ע־גאָ־יסט! — איז ראָכל אינקאַעס געוואָרן, און אַ באָרוועסע, אַ פאַרוויקלטע אין דער קאָלדרע איז זי אַף די שפּיץ פינגער צוגעלאָפן צום טישל, געכאַפּט אַ פּאָר ביכער און געוואָלט זיך לאָזן צום בעטל, נאָר אין פענצטער האָט זי דערזען, ווי די אַנטקעגנדיקע שויבן גליען.

ערגעץ גייט אויף די זון, און ערטערווייז שפּרענקלט זי ראָז דעם גרינ־לעכן לאַזור פון הימל.

אַ בלויער, אַ פאַרכאָלעמטער ליגט דער יאַם, ליגט ווי אויסגעפלעקט אין מילך־ווייסע פליכן.

האַרט באַם האָריזאָנט — אַ לאַנגע גירליאַנדע ווייסע פוכיקע וואָלקנד־לעך. אומערקבאַר האָט זיך די גירליאַנדע אופגעהויבן און ווי אַ לאַנגע סטאַיע זויבער־ווייסע מעוועס איז זי אוועקגעשווומען אין דער ראָזער ליכטיקייט.

אַ לאַנגע צייט איז ראָכל געשטאַנען באַם פענצטער און געקוויקט זיך מיטן בונטן פארבן־שפּיל.

זי, ראָכל, וואָס איז אַלע יאָרן געווען פאַרטאָן אין פאַרטיי־אַרבעט, קיינמאָל ניט געהאַט קיין צייט צו באַמערקן די שיינקייט פון דער נאַטור, קיינמאָל אפילע ניט געפילט צו איר קיין ליבע, אָט דיזעלבע ראָכל האָט זיך לעצטנס אָנגעהויבן קוויקן מיט דער שיינקייט פון אַ באַגינען, מיט דער שיינקייט פון אַ זונען־אונטערגאַנג, און פון אַלץ ווילט זיך איר געניסן.

— אַפּאָנים — האָט זי א טראַכט געטאָן — אַז די שווערע צייט איז שוין אינגאַנצן אריבער, אויב אפילע זי, ראָכל פילט אין זיך נייע פאַרלאַנגען.

געווען איז זי פון יענע, וואָס ברענען ניט רוישיק און פליען ניט הויך, אַ געוויינלעכע פאַרטייערן, וואָס טוט איר ארבעט שטיל און איבערגעגעבן.

אַ פאַראַנטוואָרטלעכע ארבעט אין פּראָד־אָטריאַדן, אָדער אין ארמיי, אַ קליינינקע שטעלע אַף פּראָפעסיאָנעלער אָדער קלוב־אַרבעט, — אומע־טום איז ראָכל געווען דיזעלבע שטילע פלייסיקע מערישקע.

יעדער ארבעט איז פאַר איר געווען פונקט דאָס, וואָס זי דאַרף; יעדער כאַווער — גוט און ערלעך. אומצופרידן איז זי געווען נאָר מיט זיך אליין, און שטענדיק פלעגט זיך איר דאַכטן, אז אין דעם פאַל איז זי געווען ניט ערלעך, דאָ — ניט גענוג אַקטיוו, און דאָרטן — ניט גענוג איבערגעגעבן.

מיט פּאַרטיי־אַרבעט איז זי שטענדיק געווען אָנגעלאָדן מער ווי אַלע, נאָר אַז מע פֿלעגט זי מעכאַבעד זיין מיט אַ נייער אָנלאָדונג, פֿלעגט זי זיך נאָר צעשמייכלען, צעשמייכלען אַזוי פֿאַרשעמט און אַזוי טמימעס־דיק, גלייך זי בעט זיך, מע זאָל איר מוחל זיין, פֿאַרוואָס זי קאָן זיך ניט אָפּזאָגן פֿון דער אָנלאָדונג.

וואָס זשע וועט זיין, אויב מע וועט זי איצט מעשאַליעך זיין פֿון פּאַרטיי?

פֿונעם געדאַנק איז איר אומהיימלעך געוואָרן, און אַ כמורנע האָט זי זיך צונויפֿגעקנוילט אָפּן בעטל, לאַנג, לאַנג געבלעטערט די ביכער, אָף פּאַפּירלעך פֿאַרשריבן די נויטיקע ידיעס, פֿאַרשריבן פֿאָרמולירטע ענט־פֿערן און איינציטיק געטראַכט: פֿאַרוואָס, אייגנטלעך, קאָן מען זי אויס־רייניקן פֿון פּאַרטיי?—איז זי אַ באַלאַסט אין פּאַרטיי? אַ פּאַראַזיט באַ איר מאַן? צי ניט קיין אַנטוויקלטע, ניט קיין אַקטיווע?

פֿון אונטער דער קאָלדרע איז ארויסגעקראָכן דער געקרויזלטער קאָפּ און אַראָפּגעבויגן זיך פֿון בעטל:

— שוויצסט, טייבעלע, האַ, כאַזערסט?

אַ ברויגעזע האָט זיך ראָכל אויסגעדרייט צו דער וואַנט, און אָנגע־הויבן בלעטערן אַ בוך. דער מאַן איז אָבער צוגעשפּרונגען, פֿאַרמאַכט דאָס בוך און פֿאַרפֿלאָכטן אירע הענט אָף דער ברוסט:

— אַנו, נאָר קורץ און שאַרף: פֿאַרוואָס האָבן פֿאַרשפּילט די פּאַריזשער קאָמונאַרן?

די אַראָפּגעלאָזטע שאַרפֿע ברעמען זיינען באַ אים געווען צונויפֿגע־וואַקסן, און איבער די גרינע אויגן מיט די בלוי־געריפּלטע אַפּלען זיינען די ברעמען אַראָפּגעהאַנגען ווי אַ שוואַרצע טרויער־זוים.

דער שמייכל איז באַ אים געווען אַ קאַלטער, אַ באַדענקטער, און עפּעס ווי אַ געצווונגענער. ווען ראָכל וואָלט פֿון צייט צו צייט ניט געוועקט אין אים קיין צערטלעכקייט, וואָלט קיין שמייכל קיינמאָל ניט באַפֿלעקט זיין פּאָנים. נאָר אַפֿילע דעמאָלט, ווען ער איז געווען באַזונ־דערס פֿריילעך, באַזונדערס אופגעלעבט,—אַפֿילע דעמאָלט האָט ער אויס־געזען אַזוי ערנסט און שטרענג, פּונקט ער שעמט זיך מיט זיינע גוט־מוטיקע שטימונגען און האַלט זיי אָף אַ פֿעסטער קייט:

— נו, איז פֿאַרוואָס האָבן די קאָמונאַרן פֿאַרשפּילט?

— ווייל דעמאָלט זיינען אויך געווען אזוינע האַרציקע מענער ווי דו, וואס האבן דעם ווייב געהאָלפן נאָר מיט א לאנגן כראָפ — און אַ ברויגעזע האָט זי ווידער זיך אויסגעדרייט צו דער וואַנט און פארטיפט זיך אין בוך:

— בלאָזט זיך? נו, בלאָז זיך וויפל דו ווילסט.

סימכע האט זיך פלינק אָנגעטאָן, געמאַכט א פּאָר גימנאַסטישע איבונגען און אראָפּגענומען דעם האַנטעך פון צוועקל:

— נאָר א קאָמוניסטקע, וואָס ווייסט ניט גענוי די געשיכטע פון דער פּאַרטיי, אזא קאָמוניסטקע דאַרף מען טאקע ווייזן די טיר.

זיין שפּאָטיש שמייכעלע, דעם ווינק מיטן אייגל האָט ראָכל ניט באַמערקט, דערפילט האָט זי נאר, אַז אין די ווערטער ליגט א ביטערער עמעס, פּונקט אַף דעם געביט הינקט זי טאַקע אונטער, און אויב מע וועט איר פאַרגעבן פראַגן, וואס זיינע שאַיעך צו דער געשיכטע פון דער פּאַרטיי, איז קאַפּוט מיטן פּאַרטיי-בילעט.

אַז סימכע איז אריינגעקומען אַן אַרומגעוואַשענער, אַ ראָזער, האט ראָכל נאר אַ קוק געטאָן אַף זיינע מוסקוליסטע הענט מיט די אָנגעקוואָלענע אָדערן, און פאַרדריסלעך און ביטערלעך צעשמייכלט זיך: מאָדנע! ביידע זיינען זיי אין איין פּאַרטיי, ביידע מיט איינעם און דעמזעלבן רעוואָליוציאָנערן סטאַזש, זי, ראָכל, ווייסט באַשטימט פיל מערער פון אים, נאָר אדאנק דעם, וואָס סימכע ארבעט אַף דער פאַבריק, פילט ער זיך שטאַרקער, זיכערער. אים האָט מען באַ דער רייניקונג פארגעבן נאָר א פּאָר געוויינלעכע פראַגן, און איר וועט מען מיסטאַמע טרייבערן די קישקעס מיט פראַגן, וואָס האָבן זיך איר אפילע ניט געכאָלעמט; זי, ראָכל די אָנגעשטעלטע, זי דאַרף זיין פּאָליטיש מער געבילדעט, מער אויסגעהאַלטן, און אידעאָלאָגיש קרעפטיקער ווי איר מאַן דער ארבעטער.

— ווער איך פּאָטער פון דער רייניקונג — האָט זי בייז אַ זאָג געטאָן — איז אויס. אף דער ערגסטער אַרבעט אין פאַבריק, נאָר ניט אין די אַנשטאַלטן.

געזאָגט איז דאס געווארן אַהין, צום ווינקל, ווו לענין שטייט מיט דער אויסגעשטרעקטער האַנט און טייטלט אַף עמעצן באפעלעריש. געזאָגט איז דאס געווארן פעסט, אנטשלאָסן. נאָר אינעם בליק איז פלוצלינג אופגעשווומען די אלטע אומזיכערקייט, די אלטע געווינהייט צו

קאָנטראָלירן די אייגענע געדאַנקען און צענדליקער מאָל זיך אַליין איבער פרעגן, צי ס'איז ערלעך, צי ס'איז קאָמוניסטיש. וואָס הייסט „זי וועט" צוליב פּערזענלעכע באַקוועמלעכקייטן ווערן אַ איבערקלייבערן? זי, ראָכל, וועט ווערן ענלעך צו יענע פּאַרטיי־כאַווײַרים, וואָס גייען נאָר אף אזוינע שטעלעס, ווו ס'איז גרינגער, בעסער, און ווי מע קאָן זיך גיכער ארויסבאַווייזן?

— סע נאָך אַ פּראַגע — האָט סימכע אַ שטאָך געטאָן — צי מ'וועט אייך ארופלאָזן אף אונדזערע שוועלן. אייערע געהירן זיינען דאָך אויס־געפּלעקט אין טינט, און פּאַרמיסטיקט מיט אינסטרוקציעס. ביו־ראָ־קראַטן! עפּשער וועסטו אופשטיין, באַלעבאָנדע!

זיין כויזעק איז צו איר ניט דערגאַנגען. לאַנג שוין צוגעווינט זיך צו זיינע שטעכווערטלעך, לאַנג שוין צוגעווינט זיך צו זיין געמאַכטער זעלבסטצופרידנקייט.

געלעגן איז זי אַ פּאַרטיפּטע אינעם אָפּהילך פון די אייגענע געדאַנקען, און אַלץ געקוקט אַפן בילד. געקוקט ערנסט, אנגעשטרענגט, גלייך זי וויל דערגיין, צי לענין איז טאַקע מאַסקים מיט איר באַשלוס מעקויעך גיין ארבעטן אף אַ פאַבריק? צי זיין טייטלענדיקער פינגער פרעגט זי: ביסט אַ קאָמור־ניסט? נו, איז ניט געריפּעט זיך, וווהין די פּאַרטיי שיקט — דאָרטן ארבעט.

סימכע האָט אין פענצטער אויסגעטרייסלט די ליילעכער, אויסגעטרייסלט די קאָלדרע, און מיט אַ קינסטלעכער בייזקייט אנגעהויבן פּאַרבעטן דאָס געלעגער.

— דער מאַן מוז צונייען אַ קנעפּל, דער מאַן מוז פּאַרבעטן דאָס גע־לעגער, אַבי אַ ווייב אין פּאַספּאָרט. כ'לעבן, וועסט אופשטיין, צי דו וואַרסט אף קיבעד?

— יאָ, יאָ, אף קיבעד.

— פּאַזשאַלוסטאַ, אויב קיבעד, איז קיבעד. ווו איז נאָר מיין רימען?

און שמייכנדיק ראָכלען, האָט ער אָנגעהויבן אונטערזינגען:

— שטייט אוף איר אַלע ווער ווי שקלאַפן.

ראָכל האָט זיך צעפּעסטעט, קינסטלעך צעוויינט זיך און אָנגעהויבן דריגען מיט די פיס:

— אַפּצעלאָכעס וועל איך ניט אופשטיין.

— אַ־זוי! פּראָווען צעלאָכעס מיט אַ מאַן, וואָס איז פאַרעגיסטרירט אין זאַגס לויט אַלע סאָוועטישע געזעצן? ניט אויספּילן קיין פּאַרטיי־דירעקטיוו?

סימכע האָט זי פלינק אַ כאַפּ געטאָן פון בעט, אַ פּאָר מאָל אונטער־געוואָרפן צו דער סטעליע ווי אַ פּיצל קינד, און אוועקגעשטעלט אינ־מיטן צימער:

— עק־זאַ־מען! כאַווערטע ראָכל ליבאַר, זייט זיך מאַטריען צו ענטפערן דער פּאַרטיי־קאָמיסיע אויף אַזאַ פראַגע: נו, לעמאַשל, אַ פראַ־גע, אַ פראַ־גע,—געפאַקט! ווי קומט דאָס, וואָס דער ענגלישער אַרבעטער באַקומט אַזאַ גרויסן לוין, דאַן ווען ער איז גאָרניט אַזוי קעמפעריש געשטימט קענען זיין בורזשואזיע? האַ! נאָר אָן דריידלעך, קורץ און שאַרף.

אינעם קורצן העמדעלע האָט זי אויסגעזען ווי אַ דאַר פּופּצניאַריק מיידעלע מיט קוים צעבליטע ברוסטן. נאָר אויגן גרויסע, פייכטע, און אַזאַ האַרציקע מוטערלעכע טמימעס אינעם בליק, גלייך די אויגן וואָלט־נען: גריבלט זיך ניט, פאַרשט מיך ניט. אָט דאָס, וואָס איר זעט, אָט דאָס בין איך.

אויף דער פראַגע האָט זי געענטפערט קורץ און קלאָר, געענטפערט אויך אויף אַ צווייטער פראַגע און איינצייטיק געקעמט די לאַנגע שוואַרצע האָר.

אונטערן קעמל האָט געטרישטשעט, ווי זי וואָלט אַראָפּגעקעמט אומ־מערקבאַרע פונקען פון איר קאָפּ.

פון מאָל צו מאָל איז סימכע צוגעגאַנגען צום טיש, אָפּגעשיילט אַ קאַלטע קאַרטאָפל, אָפּגעשניטן אַ שטיקל הערינג, און קייענדיק געשפּאַנט איבערן צימער:

— נו, און וואָס איז דיאַלעקטיק?

גראָד אויף דער פראַגע איז איר שווער געווען צו ענטפערן. אין קאָפּ זיינען געווען אַ פּאָר געדאַנקען וועגן דיאַלעקטיק, נאָר אַרויסבאַקומען און צונויפבינדן די געדאַנקען — דאָס איז איר פּאַרט ניט געלונגען.

די גאַנצע צייט, וואָס ראָכל האָט געפּלאָנטערט, איז סימכע קעגן איר געשטאַנען מיט אַן אָפן מויל און צופרידן געפינטלט:

— כ׳האָב געוווסט, אַז דאָ וועט בא דיר ניט פידלען. דיאַלעקטיק, ווייבעלע, איז דיר ניט קיין פּאָליט־עקאָנאָמיע, גענומען און געקעדט.

דאָ דאַרף מען האָבן א קאָפּ מיט פאַרשטייסטו מיך... — און מיט דער האַנט האט ער זיך א קלאַפּ געטאָן אין שטערן, קעדיי געבן דערמיט אָנצוהערן, אז אויב שוין יאָ האבן א קאָפּ, איז נאָר אזא ווי בא אים, א קאָפּ מיט פּאַראַקשנטע געדאַנקען; א קאָפּ פון א מענטשן, וואָס באָרגט ניט קיין פרעמדע פאַרטיקע געדאַנקען, נאָר צו אלץ מוז ער דערגיין מיטן אייגענעם שווערן טראָט, און דאַפקע פאַרהאָרעוועט, שווייסיק.

פלינק פלעגט זיין מויעך קיינמאָל ניט ארבעטן, עפּעס זיינען די געדאנקען געווען פאַרטונקלטע, האמעטנע, און פונקט אזוי געדרייט, ווי די סטרוזשקעס פון אונטער זיין הובל.

וואָכן פלעגט ער זיך גריבלען אין יעדער פראַגע, האָט ער אָבער געפּאַקט דעם געהעריקן געדאַנק, איז ער אין אים איינגעוואַקסן מיט די ציין, מיט די נעגל, און ווי א קינד אליין געקוויקט זיך מיטן געדאַנק און זיך באַרימט מיט אים פאַר אנדערע, אָבער ניט אויס גאַיווע, ניט אויס פוסטער זעלבסטצופרידנקייט, נאָר פראָסט, ווייל דאס איז זיינער, זיין פאַרהאָרעוועטע דערפינדונג.

אמאָל איז דאס ראָכלען שטאַרק געפעלן געוואָרן. באזונדערס אין יענעם אָוונט, ווען ער איז אַריינגעקומען מיט דער ביקס אַפן אקסל און געמאָלדן, אז ער גייט פרייוויליק אין ארמיי.

אוועק איז ער אָבער ניט אין די אָטריאַדן, ווו עס זיינען געווען אסאַך יידן, אסאַך אזוינע ארבעטער ווי ער, נאָר דאפקע צו בודיאָנען אין די קאָזאַקישע פּאָלקן, און גראד אין יענע פּאָלקן, ווו קיין יידן זיינען קיינמאָל ניט געווען, און ווו די אלטע סינע האט נאָך שטאַרק געטשאַדעט די מויכעס.

אָט אהין איז סימכע אָנגעקומען, און מיט זיין דרייסט און מיט זיין כאַווערישקייט געלופטערט די קאָזאַקישע געהירן, און געצווונגען דערפילן, אז עס איז פאַראַן אזאַ טייל יידן, וואָס גייען צוזאַמען אין שלאַכט, און וועלן צוזאַמען בויען דאס נייע לעבן.

יענער אָוונט, ווען סימכע איז אריינגעקומען אינעם קורצן פעלצל און מיטן ביקס אַפן אַקסל, — יענער אָוונט האט אין ראָכלס האַרץ אף יאָרן געלאָזט א וואַרעמען זייכער.

פון יענער צייט איז אָבער סימכע שטאַרק פאַרענדערט געוואָרן, עפּעס איז ער פאַרליבט אין זיין זעלבסטצופרידנקייט, און אפילע אף איר, אף

ראָכלען, קוקט ער פֿון אויבן אַראָפּ, און זיכער איז ער, אַז ער ווייסט מער פֿון איר, פֿאַרשטייט מערער, און ביכלאַל איז ער געקנאָטן גאָר פֿון אַן אַנדער טייג.

— נו — האָט זי ברוגעזלעך צעשמייכלט זיך, — לאָמיך שוין הערן די דיאַלעקטיק פֿון דיין אָפּענעם מויען.

— אוי־וואַ, ס'אַרא גרויסע כאַכאָמע דו ביסט, אָף א הונגעריקן מאָגן ווילסטו איך זאָל דיר דערקלערן די גאַנצע טעאָריע? אַ באַ־לאָ־נ־עס! נאָר אזוי, בעקיצער, אויבנויפֿיק איז דיאַלעקטיק דאָסזעלבע, וואָס מאַר־קסיזם.

— פּונקט דאָסזעלבע? טאַקע א קלאָרע, א פּינקטלעכע דערקלערונג. נו, זאָג זשע מיר, וואָס איז אזוינס מאַרקסיזם לויט דיין דיאַלעקטישן סייכל?

פֿון דער פֿראַגע איז סימכע פֿאַרכידעשט געוואָרן: הייסט עס, זי, ראָכל, איז נעבעך אזוי אנאַלפֿאַבעטיש, אַז זי ווייסט אפּילע ניט דאָס עלעמענ־טאַרסטע, וואָס א קאָמוניסט מוז וויסן?

— ע, ווייבעלע, איז דאָך טאַקע מיט דיר גאָרניט פֿריילעך. נו, איז הער מיט אויערן און פֿאַרכאַפּזער: מאַרקסיזם איז א מעטאָד צו באַנעמען אַלץ מאַרקסיסטיש.

— און וואָס הייסט עס אָף פּראָסט מענטשלעך לאָשן?

אָף א רעגע איז ער מיט די פֿינגער פֿאַרקראָכן אין פּאָטיליצע, און אָנגעהויבן זוכן א פּאַסיקן ענטפֿער אָף פּראָסט מענטשלעך לאָשן.

— נו, לעמאָשל, עקאָנאָמיק. פֿאַרן מאַרקסיסט, פֿאַרשטייט זיך, טאַקע פֿאַרן עמעסן, פֿאַרן רעוואָליוציאָנערן מאַרקסיסט, — פֿאַר אים איז פֿריער פֿאַר אַלץ די עקאָנאָמיק, און די אידעאָלאָגישע פּינטיפּליושקעס — שפּעטער, ערשט לעאַכער־האַמאַיסע. פֿאַרשטאַנען?

פֿון זיין ענטפֿער איז זי געבליבן אומצופֿרידן און אַמפּערנדיק זיך, זיינען זיי ארויס אַפֿן גאַס.

אַפּאָנים, אַז באַנאַכט האָט דער האַרבסט אָפּגעבריט די גרינע בוימער מיט זיין קאַלטן אָטעם, און זיי שטייען אויסגעפּלעקטע ווי אין געלע לישאַיען.

אומעטום — א געפּילדער פֿון אייליקע טריט, פֿון רעדער און פֿון גאַסן־הענדלער.

טייל טראָטוארן זיינען אָפּגעצוימט.

מע קאָלכט, מע צעוואָלגערט, מע דערבויט שטאָקן אויף אַלטע געביי־דעס, און די שטאָט לאַטעט זיך און פּוצט זיך, ווי אַן אַלטע אָפּגעוועלקטע מויד.

באַ די קאָאָפּעראַטיוון, באַ די בעקערייען און באַ די טראַמוואַיען שטייען אָבער לאַנגע, לאַנגע רייען, און ס'דוכט זיך, אַז די הונדערטער מענטשן וואַרטן אומגעדולדיק ביז די שטאָט וועט אויף זיך ארופציען א נייע הויט.

באַ יעדער געביי פּלעגט זיך דאס פּאָרל אָפּשטעלן, נייגעריק און באַ־לעבאַטיש באַקוקן דאס געביי און אוועקגיין אומצופרידענע.

סימכעס סטאַליעריש אויג האט אומעטום דערזעען פעלערן: דא איז ניט ראַציאָנאַליזירט די אַרבעט, דאָרט אומזיסט געפּאַטערט איבעריק געהילך, א געפּלאָנטער, א געפּילדער, און דייע־זייגער—מער ווי ארבעט.

פאַר אַלע פעלערן האט אָבער סימכע געפונען איין מיטל, און באַשטאַ־נען איז ער אין דעם, אז אַלע קאָמוניסטן־אַרבעטער דאַרף מען שיקן ניט אין די אנשטאַלטן, נאָר בלויז אין אינזשינערן־אינסטיטוט, אט דעמאָלט וועט זיין א טאָלק.

— אַרבעט, ראָכעלע, האָט ליב אַן אָרגאַניזאַטער, אָבער מיט א שטאַרקן באַלעבאָס אין קאָפּ. נאָר אַפילע באַם בעסטן אינטעליגענט זיינען דאָך די געהירן גליטשיק.

מיטן אויספיר האט ראָכל לאַכלוטן ניט איינגעשטימט און אנגעהויבן אים דערווייזן, ווי שווער עס איז איבערצובויען די אנשטאַלטן; וואס פאַר א ראָל עס שפּילט די אָרגאַניזאַטערישע דרייסט אַפילע פונעם מינדסטן הייפּעלע קאָמוניסטן. איצט אָבער, איצט נאָך דער פּאַרטיי־רייניקונג, וועט נאָך וועדן דאָפּלט שווערער, און איר דוכט זיך, אַז די רייניקונג איז ניט צו דער צייט.

— ביסט ניט מאַסקים, סימכע?

— ווי באַלד די פּאַרטיי האט באַשלאָסן, איז באַסטאַ.

— באַסטאַ?—האט זי פּאַרביטערט איבערגעכאַזערט און פאַרטראַכט זיך. אַמאָל איז איר שטאַרק געפעלן זיין געהאָרכזאַמע דיסציפּלינירטקייט. אזוי אייגנטלעך דאַרף זיין יעדער קאָמוניסט, נאָר גראַד איצט האט זיך איר אויסגעדאכט, אז ער איז געוואָרן פאַרדייוועדט, טראַכט ניט, פּילט

ניט, אָפּגעשטאָרבן איז אין אים דער אַלטער אומרו און באַהערשט איז ער פֿון אַ טויטן קאַזיאָנעם אָפּטימיזם.

ער — פֿאַרטיפֿט אין דער צייטונג, זי — פֿאַרטיפֿט אין די געדאַנקען זײַנען זיי שווײַגענדיק דערגאַנגען ביז צום האַפֿן.

איינס נאָכן צווייטן דערהויבן זיך וואַלן, לאַנגע און דורכזיכטיקע ווי גרינער קרישטאָל, פּלוצלינג קאָכט אויף דער שוים אַף זייערע רוקנס, וואַרפֿט זיך אַריבער ווי אַ לאַנגער ווייס-געקרויזלטער טשוב, און צום האַפֿן דערשווימט דער וואַל אַ פֿאַרציטערטער פֿון אַ זודיקער קראַפֿט, וואָס וועט אַלץ אַראָפּווישן אַף זײַן וועג. נאָר מיט אַ שווערן פֿאַר-צווייפֿלטן געבריל שפּרינגט ער אָפּ פֿון האַפֿן אַ באַזיגטער, אַ צעשמעטערטער אין הויכע זײַלן וואַסער-שטויב.

צוגעטוליעט צו סימכען איז ראָכל געשטאַנען מיט צונויפֿגעוויקלטע אַקסלען, שטיל געציטערט פֿון אינערלעכן פֿיבער, פֿון מאָל צו מאָל צו-געמאַכט די אויגן, און נאָר געהערט, ווי סימכע גלעט איר האַנט מיט די האַרטע שאַרשאווע פֿינגער, און דאָס ווינטל שפּילט אַף איר שטערן מיט אַ בינטל אַרויסגעפֿלאָכטענע האָר.

— פֿאַרשטייסט, סימכע, יעדער פּאַרטיי-רייניקונג איז דאָך אייגנטלעך אַ שווערער פֿיבער, און אַ היפּש ביסל מענטשן וועלן בלײַבן גײַסטיק צעהוירעגט, אָבער פֿון דער צווייטער זײַט איז עפּשער גוט. פֿאַראַן עפּעס אַ האַנט, וואָס נעמט דיך אַפֿן סמיק, לאָזט ניט אײַנדרעמלען, און צווינגט אָפּטער איבערקאָנטראָלירן זיך אַליין. נאָר וואָס זשע וועט זײַן אויב מע וועט מיך?..

אין איר בליק, אינעם פֿאַרטיפֿטן און געווענדטן אין דער ווײַט, האָט סימכע דערזעען אַזאַ שווערן ווייטיקלעכן טרויער, גלײַך זי שטייט פֿאַר אַן אומפֿאַרמײַדלעכער סאַקאָנע צו פֿאַרלירן דאָס טײַערסטע, וואָס זי פֿאַרמאָגט.

טרייסטן וואָלט ער זי אַצינד באַדאַרפֿט. צאַרט און פֿאָרזיכטיק צעזייען איר פֿאַרצווייפֿלונג. נאָר אַנשטאָט אַ וואַרעם צערטלעך וואָרט, איז סימ-כע גאָר געוואָרן אויפֿגעבראַכט און צעבייזערט זיך:

— וואָס איז דאָס, לאָמיך וויסן, פֿאַר אַ כניקען! ביסט אַ קאָמוניסט, צי אַ צעקראָכענער אינטעליגענט? געזען אַ פּאַכדאָנעס! אַ רייניקונג, נו, איז וואָס, ווער רייניקט? אַ סוינע? צי סע רייניקן די אייגענע פּאַרטיי-כאַווײרים?

מיטן זעלבן בייזן טאָן האט זיך אים געוואָלט רעדן, רעדן ביז ער וועט פון איר ארויסשלאָגן די שווערע שטימונג. נאָר א קוק געטאָן אַפן זייגער, און דערזעען, אז ער מוז לויפן אף דער ארבעט.

אָפגעגאנגען איז ער אבער נאר עטלעכע טריט און צוריקגעקערט זיך:

— נאר געדענק: האט דיר די קאמיסיע פארגעבן א פראגע, איז ניט געקווענקלט זיך, נאר געשניטן אין קרויט אריין. פארשטייסט? אין דער קרויט אריין! האָזע ווירקט.

א גרינגע, א פארטיפטע איז זי געשטאַנען באם האָפן, און געקוקט אף זיין געזונטער ברייטער פלייצע, און אף זיין אייגנאַרטיק גענגעלע.

עפּעס שפּאַנט ער אונטערטאַנצנדיק און אזוי גרינג, קלינגענדיק, אזוי זיכער, פונקט ער פילט גארניט אונטער זיך די ערד. און מאָדנע: ביידע זיינען זיי אין איין פּאַרטיי, ביידע מיט איין און דעמזעלבן רעוואָליר־ציאנערן סטאַזש, צוזאמען בויען זיי דאס נייע לעבן, און ווי פארשיידן זיי פילן זיך אין אזוינע מאמענטן.

II

אין אנשטאלט האט מען זיך ערשט אנגעהויבן קלייבן.

טייל אָנגעשטעלטע זיינען געזעסן אין רויטן ווינקל אַרום א גרויסן טיש, און קייענדיק, ארייננגעקוקט אין א צייטונג, אדער געמאכט ווער א דאמקע, ווער א שאָך, ווער א דאָמינאָ.

באם צווייטן טיש אונטער די פלאַקאַטן פון „מאָפּר" זיינען געזעסן עטלעכע גרופּקעס פארטייער.

אף די נערוועזע געלע פּענימער, אף די רויטע געשוואָלענע ווייעס און אונטער די אויגן איז געלעגן א פאַרביקער זייכער פון שלאָפלאָזע נעכט און אופגערעגטער שטימונג.

טייל זיינען געזעסן ארום ראָכלען און מיטפילנדיק צוגעהערט זיך, ווי זי בורטשעט; אז די ארבעט איז פּאַראַליזירט געוואָרן, אלע פיבערן, קיינער ווייסט ניט אף וואָסער וועלט ער איז, און סאָפּקאָלסאָף וועט די ריייניקונג אפקאָסטן זייער און זייער טייער.

טייל האבן איינס דעם צווייטן פארהערט, צי מע איז צוגעגרייט צו דער רייניקונג, און געאַמפּערט זיך:

— שטיי נאר, פאר וואָס עפּעס מוז דער קאפּיטאַליזם זיין אימפּעריי־אַליסטיש?

— וואס מיר סטאַביליזאַציע, ווען מיר סטאַביליזאַציע, מיט אַרבעטס־לאָזע איז איירָאָפּע פול?

— פול.

— אין דר׳ערד ליגט מען דאָרטן ווי די בערג?

— ווי די בערג.

— איז נאַ דיר דריי שמעק טאַבעק פאַר אַזאַ סטאַביליזאַציע.

די גאַנצע צייט איז מיילעך בליום געזעסן קלוימערשט א פאַרטיפטער אין א צייטונג, מיט די באַברילטע קורצזיכטיקע אויגן נייגעריק עפּעס געגנישטערט צווישן די שורעס, און אָפּט געזויגן דעם פאַפּיראָס. נאָר אַזוי הילכיק, אַזוי האַנאָעדיק געזופּט דעם רויך, מאַמעש ווי א דאָרשטיקער זופּט א געשמאַקן געטראַנק.

פון יעדן שלונג רויך פלעגט זיך דאָס פּאָנים זיינס איבלדיק פאַרקריי־מען. נאָר איין פּאַפּיראָס פאַרענדיקט, טייקעף — א צווייטן, און יעדער צי אַזאַ הילכיקער, גלייך ער פאַרציט זיך ניט, נאָר כאַפּט אָפּ דעם אָטעם, קעדיי וואָס טיפער אַראָפּשלינגען דעם רויך, און זאָל עס פאַרסאַמען דאָס ווערימל, וואָס נאָגט אין האַרצן.

דער אויספיר וועגן איירָאָפּע האָט אָבער צעוועקט אין אים די אַלטע געוווינהייט צו קריטיקירן און מעוואַטל זיין יעדן געדאַנק, ניט כאַליילע ווייל דער געדאַנק איז פאַלש אָדער שעדלעך. פאַר מיילעכן זיינען בי־כלאַל ניט געווען קיין ריכטיקע געדאַנקען. אין אַלץ וועט ער געפינען א פּעגימעלע, וועגן יעדן געדאַנק וועט ער דרייען מיטן גראָבן פינגער, און מיט אַזאַ גאַליקן פאַרגעניגן זוכן אין אים דאָס נעגאַטיווע, פּונקט ווי דער זינען אַפילע פונעם ריכטיקסטן געדאַנק באַשטייט בלויז אין דעם, וואָס ער, מיילעך, וועט פון אים מאַכן טעל און אַש, און קריטיקירן לע־שעם קריטיק.

— נו — איז ער נייגעריק געוואָרן צו וויסן — און מער ווי א שמעק טאַבעק לוינט דיר ניט צו געבן פאַר דער סטאַביליזאַציע? הא! ס׳לוינט ניט?

געקוקט האָט ער פון אונטן, און אַריבער דיברילן, נאָר אַזוי אָנגע־בלאָזן, פּונקט ווי א ביקל, וואָס איז גרייט דערלאַנגען א שטויס מיטן כמורנעם פאַראַקשנטן שטערן.

עמעצן פון די שפּילער איז דער אויספיר אויך ניט געפעלן געוואָרן און א רוק־געבנדיק די פיגור איבערן ברעטל, האָט ער דערעך־אַגעוו א זאג געטאָן, נאר ניט כאָלילע צו די, וואס דיספּוטירן, אפילע ניט צו זיין פּאַרטניאָר, נאר צו איר, צו דער פיגור, וואס מוז באלד אומבאדינגט טרעפן אין דאַמקע:

— אין אייראָפּע איז נעבעך ביטער און בא אונדז רינט דאך מאמעש איבער די פּיסקעס.

— רינען רינט, אין מויל אָבער טרעפט עס נאָר צו די מעיוכאָסים, צו די מעיוכאָסים מיט די פּארטיי־בילעטלעך אין קעשענע.

צו ראָכלען איז דאס שטעכווערטל טייקעף דערגאנגען און געצוווּנגען ווידער פּארטראכטן זיך, צי איז ניט קיין טאָעס אט די גאנצע רייניקונג. וואס, אייגנטלעך, וועט מען דערגרייכן מיט דער רייניקונג, ווי גרויס וועלן זיין אירע נוצן? אופטרייסלען די גאנצע פּארטיי נאר צוליב דעם, מע זאל אויסשליסן א פּאר הונדערט צופעליקע מענטשן? בלויז צוליב דעם לוינט די גאנצע פּארטיי זאל פיבערן, די ארבעט זאל פּאראליזירט ווערן, יעדער קאָמוניסט זאל פּארלירן די זיכערקייט און ניט וויסן, וואס מארגן וועט אים געשעען? בלויז צוליב א פּאָר הונדערט צופעליקע לוינט צו מאכן אזא שווערע אָפּעראַציע? נאר וואָס וועט מען דערגרייכן? — יעדער אויסגעשלאָסענער בלייבט דאָך באַליידיקט, פאַרביטערט, און סאָנים זיינען דאָך אזוי אויך גענוג פאַראַן, איז צו וואָס זשע איז די גאנצע רייניקונג? אט בורטשען זיי, די גאַל רעדט פון זיי מיט בייזע שטעכווערטלעך, האגאם פיל פון זיי באקומען אסאך א גרעסערן געהאלט, ווי די קאָמוניסטן. נאר געבורטשעט האבן זיי פּאראיאָרן, בורטשען איצט און זיי וועלן בורטשען אויך אין פינף יאָר אַרום. איז דען אָבער פאַראַן כאָטש איין אַנשטאַלט, ווו מע הערט ניט אזוינע שטעכווערטלעך? אומעטום זיינען דאָך די קאָמוניסטן אין דער מינדערהייט, איצט וועט ווערן נאָך ווייניקער. וואס זשע וועט מען דערגרייכן מיט דער רייניקונג?

יעדעס מאָל, ווען ראָכל פלעגט דערהערן אזוינע שטעכווערטלעך, פלעגט איר שטימונג פארביטערט ווערן, עפּעס איז זי שטענדיק געווען זיכער, אז די ווערטעלעך זיינען געווענדט ניט נאר קעגן קאמוניסטן ביכלאל, נאר באזונדער קעגן איר, און א פאַרוויטלטע, א פאַרשעמטע פלעגט זי

אומרויִק אָנהויבן באַקוקן אירע קליידער, צי זיי געבן ניט קיין שטאָף פאר בייזע ווערטעלעך.

אויך איצט האט זי א קוק געטאָן אַפן פאַלטאָ, אף די שיך, מיט א ביטער שמייכעלע אריבערגעבויגן זיך אַפן צווייטן זייט טיש און א צי געטאָן מיילעכן פאַרן אַרבל:

— געהערט א לאָשן? מע־יו־כאָ־סים.

— אָך און ווי צו אזוינע מעיוכאָסים, קאַליפן ביז נאך דער רייני־קונג.

אנגעטאָן אין א בלוי סוועטערל, די הענט פאַרוקט אין די הויזן־קע־שענעס, איז הין און צוריק אומגעגאַנגען א באָכערל מיט גרויסע אָפּ־געשטאַנענע אויערן און מיט א פּענימל פון א פוקס.

אינמיטן גאנג האט ער זיך אָפּגעשטעלט און א פרעג געטאָן באַ מיילעכן:

— ביסט אַפּאָנים זיכער, אז באַ דער רייניקונג וועט די פּאַרטיי שליי־דערן אף רעכטס און לינקס?

אין פּאָנים האט דאס באָכערל קיינעם קיינמאל ניט געקוקט. אָדער אין א זייט, אָדער אַריבער דעם מענטשן, צו וועלכן ער רעדט, און דערביי געפינטלט אזוי פאַרדעכטיק, גלייך ער איז שטאַרק אומרויִק, צי וועט מען ניט ארויסלייענען פון זיינע אויגן, פאַרוואס זיינע יונגע באַקן זייגען אזוי געלבלעך געבלייכט און איינגעפאַלן, פאַרוואָס די פּלייצע איז שטאַרק סוטולע, דער נאַקן אזוי אויסגעטריקנט, און דערצו נאָך מיט א טיפן לאָך נעבן פּאָטיליצע.

— האָ, ביסט טאַקע זיכער, אַז די פּאַרטיי וועט שליידערן גלאַט אזוי זיך — האט ער יעכידנע א פרעג געטאָן — צי דאס רעדט פון דיר די שרעק פאַרן אייגן פעלעכל?

— פון מיר? — האט זיך מיילעך א הויב געטאָן פון בענקל, — נעכטיקע טעג, אַרן זאָל דאס מיך גאָר אָנהויבן. געזעען? כ׳בין מעכויִעוו זיין אַן ענציקלאָפּעדיסט און אַלץ וויסן און אלץ געדענקען? כ׳ווייס ניט וואָס. יאָ יאָ, ניין ניין, און ביכלאַל...

מיט די ציין האט דאס באָכערל פלינק איבערגעוואָרפן דעם פּאַפּיראָס פון רעכטן מויל־ווינקל צום לינקן, און די קינבאַקן זיינען געוואָרן אזוי באַוועגלעך, ווי זיי וואָלטן זיך בריען מיט א האַרט הייס שטיקל פלייש.

— נו, נו, טאַקע אינטערעסאַנט, וואס, וואָס ביכלאַל?

זיינע מוטנע אויגן האבן אומרויִק א קוק געטאָן אף מיילעכן, א קוק געטאָן מיט א כניפּעשער יעכידנעקייט פון א געשלאָגענעם הונט, וואס איז אקאָרשט באַגאַנגען א מיעסע מאיסע, און טייקעף אָנגעהויבן פינטלען אהין צום ווינקל, ווו עס איז געפאַלן דאס ארויסגעשפּיגענע שטיקל הילזע.

— האַ, אַן ערעך, וואָס ביכלאַל?

פון דער קינסטלעכער גלייכגילטיקייט איז אף מיילעכס פּאָנים געבליבן נאר א בלייכקייט, יענע בלייכקייט, וואס גיט אויס מיט הענט און פיס. און גראד דאס, — האט זיך מיילעכן דאַפקע ניט געוואָלט. צו וואָס, אייגנטלעך, אַנטפּלעקן פאַר אלעמען זיין באלייִדיקט געפיל? צו וואָס! עס וועט דען ענדערן דעם אומפאַרמיידלעכן פינאַל? אלץ איז דאָך צענד־ליקער מאָל דורכגעטראַכט, אלץ איז באשלאָסן, און אויב דאס פּאָנים האט אויסגעגעבן דעם צושטאנד פון זיין הארץ, דאַרף מען כאָטש אינעם טאָן פארהאלטן די קינסטלעכע גלייכגילטיקייט און טעאַרעטיש באַרעכ־טיקן סאַי פאר זיך, סאַי פאר די כאַוויירים דאס אומפארמיידלעכע, וואס מוז געשעען.

— ביכלאַל — האט ער זויערלעך פאַרקרימט דאס פּאָנים, און ווי אלע קורצזיכטיקע נידעריק אַראָפּגעבויגן זיך, פארשליסן דעם פאָרטפעל, נאר די ציטערנדיקע האַנט צאָקעט, צאָקעט ארום שלאָס, און קאָן אלץ ניט טרעפן מיטן צינגל אינעם שפּאַלט:

— דער העראָישער פּעריאָד איז שוין דורכגעגאַנגען. ביז אין אייראָפּע וועט עפּעס אויסברעכן, וועלן מיר ווערן גרוי און אַלט. וואָס זשע בלייבט? זיין א סאָוועטישער טשינאָווניק? איז דאָך סאַפּקאָלסאָף אַלציינס, צי זיין א טשינאָווניק מיט א פּאַרטמאַקסימום, צי אָן אים! כ׳לעבן, אַב־סאָ־ליוט אַלציינס.

באַם צווייטן טיש האט עמעצער געמאַכט א געלונגענעם גאַנג, און פון פרייד א קלאַפּ געטאָן איבערן שפּיל־ברעטל:

— גע־פּאַקט א־דאַ־מעטשקע. נו, ווי באַלד אזוי, וועלן מיר אייך ווייזן ווער עלטער איז. אין פאַנדן דאַרפט איר שפּילן, כאַווערל, אין פאַנדן. בליום! אָבער ניט אין דאַמקעס. כאַוועד בליום!

— נו, נו, וואָס!?

— אונדז, אומפּאַרטייאישע, זייפסטו אַף פאַרזאַמלונגען א טשוב: אי־דע־אָ־לאָגיע, פּראָלעטאַרישע ער־לעכ־קייט, נאָר אַז מע גיט דיך א גוטן שאָב, זעט מען טאַקע, אַז דו ביסט דער עמעסער פעלניק. גע־הערט כאָטש א פילאָסאָפיע? א שאָד, וואָס די פאַרטיי איז אזוי שפּעט צוגעטראָטן צו דער רייניקונג, אַ שאָד.

אַ צעשמייכלטער האָט דאָס באָכערל אוועקגעשפּאַנט איבערן זאַל, און האַנאָעדיק אָנגעהויבן רייבן די הענט און וויגן מיט די דאַרע אַקסעלעך, גלייך איינצייטיק איז ער שטאַרק צופרידן אי פון מיילעכס פילאָסאָפיע, אי פונעם אָפּשניט, וואָס ער האָט געכאַפּט.

אונטערגעשפּאַרט דעם קאָפּ מיט דער לינקער האַנט איז ראָכל געזעסן אַ איבעראַשטע און נאָר פון מאָל צו מאָל אַ קוק געטאָן אַף מיילעכן מיט אַ צעטומלטן פרעמדן בליק.

עפּעס האָט ער אָנגעפלוידערט, אָט דער מיילעך, אָנגעפלוידערט אַזוינס, וואָס ראָכל קאָן דאָס גאָר גענוי ניט באַנעמען. כאָטש טיילווייז איז ער דאָך אייגנטלעך גערעכט: דער העראָישער פּעריאָד איז טאַקע אַריבער, מיט איראָפּע איז דערווײַלע ניט גאָר פריילעך, נאָר וואָס זשע איז פון דעם געדרונגען? שטיי נאָר! וואָס איז פון דעם געדרונגען — אָדער אַ ביקס, אָדער אַ טשינאָווניק! נו, און דאָס נייע לעבן, וואָס בויט זיך פון טאָג צו טאָג? און דורכלופטערן די געהירן באַ די טויזנטער, וואָס בורטשען, און מאַכן פון זיי ערלעכע טרייע מיטבויער, און איבערטרייסלען די פאַר־ביוראָקראַטעוועטע אַנשטאַלטן, קעדיי זיי זאָלן זיין אימשטאַנד באַדינען די באַפעלקערונג, און צענדליקער טויזנט געוויינלעכע ארבעטער מאַכן פאַר גוטע דירעקטאָרן פון זאַוואָדן, פאַר אָנפירער פון טרעסטן, פון בענק, פונעם פאַרצווייגטן מעלוכע־אַפּאַראַט, אָט אין דעם אַלעם איז דען ווייניק העראָיק? נאָר וואָס זשע, מיילעך זעט עס ניט, צי ער וויל דאָס ניט זעען? אָדער מיטאַמאָל דעם גאַנצן סאָציאַליזם אַפּן שפּיץ פון באַגנעט, אָדער אַ טרוקענער טשינאָווניק? נו, און דעם פראָצעס? אָט דעם גרויסן שווערן פראָצעס?..

אַן אופגעבראַכטע איז זי אופגעשפּרונגען פונעם אָרט, און אײ־לייק אָנ־געהויבן שפּאַנען הין און צוריק: קלאָר, אַז די פאַרטיי איז פאַרמיסטיקט מיט צענדליקער טויזנטער אַזוינע בלינדע מיילעכס. קאָלזמאַן אַף די פראָנטן האָט געדונערט, זיינען זיי אויך געווען רעוואָליוציאָנערן, קעמ־

פער, איצט אבער, אַז מע דאַרף שטיל און פּאַראַקשנט לייגן אַ ציגל נאָך אַ ציגל, איצט סטאַיעט באַ זיי ניט קיין ווילן, קיין באַגייסטערונג, קיין קראַפט.

צו וואָס זשע דאַרף מען אָט די אַלע מיילעכס! וויניק שווערי־קייטן שטייען פאָר, דאַרף מען ·זיך נאָך ניאַנטשען מיט אַזוינע הינקע־דיקע?

זי אַליין האט זיך גאָרניט געריכט אַף אַזאַ אויספיר, עפּעס צו שטרענג, צו ברוטאַל, אָבער פּאָרט א קלאָרער, אַ ריכטיקער אויספיר, און דאפקע פון דער קלאָרקייט איז איר שווער געוואָרן אפן הארצן: מיילעכן מוז מען אויסשליסן, נאָר מיט וואָס אייגנטלעך איז זי בעסער פון מיילעכן? אין איר מויעך האבן זיך דען ניט פארגאנווועט קיין ספּיי־קעס? ביז דער לעצטער רעגע איז זי דען ניט געווען זיכער, אַז די פּאַרטיי איז זיך טויע, מאַכנדיק אַצינד די ריייניקונג?

היינט איז זי אומצופרידן מיט דער פּאַרטיי פאַר דער רייניקונג, מאָרגן וועט זיך איר אויסדוכטן, אַז די פּאַרטיי איז ניט גערעכט אין צענדלי־קער אַנדערע פאַלן, און בלויז דאָס אַליין איז דען ניט קיין קלאָרער באַווייז, אַז ניט נאָר מיילעך, נאָר אפילע זי, ראָכל, איז אויך באַהערשט געוואָרן פון יענע אַפּיטראָפּסים, וואס זיינען שטענדיק אומצופרידן מיט אַלץ, וואס די פּאַרטיי טוט.

ווי זשע קומט עס, וואס ביז איצט האט זי ניט געכאַפּט זיך?

אַ פארשעמטע, א פארביטערטע איז זי אומגעגאנגען איבערן זאַל, און מיט די אנגעשטרענגטע פארבראָכענע פויסטן אזוי אַראָפּגעצויגן די קע־שענעס פונעם נייעם זשאַקעט, גלייך אין זיי, אין די קעשענעס, וויל זי אריינרוקן איר דאַר קערפּערל און באַגראַבן זיך פון בושע.

פון מאָל צו מאָל פלעגט זיך ראָכל אָפּשטעלן, און אומרויק צוהערן זיך צום היציקן וויקועך.

אַן ארומגערינגלטער איז מיילעך געשטאנען צוגעשפּאַרט צום טיש, מיט צווײ פינגער אָפּט פאַריכט די ברילן, אָפּט און הילכיק געזויגן דעם פּאַפּיראָס, און ראָכלען פלעגט זיך אַלץ דוכטן, אַז פון זיינע ליפּן מיט די דינע שנירעלעך שוים אין די ווינקלען, פון דידאָזיקע ליפּן וועט זיך באַלד ארויסרויכערן אזא געדאנק, וואס וועט נאָך קלאָרער מאַכן ווי טיף, זי, ראָכל, האט פאַרבלאָנדזשעט אַף פרעמדע וועגן.

נאָר וואָס מער מיילעך האָט זיך געהיצט, געפּלאָנטערט און געוואָלט דערוויזן, אַז ער איז גערעכט, אַלץ מער איז ראָכל געוואָרן פריילעכער, זיכערער, אַז זי איז לאַכלוטן ניט ענלעך צו מיילעכן, און ס'איז דעריבער ניטאָ פון וואָס צו קימערן זיך. זי, ראָכלען, וועט מען פון פּאַרטיי באַשטימט ניט אויסרייניקן.

באַם טיש אין איר אָפּטיילונג האָט זי אָבער געטראָפן איר כאַווערטע ציליע. געטראָפן זי אַ פאַרזאָרגטע, אַ פאַרביטערטע, און מיט רויטע ניט אויסגעשלאָפענע אויגן.

אין דעם אַנשטאַלט איז ציליע אָנגעקומען ערשט ניט לאַנג און דערווייל איז זי נאָך ניט געווען אָפּגעפעסטיקט פונעם פּריערדיקן קעמערל, ווו די רייניקונג איז פאָרגעקומען נעכטן אָוונט.

די מויל-ווינקלען זיינען באַ איר געווען אַזוי פאַרזינקען צווישן די צוויי טיפע קנייטשן, פונקט פאַר דער נאַכט זייגען איר אַרויסגעפאַלן אַלע ציין, און דאָס מויל איז איר איינגעפאַלן ווי באַ אַ ציינלאָזער זקיינע.

— נו, — האָט ראָכל אומרויק אַ פרעג געטאָן.

ציליעס פּאָנים איז ווי פאַרשטיינערט געוואָרן, און פונעם פאַרטראַכטן פיינלעכן בליק איז ראָכלען קלאָר געוואָרן, אַז זי איז, אַפּאָנים, אויסגערייניקט פון פּאַרטיי.

מיט איין מאָל איז פון איר אויסגעוועפּט געוואָרן די פריילעכקייט, די זיכערקייט, אַלע גלידער זיינען ווידער אָנגעקוואָלן געוואָרן מיט אַ נאָגנדיקן פיבער, און געזעסן איז זי אַ דערשלאָגענע, גלייך אויסגערייניקט איז ניט ציליע, נאָר זי, ראָכל.

— וואָס זשע פאַר אַ טאַינעס זיינען צו דיר געווען, וואָס פאַר אַ פראַגן?

— פּראַגן? — האָט ציליע גיפטיק איבערגעפרעגט און אונטערגעשפּאַרט דעם קאָפּ מיטביידע הענט.— פראַגן, וואָס זיינען מיר אַפילע קיינמאָל ניט געקומען אַפן זינען: ווי לעב איך, פונוואַנען שטאַם איך, וואָס פאַר אַ פּאַרטיי-אַרבעט פיר איך. און הויפּטזאַכלעך געגריבלט זיך, געגריבלט זיך אין מיין פּערזענלעך לעבן, פונקט די פּאַרטיי איז אַ מאָנאַסטיר, און זי מוז אומבאַדינגט וויסן, ווי אַזוי איך לעב און מיט וועמען איך לעב. עך, אי-די-אָטן!

פון אַלע אירע רייד איז אין ראָכלס זיקאָרן פאַרבליבן נאָר איינס: וואָס פאַר אַ פאַרטיי־אַרבעט פיר איך...

וויפל צילִיע האָט שוין ניט געפּלייסט זיך צו דערוויזן, אַז די פאַרטיי טאָר זיך ניט מישן אין פּערזענלעכן לעבן, אַז עס איז ניט איר אייסעק, ווי אַזוי און מיט וועמען דער פאַרטיי־מאַן לעבט, — איז ראָכל געזעסן אַ שטומע, צענדליקער מאָל אין געדאַנק איבערגעכאַזערט די איינציקע פראַגע, און אַלץ געכעשבנט, וואָס פאַר א וויכטיקע אַרבעט האָט זי פאַרן יאָר אופגעטאָן.

נאָר פון אַלע אירע כעשבוינעס איז אויסגעקומען, אַז זי איז לאַכלוטן ניט אַקטיוו. און אַזאַ באַלאַסט וועט מען באַשטימט אויסריינִיקן. נאָר וווהין וועט זי זיך דעמאָלט אַהינטאָן? זי, ראָכל, אַן אומפּאַרטייאִישע? דער מאַן אירער, סימכע, וועט לעבן אַ פולבלוטיק לעבן, ער וועט זיך אומעטום מישן, ער וועט זיך פילן אַלס פאַראַנטוואָרטלעכער בויער פונעם נייעם לעבן, און איר, ראָכלען דער אומפּאַרטייאִישער, וועט ער ניט פאַר־טרויען קיין פאַרטיי־סוידעס, פּונקט ווי זי פאַרטרויט ניט קיין פאַרטיי־סוידעס איר אומפּאַרטייאִישער שוועסטער?

די פאַרכאַזערטע דאַטעס און יעדיעס, די פאַרכאַזערטע פאָרמולירטע ענטפערן — אַלץ איז אויסגערונען פון זיקאָרן, און א גאַנצן טאָג איז זי באַ דער אַרבעט אָפּגעזעסן א געפּרוּירענע, מיטן אויג געלייענט פּאַפּירן, מיט דער האַנט געשריבן רעזאָלוציעס אַף די ווינקלען פון די פּאַפּירן. נאָר אין געדאַנק — אַלץ געקייט, אַז זי איז אַ באַלאַסט און היינט־אָוונט וועט מען זי אויסשליסן, אויסשליסן אומבאַדינגט. נו, און ווייטער?

ווי אַזוי איר לעבן וועט זיך אויסלייגן ווייטער — האָט זי לאַכלוטן ניט געקאָנט זיך פאָרשטעלן. זיין א געטרייע ווייב פאַרן מאַן? פירן באַלע־באַטישקייט? נאָך דער אַרבעט ליגן מיט א בוך אַף דער סאָפקע און געגעצנדיק וואַרטן ביז סימכע וועט קומען פון אַ פאַרזאַמלונג, קומען א מידער, נאָר אַן אָנגעלאָדענער מיט פראַגן, מיט זאָרג און מיט דרייסט צו גוירוער זיין אַלץ?

מיט וואָס אייגנטלעך לעבן אָט די מיליאָנען אומפּאַרטייאִישע פרויען?

עפּעס איז איר קיינמאָל ניט איינגעפאַלן פאַרטראַכטן זיך וועגן דעם, קיינמאָל ניט איינגעפאַלן צו־צוקוקן זיך צו זייער לעבן.

נו, גוט, פון דער שטעלע וועט זי ניט אַוועק, זי וועט זיך באַטייליקן אין דער געזעלשאַפטלעכער אַרבעט, אָבער די אַכראַיעס, וואס זי פילט איצט אין זיך, אָט די זיסע זאָרג, אז דו ביסט פאַר אַלץ פאַראַנטוואָרט־לעך, אז דו מוזט זיין שטענדיק וואַך, שטענדיק באַהאַוונט, שטענדיק מוזטו וואַקסן, ווייל אַלץ איז דו און דו ביסט אַלץ,—אָט די זיסע זאָרג וועט דאָכל די אומפּאַרטייאישע פאַרמאָגן, צי ניין?

אַ האַלבע שאָ פאַרן ענדיקן די אַרבעט איז זי אַריין אין ביוראָ פון קעמערל און אָנגעהויבן באַשולדיקן דעם סעקרעטאַר, אז ער האט קעגן איר געפירט אַ פיינטלעכע ליניע. בעקיווען זי ניט אָנגעלאָדן מיט קיין פּאַרטיי־אַרבעט, בעקיוון פּאַראַליזירט איר אַקטיווקייט, און איצט וועט מען זי אויסריייניקן פון פאַרטיי.

דער סעקרעטאַר — א דעמאָביליזירטער רויטער קאָמאַנדיר — איז גע־זעסן איבער די פּאַפּירן, געשריבן און געוויצלט זיך, אז מיט דער עמע־סער אַרבעט וועט ער זי באַזאָרגן נאָר דעמאָלט, ווען מע וועט זי אויס־ריייניקן פון פאַרטיי. פאַראַן א מאָפּר, אַן אוויאַכים, און א שוק פאַר מוטערשאַפט און קינדהייט.

פון זיין וויצלנדיקן טאָן איז זי אָבער פון רעגע צו רעגע געוואָרן מערער אופגעבראַכט, און אָנגעהויבן שיטן פעך און שוועבל אַפן סעקרע־טאַר, אף דער ביוראָ און אפן גאַנצן קעמערל.

— נו, שטויס ניט קיין בוזא.— איז ער בייז געוואָרן.— ווילסט אַפּאָ־געם אָנטאַפּן וואס פאַר א מיינונג וועגן דיר האט די ביוראָ געגעבן דער רייניקונגס־קאָמיסיע? — דודקי, וועסט זיך ניט דערוויסן, און וואַרף זיך אַרויס. נאָר געדענק — די רייניקונג הויבט זיך אָן אין א האלבער שאָ אַרום.

III

דער זאַל אינעם פאַריין פון נאָדל־פאַך איז שוין פול געווען מיט פאַרטייער פון עטלעכע קעמערלעך, וואס האבן זיך דאָ גערייניקט, און מיט אומפּאַרטייאישע, וואס זיינען געקומען הערן, און אויב מע וועט דאַרפן, וועלן זיי אַרויסזאָגן זייער מיינונג וועגן די, וואס ווערן גע־רייניקט.

אין קאָרידאר און אין די זייטיקע צימערן זיינען איילֹיק אומגעגאַנגען פּאַרטייער, אַריינגעקוקט אין ביכער און געכאַזערט אינדערשטיל. גע־רעדט האט מען ווייניק, אַלע זיינען געווען ערנסט, אָנגעלאָדן. און שפּאַנענדיק הין און צוריק מיט גיכע אופגערעגטע טריט, פלעגט מען טיילמאָל, נאָר קרומלעך און וויטיקלעך, אַ שמייכל טאָן איינער צום צווייטן:

— נו, ווערט מען טאַקע ארויספליען פון פּאַרטיי?

בלויז פון דער פראַגע פלעגן די פּנימער ווערן נאָך מער אָנגעלאָדן און פאַרביטערט. ווי נאָר פון זאַל איז אַרויסגעגאנגען עמעצער פון די, וואס זיינען אקאָרשט דורכגעגאַנגען די ריייניקונג, פלעגט מען אים אַרומ־רינגלען, נייגעריק אויספרעגן, וואס פאַר א פראַגן מע פאַרגיט, ווי האַלט זיך דער דריילינג, וואס רייניקט, און ווידער אוועקשפּאַנען מיט פאַר־זאָרגטע אומרויקע טריט.

אַריינגייענדיק אין זאַל, האט ראָכל דערזען, אז צווישן דעם דריילינג זיצט איר מאַנס כאַווער, — דער סטאָליער לאָווענקע, וואס אַרבעט מיט סימכען אין איין פאַבריק. — א מענטשעלע מיט א גוטברודעריש שמיי־כעלע אין די פלוטעוואטע אויגן, און מיט אַ פּאָנים, וואס איז שטענדיק קויטיק, קויטיק בא דער אַרבעט, קויטיק אין אַ רו־טאָג, פונקט דאס גאַנצע לעבן האט ער אָקאָרשט געענדיקט די וואַכט, און נאָך ניט באוויזן אַרומצוואַשן זיך.

פון דער שלאָפלאָזער נאַכט, פון דער אופגערעגטער שטימונג פארן גאנצן טאָג איז איר מויעך אינגאַנצן מיד געוואָרן און באַפאַלן איז זי אַ שווערע גלייכגילט צו אַלץ און צו אַלעמען.

פאַר דער ערשטער האַלבער שאָ זיינען די ריייניקונג דורכגעגאַנגען דריי אַרבעטער: צוויי מענער און א פרוי מיט א רויטן אָרדיען.

אַלע דריי זיינען געווען אַף די פראָנטן, גוטע איבערגעגעבענע כאַ־ווירים, נאָר ניט קיין אַנטוויקלטע.

— נו — פלעגט זיך לאָווענקע יעדעס מאָל ווענדן צום אוילעם, — קעגן האט עמעץ וואס צו זאָגן, אַן אָפּפיר איז פאַראַן?

— וואַליאַי! — פלעגן ענטפערן צענדליקער שטימען — יאַטן פונעם ערשטן סאָרט...

לעכאַטכּילע פֿלעגט זיך אָבער פֿון אוילעם יעדעס מאָל אויסשטרעקן אַ ווייסע האַנט מיט לאַנגע דינע פֿינגער, און דערנאָך אַ געלע געקרייזלטע קאָפּ מיט אַ קלייענדיק פּאָנים:

— אַ וואָרט. איך בעט אַ וואָרט.

אין זאַל פֿלעגט טייקעף אויסברעכן אַן אומצופֿרידענער גערויש, און אַלעמענס פּעניմער פֿלעגן זיך ווענדן צו זשוקאָווסקין.

פֿון יעדנס בליק איז צו זשוקאָווסקין געשווימען פֿאַרדראָס, עקל און טינע, נאָר געשטאַנען איז ער ווי אַ פֿאַרשטיינערטער, גיך־גיך געפֿינטלט און רויק געוואַרט, ביז דער גערויש וועט איינגאַנצן פֿאַרשטילט ווערן.

פֿון זיינע באַברילטע געזשמורעטע אויגן, פֿונעם געשנירלטן שטערן און פֿון געקלייענט געלן פּאָנים האָט געווייט מיט איבל און גאַל.

רעדן פֿלעגט ער מיט געטאָקטע ווערטער, רויק, ווייך, געלאַסן, און אַלעמען פֿלעגט זיך דאַכטן, אַז פֿון זיינע ווערטער לויפֿט אַרום בּרוסט אַ קאַלטע מויז.

קיין פּאַרטיי־מאַן אָן קיין זינד איז פּאַר זשוקאָווסקין ניט געווען. ווי גרויס עס זאָל ניט זיין די פֿאַרדינסטן פֿון אַ דורכשניטלעכן פּאַרטייער, וועט זשוקאָווסקי אומבאַדינגט אויסקראַצן עפּעס אַזוינס, וואָס זאָל באַפֿלעקן זיין נאָמען.

וועגן יעדער איניען פֿלעגט ער שיטן מיט צענדליקער ציטאַטן פֿון לענינען און מאַרקסן, אַף אַלץ פֿלעגט ער אָנווענדן דעם היסטאָריש־מאַטעריאַליסטישן שטאַנדפּונקט, און געווען איז דער שטאַנדפּונקט אַזוי דורכדרינגלעך און ווייטזעאיק, אַז אַפֿילע פֿון דער ווייט האָט ער באַמערקט, אַז די פֿרוי, וואָס מיטן אָרדיען, טראָגט אַ גאָלדן רינגעלע אַפֿן פֿינגער, און געווען, איז דאַכט, אַ שטרענגער באַפֿעל, אַז יעדער קאָמוניסט זאָל דאָס גאָלדוואַרג אָפּגעבן אין פּאַרטיי! האַ! וואָס? אַן אָנדענק פֿון דער מאַמע, וואָס די ווייסגוואַרדייער האָבן צעשאָסן? נו, און אַז אַן אָנדעק איז וואָס? צי אַז מע האָט אַ רויטן אָרדיען מעג מען זיך האַלטן בּאַ קלייגבירגערלעכע מינהאָגים? און וואָס האָט כאַווער לענין געזאָגט מעקויעך אַזוינע קאָמוניסטן, וואָס שטעקן נאָך מיט זייערע געפֿילן אין דער אַלטער וועלט?..

יעדעס מאָל, ווי נאָר זשוקאָווסקי פֿלעגט אַרויסטרעטן, פֿלעגט ראָכלען באַפֿאַלן אַ פֿאַרלאַנג אַ געשריי טאָן: קאַר־יע־ריסט! אַט דאָס

באַלעבאַטיש זינדעלע איז דאָך מיט צוויי יאָר צוריק געווען א ציעניסט. נאר טייקעף פלעגט זי באטראכטן זיך, אז ביז וואס, ווער, נאר בא דער ריינקונג וועט ער זי באַגראָבן.

צום טיש איז צוגעגאַנגען דינע בירנבוים, א געוועזענעם גווירס אַ טאָכטער.

אין די צייטן פון בירגער־קריג האט זי געוואָרפן איר מאַן דעם אָנגעזעענעם יוריסט, און איינצייטיק פאַרליבט זיך אינעם קאָמענדאַנט פון שטאָט, אינעם געשטופלטן מאַטראָס, און אין זיין געהילף, אין א געוועזענעם עסטראַדנעם אַקטיאָר.

באַם אָנהויב „נעפ" איז זי איבערגעגאַנגען צום פאָרזיצער פון קאָנסערוון־טרעסט, דערנאָך — צום פאָרזיצער פון ווירטשאַפטס־ראַט, און איצט איז זי די פרוי פון אָרטיקן קאָמווירט, פאַרנעמט אַן אָנגעזעענעם פאָסטן אין אנשטאלט, ווו ראָכל ארבעט, און באַקומט נאָך א סטיפּענדיע אלס סטודענט פון אוניווערסיטעט.

אין אנשטאלט טראָגט זי זיידענע זאָקן, אויסלענדישע סוועטערלעך, און דאָ שטייט זי אין א רויט טיכעלע, אין אן אָפּגעפּאָרענעם זשאַקעט, ענטפערט גלאַט און פינקטלעך אף יעדער פאַרגעבענער פראַגע, און קוקט אפן דריילינג מיט אַ פרומען צניעסדיקן בליק.

פון סינע צו איר האט ראָכל ניט געקאָנט איינזיצן אפן בענקל און יעדעס מאָל אופגעהויבן זיך א קוק טאָן, צי זשוקאָווסקי שטרעקט אוים די האַנט נאָך א וואָרט. ניין, ער שווייגט. קעגן א געוויינלעכן פאַרטייער, וואס קאָן אים ניט שטערן אין זיין קאריער, — קעגן אזוינעם וועט זשוקאָווסקי ארויסטרעטן, אָבער קעגן א פרוי פון אן אָנגעזעענעם פאַרטייער?

— איך בעט אַ וואָרט — האט ראָכל אופגערעגט אַ געשריי געטאָן, און אָנגעהויבן דערציילן ווער דינע בירנבוים איז.

— אזוי, אזוי — האט מען פון פאַרשיידענע בענק אונטערגעהעצט, — דעק זיי, דעק די פעלניקעס.

אָנגעשפּאַרט מיט איין האַנט אָן טיש איז דינע געשטאַנען די קאָפּ געבויגן אַף א זייט, און אַף אלע, וואָס טרעטן אַרויס קעגן איר, געקוקט מיט אזא שפּאָטיש שמייכעלע, פונקט זי גוט אָנצוהערן, אַז רעדן וועגן איר קאָן מען וויפל מע וויל, נאָר זי קימערט דאס זייער ווייניק. זי,

דינע בירנבוים, האט א פעסטע וואנט אף אָנצושפּארן זיך, און אויב מע וועט אַפילע איצט צונעמען איר פּאַרטיי־בילעט, וועט מען אים אין אַ כוידעש אַרום אומקערן. דינע בירנבוים קאָן זיך צופּאסן צו אלע אומשטענדן און פון אַלץ וועט זי ארויס טרוקן.

צום טיש איז צוגעגאַנגען מאָרדכע גירמאן. אַן אויסגעמאַטערטער אַרבעטער מיט איינגעפאלענע דאַרע באַקן, מיט א גרויער קאָפּ און מאָדנע ליכטיקע אויגן, וואס פינקלען שטענדיק מיט א טיפן גלויבן און וואַרעמער באַגייסטערונג.

— זינדיק בין איך, כאַוויירים, — האט ער א קוק געטאָן אפן דריילינג מיט א קינדעריש שמייכעלע, — זינדיק. אין פופצנטן יאָר האב איך מיט מיין פרוי, אויך א פּאַרטייערן, כאַסענע געהאט באַם ראָוו.

— יע־רונ־דאַ; — האט עמעץ אַ בורטשע געטאָן. — א מאיסע פון פאַר דער רעוואָליוציע.

איבער די קעפּ האבן זיך אָבער באַוויזן זשוקאָווסקיס לאַנגע ווייסע פינגער:

— אַ פראגע. כאַווער גירמאַן איז, דאַכט זיך, יאָרנלאַנג געווען אַ מיטגליד פון א יידישער סאָציאליסטישער פּאַרטיי, פון די נאַ־צי־אָ־נאַליסטישע.

— געווען.

— און דאָס איז ניט קיין זינד, כאַ־ווער גירמאן?

— מעגלעך, אָבער דעמאָלט בין איך געווען זיכער...

פאַר די פּאָר טעג האָט ראָכל איבערגעטראַכט אַלע פראַגן, וואָס קאָנען איר פאַרגעבן ווערן בעאייס דער רייניקונג. נאָר גראד אט דאס איז איר גאָרניט געקומען אַפן זינען, און ערשט אַצינד האט זי זיך פּלוצלינג דערמאָנט, אַז זי, ראָכל ליבאָר, איז דאך יאָרנלאַנג אויך געווען אַ מיטגליד פון אַ סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. פּונקט דעמאָלט, ווען מע האט געדאַרפט אין איינע רייען קעמפן קעגן דעם אַלגעמיינעם סוינע, פּונקט דעמאָלט איז זי געגאנגען אַף אַ פאַלשן וועג, און געמיינט, אַז דער יידישער אַרבעטער האָט באַזונדערע אופגאבן, באַזונדערע וועגן. נאָר אָט דער היסטאָרישער טאָעס פלעגט דאָך סאַמען די דרייסט, צעצווייען דעם ווילן, דעם גלויבן, דעם דראנג, און בינדן די פליגל. קאָן די פּאַרטיי איצט מויכל זיין אַזאַ שווערע זינד?

געזעסן איז זי א פּאַרטיפּטע אין די געדאַנקען און ניט געהערט אַפילו ווי מע רופט זי אויס צו דער רייניקונג.

— כאַווערטע ראָכל ליבאַר — האָט מען איבערגעכאַזערט — איז פאַראַן, צי ניין?

— פאַראַן, פאַראַן, — און מיט אַ קלאַפּעדיק האַרץ איז זי צוגעגאַנגען צום טיש.

פון אַלע פּענימער איז פּלוצלינג געוואָרן איין גרויסער קלייענדיקער פּאָנים מיט אַ געקרויזלטן געלן קאָפּ האָר פּונקט ווי באַ זשוקאָווסקין.

— וויפל זייט איר אַלט.

— אַלט? אַכט און צוואַנציק.

— פון וואָסער יאָר אין פּאַרטיי.

— אין פּאַרטיי? פון ניינצנטן.

— אין אַרמיי געווען?

— געווען.

— אייער סאָציאַלער אָפּשטאַם.

— אַ זון פון אַן אַרבעטער.

אין זאַל האָט אויסגעבראָכן אַ געלעכטער.

אַ פּאַרלוירענע, אַ צעטומלטע האָט ראָכל א קוק געטאָן אַפן לאַכנדיקן אוילעם און לאַכלוטן ניט געקאָנט פאַרשטיין, וואָס דאָ איז געשען. אַף דער פראַגע האט זי, דאַכט זיך, געענטפערט צו דער זאַך. וואָס זשע היר־זשעט מען?

פון איר פּאַרלאָרנקייט איז דער אוילעם געוואָרן נאָך מער לאַכנדיק און לעסאָף אינגאַנצן צעטומלט אַלע אירע געדאַנקען.

אַ דערשלאָגענע איז זי געשטאַנען נעבן טיש, געוואָלט זיך דערמאָנען, ווען איז געבוירן לענין און פאַרוואָס האָבן פאַרשפּילט די פּאַריזשער קאָמונאַרן. עטלעכע מאָל האָט זי אַף עפּעס געענטפערט דער קאָמיסיע, ניט הערנדיק די אייגענע ווערטער, און מיט אַ פּאַרשטאָרבן האַרץ גע־קוקט, ווי דער דריילינג בלעטערט איר פּערזענלעכן איניען און מע טייטלט אַף עפּעס מיט די פינגער.

קלאָר, אַז מע וועט זי אויסרייניקן פון פּאַרטיי, דאָרט, אין פּערזענלעכן איניען איז דאָך מיסטאַם פאַרשריבן, אַז זי, ראָכל ליבאַר, איז ניט געווען גענוג אַקטיוו; דאָרט איז דאָך פאַרשריבן, אַז יאָרנלאַנג איז זי געווען אַ

מיטגליד פון א נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, און פּונקט דעמאָלט, ווען מע האָט געדאַרפֿט קעמפֿן אין געמיינזאַמע רייען, פּונקט דעמאָלט האָט זי זיך אומגעטראָגן מיט דער ייִדישער טאָרבע.

— איר זייט פֿריי, כאַוועדטע ליבאַר.

פֿון דער מעלדונג איז זי אויפֿגעציטערט געוואָרן, און צעשראָקן איבער־געפֿרעגט באַ לאַוועגקען.

— וואָס הייסט פֿריי, פֿון וואָס פֿריי? און מעקויעך דער ריייניקונג?

— אין קעמערל, אין קעמערל וועט מען אייך מעלדן.

אין לאַוועגקעס קאָל האָט זי דערפֿילט, אַז איר גורל איז שוין באַ־שטימט, אויסגעשלאָסן איז זי פֿון פּאַרטיי און אַ סאָף.

פֿון טיש איז זי אָפּגעגאַנגען מיט אַ שיקערן וואַקלענדיקן טראָט. נאָר פֿלוצלינג דערפֿילט, אַז אין גאָרגל ווערגט, און אַ ריס געטאָן זיך מיט אַ האַסטיקן געלאָף.

די שאַרפֿע האַרבסטיקע לופֿט, דאָס געררויש פֿון די באַלויכטענע גאַסן איז צו איר ניט דערגאַנגען.

מיט א פּאַריסענעם קאָפּ, מיט ברייט צעעפֿנטע אויגן איז זי אייליק אַוועק פֿון גאַס צו גאַס און נאָר געהערט ווי אין די אויערן קלינגט: „איר זייט פֿריי".

יאָרנלאַנג איז זי געווען אויסגעטאָן פֿון דער אייגענער הויט, געלעבט מיט טרוימען, מיט פֿליכטן, מיט טויזנטער פּעדים איז זי געווען פֿאַרבונדן מיטן לאַנד, מיט דער גאַנצער וועלט; יאָרנלאַנג געפֿילט אין זיך אַן אַכראַיעס, געפֿילט אין זיך א צאַפּלענדיקע זאָרג פֿאַרן לעבן און — איצט, „פֿריי". באַ האַלבער נאַכט איז זי אַריין צו זיך אין צימער און אַ צוגויפּ־געהויקערטע, אַ דערפֿרוירענע צוגעזעצט זיך צום פֿענצטער.

מאָדנע, ערשט נעכטן איז דאס צימער געווען אזוי ליב, ערשט נעכטן איז געווען אזוי זיס אָט די שטילע רו נאָכן טאָג אַרבעט, נאָך די אָוונטן אַף זיצונגען און פֿאַרזאַמלונגען, ערשט נעכטן איז זי אין איר צימער אַריינגעקומען אַן אָנגעלאָדענע מיט ערנסט, מיט פֿראַגן, מיט פֿליכטן און פֿריידיקער זאָרג, און איצט — אַ פֿינצטערער קאַלטער קייווער מיט אַזאַ פֿרעסנדיקער שטילקייט, פּונקט ווי אין צימער ליגט א מעס.

סאַכאַקל וואָס: אַ ביכעלע מיט א באַשטימטן נומער פֿון דעם און דעם פּאַרטיי־מיטגלידער; דאַכט זיך, א טויטער ציפֿער פֿון א באשטימטן נומער?

און וויפל הייסער, צאַפּלענדיקער לעבנס־אינהאַלט ליגט אין דעם נומער! סאַראַ ברייטער ערנסטער מאַנדאַט אַפן לעבן מיט זיינע זאָרגן, ליידן און פריידן! יעדער נומער איז דאָך אַ פאַרעגיסטרירטער קויעך צו שאַפן! ערשט נעכטן איז זי נאָך געשטאַנען אפן דיסקאָנט פון די, וואָס זיינען פאַראַנטוואָרטלעך פאַרן גורל פונעם לעבן, און איצט אויס. נאָר ווייטער, וואָס וועט ווייטער זיין? — באַהאַלטן זיך אין דער אייגענער שאָלעכץ, קוויקן זיך מיט די זיכרוינעס פונעם „געוועזענעם“, ווערן ענלעך צו אַלע בירגערלעכע פרויען, וואָס האָבן אַ שטעלע, אַ מאַן, אַ צימער, און אין געזעלשאַפטלעכן לעבן זיין אַ מיטשטופּערן?

לאַנג, לאַנג איז זי געזעסן אַ פאַרטיפטע אין די געדאַנקען און ניט געהערט אַפילע, ווען סימכע איז אריין אין צימער.

אַף איר קאָפּ האָט זי נאָר דערפילט זיין שווערע שאַרשאַווע האַנט, און וועלן האָט זיך איר געוואָלט, ער זאָל שטיל גלעטן אירע האָר, נאָר ניט פרעגן, וואָס עס איז פאָרגעקומען, און ניט רעדן ביכלאַל.

סימכע האָט זיך אָבער ניט איינגעהאַלטן און פריידיק אַ פרעג געטאָן:

— נו, אַ מאַזלטאָוו?

פאַרביטערט האָט ראָכל נאָר איין־איינציקן מאָל אַ קוק געטאָן אַף סימ־כען און אַ באַליידיקטע באַדויערנדיק אַראָפּגעלאָזט די קאָפּ.

ווי ניט פילבאַר ער איז: באַ איר צאַפּט זיך בלוט פון האַרצן, און ער פרייט זיך, ער גיט איר אָפּ מאַזלטאָוו, ער באַגריסט זי מיט דעם, וואָס זי איז פריי געוואָרן פון פאַרטיי, און איצט וועט זי פאַר אים זיין אַ ווייב ווי אַלע ווייבער, פאַרבעטן דאָס געלעגער, צונייען קנעפּלעך, און פירן די באַלעבאַטישקייט.

— נו, ראָכל, ווער איז געווען גערעכט? האַ! כ'האָב דיר ניט געזאָגט, אַז סע ניטאָ וואָס צו כניקען?

פאַרביטערט האָט ראָכל ווידער אַ קוק געטאָן אַף סימכען און דער־שלאָגן געווענדט זיך צו אים מיט אַ שטים אַן אָנגעקוואָלענע מיט צאַער, מיט וויי און מיט געבראָכנקייט:

— וואָס ווילסטו, לאָמיך וויסן, וואָס?

— וואָס הייסט וואָס? אַ קוש, פינף קושן, ביסט דאָך איבערגעשפרונ־גען?

— וואָס איבערגעשפרונגען, וווהין איבערגעשפרונגען?

— פּאַזשאַלעסטע, נאָר אָן קונצן. לאָוועגקע האט מיר דאָך אָקאָרשט איבערגעגעבן, אז דו ביסט דורכגעגאנגען די ריינגיקונג און געבליבן אין פּאַרטיי. אַי, האָט ער מיר דערציילט אַ מאיסע, ווי אזוי דו האָסט געענט־פערט מעקויעך דעם סאָציאַלן אָפּשטאָם, מאַמעש אף צו קאַטשען זיך פון געלעכטער.

ראָכל האָט זיך אַ ריס געטאָן פון בענקל און אויסגעשטעלט אַף אים צוויי גרויסע פארטרערטע אויגן:

— פאַר־ב־בלי־בן? ניט אויסגע... — און מיט א טיפן כליפּעדיקן געוויין איז זי צוגעפאַלן צו זיין ברוסט.

— נו, הויבט זיך אָן אַ מאיסע — איז ער קלוימערשט בייז געוואָרן, — שליידער זיי ארויס פון פארטיי כניקען זיי; לאז זיי איבער, רעווען זיי. אָט א פאָלק! — און מיט דער ברייטער שווערער האנט, פונקט ווי מיט א בערישער לאפּע, האט ער צערטלעכער אנגעהויבן גלעטן אירע האָר, און שמייכלען אזוי ערנסט און געצוווגגען, פונקט ער שעמט זיך מיט דער פרייד און מיט דער צערטלעכקייט, וואָס איז אים באפאלן.

באגינען

I

קיינער האט אין דעם טאָג ניט פאַרשפּרייט קיין בייזע קלאַנגען, און ניט געדראָט דער שטאָט ניט מיט קיין רעקוויזיציעס און ניט מיט קיין אופשטאַנד.

געוווסט האט מען, אַז דאָס הייפל באָלשעוויקעס פלוידערן עפּעס אַף די זאַוואָדן וועגן דיקטאַטור, וועגן ראַטנמאַכט. נאָר ווען מען גייט עס אָן, וואָס קאָן דען אַרויסקומען פון אזא געפלאַפלעריי?

פונעם רומענישן פראָנט קומען דאָך טאָגטעגלעך נייע פּאַרטיעס אָפּיצירן און זיי טרעטן אריין אין די האַידאַמאַקישע פּאָלקן.

עפּעס א געהיימע האַנט באזאָרגט זיי מיט געווער, מיט נייענקער אַמוניציע און מיט אלדאס גוטס.

און כאָטש דיזעלבע געהיימע האַנט ברידערט די אָפּיצירן מיט די אָרטיקע גאַלאָכים, מיט די פאַרביסנסטע שוואַרצמייעניקעס און די שטאָט ווערט פלוצלינג באהערשט פון א פּאָגראָם־שטימונג, נאָר געשען געשעט עס איין מאָל, העכסטן — צוויי, דריי מאָל אין כוידעש, און ניט מער.

געווינלעך האַלטן זיך די האַידאמאקעס זייער אָנשטענדיק, און נאָר ווען־ניט־ווען באַפאַלט זיי א פאַרלאַנג צו מאַכן א שטיקל רעפּעטיציע און זיי הויבן אָן אַ שיסעריי פון דער העלער הויט.

אין אַזוינע מאָמענטן ווערן די קלייטן געשלאָסן, די פּענימער ערנסט, און די צענטראַלע גאַסן ווי פאַרשטאָרבן. געדויערן געדויערט עס אָבער נאָר א פּאָר שאָ. און שיקערע האַידאַמאַקעס פלאָנטערן ווידער איבער די גאַסן, טוליען צו דאָס פּאַטריאָטיש קעפל צו א בוים, צו א וואַנט, און ברעכן מיט גרינער גאַל פאַר דער אומאָפּהענגיקער אוקראַינע.

באַנאַכט אָבער, באַנאַכט נישטערן זיי עפּעס אין די ארבעטער־קוואַרטאַלן און דערנאָך געפינט מען יעדן פרימאָרגן אַ מאַן פינף אדער אַכט

צעשאָסענע אף די גאַסן. ניט מער ווי א מאן פינף אדער אַכט. און מער גאָרניט.

דאָרט אבער, אין די הויכע גערוימע זאַלן פונעם רעקוויזירטן פאַלאַץ, דאָרט האָבן זיך טאָג אַף טאָג געשטיקט עטלעכע טויזנט ארבעטלאָזיקע, מיט פאַרשמאכטע הייזעריקע שטימען אַלץ געשריען, אַז דער הונגער נאָגט באַם הארצן, און מע דאַרף דעריבער עפּעס טאָן מאַמאָשעסדיקס.

ווי אַ שאָטן איז צווישן זיי אומגעגאנגען דער קאָסער כוואָראָסטין און נייגעריק אָפּגעשטעלט זיך בא יעדן רעדל.

אַ האלב לעבן איז ער אָפּגעווען א סאָציאַל־דעמאָקראַט, פּעסס גע־ ווּסט, אַז דער קאַפּיטאַליזם מוז אונטערגיין און דער אַרבעטער וועט זיגן. נאָר אַז די געבענטשטע שאָ איז געקומען, איז אים באַפאַלן א צווייפל, צי דער סוינע גויסעט, און צי דער אַרבעטער פארמאָגט גענוג קראַפט.

די מענשעוויקעס זיינען אים געווען איבלדיק. אויסגעוועפּטע, טרוקענע מומיעס. די באָלשעוויקעס האבן אים געשראָקן. עפּעס צו היציקע קעפּ, און צו פיל דרייסט אין זייער פאַרנעם.

אַהער צו די אַרבעטלאָזיקע פלעג ער קומען טעגלעך, צוהערן זיך, וואָס זאָגט דאָס „פאָלק”, קעדיי קלאָר מאכן זיך, וווהין גייט ער און מיט וועמען.

צוגעמאַכט דאָס קאָסע אויג פלעגט ער אַ שטומער שטיין און הערן וועגן וואָס רעדן די ארבעטלאָזע, אַ שטומער געקוקט ווי דער פיוער זייערער — כאַיעם ריט, איז אומרויק אומגעלאָפן איבער דער טריבונע, מיט פארבראָכענע פויסטן געקנאָטן די פארויכערטע לופט, און אַלץ גע־ פלייסט זיך שטילן זייער הונגער מיט ציטאַטן פון קראַפּאָטקינען.

אַ הויכער סקעלעט מיט אַ פאַרגליווערטן צאַער אין די שטאַרע אויגן האָט אים איינמאָל ראַשיק איבערגעהאַקט, און פאַרביטערט אַ פרעג געטאָן:

— דיין קאַראַפּאַטקין זינגט גאַנץ שיין, אָבער די לייז און דער הונגער וועלן שוין אמאָל אופהערן פרעסן מיין ווייב און קינד, צי אָט די גאַנצע רעוואָליוציע איז ניט מער ווי אַ הורישער אָפּשניצל?

האָט זיך כאַיעם ריט נאָך מער צעהיצט, אויסגעקראַצט אַ פּאָסעק, אַז די געבענטשטע שאָ וועט קומען טאַקע אַף די אויסגעדאַרטע פּלייצעס פונעם הונגער און עס בלייבט, נאָך מערער צו פאַרטיפן די אנאַרכיע.

פון אזוינע ראַיעס איז פאַר די גאַנאַווים קלאָר געוואָרן, אַז דער נאָמען אַנאַרכיסט איז פיל, פיל אימפּאָזאַנטער ווי „יאַנקל מאַראַוויכער".

צו וואָס לוינט קריכן דורך אַ פענצטער, אָדער מאַטערן זיך ארום אַ שלאָס פון א קלייט, אַז אין שטאָט זיינען פאַראַן געננג גראוויאָרן, וואָס קאָנען מאַכן א געהעריקן שטעמפּל, און מיט אַ געשטעמפּלטן מאַנדאַט פון דער אַנאַרכיסטישער גרופּע „פּארבראכענער פויסט", אָדער „שוואַרצע נעקאָמע נעמער",—מיט אזא שטאַרקער „קסיווע" קאָן מען רעקוויזירן געווער צוליב עקספּראָפּריאַציעס, מיט אזא שטארקער „קסיווע" קאָן מען רעקוויזירן וואָס מע וויל אין די גרעסטע מאַגאַזינען, און אויספּוצן די יעפּייפּעס זייערע אין צירונג, זייד און פּיטער. און טאָמער האָט אַ סויכער געפּרווט פּראָטעסטירן, אָדער ער האָט זיך דערוואגט ברענגען פאַר זיין מויל, אַז ער וועט כאָלילע מעלדן אין מיליציע, האָט מען אים טייקעף צוגעמישפּעט אַ דאָפּלטע קאָנטריבוציע לעטויוועס דעם אלוועלטלעכן פּראָלעטאַריאט . . . — און די נעקאָמע פון די יאָלדן.

נאָר וואָס פאַר א ווערט האָט אַ דאָפּלטע קאָנטריבוציע, אַז אין דער ספּעקוליאַנטישער קאַפּע מאַכט מען פון בלאָטע גאָלד.

אָנווייזונגען אַף אָקסן, לעדער, צוקער, מעל, קאַרטאָפלעס, וואָס זיינען גאָר אַדרעסירט געווען פאַרן שטאָטישן שפּייז-קאָמיטעט, קעדיי צו באַזאָרגן די באַפעלקערונג מיט דעם נויטיקסטן.

אַ טרייפענער פּאָרשלאַג פון אַ אינטענדאַנטור, אַ מאַנדאַט פון אַ רעוואָליוציאָנערן אנשטאַלט, אָדער אַ רעקאָמענדאַציע פון אַן אנגעזעענער פּערזאָן פון ראַט,— דאָס אלץ האָט אומגעבלאָנדזשעט פון טישל צו טישל, פון האַנט צו האַנט, געשטיגן אין דער פּרייז, און נעכטיקע קליינע מענטשעלעך זיינען מיטאַמאָל געוואָרן גרויסע פלאָקן-שיסער, און גערודערט.

— וואָס, נעמאָנעס? אָט די פאַרלעגערטע סכוירע האָט די רעוואָליוציע רעקוויזירט. מאַמטאַקים אַפן טיש, וועט זיין א געשעפט.

איינגעשנירטע אין קאָרסעטן זיינען זייערע ווייבער געזעסן באַ די מירמלענע טישלעך פון ראַבינאַס קאַפּע, געזעסן מיט צעשפּרייטע פיס, טראָפנווייז געזופּט די וויים-געשוימטע קאַווע און געוווּנדערט זיך:

— פיר יאָר געווען אַ מילכאָמע און נאָך געבליבן אזויפיל מאָטראָסן.

און די באַפעלקערונג איז נאַכט אף נאכט אין רייען לאַנגע אָפּגעשטאַנען באַ די בעקערייען, געהאָפט אריינכאפּן א לעבל ברויט און

דערוווייל געכאָכמעט זיך, און געלאכט מיט קרעמעניעס פונעם אייגענעם לעבן. נאָר אַז די פיס זיינען געוואָרן ווי קלעצער, און די אייוועריס ווי צעדראָשענע, האָבן פאַרזשמורעטע אויגן געדראַפּעט זיך אַף די ווענט פון די מויערן און שלעפעריק געלייענט קערענסקיס אַ צעפליקטן אופרוף:

„— ברודער!

— דער דייטשישער שטיוול און זייערע אַגענטן, די באָלשעוויסטישע פאַרעטער, ווילן צעטרעטן די גאָלד־געלאָקטע געטן פון אונדזער פריי־הייט".

דער פארשלאָפענער געדאַנק האָט געבונדן די ווערטער מיט די לאַנגע רייען באַ די בעקערייען, און אַלץ געוואָלט קלאָר מאַכן צי די גאלד־געלאָקטע געטן וועט אויסקנייטן אַ לעבל ברויט, צי ניין?

און אזוי טאָג־איין, און אזוי טאָג־אויס, ביז אין דעם פאַרנאַכט, ווען אפן שויס פון יאַם איז אראָפּגעפאַלן אַ געדיכטער נאַסער נעפל און אָנגעהויבן שטיקן זיין קאַעסדיקן געבריל, האָט איין פאַבריק פייפנדיקן עפּעס אַ פרעג געטאָן בא אירע געשטיינערטע כאַווירים, און פון אַלע עקן שטאָט טאַקע גלייך באקומען איין פייפנדיקן ענטפער:

— גרייט!

— גרייט!

— גרייט!

אָפן רייד זיינען געשטאַנען פיר גרויסע שיפן: דער קרייסער אַלמאַז און מערקורי, און די פאַנצערשיף סינאָפּ, און ראסטיסלאַוו.

אַף די צוויי פאַנצערשיפן און אַפן קרייסער אַלמאַז האָט געפלאַ־טערט אַ רויטע פאָן, און די מאַטראָסן זיינען געווען פאַר פאַרכאַפּן די מאַכט.

דער גרעסטער טייל מאַטראָסן אַפן קרייסער מערקורי זיינען געווען פאַר דער אוקראַינער „ראַדע", און געדראָט, אַז זיי וועלן ארויסטרעטן קעגן די אַרבעטער, אויב נאָר זיי וועלן זיך פארמעסטן פאַרכאַפּן די מאַכט.

דער נידעריטשקער געלער מאַטראָס אָטשקאַנאָוו איז דעם גאַנצן טאָג ניט אַראָפּ פונעם קרייסער מערקורי, און אַלץ אגיטירט, די מאַטראָסן זאָלן צושטיין צום אופשטאַנד.

אינעם געראַנגל צווישן די צוויי צדאָדים האָט מען אַ פּאָר אפּיצירן אריינגעוואָרפן אין יאַם, זיי זאָלן דערוויילע כאַפּן פיש אַפּן דנאָ. לעסאָף האָט מערקורי אראָפּגעלאָזט די געלע אוקראַינישע פאָן און געמאָלדן, אַז ער איז נייטראַל, — ניט מיט די באָלשעוויקעס, ניט מיט דער ראַדע.

אַ שוואַרצע גראָבע געמבע פון א פּאַנצערשיף האט געמאָלדן, אַז אַלץ איז אין אָרדענונג. זי האָט געהערט, פארשטאַנען וואס די פאַבריקן מיינען, און ניט געזארגט. זי וועט אויך אַן אַקסל אונטערשטעלן.

אינעם איבערפייף האָבן די צענטראַלע גאַסן מיטאמאָל דערפילט אַ שווארצן אָנזאָג, פון אומרו אָנגעזשליאָקעט זיך מיט נאסן גרויען נעפּל, און באַצייטנס פוסט געוואָרן.

ווי־ניט־ווי גראגערט נאָר דורך אַ דראָשקע מיט אַ פעטן פּעמפּיק. דערזעט ער אָבער אַ שפּאנענדיקן פאַטרול מאַטראָסן, אָדער אַ גרופּע זעלנער, וואס שלעפּן אַ קוילנווארפער ווי אַן אייזערנע טשערעפּאַכע — ווערט אים קאַלעמוטנע אַפן האַרצן און ער דערפילט, אַז דאס גאלדן זייגערל, וואס ליגט בא אים אין זשילעטן־טאַש, אָט דאָס זייגערל איז מיטאַמאָל געווארן שווערער, שווערער, און פּרעסט אים ווי אַ שטיין.

— כאַוועך פורמאַן! נאָך א רובל און זיי נאָר מעכאַבעד דאָס פערדל מיט אַ איבעריקן שמיץ.

דאָרט אבער, ווו מי און אָרעמקייט געשלאָסן האָט פונלאַנג אַ שטייפן זיכערן בונד, — דאָרטן זיינען אַקסלען באַשטאָלט געווארן מיט ביקסן, און דרייסטע, הילכיקע טריט אוועקגעקלונגען האָבן צום שטאַב פון דער רויטער גוואַרדיע.

II

נאַכט.

באם שטאַב פון דער רויטער גוואַרדיע ווארטן צענדליקער אווטאָמאָבילן. און זייער שטאָלן האַרץ קאָכט אין זיי און צאַפּלט פון אומרו.

דער הויף, די זאַלן פונעם שטאַב זיינען געפּאַקט.

פעלקער, יאָרן און געשלעכטן האָבן היינט אונטערגעפירט דעם דוירעסדיקן סאַכאַקל פון זייער שווערער מי, פון זייער פינצטער לעבן און פון זייער ליכטיקער האָפענונג.

היינט איז אַלץ געשטעלט אין קאָן.

געמישטע מאַכנעס אַרבעטער, מאַטראָסן און סאָלדאַטן קומען אָן, באַקומען קורצע איילִיקע באַפעלן, פאַרשווינדן מיט ביקסן אַף די אַקסל, און נייע קומען ווידער אָן.

טריט און זשעסטן, שטימען און צעשטראַלטע אויגן זינגען באַגייסטערט און דרייסט איין שטורעם־ליד. און פון נאָסן, נעפּלדיקן כווישען קוקט אַרויס דער טויט, אָדער א ניי ליכטיק לעבן אָן קנעכטשאַפט, אָן טרערן, אָן קייט.

היינט איז אַלץ געשטעלט אין קאָן.

. . . .

דער אָנפירער פון דער רויטער גוואַרדיע מאָניע קאָנגון האָט פאַרענדיקט די באַראַטונג מיט די פאָרשטייער פון די גוואַרדייאישע אָטריאַדן, אַריינגעגראָבן די אויגן אין דער צעשפּרייטער שטאָט־קאַרטע, און אָנגעהויבן כעשבענען אַפן קאָל:

— דאָ האָבן זיך באַפעסטיקט די האַידאַמאַקעס מיט די דריי האַרמאַטן און צען קוילנוואַרפער, אהער וועט צוגיין דער אָטריאַד פון מאָלדאַוואַנקע, אהער — די אַרבעטער פון אַנאַטרעס זאַוואָד.

אין זיין כעשבן האָט זיך אַריינגעבויערט אַ לאַנגער טעלעפאָנען־קלונג און אָנגעזאָגט, אַז צוויי אָטריאַדן רויטגוואַרדייער האָבן פאַרנומען דעם מעלוכע־באַנק, נאָר די דינער ווילן ניט געבן די שליסלען פון די סייפן און פון די קאַסעס.

— ווילן ניט? — דערלאַנגט אין די ציין און אויס מיט אַן עק!

דאָ אין צימער זיינען אויך געזעסן צוויי דעלעגירטע מיטגלידער פון עם רעווקאָם. דער בלאָנדער בלייכער רוזער מיטן אויסגעקעכלטן געוואַסטענישן פּאָנים, און יודאָווסקי — אַ מענטש פון אַן אומבאַשטימטן עלטער, אַ מענטש מיט אַ געדיכטן שוואַרצן באַס, וואָס קלינגט ווי פון אַ פוסטער פאַס, — אַ מענטש מיט שוואַרצע ברילן און מיט אַ פּאָנים פון אַ שטרענגן כמורנעם קאָנספּיראַטער.

רעדן פלעגט ער זעלטן. מיט אַ געהיימען שוואַרצן בליק שטענדיק געקוקט אַף יעדערן, און דאַכטן פלעגט זיך, אַז אפילע פון זיך אַליין האַלט ער קאָנספּיראַציע.

דערהערנדיק מאָניע קאָנגונס ווערטער, האָט ער נאָר א ריטשע געטאָן:

— ריכטיק. אָן צערעמאָניעס דערלאַנגט אין די ציין און אויס.

פון די ווערטער איז אָבער רוזער נאָך מער געוואָרן בלייך.

אין זיין דענקען, אין זיינע אויספירן איז רוזער אַלע מאָל געווען דרייסט. האָט מען אָבער עפּעס געדאַרפט פאַרווירקלעכן, פלעגט זיין פּאַנים שטענדיק באַפּלעקט ווערן מיט א בלייכער צעשראָקענער אומזיכערקייט. און מיט אַ פּאַכדאָנישער כאַראַטע.

אויך איצט האָט זיך אים געוואָלט וואָרענען, בעטן, מע זאָל כאָטש זיין פּאָרזיכטיק מיט די מיטלען. נאָר אנשטויסנדיק זיך אַף מאָניעס דרייסטן, זיכערן בליק, האָט ער ווי א פאַרשולדיקטער אַ איבעריקן מאָל אַ ציטער געטאָן מיט דער טאַנצנדיקער ברעם, און ווידער אָנגעהויבן קינעדיק קייען איין און דיזעלבע פראַגע: — פון וואָס איז קאָנגונס פּאָנים, זיין שטים, זיין בליק אַזוי פאַרסמאַליעט און פאַרהאַרטעוועט געוואָרן? צי פון דער הייסער בעסאַראַבער זון? צי פון עם ברוינעם פייער באַם בלאָזאַק, ווו מאָניע קאָנגון איז אָפּגעשטאַנען פון די קינדעריאָרן ביז דער רעוואָליוציע — דאַן ווען ער, רוזער, האָט געמאָלקן אַזוינע ביי־כיקע ספאָרים, און טאָרט געבליבן מיט אַ מילכיקן אויסגעדאַרטן פויסט.

אין צימערל צו זיי האָט זיך אַריינגעוואַלגערט דער ריזיק הויכער שעף פון דער שטאָט־מיליציע, און קריגעריש אַ קלונג געטאָן מיט די שפּאָרן:

— כאַווער קאָנגון! עמעס, אַז איר האָט זיך פאַרמאָסטן פאַרכאַפּן די מאַכט?

— עמעס, כאַווער ריאַזאַנאַוו.

— עמעס?! מעלדע איך אייך קאַטעגאַריש, אַז איך באַפעל דער מיליציע אַרויסצוטרעטן קעגן אַזאַ אַוואַנטיור.

קאָנגון האָט אים נאָר אָפּגעמאָסטן פון קאָפּ ביז די פיס, קאַלט און רויִק צוגעגאַנגען צום שוועל, און הילכיק אַריינגעשריען אין זאַל אַריין:

— העניע, טשיזשיקאָוו און ווייסמאַן!

דריי באַוואָפנטע כאַווײרים זיינען טייקעף צוגעשפּרונגען.

קאַנגון האָט זיך צוריקגעזעצט אַפן בענקל, און אַ קראַץ געטאָן דעם שוואַרצן פאַראַקשנטן טשוב:

— זאַלצט נאָר איין ריאַזאַנאָוון אין קעלער, ביז די כאַסענע וועט זיך ענדיקן.

דריי ביקסן האָבן זיך אָנגעצילט אַף ריאַזאַנאָוון און באַפוילן:

— ריר זיך!

זיין ריזיקע פיגור איז מיטאמאָל געווארן קלענער, קלענער, גלייך זי וואקסט אריין אין ברודיקן דיל. נאָר באַם שוועל איז ער צו זיך געקומען, שטאָלץ א הויב געטאָן די אַקסלען און אויסגעשריען:

— אלס מיטגליד פון דער עסערישער פארטיי, פראָטעסטיר איך!

אַ באוואָפנטער אָטריאד ארבעטער האָט ערגעץ געאיילט, און ריזאַנאָוון אפגעשטופט פון שוועל:

— פלאָנטער זיך ניט אונטער די פיס, דראָנג!

א פארביטערטער האָט ער אַ קוק געטאן אפן גרויסן אנגעפאקטן זאַל באוואפנטע ארבעטער. ערשט איצט דערפילט ווי פרעמד, ווי עקלהאַפטיק עס איז אים זייער בונטארישער אַזעס, און ווי א געהאָרכזאמער מאנאַך אוועק איז ער אין קעלער, איבערזיצן די שווערע טעג פון לעצטן דוירעסדיקן שלאכט.

ביז האלבער נאַכט האט מען שוין באַוויזן פאַרכאפן דעם צענטראלן טעלעגראַף, די טעלעפאָן־סטאַנציע, און די קאַזנאַטשייסטווע.

פונקט אין צענטער שטאָט איז געשטאנען אַ ראָטע פוילישע לעגיאָנערן און מע האט אלץ ניט געוווסט, צי זיינען זיי פאַר דער אוקראַינישער ראַדע, צי קעגן איר.

איניאָוונט, האט קאָנגון אוועקגעשיקט אַן אָטריאַד, ער זאָל די לעגיאָנערן אנטוואָפענען, נאָר ביז האלבער נאַכט איז פונעם אָטריאַד קיין יעדיע אלץ ניט אָנגעקומען.

א בלייכער, אַן אופגערעגטער איז רוזער יעדעס מאָל צוגעגאנגען צום פענצטער, געפאָרשט דעם כוישעך און געכניקעט, אַז אף אַזאַ פאראנטווארטלעכער ארבעט האט מען ניט געטאָרט שיקן אַזאַ אָטריאַד, וואס באַשטייט בלויז פון יוגנט.

בעראָש פון דעמדאָזיקן אָטריאַד איז געשטאנען מייער וויגמאַן,— אַ שטיל בלייך באָכערל, אַ יאָר צוואַנציק, מיט גרויע אויגן, וואס זיינען שטענדיק באנגלעך צעשמייכלטע און ווי פארטיפטע אין זיך.

גערעדט האט ער היקעוואטע, און דאָס וואָס אים איז ניט געלונגן ארויסרעדן מיטן צונג, פלעגט ער דערפינטלען מיט די אויגן.

איז ער אָבער ארויסגעטראָטן פאַר אַן אוילעם, פלעגט זיך אין זיינע אויגן אָנצינדן א מאָדנע ווייס פייערל, די שפראַך פלעגט ווערן פליסיק, ריין, און שווער איז געווען צו וויסן, מיט וואס באַהערשט ער דעם

אוילעם, פון וואָס ווערט אזוי וואַרעם אין האַרץ, צי פון זיין הייס באַ־גייסטערט וואָרט, צי פונעם ווייסן פייער אין זיינע אויגן?

אַנטוואָפענדיק די ראָטע פוילישע לעגיאָנערן, האט מען דאָס געווער איבערגעטראָגן אין נאָענטסטן ראַיפּאַרקאָם. און דאָ, איז מייער וויגמאַן געקומען צום באַשלוס, אַז דער ניצאָכן איבער די לעגיאָנערן איז ווייניק. פאַראַן נאָך אַ זאַוואָד „ארפּס״ — א באוואכטער פון צוויי ראָטעס סערבן, און אַף דעם זאַוואָד געפינען זיך זעקס און פערציק אַווטאַמאַבילן, פיר מאטאציקלעטקעס, פיר הונדערט ביקסן און פופצן קעסטלעך קוילן. אָט דאס פאַרמעגן וועט דעם רעווקאָם זייער צונוץ קומען, און דער אָטריאַד דאַרף קומען אין שטאַב אַריין מיט אָט דער מאַ־טאָנע.

פון ראַיפּאַרקאָם איז מיטן אָטריאַד אוועקגעגאנגען אויך דער עלטסטער באָלשעוויק, דער „זיידע״ טראַפימאָוו, אַ נידעריטשקער זאָקן, א יאָר זעכ־ציק, מיט א שפּיציק בערדעלע און מיט אַ צעשפּאָלטענער בריל אַף אַ שטריקל.

אַ פאַרוויינטע, אַ פאַרצאָקטע איז די נאַכט געלעגן פאַרנורעט צווישן הויכע אויסגעלאָשענע מויערן, געשראָקן זיך פאַר דער אָנגעלאָדענער שטילקייט, און נאָר געהערט ווי אין פאַרשיידענע עקן שטאָט ברעכט אויס פון מאָל צו מאָל אַ שיסעריי, ברעכט אויס און פאַרשטימט, גלייך אין עק שטאָט רייצט זיך מיט דער צווייטער.

מיט די לעצטע קויכעס האט טראַפימאָוו סאָפּנדיק געאיילט נאָך די יונגע טריט, געטאַפּט אין קעשענע די באָמבע, און לעסאָף באַשלאָסן, אַז כאָטש די באָמבע איז אָן אַ קאַפּסול און קאָן ניט אופרייסן, נאָר זיכערער וועט ער זיין, אַז די באָמבע וועט טראָגן מייער וויגמאַן.

גאָרניט ווייט פון דער פאַבריק איז איין טייל געבליבן וואַרטן אין אַ באַהעלטעניש, דער צווייטער טייל איז אַף אַלע פיר אוועקגעקראָכן לענג־אויס דער וואַנט, און דער וועכטער האט פלוצלינג דערזעען, ווי פון אונטער דער ערד זיינען ארום אים אויסגעוואַקסן מענטשן.

א פאַרגליווערטער איז ער עטלעכע סעקונדן געשטאַנען מיט אַ ברייט צעעפנט מויל, און נאָר געקוקט ווי מע נעמט צו זיין ביקס און מע טוט פון אים אויס דעם רימען מיטן פּאַטראָנטאַש.

אַפֿן וועג צו דער קאַזאַרמע איז ער אָבער ווי געקומען צו זיך, און פֿריילעך אָנגעהויבן פּויקן מיטן פֿינגער אין ברוסט:

— יאַ! ניע, ניע.

וואָס פֿאַר אַ מיין איז געלעגן אינעם „יא ניע ניע", צי איז ער ניט איינשטימיק מיטן אָנפֿאַל, צי ער איז ניט קעגן דעם, וואָס מע האָט באַ אים צוגענומען די ביקס, — דאָס איז שווער געווען צו וויסן. דעם ווערטער איז אָבער אַפּאָנים שטאַרק אָנגעגאַנגען, מע זאָל קלאָר וויסן זיין באַציאונג, און ביז דער קאַזאַרמע האָט ער מיטן פֿינגער אַלץ געפּויקט און ברוסט און געטאַינעט:

— יאַ! ניע, ניע.

— נו, מיילע — איז טראָפּימאָוו מאַסקים געוואָרן — זאָל זיין ניע. נאָר זשומע ניט. פּלאַפּל ניט.

די ערשטע זיינען אין קאַזאַרמע אַריינגעשפּרונגען וויגמאַן מיט דער באָמבע אין האַנט, און טראָפּימאָוו מיטן נאַגאַן.

— רו־ק־ק־קי וו־ווער־רך! — האָט וויגמאַן אָנגעהויבן היקען און צו פֿינטלען מיט די אויגן — רו־ק־קי ווערך!

באַם טיש איבער אַ בוך איז געזעסן אַ בלאָנדער אָפֿיציר, און אַף לאַנגע צווײ נאַרעס זיינען געלעגן די סערבן.

טייל זיינען אַפּאָנים געשלאָפֿן, נאָר דערהערנדיק וויגמאַנס באַפֿעל, האָבן די וואַכנדיקע אופֿגעהויבן די הענט, און מיט די פֿיס אָנגעהויבן שטורכען די שלאָפֿנדיקע, זיי זאָלן זיך אופֿכאַפּן און אויך אופֿהויבן די הענט.

— באָל־שע־וויק — איז פֿון מויל צו מויל סוידעסדיק אַוועקגעשווומען די יעדיע — באָל־שע־וויק.

קיינער האָט ניט באַמערקט, ווען דער אָפֿיציר האָט אַראָפּגעלאָזט די האַנט און געכאַפּט זיך פֿאַר דער קאַבורע פֿון רעוואָלווער.

דערזעען האָט מען נאָר, ווי אַ סערב מיט אַ ברייטן ראָזן פּאָנים איז פּלוצלינג אַראָפּגעשפּרונגען פֿון דער נאַרע, אַרויסגעריסן דעם רעוואָלווער, און פֿון זיין איין־און איינציקן זעץ אין פּאָנים איז דער אָפֿיציר ווי אַ פֿאַרגליווערטער געפֿאַלן שטייענדיק.

— באָלשעוויק? — האָט זיך צו וויגמאַנען געווענדט דער סערב מיטן ברייטן ראָזן פּאָנים — באָלשעוויק?

— באָל־שעוויק, ב־באָל־שעוויק.
דער סערב האט היציק עפּעס אָנגעהויבן רעדן צו די סאָלדאַטן און לעסאָף דערלאַנגט טראָפּימאוון אַ האַנט:
— יאַ טוואַריש, ווסע טוואַריש — האט ער מיטן האנט אָנגעוויזן אַף די סערבישע סאָלדאטן — ווסע טוואַריש.
פון פרייד האט טראָפּימאָוו ארופגערוקט די ברילן אַפן שטערן, אונ־טערגעהויבן זיך אַף די שפּיץ פינגער, און ניט אַרויסלאָזנדיק דעם נאַגאַן פון האַנט האט ער ארומגעכאַפּט דעם סערבס האַלדז און צעקושט זיך מיט אים.
אַפן דיל איז דער אָפיציר געזעסן אַ צעבלוטיקטער, און דערשלאָגן געקוקט, ווי די סערבישע סאָלדאטן העלפן דעם אָטריאַד אַרויסטראָגן די ביקסן.
טראפּימאָוו איז דערווייל ארופגעקראָכן אַף אַ טיש, און אָנגעהויבן דער־קלערן די סאלדאטן, צוליב וואָס מאַכט מען דעם איצטיקן אופשטאנד.
מיטן געדאַנק האבן די סערבן זייער וויניק באַנומען זיין דערקלערונג אַף דער פרעמדער רוסישער שפראַך. נאָר זייער פויערישע האַרץ האט דערפילט, אַז רעדן רעדט ער וועגן אָפנעמען די ערד בא די פריצים, דאס רייכטום בא די גווירים, און שאַפן אַ נײַ לעבן, אָן קנעכטשאפט און מילכאָמעס.
מיטן אויער האבן זיי געהערט טראָפּימאָוווס רייד, אָפּט צופרידן צוגע־שאָקלט מיטן קאָפּ, און עפּעס מאָדנע הילכיק געזיפצט, גלייך זיי זיינען מעקאַנע. נאָר פאַר די פאַרבענקטע בליקן זיינען געשוווּמען בילדער פון דער ווייטער בערגיקער היים, אַ היים אַ באַרויבטע פון די גווירים, אַ רויִנירטע פון דער שווערער מילכאָמע. אין לייד, אין דאָלעס האבן זיי די היים פאַרלאָזן; אין לייד, אין דאלעס וועלן זיי זיך אומקערן צו איר.
און אז אין גאַראַזש האט מען אופגעבונדן צו פינף אווטאָמאבילן איינס נאָכן צווייטן, אָנגעלאָדן זיי מיט ביקסן, מיט מאטאָציקלעטקעס און מיט קעסטלעך קוילן — האט אַ צענדליק סערבישע סאָלדאטן פאַרלאָזט די קאַזאַרמע, און אַוועק מיטן אָטריאַד רויטע גוואַרדייער, אַוועק קעמפן פאַר אַ נײַער היים.
שאָפערן זיינען אינעם אָטריאַד געווען נאָר דריי. אַף די איבעריקע אַווטאָמאָבילן זיינען געזעסן שניידער, שוסטער, זעצער, — מענטשן, וואָס

זיינען אין זייער לעבן אַפילו ניט געפאָרן אַף קיין אַווטאַמאָביל. אַט די־זעלבע מענטשן האָבן איצט מיט ציטערדיקע הענט געהאַלטן דעם רול, און צוגעהערט זיך צו די באַפעלן פון די שאָפערן:

— דריי דעם רול אַף רעכטס, דריי אַף לינקס!

לאַנג איז דער שטאָלענער קאַראַוואַן געקראָכן איבער די אויסגעלאָ־שענע פאַרשטאָרבענע גאַסן, און פלוצלינג — אַ קוילנוואַרפערישער פייער.

אונטער דער אָנפירונג פונעם סערב מיטן ברייטן ראָזען פּאָנים, האָט זיך דער אָטריאַד אויסגעצויגן אין אַ לאַנגער צעשאָטענער קייט, און אָפּ־געענטפערט מיט אָפּטע זאַלפן.

א מינוט פופצן איז דער כוישעך ווי דורכגעהאָקטן געוואָרן מיט פייַ־ערדיקע שטרייפלעך, און די קוילן זיינען געפלויגן איבער די שטיינער מיט אַ פייפנדיקן גראַגעריי. נאָר פונקט צום לעצטן שאָס האָט עמעץ אַ געשריי געטאָן, מיט גיכע־גיכע טריט אַ שפּאַן געטאָן צוריק, אַ שפּאַן געטאָן פאָרויס און איז געפאַלן.

צום שטאַב פון דער רויטער גוואַרדיע איז דער קאַראַוואַן צוגעפאָרן אַן אָנגעלאָדענער מיט געווער, מיט קוילן און מיט מייער וויגמאַנס טויטן קערפּער.

III

אָנגעלענט אַפן ביקס איז העניע, קאָנגונס פרוי, געשטאַנען אינעם רעדל און געקנייפּט אַ לעבל ברויט.

דאָס געשטופּלטע פּאָנים, און דאָס נעזל, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַ צוגעקלעפּטע רויטע פּיסטאַשקע, — האָט באַ איר געפלאַמט פון סינע צום פאָרזיצער פון ראַט, צו גנידענקאָן.

עפּעס שטייט ער אַזוי פלעגמאַטיש, שטייט מיט פאַרוקטע הענט אין די הויזן־קעשענעס, זאָגט דורך די געלע ציין געציילטע ווערטער, גלייך ער טוט אַ טויווע דערמיט, וואָס ער האָט דאָס מויל צעעפנט. און פון זיין נאַריש שמייכעלע שטראָמט אַזוי פיל גאַדלעס, פונקט דער גאַנ־צער עמעס ליגט באַ אים אין די הויזן־קעשענעס, נאָר רעדן וויל ער ניט פון דעם, ווייל צו וואָס זאָל ער שיטן פערל פאַר פאַרשייטע אַוואַנ־טיוריסטן? צו וואָס! ס׳וועט דאָך בעמיילע צושטיין ווי אַן אַרבעס צו דער וואַנט. איינס אָבער מוז ער דערקלערן קאַטעגאָריש:

— פון דער אַוואַנטיור וועלן זיך די באָלשעוויקעס צעברעכן רוק און לענד, און אט דאס איז כאָטש א שטיקל טרייסט.

עטלעכע ארבעטער זיינען געוואָרן אָנגעצונדן, און דראָענדיק צוגעשטאַנען, ער, גנידענקא, זאל דערקלערן, אין וואס זשע דריקט זיך אויס זיין סאָציאַל־דעמאָקראַטישע כאָכמע:

— אין פאראטן, דאן, ווען מע דאַרף גיין אין שלאַכט, פרייען זיך מיט אונדזערע מאַפּאָלעס?

העניע האט א קניפּ געטאָן דאָס לעבל ברויט און אָפּגעשטופּט פון גנידענקאן די צעבייזערטע כאַווירים:

— טרייסלט ניט קיין מענשעוויק, אין זאַל וועט נאָך ווערן אַ איפּעש.

און א צעשמייכלטע איז זי צוגעגאַנגען צום איינזאַמען פאַרזאָרגטן כוואָראסטינען, אַראָפּגערוקט אים די קעפּקע אַריבער די אויגן, און גוטברודעריש א קלאַפּ געטאָן אים אין פּלייצע:

— יידענע, הויב אוף דעם שמעקער. פילסטו דען ניט, אַז סע אָטעמט איצט מיט פּולווער?

אָט דער שוואַרצבערדיקער שניידער האט מיט איין זעענדיק אויג צעגלדיקער יאָרן קלאָר געזעען די צילן און די וועגן פונעם לעבן, נאר איצט האט ער זיך פאַרפּלאָנטערט אין די געשעענישן, טראַכט, וויטיקט און קאָן זיך קיין אָרט ניט געפינען.

— גרינג איז דיר צו רעדן — האט ער טרויעריק א זאג געטאָן צו העניען, — און מיט וואָס איז מען זיכער, אז דער שלאַכט וועט זיך ענדיקן זיגרייך? מיט וואָס! גלויבסטו טאַקע, אַז די אַלוועלטלעכע בורזשואַזיע וועט דאס גרינג אראָפּשלינגען? אין א כוידעש אַרום וועט זי דאָך דאס גאַנצע לאַנד דערטרינקען אין בלוט!

— און וואס זשע האָלסטו פאָרגעלייגט?

— כ'ווייס ניט, העניע, כ'ווייס ניט, אַזוי איז שלעכט, און אַזוי איז ביטער.

העניע האט אים אָנגענומען פאַרן קאָלנער און א טרייסל געטאָן:

— ביסט אויוועבאָטל, כוואָראָסטין, הערסט, אויוועבאָטל. ווילסט זיך ראַטעווען? איז פאָלג מיך, נעם א ביקסל אַף די אַקסל און עס וועט דיר צעשיסן אַלע דיינע ספּייקעס.

כוואָראָסטין האט אויסגעשטעלט אף איר זיין שטאַרק קאָסע אויג, קוקט, קוקט, נאָר דאַכט זיך, אז ער זעט ניט. פאַרקייקלט האט זיך אים זיין

קאָסע אויג ווי א האַלבע לעוואָנע, און אָט צו דעם ווימלענדיקן שטראָם מענטשן, וואס האבן זייער לעבן געשטעלט אין קאָן, און גייען פאר־קערפערן זיין אַלטן אויסגעשמאַכטן טרוים,— צו זיי האט כוואָראָסטין אויס־געשטעלט זיין נאַקעטן טויטן ווייסל.

שפעט נאָך האַלבער נאַכט איז אָנגעקומען א יעדיע, אז די האַידאַמאַ־קעס האבן אָפּגעוואָרפן די רויטע גוואַרדיע, פאַרנומען דעם וואָקזאַל, און בא זייער אריינגאַנג צעשאָסן צען אַרבעטער.

קאָנגון איז אַף א רעגע בלייך געוואָרן, א קריץ געטאָן מיט די ציין און אריינגעשריען אינעם טומלענדיקן זאַל:

— ווייסמאַן, העניע און דיאָגאט! טייקעף צום וואָקזאַל מיט די אָטריאַדן, קיינער טאָר ניט אָפּטרעטן!

איין צענדליק גוואַרדייער נאָכן צווייטן האט זיך טומלענדיק אויסגע־שטעלט אין דער ריי, פעסטער אונטערגעגאַרטלט די הויזן, מיט א קאַלטן געקנאַקעריי אָנגעלאָדן די ביקסן, און אז אַלץ איז שוין געוואָרן גרייט אין וועג אריין, איז העניע צוגעלאָפן צום שוועל און גיך, גיך א זאג גע־טאָן צו קאָנגונען:

— אויב איך וועל זיך איבערקוליען, זאָלסט אָפּהיטן די קינדער, הערסט, מאָניע?

מיט איין אויגווינקל האט קאָנגון א קוק געטאָן אף העניען, און אַראָפּ־געשלונגען א פארשעמטן, אָן ערנסטן נאָר וואַרעמען שמייכל.

א קאַלטער אומרו האט מיטאַמאָל א שפריץ געטאָן איבערן זאַל, אויס־געקערט פון איר דעם טומלענדיקן שטראָם, און כוואָראָסטין איז געבליבן אַן עלנטער, א פאַרלאָזטער אינעם אָנגערויכערטן שטאַב, פונוואַנען דער גרעסטער טייל פון זיינע כאַווייריִם איז אַוועק זיגן אָדער שטאַרבן.

פון מאָל צו מאָל גרילצט אריין א לאַנגער טעלעפאָנען־קלינג און זאָגט אָן וועגן מאַפּאָלעס און ניצכוינעס.

אומרויק שווינדן פון צימער צו צימער די פארטיפעטע מיטגלידער פון רעוואָליוציאָנערן שטאַב.

ערגעץ ווייט, ווייט הילכט א קאַנאָנאַדע, דאָרטן שינדט מען שוין די פעל פון אַלטן לעבן, און די נאַכט, א שוואַרצע, א געדיכטע, אויסגעלאָשן האָט ביז לעצטן שטערן, ווערגט זיך מיט זודיקן בליי, און שלוקערצט פון רעגונג.

ערשט איצט האָט כוואָראָסטין דערפֿילט, אַז ער לעבט איבער אַ מאָדנעם צושטאַנד: אין געדאַנק איז ער דאָך קעגן דעם אויפֿשטאַנד, אין געדאַנק איז ער דאָך זיכער, אַז מע וועט פֿאַרשפּילן. נאָר יעדער שאָס קלינגט אָפּ אין אים מיט הייטערער, צאַפּלענדיקער פֿרייד, און מיטן האַרץ בענטשט ער, בענטשט יעדן אָטריאַד, וואָס גייט אַוועק שטאַרבן אָדער זיגן.

אַ פֿאַרקלעמטער, אַ פֿאַרביטערטער האָט ער זיך צוגעשפּאַרט צום פֿענצטער, לאַנג, לאַנג פֿאַרטראַכט געקוקט אין שוואַרצער נאַכט אַריין, און ניט געהערט, ווען און ווער האָט באַפֿוילן קלייבן זיך אין וועג. נאָר אַז דער אָטריאַד האָט זיך אָנגעהויבן שטעלן אין רייען, איז ער צוגעגאַנגען צום אָנגעוואַלגערטן באַרג ביקסן, אויסגעקליבן אַ ביקס און דער לעצטער געשטעלט זיך אין ריי.

גנידענקאָ האָט זיך עפּעס מער צונויפֿגעהויקערט, טיפֿער פֿאַרוקט די הענט אין די הויזן־קעשענעס, און מיט אַ שפּאָטיש שמייכעלע אָפּגעמאָסטן אים פֿון פֿיס ביז קאָפּ:

— וואָס זשע, האָסטו באַשלאָסן נאָך מיט אייך שויטע פֿאַרמערן די רייען פֿון די אַוואַנטיוריסטן?

אין כוואָראָסטינס קאָסער אויג האָט אויפֿגעבליצט אַן אויפֿגערייצטע אַקשאָנעס און בלוטיק אָנגעצונדן אים דאָס רויט־געשמירטע ווייטל:

— אויב דער איצטיקער שלאַכט איז אַ גרייז, וויל איך גרייזן גלייך ווי אַלע אַרבעטער.

און צוזאַמען מיטן אָטריאַד אַוועק איז ער צום וואָקזאַל פֿון גייעם לעבן, אַוועק איז ער אָפּגיין מיט בלוט, נאָר קעמפֿן.

דערווייל איז אַ באַוואָפֿנטער אָטריאַד מאַטראָסן אַראָפּ פֿון די קריגסשיפֿן, אויפֿגעריסן די טירן פֿון דער גרעסטער קאַפֿע און אויסגעזעצט זיך בײַ די טישלעך.

זייער אָנפֿירער, דער קורצער שווייגנדיקער אָטשקאַנאָוו האָט צום באַלעבאָס פֿון דער קאַפֿע אַ ווונק געטאָן מיט אַ ניקלענעם ברויניִנג, און אים דערקלערט:

— זיין פּיסק וויל פּיקן, זייט זיך מאַטריעך!

דער צעשראָקענער באַלעבאָס האָט זיך קנעכטיש פֿאַרנויגט און באַדינערנדיק צעפֿירט מיט די הענט:

— מיטן גרעסטן פֿאַרגעניגן, כאַווייריםם, נאָר סע גאָרניט געבליבן.

א ברייטבייניקער מאַטראָס האט אף אים א קאָסן, כמורנעם קוק געטאָן, פון אונטער די צונויפגעפּרעסטע ציין ארויסגעשנאָלן א קוויטשנדיקן שפּיי, און דעם באַלעבאָס געטראָפן פונקט אין נאָז אריין.

— פאַר וועמען — כאַווירים, — האט דער מאַטראָס א בריל געטאָן, — און פאַר דיר — ניט מער און ניט ווייניקער ווי אייער עקסעלענץ באַלשעוויקעס. דערלאַנג, סטיערווע, און גראַגער ניט!

כעוורע האט אַריינגעריבן, וואס סע האט זיך נאָר געטראָפן אונטער דער האַנט, דורכגעשווענקט די העלדזער מיט אביסל גריכישן קאָניאַק, פון די ווייכע קרעסלעס אויסגעשניטן שטיקער פליוש אַף אָנעטשעס, און אז מע איז שוין איבערגעקומען מיט דער גאַנצער ארבעט, איז א טייל מאַטראָסן ארויס אין גאַס און אָנגעהויבן באַשיסן די שענסטע, רייכסטע מויערן.

— וואס קנאַלט איר? — האט זיך אָטשקאַנאָוו צעשריען.

— גלאַט אזוי! זאָלן די בורזשויען וויסן, אז פון היינטיקער נאַכט וועלן זיי רויק מער שוין ניט איינשלאָפן.

IV

אַפן שוואַרצן, פאַרויכערטן גוס־זאַוואָד האט מען די גאַנצע נאַכט געהאָגלט.

ווי בלייענע שמעטערלינגען פלעגן די קוילן פון מאָל צו מאָל אריינפליען דורך די צעבראָכענע שויבן. מיט א פּייפנדיקן ריקאָשעט פלעגן זיי אָפּשפּרונגען פון א קאָוואדלע, פון א מאַשין, און בא עמעצן איינטרונקען זיך אין ברוסט, אין בויך, אין שאַרבן.

יעדן פאַרוווּנדעטן פלעגט מען טייקעף אונטערכאַפּן און טייקעף איז שוין אַף זיין אָרט געשטאַנען א צווייטער, געשטאַנען שווייגנדיק, ערנסט, א באַלאָדענער מיט האַמער, מיט קליאַפּקעס און מיט שרעקלאָזער דרייסט.

די גאַנצע נאַכט, דעם גאַנצן פרימאָרגן זיינען די קוילן זשומענדיק אומגעפלויגן איבערן זאַוואָד. אין יעדער שויב האט דער טויט געפּויקט מיט א בלייענעם פינגער, און הונדערטער ארבעטער האבן געקליאַפּעוועט גראָבע בלעטער אייזן, גראָבע בלעטער שטאָל, און בראָנירט דעם צוג, ער זאָל זיך קאָנען אריינרייסן צו די האַידאַמאַקעס אין טיל, און פאַרטרייבן פון דער באַן־ליניע זייערע בראָנירטע צוגן.

צו האַלבן טאָג האָבן די האַידאַמאַקעס אָנגעהויבן אַן אַלגעמיינעם אָנגריף.

געגאַנגען איז דער אָנגריף אין דריי געדיכטע קאָלאָנעס. איין קאָלאָנע — אין דער ריכטונג צום פאַרכאַפּטן מעלוכע־באַנק; די צווייטע — צו דער צענטראַלער טעלעפאָן־סטאַנציע; די דריטע קאָלאָנע — צום וואָקזאַל.

פאָרויס פון די קאָלאָנעס זיינען געגאַנגען בראָנירטע אַווטאָמאָבילן, און בא די זייטן — יונקערס, ראָטעס אָפיצירן און האַידאַמאַקעס.

די צענטראַלע גאַסן פון שטאָט זיינען ווי אויסגעשטאָרבן, פאַרהאַקטע טיר און טויער, צוגעמאַכט די לאָדנס אָדער אַראָפּגעלאָזט די שטאָרן.

ווען־ניט־ווען פלעגט נאָר עמעץ באַווייזן זיך אין א פענצטער, אף א רעגע ארויסשטעקן די קאָפּ פון א טויער, און טייקעף פאַרשווונדן.

מאַכנעסווייז זיינען אף די גאַסן געשטאַנען באַוואָפנטע יונגע און גרויע אַרבעטער, דראַגונער, אולאַנער, פעכאָטינער פון פאַרשיידענע טיילן, און מאַטראָסן אין שוואַרצע בושלאַטן מיט סטענגעס קוילן אף די ברוסטן.

אַרום טייל אַרמייער זיינען געשטאַנען ווייבער מיט טעפּלעך עסנוואַרג, און באַרעמהערציקע שוועסטער מיט פּעקלעך אף די פּלייצעס.

אָנגעהויבן האָט זיך דער שלאַכט מיט א קוילנוואַרפערישן פייער פון די דעכער, פון די אויבערשטע שטאָקן, פון די בראָנעוויקעס און פון די האַידאַמאַקישע דריידיוימיקע האַרמאַטן.

א פּאָר שאָ זיינען די רויטגוואַרדייער באַהאָגלט געוואָרן פון אַלע זייטן, און אינעם רויך און געפייף האָט מען גאָרניט באַמערקט, ווי אַזוי דער טאָג איז אויסגעגאַנגען, און אַראָפּגענידערט האָט א כמורנער אָוונט מיט א קאַלטן שטעכעוודיקן ווינט.

דערזעען האָט מען נאָר, אַז אף דער הויפּט־פּאָזיציע, ווו די אולאַנער האָבן ניט געטאָרט צולאָזן די האַידאַמאַקעס, — דאָרט איז געוואָרן א געטומל, און א פאַרדעכטיקער איבערלויף פון אָרט צו אָרט.

פונוואַנען די יעדיע איז פאַרשפּרייט געוואָרן האָט קיינער ניט געוווּסט, נאָר איבער די רויטגוואַרדייאישע רייען איז זי אַוועקגעשווומען מיט א פּאַנישן אָנזאָג, אַז מע איז אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן, און מע דאַרף זיך ראַטעווען.

נאָר פונקט אין דעם מאָמענט איז צו די פּאָזיציעס צוגעלאָפן אַן אָפּגעריסן יינגל אין א מאַטראָסקער היטל, און א ליכטיקע בסורע אַריינגעשריען אינעם געפייף פון די קוילן:

— עקסטרע טעלעגראַמע! דער ניצאָכן פון דער רויטער גוואַרדיע אין גאנצער שטאָט!

פון אלע זייטן האט מען זיך א לאָז געטאָן צום ייִנגל נאָך די טעלע־גראַמעס.

— א רובל, א רובל א טעלעגראַמע און ניט ווייניקער.

— פאר וואס עפּעס א רובל? שפּעקוליאַנט.

א האַלבן רובל די בורזשויען אַף טאַכריכים, — האט דאס ייִנגל שמייכלענדיק דערקלערט, — און אַ האַלבן רובל, קעדיי צו פאַרסטראַכירן זיך פון טויט.

אויסגעצויגן אף די שטיינער האט מען אונטערן גרויליקן פייער גע־לייענט די פרייּלעכע ידיעס, און געלויבט דאס ייִנגל פאַר זיין דרייסט.

פלוצלינג האט אָבער דאס ייִנגל א געשריי געטאָן:

— מאַמע! — אופגעפלאַטערט מיט די הענטלעך, גלייך ווי מיט זיי וויל ער זיך אָנכאַפּן פאַר דער לופט, און מיט א דורכגעשאָסענעם שאַרבן איז ער טויט געפאַלן אף די רויטגוואַרדייער.

דער קאַלטער שטעכעוודיקער ווינט האט אונטערגעכאַפּט די עקסטרע טעלעגראַמעס, און ווי א ליכטיקן אָנזאָג אַוועקגעטריבן די ווייסע בלעטער אהין, צו יענע פּאָזיציעס, וווהין דאס ייִנגל האט שוין ניט דערגרייכט גיין.

V

צוזאַמען מיטן קאַלטן כמורנעם אָוונט איז צום רייד אויך צוגעשווומען א נייע קריגס־שיף.

דערזעענדיק דעם פלוצלינגן גאַסט, האָט אפן קרייסער מערקורי ווידער אופגעפלאַטערט די געלע אוקראַאינישע פאָן. און די הארמאַטן זיינען אָנ־געצילט געוואָרן אַפן שטאָט.

— ווער, און פונוואַנען? — האט די פאַנצערשיף ראָסטיסלאוו געוועג־דעט זיך צום גאַסט אף א בלויער פונקען־שפּראַך.

— דער פאַרצוימער קסעניע פון רומענישן פראָנט.

— נאָך וואָס און מיט וועמען?

— מיט א באַטאַליאָן סאָלדאַטן, קעדיי צו שטיצן די אוקראַאינישע ראַדע.

— אין נאָמען פון די אופשטענדלער ווערט קסעניען באַפוילן בלייבן אויסערן רייד, און ניט רירן זיך פון אָרט.

אַלע מאַטראָסן פון קרייסער מערקורי זיינען אַרויס אַף דער פּאַלובע, מיט ניִיגעריקן אומרו געקוקט ווי צו קסעניען איילט אַ קאַטער מיט קאָנגווגען, און אומגעדולדיק געוואַרט, מיט וואָס וועלן זיך ענדיקן די אונטערהאַנדלונגען צווישן די געקומענע סאָלדאַטן און צווישן דעם שטאַב פון דער רויטער גוואַרדיע.

ווי נאָר אַף קסעניען האָט פלוצלינג אויפגעפלאַטערט אַ רויטע פאָן, און צוויי ראָטעס סאָלדאַטן זיינען אוועק שטיצן דעם שטאַב פון דער רויטער גוואַרדיע, — האָט ראָסטיסלאַוו, אַלמאַז און טיגאָפּ פאַרנומען אַ שלאַכט-פּאָזיציע, אָנגעצילט די האַרמאַטן אַפן קרייסער מערקורי, באַפוילן אים טייקעף אַראָפּלאָזן די געלע פאָן, און אַרויסגעבן אַלע ביקסן, וואָס געפינען זיך אַפן קרייסער.

פון קאַלטן הויכן הימל האָבן אַף דער שטאָט ערנסט אַראָפּגעקוקט גרויסע ליכטיקע שטערן, געקוקט אַף די הונדערטער געהאַרגעטע, וואָס וואַלגערן זיך אַף די קאַלטע שטיינער, געקוקט, ווי גאַסן פלוידערן אַף ביקסן-שפּראַך און דעם פּראָסטיקן כוישעך אַקערן שווערע זשומענדיקע סנאַריאַדן.

ווי זאַנגען פלעגט דאָס קוילנוואַרפערישע פייער קאָסען רייענווייז, אַף איין-איינציקער רעגע פלעגט אין דער נאַכט אַריין אַריינגרילצן אַ לעצטער „אוי" און אַפן אָרט פון די געפאַלענע — נייע טויזנטער אַרבעטער איילן מאַכנעסווייז, לויפן רייענווייז. טייל פאַלן, הויבן זיך אויף און פאַלן ווידער, גלייך די שטאָט האָט באַשלאָסן אַלע דורכגאַנגען פון אירע גאַסן פאַרשטאָפּן געדיכט מיט מענטשלעכע לעבנס.

שפּעט אין נאַכט איז איבער דער שטאָט אַוועקגעקראָכן די שיין פון עטלעכע פּראָזשעקטערן, אָנגעטאַפּט, ווו עס געפינען זיך די האַידאַמאַקישע פּאָזיציעס, און דאָס וואָרט האָט באַקומען די פלאָטישע אַרטילעריע.

דאַט דאָ, דאָס דאָרט פלאַקערט אויף איין קאַזאַרמע נאָך דער צווייטער, און דער רויטער אומרו בלאָנדזשעט איבערן שטאָט, צעוויקלט זיך אַלץ העכער, ברייטער און מיט אַ רויטער צאַפלענדיקער לאַפּע טאַפּט ער די אויסגעלאָשענע פענצטער פון די רייכע מויערן.

אין „דומע" זיינען די גאַנצע צייט געזעסן די ראַטמענער פון דער שטאָט-פאַרוואַלטונג און אין היציקע רעדעס באַוויינט דעם שענדלעכן סאָף פון דער רוסלענדישער רעוואָלוציע.

פלוצלינג איז א שווערער סנאריאַד אַראָפּגעפאַלן ניט ווייט פון דער שטאָט־פארוואלטונג און איבערגעריסן די טרויער־מעסע.

עטלעכע סעקונדן זיינען אַלע ראַטמענער געבליבן זיצן אַף די ערטער מיט צעעפנטע מיילער, און מיט א טויטן פאַרגליווערטן בליק. נאָר אַף די בענק פון דער קאַדעטישער פראַקציע, האט די טויטע שטילקייט מיטאַמאָל געפּלאצט, און א קוויטשענדיקע פרויען־שטים האט זיך היסטעריש צעשלוקערצט.

— גאָט מיינער, צו וואָס האב איך דערלעבט! שיסן אף א פאָלקספאַרטרעטונג!

באַלאָטיאַנסקי האט זיך א ריס געטאָן פון אָרט, מיט א בלייך, פאַרקרימטן פּאָנים אַרופגעלאָפן אף דער טריבונע, און האסטיק אָנגעהויבן קלאַפּן מיטן פויסט נאָך יעדן וואָרט:

— פריער פון אלץ דארף מען זיין רויק, אבסאָליוט רויק. מיר זיינען פאלקס־פאַרטרעטער, אויסגעוויילט לויט די אַלגעמיינע, גלייכע, געהיימע און דירעקטע וואַלרעכט. איז אט, אין נאָמען פון דער בונדישער פראקציע לעג איך פאָר שיקן א דעלעגאַציע צום רעוואָליוציאָנערן שטאַב, און זאָלן די פארעטער אָפּשטעלן די בלוטיקע באָד.

מיט א פרום פּעניםל איז אַף דער טריבונע אַרוף דער פאָרשטייער פון דער אוקראַינישער ראַדע — דער דאָקטער לוצענקאָ, און זיס און פרום אנגעהויבן דערקלערן, ווי טריי די האַידאמאַקעס זיינען דער רעוואָליוציע.

אַף זיי, אף די האַידאמאַקעס איז דאָך אייגנטלעך אויסגעפאַלן אט דער גרויסער היסטאָרישער גויר״ל צו ראַטעווען די רעוואָליוציע פון דעם שענדלעכן וועג, אַף וועלכן עס וויל זי אַרויפשטויסן דער דייטשישער שפּיאָן וואַלאַדימיר לענין, און דעריבער וועלן די אוקראַינער מיט פרייד שטיצן די דעלעגאַציע, וואס וועט גיין צום רעווקאָם מיט א קאטעגאָרישער פאָדערונג, אפצושטעלן דעם שלאַכט.

א שיטער ביסל אפּלאָדיסמענטן האט באוויליקט זיין פאָרשלאג, און באלאטיאַנסקע פון דער בונדישער פראַקציע, גלידמאן פון דער עסעריישער, און קאראָבקאָוו פון דער מענשעוויסטישער פראקציע, האבן זיך אָנגעהויבן גרייטן אין וועג.

— א פּאָן, א ווייסע פאָן ווו נעמט מען?

דער ראטמאן פונעם גאלעכטום האט אַראָפּגעריסן דאס פֿאָרהענגל פֿון פֿענצטער, אָפּגעבונדן פֿונעם שטעקן די רויטע פֿאָן, און אנשטאט איר, צוגעבונדן דאָס אַראָפּגעריסענע פֿארהענגל:

— נו, מיט גאָטס הילף — האט ער ביטער אויסגעזיפֿצט, און איבער־געציילעמט די פֿאָן.

ווי נאר די שאָלעם־דעלעגאַציע איז אַרויס פֿון „דומע", איז לוצענקא צוגעגאנגען צום טעלעפֿאָן, אָנגעקלונגען אין האַידאמאקישן שטאַב און מיט דעמזעלבן פֿרומען זיסן שטימעלע באַפֿוילן, די האַידאמאַקעס זאָלן טייקעף עפֿענען אַן ארטילערישן פֿייער פֿון אלע פּונקטן, ווו נאר עס שטייען הארמאַטן.

דריי פֿאלקס־דערוויילטע זיינען פֿאַרזונקען געוואָרן אין כווישעך, און נאר די ווייסע פֿאָן, — זי, גרויט, ווי אַן אָפּגעהאקטער עק פֿון אַן אויסגע־לאָשענער קאָמעטע.

אָפּגעגאַנגען זיינען זיי אבער נאר ביז האלב וועג, און פּלוצלינג, — הילכענדיקע טריט און א בייזער אויסגעשריי:

— שטיי, ווער גייט!

— אייגענע, אייגענע — האט גלידמאַן א דינינקן פּישטשע געטאָן.

— וואָס פֿאר א אייגענע? — האט קאנגון איבערגעפֿרעגט און אָנגע־צונדן א שוועבעלע, — אך, אָט ווער!..

מיט א ווייכער פֿאַרוועער שטים האט אים קאראָבקאָוו אָנגעהויבן דערקלערן, נאָך וואָס זיי גייען אין שטאַב. נאָר אַזוי ווי מע שטעלט זיי אָפּ אף יעדער ראָג, איז קעדיי זיי זאָלן קאָנען אויספֿילן זייער שעליכעס, בעטן זיי, א פֿאָר גוואַרדייער זאָלן זיי באַגלייטן ביזן שטאַב.

קאָנגון האט פּלוצלינג א ריס געטאָן דאס פֿאָרהענגל פֿון שטעקן, צעפּליקט עס, און קאָעסעדיק א שמיץ געטאָן זיי די שטיקלעך אין פּאָנים:

— נאט, ס'וועט צונויץ קומען אייער סאָציאַליסטישער פּראַקציע אַף אַשער־יאָצער. האַידע, כעוורע!

און אַוועקגעהילכט מיטן אָטריאַד.

נאך א לאנגן יישעווהאדאעס האבן די פֿאָלקס־דערוויילטע צוגע־בונדן א ווייס נאָזטיכל צום שטעקן און פֿאָרט געלאָזט זיך גיין צום שטאַב. נאר באם נאָענטסטן ראָג האט זיי א רויטגוואַרדייער פֿארצוימט

דעם וועג און אַף אַלע זייערע טאַיגעס און באַקאַשעס געענטפערט איינס און דאָסזעלבע:

— אַ מאַנדאַט דערלאַנגט, און ווייטער גאָרניט. אַ מאַנדאַט פון רעוואָליוציאָנערן שטאַב.

אַנטוישטע, פאַרביטערטע האָבן זיי געלאָזט זיך גיין צוריק. פאָרויס — דער קורצינקער גלידמאַן ווי אַ ליליפּוטישער קויהען־גאָרל מיט אַ לאַנגן פלאָקן אין האַנט. נאָך אים, שטומע, די קעפּ געבויגן — קאַראַבקאָוו און באַלאַטיאַנסקע.

באַ יעדער ראָג האָבן די פּאַטרולן באַפוילן זיי זאָלן פאַרקערעווען אין אַ צווייטער גאַס, פון אַ צווייטער — אין אַ דריטער, פון אַ דריטער — אין אַ פינפטער, ביז זיי זיינען אַריינגעפאַלן אין אַ געקרייצטן פייער.

צעשראָקן איז קאַראַבקאָוו מיט באַלאַטיאַנסקען אַוועקגעקראָכן אַף אַלע פיר צום נאָענטסטן אַריינגאַנג אין אַ קעלער־שטוב, און גלידמאַן האָט זיך איינגעגנורעט אין ווינקל פון אַ טויער, און ווי אַ מעשוגנעדיקן טערמאָמעטער צוגעפּרעסט צום ברוסט דעם לאַנגן פלאָקן מיטן פלאַטערדיקן גאָזטיכל, אַלס פאָן.

VI

כּוץ דעם וואָקזאַל און אַ פּאָר האַידאַמאַקישע קאַזאַרמעס, איז די גאַנצע שטאָט שוין געווען אין די הענט פון דער רויטער גוואַרדיע. און אַט אַהער, צום פוסטן פּלאַץ, וואָס פאַרן וואָקזאַל, האָבן די האַידאַמאַקעס אַנגעצילט די האַרמאַטן, און זיי רייסן אַרויס באַ דער ערד איין געשטיינערטע ריפּ נאָך דער צווייטער, בויערן אויס אין איר טיפע שוואַרצע גריבער, גלייך זיי האָבן באַשלאָסן די גאַנצע ערד צעקייווערן.

ווערט אָבער אַף אַ רעגע שטיל די אַרטילעריע, כאַפּן זיך אַריין די גוואַרדייער אין די הייסע רויכעוודיקע גריבער, און האָגלען אין די פענצטער פון וואָקזאַל.

צי די איינצייטיקע קוילן פון עטלעכע ביקסן, צי אַ צעשפּריצטער שפּליטער פון אַן אויפגעריסענעם סנאַריאַד איינגעטרונקען האָט זיך אין האַרץ פון וואָקזאַל־זייגער, נאָר דער גרויסער רונדער זייגער האָט אַ דריגע געטאָן מיט די שטאָלענע ווייזער ווי אַ גויסעס מיט די פיס, אַראָפּגע־

שלײדערט די װײזערס אױף דער ערד, און אַ פֿאַרװוּנדעטער איז דער זײגער געבליבן הענגען װי אַ ציקלאָפּ מיט אײן פֿינצטער אױג.

אױס צײט...

אַראָפּגעריסן האָט דער שטורעם אירע אַלטע פֿאַרזשאַװערטע װײזער, און פֿון הײנטיקער נאַכט װעט די צײט פֿירן אַ נײעם כעשבון פֿון איר אױסלײזונג.

אַפּאַנים, אַז קאַנגון האָט עפּעס געװאָלט אױסשרײען צו די גרײפֿנדיקע רײען. נאָר אין דער רעגע איז אים אײן קױל אַרײַנגעפֿלױגן אין צעעפֿנטן מױל, און אַ צװײטע דורכגעלעכערט האָט זײַן רעכטן שלײף.

— כאַװײרים! — האָט הענים אַ קװיטש געטאָן, צוגעפֿאַלן צו זײַן טױטן קערפּער, און אים אָנגעהױבן מינטערן:

— מאָניע, מאָניעלע!

נאָר װי אױפֿגעגרימטע בינען זשומען אַרום איר די קױלן, נאָך אַ רעגע אונטערן אָפּענעם פֿײַער און זי פֿאַלט װי מאָניע.

האָט זי זיך אױסגעצױגן נעבן זײַן טױטן קערפּער װי אונטער אַ שוץ, אָנגעשפּאַרט די ביקס אָן זײַן ברוסט, און פֿאַרביטערט אָנגעהױבן האָגלען, האָגלען אין די פֿענצטער פֿון װאָקזאַל, ביז אײנעם גרױען באַגינען האָט דורכגעריסן אַ שװינדיקער אױטאָמאָביל מיט אַ װײַסער פֿאָן, און אָנגעזאָגט די בסורע פֿון פֿולשטענדיקן ניצאָכן.

די זון איז אױפֿגעגאַנגען אַ רױטע, גלײַך איר קערפּער האָט זי אָקאָרשט אױסגעבאָדן אין די קאַלטע װאַסערן פֿון שװאַרצן יאַם, און שטראַליק שלאָגט אין איר אַצינד דאָס הײסע בלוט.

פֿון פֿאַרשײדענע עקן שטאָט דערשװימען אײנציקע שאָסן, װי אַ לעצטער שלוקערץ פֿון דער שטורעם־נאַכט.

די ביקסן אױפֿגעהאָנגען אױף די אַקסל מיט די דולעס אַראָפּ, שפּאַנען פֿרײלעך מאַכנעס אַרבעטער, מאַטראָסן און זעלנער.

טײל פֿון זײ פֿירן אונטער די הענט די פֿאַרװוּנדעטע כאַװײרים, טײל קושן זיך באַ די צעעפֿנטע טױערן מיט ניט קײן אױסגעשלאָפֿענע צעשראָקענע פּענימער, און פֿון די שטימען, און פֿונעם קלאַנג פֿון זײערע טריט זינגט אַרױס די פֿרײד פֿון זיגער.

אין צוגעפֿרױרענע קאַליעזשעס בלוט זײַנען אין אַלע גאַסן געלעגן געהאַרגעטע. יונגע און גרױע אַרבעטער, סאָלדאַטן, און מאַטראָסן אין שװאַרצע בושלאַטן מיט קױלן סטענגעס אױף די ברוסטן.

באַ אַלע טויטע זיינען די פּענימער געווען געל, די פּויסטן—פאַרבראָכן, די ברעמען—אָנגעבּרויזט.

א שטרענגע, פּאַראַקשנטע פייערלעכקייט האט ארויסגעקוקט פון יעדער געל געזיכט. גלייך אַפילע דער טויט איז ניט געווען אימשטאַנד אראָפּ־ווישן די שטרענגע ערנסט פון זייער שטאָלצן ליכטיקן ציל.

א לאַנגע צייט איז כוואָראָסטין מיט העניען אַלץ געשטאַנען נעבן קאַנ־גונען, מיט אויגן אַנגעשוואָלענע פון צאַער און ווײ געקוקט, ווי דאָס קילע ראָזע ווינטל שטיפט מיט מאָניעס שוואַרצן טשוב. לעסאָף האָבּן זיי אים ארופגעלייגט אַף זייערע אַקסל, און אוועק מיט אים צום שטאַב פון דער רויטער גווארדיע.

און פון זיין דורכגעשאָסענעם שלייף האט אַף די שוואַרצע פייכטע טראַטוארן אַלץ געטריפט, געטריפט און געלאָזט א לאַנג רויט שנירל, ווי א בלוטיקן אופשריפט פון ראַנגל און ניצאָכן.

ערגעץ ווייט אין עק שטאָט האט זיך צעפּייפט א פאַבּריק, נאָר אַזוי רוישיק, מיט אַזא לויטערן פרייִלעכן געררוף, גלייך דעם ערשטן מאָל האט זיך באַ איר דורכגעשווענקט דער פאַרויכערטער גאָרגל, און מיט א לוי־טערן שטאָלצן געזאַנג רופט זי איצט צו פריידיקער, צו פרייער מי.

1924

אַף נײַע רעלסן

I

אַ שאָ פאַרן ענדיקן די אַרבעט, האָט דער דירעקטער נאָך אַ מאָל אָנגעקלונגען אין לעדער־פאַריין, אָפּגערעדט מיטן פאָרזיצער, אַז אַף דער פאַרזאַמלונג אין פאַבריק אַריין וועט ער קומען פּונקט צו דער צייט, און אַ פאַרטיפּטער, אַ געהויקערטער איז דער דירעקטער אַוועק איבער די צעכן.

טיף געבויגן איבער די פאַילך־בלאָקן זיינען אין אַ לאַנגער ריי גע־שטאַנען עטלעכע צענדליק פאַילצער און מיט געהענטלטע מעסערס גע־שאָבן די נאַסע פעל.

מיט אַ לאַנגן בעזעם אין האַנט איז פון בלאָק צו בלאָק אומגעגאַנגען אַ גריין־גרויער ייד און אונטערגעקערט די פאַילך־שפּענער.

זיינע איינגעפאַלענע באַקן, די פאַרזונקענע אויגן און דאָס קורנאָסע פּיצל נעזל, האָבן אים צוגעגעבן דעם אויסזען פון אַ טויטן שאַרבן, אַ טויטער שאַרבן אין אַ גרויער היטל אָנגערוקט ביז אַריבער די אויערן.

פאַר די פערציק יאָר, וואָס דער אַלטער איז אָפּגעשטאַנען באַם פאַילך־בלאָק, האָט ער באַקומען אַ פּענסיע און אָן אָרדיען אַלס ערן־העלד פון מי. נאָר אַ פאָר כאָדאָשים איז ער אַלס פּענסיאָנער אומגעגאַנגען שלינג און שלאַנג, געבענקט נאָכן שאַרפן איפּעש פון די נאַסע פעל, געבענקט נאָך די כאָכמעס באַ דער אַרבעט, און לעסאָף אומגעקערט זיך צוריק אין פאַבריק כאָטש אַלס אונטערקערער.

ווי נאָר עמעץ איז אַף אַ רעגע אָפּגעגאַנגען פון בלאָק, פלעגט דער אַלטיטשקער כאַפּן דעם שאַבמעסער, און מיט אַ דאָרשטיקן פאַרגעניגן אָנהייבן פאַילצעווען דאָס לעדער.

— נו, רעב קאַלמען, מע יאָכלט נאָך?

— וואָס זשע, — פלעגט ער שטאָלץ צעשמייכלען זיך — כ'בין כאָ־לילע אַ ראָוו בין איך, צי אַן אַרבעטער? מיט וואָס דער טאָפּ ווערט אָנגעזאָפּט מיט דעם מוז ער צעבראָכן ווערן.

אַ שטומער, אַ פּאַרטײַטער איז דער דירעקטער אומגעגאַנגען פֿון בלאָק צו בלאָק און נאָר איין־איינציק מאָל אַ פֿרעג געטאָן מיטן בליק באַ אַ מיטגליד פֿון פּאַרטיי־ביוראָ, צי די אַרבעטער ווייסן עפּעס וועגן דעם סאָד.

באַ אַלע פֿאַילצער זיינען שוין נאָס געווען די פֿאַרוסיגענע העמדער, אין ברודיקן שווייס אויסגעווייקט די האָר, אויסגעווייקט די פּעני־מער און אויסגעווייקט די לעדערנע פֿאַרטעכער. נאָר די פּלייצעס זיינען אַלץ געווען געבויגן איבער די פֿאַילץ־בלאָקן, און די אָנגעדראָלענע הענט האָבן געיאָגט. געיאָגט אַזוי איילעק, געיאָגט אַזוי אַקשאָנעסדיק, גלייך פֿון קינדווייז האָט דער אימפּעט באַהערשט די הענט, באַהערשט אַלע גלידער, און אין מויעך איינגעקריצט, אַז דאָס פֿאַבריקל איז אַלט, קיין מאַשין איז דאָ קיינמאָל ניט געווען, און אַ איבעריקן גראָשן פּאַרנאָסע קאָן מען אַרויסיאָגן נאָר פֿונעם אייגענעם שווייס.

נעבן אַ באַיאָרנטן אַרבעטער מיט א גלאַנצנדיקן פּליכעוואַטן קאָפּ, איז דער דירעקטער געבליבן שטיין, און מיט די פֿינגער אַ פּרווו געטאָן, צי דאָס לעדער איז אויסגעפֿאַילצט אומעטום גלייך:

— נו, כאַווער נאָטע, מע רייסט אריין?

מיטן פֿאַרשאַרצטן ברודיקן אַרבל האָט נאָטע אָפּגעווישט דעם שווייס, שמייכלענדיק אויסגעדרייט צום דירעקטער אַ געקנייטשטן ראַזירטן פּאָ־נים מיט אַ פּוסטן מויל, און נאָר צוויי זייטיקע ציין האָבן אַרויסגע־שטעקט ווי קליינינקע געלע הערנער.

— אַי, רייסט מען, כאַווער זעלצער, דער קריזש טרישטשעט אַזש ביז מע יאָגט אַרויס אַף דער הויצאָע.

אין נאָטעס ענטפֿער האָט זעלצער דערפֿילט אַ שטאָך, און גראָד פֿון נאָטען, פֿון אָט דעם באַוווסטזיניקן אַלטן אַרבעטער, וואָס פֿלעגט קיינ־מאָל ניט בורטשען, ניט באַקלאָגן זיך און ניט האָבן קיין קליינלעכע טאַינעס צו דער אַדמיניסטראַציע — גראָד פֿון אים האָט זעלצער ניט גע־וואַרט אַף אַזאַ ענטפֿער. ניט אַנדערש, אַז נאָטע ווייסט שוין עפּעס מעקויעך דעם סאָד, און מיט שטעכווערטלעך וויל ער געבן אָנצו־הערן.

מיטן פֿאַריין, מיטן פֿאַבקאָם, און מיט דער ביוראָ פֿון קעמערל, האָט דאָך זעלצער אָפּגערעדט, אַז ביז דער אַלגעמיינער פֿאַרזאַמלונג האַלט מען

אַלץ בעסאָד. איצט אָבער, ווי באַלד נאָטע ווייסט, אדער אַפילע אויב נאָר ער שטויסט זיך אָן, וועט ער מיט זיין אַוטאָריטעט־וואָרט ווירקן אַף די אַרבעטער, און דער גאַנצער פּלאַן קאָן אונטערגעריסן ווערן.

נעבן אַ צווייטן מיטגליד פון פּאַרטיי־ביוראָ איז ער ווידער געבליבן שטיין און מיטן בליק אַ פרעג געטאָן, צי ס'איז עמעס, אַז נאָטע ווייסט וועגן דעם סאָד.

דער ארבעטער האָט דעם וווּנק ניט פאַרשטאַנען, און צוגעבאָמקעט מיטן קאָפּ. איז זעלצער מיטאַמאָל כמורנע געוואָרן, און אַ זיכערער, אַז די אַרבעטער וויסן שוין דעם סאָד און דער גאַנצער פּלאַן וועט אַרונטערגעריסן ווערן, איז ער אַוועק איבער די איבעריקע צעכן.

אין דער אָפּטיילונג, ווו מע נעצט דאָס אויסגעאַרבטע לעדער, איז געווען פייכט, קאַלט און פינצטער.

געבויגן איבער בייכיקע פעסער מיט הייסער וואַסער איז געשטאַנען א באַיאָרנטער ייד מיט אַ נאָז ווי אַ בלויער שנאָבל און פעקלעכווייז גע־ווייקט דאָס לעדער.

די העמד, דער לעדערנער פאַרטעך, די גרויסע שווערע שטיוול און דאָס לעצט ביסל האָר אַף זיין פּליכעוואַטן קאָפּ זיינען געווען אַזוי נאַס, גלייך ער ווייקט אין די פעסער ניט דאס לעדער, נאָר דאָס אייגן לייב.

אַף די טרעפּ האָט זיך זעלצער אָפּגעשטעלט און טרויעריק א קוק געטאָן אַפן אַרבעטער.

פונקט אַזוי געבויגן איז זעלצערס טאַטע אָפּגעשטאַנען באַ די פעסער פון דער יוגנט ביזן טויט. פונקט אַזוי געבויגן שטייט באַ זיי דאס יידל שוין דאָס צווייטע צענדליק יאָר. דער רעוומאַטיזם האָט שוין אויסגע־טרונקען דאס לעצטע ביסל בלוט פון זיין פּאָנים, צונויפגעדרייט די פינ־גער, געהויקערט די געזונטע ברייטע פּלייצע, און דאָך איז זעלצער זי־כער, אַז ווי נאָר מע וועט אים פאַרלייגן פּאָטער ווערן פון דער שווע־רער אַרבעט, וועט ער מיטטאַם אָנהויבן גוואַלדעווען, פונקט ווי אלע אַרבעטער.

וואָס זשע וועט טאַקע זיין אויב די ארבעטער וועלן פּאָרט ניט איינ־שטימען מיטן נייעם פּלאַן?

אַף די טרעפּ איז זעלצער געגאַנגען מיט אַ בעקיוונדיקער לאַנגזאַמ־קייט און אַלץ געוואָלט דערטראַכטן, ווי אזוי זאָל ער זיך האַלטן אף

דער פאַרזאַמלונג: באַשיצן די אינטערעסן פון טרעסט? גיין מיט די אר־בעטער, צי עפּשער גאָר שווייגן און זאָל זיך גיין ווי סע גייט?

דאָ, אין גרויסן צימער האָט מען געוואַלקערט, געפאַרבט, גלאַזורט און איינגעריבן דעם „נאַקאַט".

געשטינקען האָט מיט פעל, מיט עלענאַפּט, מיט פאַרב און מיט הייסן ברודיקן מענטשלעכן שווייס.

צענדליקער ארבעטער אין נאַסע קויטיקע העמדער זיינען געשטאַנען מיט אַרבל פאַרשאַרצטע ביז די אקסל, אף די הילצערנע פאַרמעס פלינק געבויגן דאָס לעדער, געריבן עס מיט הייסע נאַסע בערשטלעך, גע־פאַרבט און גלאַזורט.

דאָ, האָט דער רוישיקער אימפעט נאָך שטאַרקער געוויגט די געבוי־גענע פלייצעס, געיאָגט די הענט נאָך א הילצערנער פאָרמע, פלינק געכאַפּט זי, אַ רעגע אָפּגעהאַלטן די פאָרמע אין די דלאָניעס ווי א גרויסע הייסע קויל, און איילינק אָפּגעוואָרפן א פאָרמע נאָך א פאָרמע. נאָר אָפּגעוואָרפן מיט אזא ריטמישן געקנאַקערײַ, פונקט דאָס קנאַקן ניט קיין אויסגענוצטע פאָרמעס, נאָר אויסגעהאָרעוועטע רעוומאַטישע ביי־נער.

יעדער באַוועגונג, יעדער רעגע האָט געהאַט איר פּרייז, וויפל מע קאָן פאַרדינען, וויפל מע קאָן אָנווערן, אויב מע וועט צו דער סעקונדע ניט כאַפּן די פאָרמע, און אפילו באַם רעדן, באַ עפּעס בעטן, פלעגט מען אויך יאָגן די ארבעט.

אינמיטן גרויסן צימער איז געשטאַנען א שווערע הילצערנע ראָל־מאַשין, און טיף געבויגן צום וואַרסטעט פון דער מאַשין, איז א יונגער אַרבעטער געשטאַנען ווי אַ איבערגעבראָכענער אף צוויי, יעדער סע־קונדע געביטן אַ מידע האַנט, איילינק געטריבן מיט איר די ראָל־מאַשין, און איינגעריבן דעם „נאַקאַט".

זיין פלייצע איז געווען נאַס, פונעם פאָנים איז אַפּן לעדער יעדער רעגע אַראָפּגעפאַלן א הייסער טראָפּן שווייס, און ס'פלעגט זיך דאַכטן, אז דאס לעדער באַדעקט ער ניט מיטן „נאקאט" פון דער ראָל־מאַשין, נאָר מיט גרייפּעלעך פון זיין אייגענעם שווייס.

— ריינער אַביסל, — האָט אים זעלצער אָנגעוויזן אַף א שלעכט אויס־געראָלטער כאָליעווע — אַ־בי־סע־לע ריינער.

ניט ארויסלאָזנדיק דעם ראָל פון האַנט, האט דער ארבעטער אויסגע־דרייט צו זעלצערן דאס פארשוויצטע פּאָנים און אומצופרידן אַ בורטשע געטאָן:

— פאַר אזא פרייז האט גאָט אליין ניט געהייסן מאַכן קיין בעסערע ארבעט.

אין אַן אנדער צייט וואָלט זעלצער געהייסן איבערקוקן זיין גאַנצע פארטיע ארבעט, און פאַרן מינדסטן בראַק געצוווּנגען אים איבערמאַכן אלץ; איצט אָבער, מוז מען זיין פאָרזיכטיק און ניט איינרייסן מיט די ארבעטער.

— אויב סע לוינט ניט — האט ער ווייך דורכגעזאָגט — ארבעט מען ניט, אָבער פּאַטערן סכוירע איז ניטאָ צו וואָס.

— און אז סע געפעלט ניט מיין ארבעט, שטעלט מען זיך אליין צו דער ראָל־מאשין און מע בורטשעט ניט.

פונעם האָזעדיקן ענטפער איז זעלצערן נאָך מער קלאָר געווארן, אַז די ארבעטער רעדן אזוי אַפּאָנים נאר דערפאר, ווייל זיי ווייסן שוין דעם סאָד. און ווי באַלד אזוי, וואָלט עפשער געווען אַ סייכל, ער זאָל איצט פארפירן א שמועס און באצייטנס צוגרייטן די ארבעטער, קעדיי זיי זאָלן פארשטיין, אז דער נייער פלאַן וועט זיי ארויספירן אף גאָר אַ נייעם וועג.

אַ צווייטער ארבעטער האט זיך אבער אפגעווענדט פון בלאָק און גוטברודעריש אויסגעשטרעקט אים דעם שאַב־מעסער:

— אנו, כאווער זעלצער, גיב נאָר א שטיקל קריזש! כ׳לעבן, וויפל איז דער שיר צו זיין „א טראָג־מיך״ און אומגיין מיטן פּאָרטפעל. עפּעס קאָמעניזעם, אַלע גלייך, און א האלב יאָר האָסטו אויסגערוט די ביינער, איז לאז אַ נאַשבראַט אויך געניסן.

— געטראָפן דעם אָרט,— האט א דריטער צוגעגעבן,— אַז מע פאַר־זוכט דעם טאַם פון א פארטיי־מאַקסעמעם, ווערט דער מאָגן אַ טשילי־געגנטער, און סע ווילט זיך סיים ניט סוויצן באַם בלאָק פאר א הונדערט פופטשיק קארביינעם.

זעלצער האָט זיך געמאַכט ניטהערנדיק, און אַ שטומער אוועק פון צעך.

הונדערטער מאל איז אים שוין אויסגעקומען הערן אָט די בייזע שטעכ־ווערטלעך, און הונדערטער מאל איז אים באפאלן א פארלאנג א שפּיי טאָן אף אלץ און שטעלן זיך צום ווארסטאַט, נאר יעדעס מאָל פלעגט ער

זיך באַטראַכטן, אַז שטעלן זיך צוריק צום וואָרסטאַט, איז איינגנטלעך אַ סאַך אַ קלענערע כאָכמע איידער אויסלערנען זיך זיין אַ גוטער דירעקטער און פירן די פאַבריקן ווי געהעריק. אַי, מע יאַדעט? איז מיילע, פאַרוואָס קומט אים צו זיין אַן אויסנאַם צווישן אַלע אַרבעטער דירעקטאָרן? ניט אים דעם ערשטן, ניט אים דעם לעצטן יאַדעט מען.

באַם טיר האָט זעלצער צוגערופן דעם אַלטן פּאַרקערער, געהייסן אים פאַרשליסן דעם טויער, און מעלדן אין אַלע צעכן, אַז נאָך דער אַרבעט וועט פאָרקומען אַ וויכטיקע פאַרזאַמלונג, און קיינעם וועט מען פון פאַבריק ניט אַרויסלאָזן ביז נאָך דער פאַרזאַמלונג.

II

שטומע, אָנגעשטרענגטע זיינען די אַרבעטער געזעסן באַ די טישן אין דער פאַבריק־קיך, און ניט מיטן געהער, נאָר מיט אַלע איבערים איינגעהערט זיך, ווי דער פאָרזיצער פון לעדער־פאַריין דערקלערט, אַז דאָס קוסטאַרנע פאַבריקל ברענגט דעם טרעסט גרויס שאָדן. דאָ, אין שטאָט אופבויען אַ טעכניזירטע פאַבריק לוינט ניט, ווייל אין ראַיאָן איז ניטאָ קיין רויוואַרג, און דעריבער איז באַשלאָסן געוואָרן פאַרמאַכן דאָס פאַבריקל און אַלע אַרבעטער אַריבערפירן אין דער שוך־פאַבריק, וווּ מע וועט יעדן אויסלערנען אַרבעטן באַ אַ מאַשין.

דעם אויספיר האָבן אַלע אַרבעטער געהערט, נאָר קיינעם האָט זיך ניט געוואָלט גלויבן, אַז די ווערטער זיינען בעפּיירעש טאַקע געזאָגט געוואָרן.

וואָס הייסט פאַרמאַכן דאָס פאַבריקל, און זיי, אַלטע קוואַליפיצירטע גאַרבער, וועט מען גאָר מאַכן פאַר דער רועך ווייסט וואָס?

איבעראַשטע האָבן די אַרבעטער אויסגעדרייט די קעפּ און מיטן פאַרבידעשטן בליק איינס באַם צווייטן איבערגעפרעגט: צי זיי דאַכט זיך, צי די ווערטער זיינען בעפּיירעש טאַקע געזאָגט געוואָרן?

אַף אַזאַ איינפאַל האָט זיך קיינער ניט געריכט: יעדער טרעסט פאַרברייטערט די פאַבריקן, און דאָ מאַכט מען גאָר אויס פאַבריק.

צעטומלטע זיינען די אַרבעטער געבליבן זיצן, און שטום, דערשלאָגן נאָר געקוקט איינער אַפן צווייטן.

ער אָבער, דער ווייקער מיטן בלויען שנאָבל, האָט זיך ראַש א הויב געטאָן, אויסגעשטרעקט צום פּרעזידיום צוויי טאַינענדיקע הענט, און אָנגעהויבן פינטלען מיט די אויסגעקראָכענע רויטע וויעס:

— מאַכט מיך נאָר קלאָר מאַכט מיך: איז טאקע באַשלאָסן געוואָרן? קאַפּוט, הייסט עס, מיט אונדזער פאַבריקל? צי מע וויל נאָר אָנטאַפּן דעם דייפעק?

— טאקע באַשלאָסן, כאַווער שלוימע, באַשלאָסן.

פונעם ענטפער האָט זיך שלוימקע מיטאמאָל אַראָפּגעזעצט און טרויעריק נאָר צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ:

— ווי באַלד אזוי, איז אונדז טאַקע גוט, דריי מאָל גוט מיט אַ ביסל.

עפּעס איז די שטילקייט אָנגעשוואָלן געוואָרן מיט אַ שווערן קאַלטן ערנסט, און וויפל דער דירעקטער האָט זיך ניט געווענדט מע זאָל נעמען ווערטער, זיינען אַלע געזעסן שווייגנדיק און נאָר פון מאָל צו מאָל נייגעריק א קוק געטאָן צו אים, צו נאָטען, אַ קוק געטאָן, און מיטן בליק געוואָלט דערוויסן, צי ער, דער עלטסטער גאַרבער, וועט טאקע פאַרשווייגן אזא אַוולע, צי באלד וועט ער אָנהויבן דעקן?

— נו, איז וואָס זשע זיצט מען ווי נעבן א מעס? — איז דער דירעקטער בייז געוואָרן. — צעמעדי! עפּן נאר דעם מאַינע לאָשן!

שוועער, מיד און פארזאָרגט האָט זיך אופגעהויבן א פאַרשוין, מיט אַ פּאָנים פון אַ גוטמוטיקן באנדיט, און פאַרצווייפלט צעשפּרייט די הענט:

— כאָטש קוילעט מיך, נאָר די גאָנצע מאַנסע פּאַטופּעט זיך ניט אין מאַן קאָפּ. דאס גאָנצע לעבן זאָגען מיר גיווין גאַרבער, געווייקט זיך אין קאַלעך, געווייקט זיך אין עלינאַפּט, דו, אין פאבריקל באַקימען אַ ראַמיטיז אין אלע גלידער, און פּליצלינג די קאַנאַמישע לאָגע פונעם טרעסט פּאַדערט. נו, און וועגן אינזער קאַנאַמישער לאָגע ווער וועט טראַכטן? עפּעס זאָגען מיר דאָך טאַטעס פון קינדער, אַף דער עלטער וועלן מיר ווערן לערניינגלעך פון א נייעם פאַך? כ'לעבן, צי וואס, פריג איך אַך, זאָגען די אלע שמאַד־שטיק? זוגט, אז איר האָט באַשלאָסן קוילענען אָן אַ מעסער און א סאַף מיט אַ נעק.

אין שטילן שטייענדיקן וואַסער איז ארייַנגעפאַלן אַ שווערער שטיין, און צעוועקט די גאַל, אָנגעצונדן דעם קאַעס, און צעבונדן די צינגער.

אַ מינוט צען האָט דער דירעקטער אַלץ געקלונגען אין גלעקל, געבעטן מע זאָל נעמען ווערטער, און ניט שרייען צווישן זיך. נאָר קיינעם ניט געקאָנט איינשטילן.

ווי אַף אַ בלוטיקן סוינע האָט מען מיט אָנגעצונדענע אויגן געקוקט אַפן פּאָרזיצער פון פאריין, מיט כריפענדיקע שטימען געדראָט, געשאָלטן, געקלאַפּט מיט די פויסטן אין די טישן און געשריען, אַז דער נומער וועט ניט דורכגיין:

— פּאַראַן אַ פּאַרטיע, און מיר וועלן זיך דורכשמועסן, צי מעג מען אזוי באַגיין זיך מיט אַרבעטער.

— אַדעראבעע, אדעראַבעע,— האָט מען פון פאַרשיידענע בענק געשריען,— זאָל די פּארטיע באשטעטיקן, אז אזוי דארף טאַקע זיין. אדעראבעע, וועלן מיר זען.

די גאַנצע צייט, וואס דער אוילעם האָט גערוישט, איז דער דירעקטער געזעסן מיט איין האַנט אונטערגעשפּארט די קאָפּ, מיט דער צווייטער געקלינגען אין גלעקל און פארזאָרגט געקוקט אַפן אוילעם.

זייער ווי האָט ער געפילט, דעם קאַעס זייערן פארשטאַנען, נאָר אַלץ ניט געקאָנט צוטראכטן, וואס פאר אַ אייצע גיט מען די ארבעטער.

אַז אלע בייזע ווערטער זיינען שוין ארויסגעזאָגט געוואָרן, און דער קאַעס איז געוואָרן שטילער, איז ער אופגעשטאַנען, עטלעכע מאָל דורכגעריבן דעם שטערן, גלייך ער וויל פון מויעך דורכטרייבן די זייטיקע געדאַנקען, און ווייך, האַרציק אָנגעהויבן רעדן, אַז די אָקטיאבער-רעוואָליוציע האט פאר אַלע ארבעטער צעעפנט נייע טירן, נאָר זיי, די ארבעטער פון דעמדאזיקן פאַבריקל,— זיי געלאזט אַף יענער זייט שוועל. פונקט ווי פאַר דער רעוואליוציע, אזוי הארעווען זיי נאך ביז איצט אין דעמזעלבן קוסטאַרנעם פאַבריקל. דער גאַנצער אונטערשייד באַשטייט נאָר אין דעם, וואס פריער פלעגן זיי ארבעטן צו צען-פופצן מאַן אין אַ ווערסטאַטל, און איצט,— צו הונדערט מאַן, אבער דער טאָך, דער טאָך איז דערזעלבער.

דיזעלבע קוסטאַרעריי, דיזעלבע שווערע הארעוואַניע, אָן דער מינדסטער הילף פון אַ מאשין:

— און וויפל, פרעג איך אייך, איז דער שיר ארויסצופאָרן בלויז אַפן אייגענעם שוויס, האַ! וויפל?

אַף עטלעכע מינוט האָט זיין אופריכטיק וואָרט באהערשט דעם קאעס, באהערשט די געדאַנקען, און הערנדיק דעם דירעקטערס ווערטער, האָט מען דערפילט די מידע נאסע פלייצעס, די אָנגעדראָלענע רעוומאַטישע הענט, וואס יאָגן אָן אופהער אין מעשעך פון אַכט שאָ. פונקט אזוי האָבן באַ דערזעלבער ארבעט געיאָגט זייערע טאַטעס, פונקט אזוי האָרעווען זיי איצט, און וואס איז טאקע דער טאַכלעס? פריער אָדער שפעטער וועט דאָך דאס קוסטאר־פאבריקל מוזן אונטערגיין. נאָר ווי אזוי, ווי אזוי ווערט מען עס אף די עלטערע יאָרן אַ לערניינגל באַ אַ נייעם פאַך? ווי אזוי שטעלט מען זיך עס בא א מאשין, אז מע ווייסט זי ניט, מע פארשטייט ניט איר לאָשן, און מע קאָן גאָרניט דאָס פאַך?

דאָ, אין דעם קוסטאר־פאבריקל איז דאָך יעדערער אַ קוואַליפיצירטער פאַך־מאַן, די פינגער פילן יעדער שטיקל סכוירע, דאס אויג פארשטייט, וואָס איז גוט און וואס איז שלעכט געמאכט געווארן, אָבער דארט! — זיין אַ בלינדע ביילאַגע צו דער מאַשין? זיין ניט מער ווי א שרייפעלע? זיין אזא פאַך־מאַן וואָס יעדער שווארץ־אַרבעטער קאָן דיך יעדן טאָג פארבייטן? און ס'איז דאָך א גרויסע פראגע, צי וועט מען געווינג פאַרדינען באַ דער נייער ארבעט?

ערנסטע, פאַרזאָרגטע זיינען די ארבעטער זיך צעגאַנגען פון דער פאַרזאַמלונג, צעגאַנגען זיך מיט אַ פעסטער קלאָרער יעדיע, אז אין פאַבריקל דערארבעטן זיי די לעצטע פאָר טעג, און נאָכדעם — אַף נייע רעלסן.

צו וואָס זיי וועלן זיך דערקייקלען אַף די נייע רעלסן, — דאָס האט קיינער פון זיי ניט געוווסט און אפילע ניט געקאָנט זיך פאָרשטעלן.

צעמעכן איז אָבער פון דער ערשטער רעגע קלאָר געוואָרן, אַז פונעם גאַנצן פלאַן וועט קיין נאַכעס ניט ארויסקומען, און די גאַנצע צייט, וואס ער איז געגאַנגען מיט נאָטען, האָט ער אין געדאַנק אַלץ געקניפט אַ נייעם פלאַן.

נעבן נאָטעס הויז איז ער שטיין געבליבן און אים אָנגענומען באַם לאַץ:

— נוטע, לאָמיר זיך אויספייפן אַף זייער טאָטן, ביסט אַ ייִנגעלע ביסטו, צי אַ טאָטע פון קינדער? איז פאָלג מיך, נוטע, לאָמיר מאכן אַ שטיקל קוסטאַרנע אַרטיעל, און מירן הובן ברויט מיטן פולן מויל, הערסט, נוטע, מיטן פולן מויל.

ניט צוזאָגנדיק צעמעכן קיין זאַך, האט ער זיך מיט אים צעזעגנט און אריין אין שטוב.

צופוסנס איינס דעם צווייטן זיינען צוויי קינדער געלעגן אף אַ שמאָל סאָפּקעלע, און צוויי — אַף אַ קאַסטן.

אין אַ צעבראָכן אייזערן בעטל איז געלעגן די פרוי און שלאָפנדיק געוויגט מיטן פוס דאָס וויגל.

מיט שטילע פאַרזאָרגטע טריט איז נאָטע צוגעגאַנגען צום טיש, גענומען אַ ביסן, און פאַרטראַכט זיך: איצט, ווען ער רעכנט זיך פאַרן בעסטן גאַרבער און פאַרדינט פיל מערער ווי אַלע ארבעטער, איצט לעבט ער אין דאַכקעס, וואָס וועט זיין באַ דער נייער ארבעט?

לאַנג שוין האָט דער אַלטער וואַנטוזייגער בייזעריק אָפּגעכריפּעט צוועלף מאָל, און נאָטע איז אַלץ געזעסן מיטן שטיקל ברויט אין האַנט, צוגעהערט זיך ווי די קינדער פּלאַפּלען פון שלאָף, און געטראַכט: צי זאָל ער צופאָרן אין די ראָסטאָווער אָדער בערדיטשעווער גאַרבאַרניעס זוכן אַרבעט, צי זאָל ער גיין אַף דער שוך-פאַבריק, צי עפּשער אָנעמען צעמעכס פּלאַן?

III

די אַרבעט איז שוין קיינעם ניט געלעגן איינזינען.

רעדלעכוויז האָט מען זיך צענדליקער מאָל אין טאָג געזאַמלט אין די צעכן, געבורטשעט, געשושקעט זיך, געקריגט זיך, יעדעס מאָל צוגע-טראַכט נייע פּלענער, און געשיקט דעלעגאַציעס אין פאַריין מיט אַ מעל-דונג, אַז אף דער שוך-פאַבריק וועט מען ניט גיין, און ביז פרילינג זאָל מען דאָס פאַבריקל יעדנפאַלס ניט פאַרמאַכן.

באַ יעדער רעדל פלעגט טייקעף אויסוואַקסן שפּערלינג דער וואַלקער, און אומעטום איבערכאַזערן איינס און דאָס זעלבע:

— די נעשאָמע, כעוורע, פון די פּראָפּביוראָקראַטן! איר הערט? די נע-שאָמע, נאָר זיי זאָלן ניט אויספירן! נישקאָשע, אונדזער מאַכט און אונד-זער דייע.

פון זיינע אומבאַוועגלעכע אויגן, פון זיין לענגלעך אייזלש פּאָנים האָט געוויזט מיט טעמפּער אָנגעשטרענגטער אַקשאָנעס.

באַהערשן זיך, טראַכטן, אָדער קאָנטראָלירן די געדאַנקען, איז ער קיינ-מאָל ניט געווען בעקויעך. איז אים אופגעשווומען אַ געדאַנק, פלעגט ער אין

זיין מויעך בלייבן שטעקן ווי אַ פאַרזשאַווערטער צוויאַק, און אַ בלינדן שטויסן אים אף אומפאַראַנטוואָרטלעכע ארויסטרעטונגען און אַף אזויגע סקאַנדאַליעזע טאַטן, וואָס פלעגן שטענדיק אופּברענגען סאַי די פּאַרטייער, סאַי די אומפּאַרטייער. נאָר קיינמאָל פלעגט ער זיך ניט מודה זיין, אַז ער איז אומגערעכט.

אפילע דעמאָלט, ווען אַלע ארבעטער האָבן אים פאַרמישפּעט, אַפילע דעמאָלט איז שפּערלינג געווען זיכער, אז ער איז אַן אומשולדיקער קאָרבן, און פאַרמישפּעט איז ער נאָר דערפאַר, ווייל אַלע זיינען קאַריעריסטן, אַלע זיינען אונטערלעקער, און זיי לוינט ניט אנערקענען, אַז ער, שפּער-לינג, איז גערעכט.

אָנשטאָט שטעלן זיך צו דער ארבעט, האט שפּערלינג באַלד נאָך מי-טאָג אופּגעזאַמלט עטלעכע צעכן און אָנגעהויבן אונטערהעצן, מע זאָל וואַרפן די ארבעט, און דערמיט צווינגען דעם פאַריין, צווינגען דעם טרעסט — זיי זאָלן זיך אָפּזאָגן פונעם באַשלוס צו פאַרמאכן דאָס פאַבריקל.

באַ יעדער רעדל זיינען געשטאַנען עטלעכע פּאַרטייער, געקריגט זיך, און געפּלייסט זיך דערווייזן, אַז פון דעם קוסטאַר-פאַבריקל דאַרף מען פּאָטער ווערן, און קיינער וועט גאָרניט דערלייגן, אויב מע וועט איבער-גיין אַף דער שוך-פאַבריק.

— וואָס קאַטשעט איר אונדז, וואָס? — איז פון רעדל צו רעדל אומגע-לאָפן א יונג באָכערל מיט אַ ראָז פּעניסל, וואָס שמייכלט שטענדיק. — אָט אין דעם פּאַל זעט מען טאקע דעם עמעסן רעכטן אָפּנויג: אין לאַנד איז אַ דויכעק אין סכוירעס, און מיט קוואַליפיצירטע ארבעטער וואַרפט מען זיך. מע קאָן מיט אונדז טאָן וואָס מע וויל, און רעד צום לאָמפּ!

געזאָגט האָט ער עס איבערצייגנדיק און ערנסט, נאָר זיינע אייגעלעך און דאָס פּאָנים האָט בעשאַס-מאַיסע אזוי געשמייכלט, גלייך ער וויצלט זיך און מאַכט גאָר פון עמעצן כויזעק.

א מיטגליד פון פּאַרטיי-ביוראָ מיט א געפּאלבטן טרוקענעם פּאָנים איז צוגעגאַנגען צו שפּערלינגן, מיט גוואַלד אָפּגעריסן אים פון רעדל, און אָנגעהויבן אים וואָרענען, ער זאָל אופהערן העצן די אַרבעטער. פאַראַן א פּאַרטיי-באַשלוס וועגן אַריבערפירן די אַרבעטער אַף דער שוך-פאַבריק, און שפּערלינג, אלס קאָמוניסט, איז מעכויעוו זיין דיסציפּלינירט. אַנדערש וועט די ביוראָ מעלדן וועגן אים אין ראַיקאָם.

— נו, מאַסער מיך, מאַסער! — האָט זיך שפּערלינג איינגעטרונקען אין אים מיט זיין טעמפּן אומבאַוועגלעכן בליק, — געזעען? ער לערנט מיך דיסציפּלין לערנט ער מיך. ווען דו ביסט געלעגן נעבן דיין ווייבל און געוואַרעמט זיך אַף צו זיין א מיטגליד פון בריאָ, האָב איך דריי יאָר געהאָדעוועט לייז אַף די פראָנטן. פאַרשטייסט, צי ניין?

א שטומער, א פאַרזאָרגטער איז נאָטע געשטאַנען באַ דער אַרבעט, גלייכגילטיק צוגעהערט זיך צו שפּערלינגס רייד, גלייכגילטיק צוגעהערט זיך צו די וויקוחים, און איינציייטיק געשאָבן די פעל און דעם אייגענעם מויעך:

פינף און צוואַנציק יאָר איז ער געווען א קוואַליפיצירטער גאַרבער, שטענדיק געפילט, אז אָן אזוינע ווי ער, קאָן מען ניט אויסקומען, און פלוצלינג — אויס מעיוכעס.

עטלעכע מאל אין טאָג איז צו נאָטען צוגעגאַנגען צעמער, און שעפּסל — אַ דאַר יידל מיט אַן אויסגעווייקטן בלייכן פּאָנים און מיט עטלעכע שי־טערע הערעלעך אַפן אויסגעקראָכענעם קאָפּ.

ביידע האָבן געהאַלטן אין איין טאַינען, אז אַף דער שוך־פאַבריק לוינט ניט גיין, און מיט אַזוינע הענט ווי זיינערע, קאָן מען אין אַן אַרטעל שאַרן גאָלד.

— נו, באַקלער זיך, נאָטע — איז שעפּסל יעדעס מאָל צוגעשטאַנען — ביסט דאָך אַ מיענץ ביסטו דאָך, אמאָל ווילסטו נעמען א ביסל ברויפן, ווילסט אָפּהוליען א טאָג באַ א גוטנברודער אף א בריס, פּרווו אָבער אַוועקגיין פון דער מאַשין אַף א פּאָר טעג, וועט מען דיך אַרויסליידערן אף דריי ספּענדלעך וועט מען דיך ארויסליידערן. אבער אין אַן ארטעל, ביסטו אַליין באַלעבאָס.

פון אלע זיינערע ראַיעס איז נאָטען אַלץ קלאָרער געוואָרן, אז אף דער שוך־פאַבריק וועט באַשטימט זיין שווער און ביטער.

זינט ער געדענקט זיך, איז ער געווען א זעלבשטענדיקער אַרבעטער. צווישן הונדערטער האָט מען געקאָנט אונטערשיידן זיין פאַרטיע אַרבעט: אין יעדער שטיקל אַרבעט איז דאָך געלעגן זיין מי, זיין פלייס, און זיין אייגנאַרטיקער געשמאַק. אַזוי פיל יאָרן אָפּגעהאָרעוועט, און איצט גיי ווער גאָר א מאַניקען באַ א מאַשין, פּאַס זיך צו צו אירע קאַפּריזן, און ווער ענלעך צו הונדערטער שוואַרץ־אַרבעטער.

ווען ניט זיין גרויסע פאמיליע וואלט ער זיך לאַכלוטן ניט געקימערט: פאַראַן אין אוקראַינע גענוג גאַרבארניעס, ווו מע נויטיק זיך אין גוטע פאַילצער, און מע קאָן נאָך פאַרדינען דעם שיינעם רובל. נאָר אַף וואָס לאָזט מען די ווייב מיט די פינף פיקערס?

אַפן אויבערשטן שטאָק האט מען אלץ צוגעטראַכט נייע פלענער, געאמפערט, געקריגט זיך, און נאָטע איז געשטאנען געבויגן איבערן פאילץ־בלאָק, געשאָבן די פעל, פון מאל צו מאל א קוק געטאָן ווי דער טאָג גויסעט, און געטראַכט, אַז באלד, באַלד וועט מען ענדיקן די אַרבעט, פארוויקלען דאס געצייג אין די פאַרטעכער, און אַף שטענדיק צעזעגענען זיך מיט דעם פאבריקל. נאָר ווהין וועט ער גיין? צי צו דער מאַשין אין דער שוך־פאַבריק, ווערן טאַקע אן עמעסער פראָלעטאַריער? צי ער וועט גאָר ווערן א באַלעבעסל אין א קאפצאָנישן ארטעל?

אין צעך האָבן זיך פלוצלינג אריינגעוואַלגערט עטלעכע צענדליק אַרבעטער, געמאָלדן, אַז מע פארשטרייקט, און אלע זיינען מעכויעוו וואַרפן די אַרבעט.

— און וואָס אַן ערעך וועט מען זיך דערסלאָגן מיט אַזעטיקע כאָכ־מעס? — איז שעפסל נייגעריק געוואָרן צו דערוויסן. — האַ! וואס אַן ערעך?

— אונדזער פאַבריקל ליקווידירט מען — האט אים אן ארבעטער גע־ענטפערט — איז זאָל מען באַצאָלן פאַר דריי כאַדאָשים, און נאָכדעם וועלן מיר זעען וואס מיר האבן צו טאָן.

טייל האבן געוואָרפן די ארבעט און אָנגעהויבן איבערטאָן זיך אין די אייגענע קליידער.

אָנגעשפארט אַפן פאַילץ־בלאָק איז נאָטע געשטאַנען און נאָר קרומלעך געשמייכלט:

— נו, נאָטע, וואַרסט אַף קאָוועד?!

— קאָוועד ניט קאָוועד, נאָר אַף קיין שטרייקן וועל איך ניט גיין.

צענדליקער אויגן האבן זיך אנגעצונדן, און שטימען זיינען אנגעשוואלן געוואָרן מיט צאָרן און מיט סינע צו נאָטען.

— וואָס זשע? — האט א באָכערל צו אים געשריען — אַף דער נייער פאַבריק ביסטו נאָך ניט אָנגעקומען און ביסט שוין געוואָרן אן אונטער־לעקער? מיינסט, אז די קאָמוניסטן וועלן אונטערכאפן אַזאַ עוון־טאָוו ווי

דו? נישקאָשע, פאַר קיין דירעקטער וועט מען דיך ניט מאַכן, פון אַזאַ אומגליק ביסטו באַשיצט און באַוואָרנט.

אַ לאַנגע צייט האט מען זיך געקריגט, איינס דעם צווייטן געשאָלטן אין טאַטנס־טאַטן, נאָר צו קיין אויסגלייך פאָרט ניט געקומען.

נאר וואָס מער מע האט זיך געקריגט, אַלץ קלאָרער איז געוואָרן, אַז קיין אַנדער אויסוועג, ווי נאָר איבערצוגיין אין דער שוך־פאַבריק, איז פאָרט ניטאָ.

אין מעשׂעך פון צוויי כאַדאָשים וועט מען דאָך יעדן אַרבעטער צאָלן פונקט דאָסזעלבע געהאלט, וואס ער האט פאַרדינט בא גארבעריי, און פאר דער צייט וועט מען זיך עפשער אויסלערנען אַרבעטן באַ דער מאַשין.

פאַרזאָרגטע, פאַרביטערטע האט מען פאַרוויקלט דאָס געצייג, גענומען אונטערן פאַכווע דעם פאַרטעך, באַקומען אין קאָנטאָר דאס געהאַלט, און אַלע צוזאַמען געלאָזט זיך פון פאַבריק.

באַם טויער איז געשטאַנען דער אַלטער קאַלמען, יעדערן געדריקט די האנט און מיט אַ פאַרוואָרגענער שטים געבעטן זיך, מע זאָל כאָטש קומען אף זיין לעוואַיע.

ווי נאָר די אַרבעטער זיינען פאַרשוואונדן, איז קאַלמען אריין צוריק אין פאַבריק, גענומען דעם גרויסן בעזעם, און אָנשפּאַרנדיק זיך אָפן בעזעם, איז ער געבליבן שטיין אַ פאַרטראַכטער.

אָקאָרשט איז די פאַבריק נאָך פול געווען מיט לעבן און גערויש. לענג־אויס דער וואַנט האָבן זיך דאָך געוויגט אַזוי פיל פּלייצעס. איצט שטייען די פאילץ־בלאָקן ווי פרישע מאַצייווע־ברעטלעך, און ברוינע בערגעלעך פאילץ־שפּענער ליגן נעבן די בלאָקן ווי פרישע ברוינע קוואָרים.

— נו, קאַלמען, וואָס שטייט איר? — האט זיך צו אים דער דירעקטער געווענדט — ראַמט צו.

— וואָס זשע, טאַקע אויסקערן דאס לעצט ביסל כאָמעץ?

דעם דירעקטערס טריט זיינען שוין לאַנג, לאַנג פאַרשטאָרבן, און קאַלמען איז נאָך אַלץ געשטאַנען אָנגעלענט אָפן בעזעם, פאַריאָסעמט געקוקט אַף די פאַרלאָזטע פאילץ־בלאָקען, און ניט געקאָנט בא זיך פוילן ער זאָל אויסקערן די פאילץ־שפּענער, ער זאָל אויסקערן דעם לעצטן זייכער, און צוזאַמענ׳עבן זיך מיטן געדאַנק, אַז אויס פאַבריק.

צוגעפאַלן איז אַ טריבער אָוונט, און קאַלמען, אונטערברומענדיק אַ טרויעריקן טילים־ניגון, איז הין און צוריק אומגעגאַנגען מיטן בעזעם אין האנט, אומגעגאַנגען ווי אַן עלנטער וועכטער אַף אַ גרויסן בייסוילעם.

IV

פון אונטער שווערע ברודיקע כמארעס איז פויל אַרויסגעקראָכן אַ פאַרצאָקטער געליכטיקער טאָג, און פאַרווײַנט אַ קוק געטאָן אף די גאַר־בער, וואס זײַנען געזעסן אין קיך פון דער שוך־פאַבריק, פויל געקײַט, געפּיפקעט, געפּלאפּלט און אומגעדולדיק אָפט געקוקט צום טיר, צי סע גייט ניט דער דירעקטער.

ענדלעך איז ער אַרײַנגעקומען גאַדלעסדיק, פאַריסן, אַ פּאַטש געטאָן מיטן האנט אין טיש און צוגעמאכט דאס לינקע אייגל:

— כאַוויירים! באַ קיין מאַסין האט איר נאָך קיינמאל ניט געאַרבעט, איז זייט וויסן, אַז גרינג וועט עס אייך ניט אנקומען. נאָר סוריעקט זיך ניט. קיין מאלאכים ווערן ניט געבוירן, פאר איין כיידעס מאַך איך אייך פאַר גוטע קאַלפעצירטע אַרבעטער, אָבער מיט איין טנאַי — דיסטיפּלין. נו, איז מיט דער רעכטער פוס, און זאָל זײַן אין אַ גוטער שאָ.

פון הויכן קוימען האט זײַנע ווערטער באַגריסט אַ לאַנגער פרײַלעכער הודאָק, און די אַרבעטער האבן זיך געלאָזט צו דער פאַבריק.

באם אַרײַנגאַנג איז געשטאַנען אַ יונגערמאַן מיט אַ צעטל, און לויט די פאַמיליעס צעשיקט די אַרבעטער אין פאַרשיידענע צעכן און אין פאַר־שיידענע שטאָקן.

ארומגערינגלט מיט מאַיסטערס פון די פאַרשיידענע צעכן, איז דער דירעקטער געשטאַנען מיט הענט פאַרלייגטע אַף הינטן, מיט אַ צוגע־זשמורעט לינק אייגל אָפּגעמאָסטן די הויך און ברייט פון יעדן אַרבע־טער, און צופרידן יעדעס מאָל צוגעגעבן:

— הא! יאַטן מיט פּלייצעס? און טאקע עמעסע, אַלטע פּראָלעטאַריער.

נאָטען, שפּערלינגן, שעפּסלען, כאַצקלען און נאָך אַ צענדליק אַרבע־טער, האט מען אָפּגעשיקט אַפן אויבערשטן שטאָק אין דער מאַשין־אָפּטיילונג.

באַגעגנט האט זיי אַ פאַרטויבנדיק געריש, נאָר אַזאַ מעשונעדיקס, גלייך טויזנטער באַשעפענישן שווענקען די גאָרגלען, ציִשן, זיפּצן, הוילן,

בּרילן, פלאפלען ווי ענטלעך, קוויטשען ווי כאַזיירים, און קלאַפּן אויס א מאָדנעם ריטמירטן טאַקט.

— געפעלט אייך נאָר דער וויוועד? — האט צעמעך א פרעג געטאָן שפּאַ־נענדיק אף די טרעפּ. — כעוורע! עפּעס ציטערן די טרעפּ. גאָט וועט העלפן וועלן מיר דאָ נאָך באַגראָבן ווערן. שעפּסל! פאַרקערעוועסט די האלאָב־ליעס?

אינעם מעשונעדיקן גערויש האט אבער נאָטע דערפילט א מאָדנע מונטערע פרייד, אונטער די פיס ציטערן די טרעפּ, א יונגער אימפּעטדי־קער פיבער רוישט אַף אלע שטאָקן, אָט איז דער לאנג־געגארטער בינשטאָק. צענדליקער יאָר האט ער דאָך אינדערשטיל געכאָלעמט, צענדליקער יאָר מעקאנע געווען יעדן אַרבעטער, וואס שטייט באַ אַ מאַשין, מעקאַנע געווען, און דאָך געבליבן שטיין געבויגן באם פאילך־בלאָק. איצט אבער, איצט איז דער פאָדעם פון זיין אַלט לעבן איבער־געריסן געוואָרן מיט גוואַלד, און ער שפּאַנט אצינד אַף נייע רוישיקע טרעפּ.

— איר הערט א זעמערל? — האט נאָטע פריילעך געווענדעט זיך צו די כאַוויירים. — הא, שעפּסל! סע ניט קיין קוסטאַרנער שאָב־מעסער מיט קיין שטומען פאילך־בלאָק. דא זאָגט מען דעם פּאָסעק גאָר אף אן אנ־דער שפּראַך.

— יאָ — האט שעפּסל טרויעריק אויסגעזיפצט. — פון אזעטיקע געטומ־לען וועל איך מיט מיין סוואַכן קאָפּ טאַקע ליגן גוט אין דער אַדאָמע.

דער אומענדלעך לאנגער קאָרפּוס איז אינגאַנצן געווען פארשטאָפּט מיט הונדערטער וואַגאָניעטקעס, געבויטע ווי לאַנגע צוויישטאָקיקע עטאַזשערקעס, און אַף די וואַגאָניעטקעס — שוואַרצע שיך.

פונקט אינמיטן קאָרפּוס האט זיך פון וואַנט צו וואַנט געצויגן די טראַנסמיסיע. אירע ברייטע צוויי פּאַסן, פאַרגראַטעטע אין א לאַנגער הילצערנער שטייג, זיינען ווי געפלאָכטענע גראָבע שלאַנגען צישענדיק געקראָכן איבער די צענטראַלע צוויי שקיון, און שווינדיק און ווינטיק געטריבן די וואַלן.

פון די קליינע שקיוועלעך האט זיך צו יעדער מאַשין אַראָפּגעלאָזט אַ שמאָלער פּאַס, באַם זייט — אַ הויבער־שטאנג, און איבער יעדן ארבע־טערס קאָפּ — אן עלעקטריש לעמפּעלע ווי א זילבערנער באַר.

די גאַנצע לענג און ברייט פון קאָרפּוס איז געווען אָנגעפּראָפּט מיט אַ באַוועגלעכער שוואַרצקייט, און צווישן די אָנגעלאָדענע שוואַרצע וואַגאָניעטקעס — שטום געבויגענע מענטשן, און פּלאַפּלענדיקע מאַשינעס.

א הויכער מאַיסטער מיט א ברייט מאַלפּיש פּאָנים האט אָפּגעקליבן א צענדליק גאַרבער, און צעשטעלט זיי, — טייל בא די מאַשינעס, וואָס פּיילן קאַבלוקן; טייל בא די מאַשינעס, וואס שאָבן פּאָדעשוועס, און טייל בא מאַשינעס, וואס קוועטשן אויס דעם ציינדלענדיקן ראַנט.

א צווייטער מאַיסטער מיט א ציגיינעריש פּאָנים און מיט כיטרע ליפּנדיקע אייגעלעך האט גוטברודעריש אָנגענומען שעפּסלען באַם האַנט, און אים צוגעפירט צו א גרויסער צאַפּלענדיקער מאַשין:

— איר זעט אט די שטאָלענע מאַמע? זי איז א געטרייע, און צאפּלט שטענדיק נאָך ארבעט. איז אויב איר וועט איר צו דער צייט אונטערוקן א שוך, וועט זי פּאַר אייך האָרעווען און שיטן אייך קלינגערס אין קעשענע.

טאַקע א מאַמע, — האט שעפּסל א טראַכט געטאָן קוקנדיק אף דער מאַשין.

אין די אויסגעשטרעקטע שטאָלענע הענט האַלט זי א קורצע גלאַנציקע קאַטשלקע, און ווי נאָר מע רוקט איר אונטער א שוך, לאָזט זי אליין אראָפּ די קאַטשלקע, אליין בויגט זי דעם שוך אף אלע זייטן, אומעטום גלעט זי אויס די פּאָדעשווע, ווי א גוטער בעדער גלעט אויס אלע גלידער, און נאָכדעם, ווי זי גלעט אויס די פּאָדעשווע, הויבט זי אַווטאָמאַטיש אוף די אויסגעשטרעקטע הענט און צאַפּלט, צאַפּלט מע זאָל איר גיכער אונטערוקן א צווייטן שוך.

די גאַנצע צייט, וואָס דער מאַיסטער האט שעפּסלען געוויזן, ווי אזוי צו ארבעטן בא דער מאַשין, איז נאָטע געשטאַנען דערנעבן און פּאַרליבט געקוקט.

א האַלב לעבן איז דאָך שעפּסל אָפּגעשטאַנען באַם פּאילץ-בלאָק און געיאָגט פון זיך דעם זיבעטן שוויס, יעדער איבעריקן גראָשן פּאַרנאָסע האט מען דאָך געדאַרפט ארויסציען פון די אייגענע ביינער, און איצט האט ער באַקומען א שטאָלענע מאַמע, אף אירע אויסגעשטרעקטע צאַפּלענדיקע הענט וועט ער ארופלייגן די גאנצע שווערע ארבעט, און אליין וועט ער שטיין ווי א פּאָרעץ און נאָר אונטערוקן.

— האַ! סע פידלט? — האט זיך דער מאַיסטער געווענדט צו נאָטען — אין א וואָך ארום וועט עס בא אים גיין ווי א מיזמער. נו, קומט וועל איך אייך מעכאַבעד זיין מיט א שטאָלענעם גאָנער.

בא א ברייטן ווארסטאט זיינען געשטאַנען דריי הויכע צוויק־מאַשינען מיט לאַנגע געגלידערטע העלדזער.

בא איין מאַשין איז געשטאַנען אַן אוקראַינער מיט גרויסע געכאָליעטע וואָנצעס און מיט א גאַזלאָנישן דורכדרינגלעכן בליק; בא דער צווייטער מאַשין איז געשטאַנען א געל יידל מיט גרויסע זעקעלעך אונטער די אויגן, און די הויט אף זיין האַלדז און פּאָנים איז געווען ווי אָפּגע־שטאַנען:

— וואס, — האט דאס יידל יעכידנע א פרעג געטאָן — געבראכט א נייעם העכט מאַעל צו זיין בא דער צוויק־מאַשין?

— געפעלט אייך נאָר דער קנאַקער! — האט דער מאַיסטער אווינק געטאָן צו נאָטען אַפן אַרבעטער, — מיט דריי כאַדאָשים צוריק האט אים נאָך דער פּופּיק געציטערט בא דער מאַשין, איצט פּאַרייסט ער שוין דעם שמעקער. נו, קוקט. ווי הייסט איר?

— נאָטע.

— און איך הייס פּאַרבמאַן. איז אָט, כאַווער נאָטע, אָט דעם גאָנער זעט איר? אז מע קוועטשט אָן דעם פּעדאַל, פליט פון זיין גאָרגל אזוינע מאָנטשענקי טשוועקעלעך, טעקס הייסן זיי, און אָט די צוויי שטאָלענע פּיסקעס האבן ליב פרעסן לעדער. נאָר אז זיי כאַפּן ארײַן א פינגער, איז בלייבט פון אים נאָר א קרעכטש. איז געדענקט, אז בא דער מאַשין טאָר מען ניט כאַפּן קיין פייגעלעך.

אין דעמזעלבן צעך זיינען געשטאַנען דריי באַראבאַן־מאַשינעס, וואס האבן אָפּגעהריזעט דאס איבעריקע לעדער אַפן אָנגעצויגענעם שוך, און אויסגעגלעטע די קנייטשן פון די זאַדניקעס און פון די נעזלעך.

די באַראבאַן־מאַשינעס האבן געקוויטשעט אף דריי פאַרשיידענע שטי־מען, נאָר אזוי גוואַלדיק, אז נאָטע האט קוים געהערט וואס דער מאַי־סטער זאָגט אים.

א פּאָר שאָ איז נאָטע געשטאַנען בא דער מאַשין און נאָר געכידעשט זיך, ווי קונציק, ווי פלינק די שטאָלענע ציינער כאַפּן דאס לעדער, ציען אָן דעם שוך, איינצייטיק קלאַפּן זיי אים ארום מיט שוואַרצן טעקס, און

די גאנצע פאך־קענטעניש ליגט גאָר אין די קאַלטע שטאָלענע גלידער פון דער מאַשין: אליין באַוועגן זיי זיך, אליין טוען זיי אַלץ, און ער, דער לעבעדיקער מענטש, איז ניט מער ווי א רעגולירער,— א רעגולירער, וואס קאָן בא דער אַרבעט פריי אָטעמען, און גייט ניט אָפּ מיט קיין שטראָמען שווייס ווי ער, נאָטע, פלעגט אָפּגיין באם פאילץ־בלאָק אין דעם קוסטאַרנעם פאַבריקל.

קוקנדיק אף דער מאַשין, האט ער אַרויסגענומען א פאַפּיראָס און פאַר־רויכערט.

— אין פאַבריק רויכערט מען ניט,— האבן אף אים א קוק געטאָן די גאַזלאָנישע אויגן,—אונטן איז פאַראן א רויכער־צימער.

— ניין איז ניין.— און אראָפּגייענדיק אין רויכער־צימער האט ער געטראָפן צעמעכן:

נו, צעמעך, מע דזשובעט?

— ע, קאַי און שפּאַי, קיין קאָפּ צו אזא ארבעט דאַרף מען ניט. א פלאָקן וועט אויך קאָנען זאַן א שטיפער. נאָר גוניט, מיר זאָנען אריינ־געפאָלן אינעם עמעסן גאָניידן: רעדן בא דער אַרבעט טור מען ניט, רויכערן טור מען ניט, פון די רעדער שווינדלט אין די אויגן, און זאַן וועט אונדז דריי מאָל גוט מיט אביסל.

דעם גאנצן טאָג האט נאָטע נאר געקוקט. פון פאבריק איז ער אָבער אַוועק א מידער, א צעבראָכענער. דעם גאַנצן וועג געפילט ווי אין די אויערן רוישט דאס געדעוו פון די מאַשינעס, און אונטער די פיס ציטערט די ערד, ציטערט, פונקט ווי ס'האט געציטערט דער דיל אין פאַבריק.

קומענדיק אהיים, האט ער זיך דעם ערשטן מאָל ניט געזעצט צום טיש עסן, נאָר א מידער צוגעלייגט זיך אָפּן בעטל.

פארלייגט די הענט אָף דער ברוסט איז די ווייב געשטאַנען באם אויוון, און מיט א ווייטיקלעכן ראַכמאָנעס געקוקט אַף נאָטען ווי אַף אַ געשטראָפטן.

א יינגעלע איז צוגעגאַנגען און אָנגעהויבן פאַרקלאָגן זיך אַף די שכיינעסדיקע קינדער.

— לאז געמאַך— איז נאָטע בייז געוואָרן און אָפּגעשטופּט פון זיך דאס קינד,— די קאָפּ ווערט צעשפּאָלטן פונעם געטומל, פאַרדרייט ער גאָר אַ ספּאָדיק.

דאס קינד האט אַרייַנגעדרוקט אַ פינגער אין מויל, פאַרכידעשט, באַ־לייידיקט לאנג געקוקט אַף נאָטען, און געטראַכט: וואס אַזוינס איז פאָר־געקומען מיט זיין גוטמוטיקן טאַטן, וואס איצט איז ער פלוצלינג געוואָרן אַזוי בייז און ניט אופמערקזאַם צו אים?

צוגעבויגן צום פענצטער האט די מוטער אָפּט און הילכיק געשנייצט די נאָז אין פאַרטעך, און שטום געשלונגען א טרער נאָך א טרער.

V

פון טאָג צו טאָג איז מען מערער צוגעוווינט געוואָרן צום גערויש פון די מאַשינען, צום געשווינדל פון די פאַסן, פון די שקיון, און זיי האבן אופגעהערט ווירקן.

פארשטענדלעכער איז געוואָרן די אַרבעט, באקאַנטער די מאַשין, און לויטן טאָן פון איר געזאַנג האט מען אָנגעהויבן פאַרשטיין איר צושטאַנד, אירע קאַפּריזן, און וואס זי פאַרלאַנגט.

דער גרעסטער טייל ניי אָנגעקומענע האבן נאָר ניט פאַרשטאנען, אַז גאָר אינגיכן וועט מען איבערגיין אַף אייגענע קעסט, און מע דאַרף זיך באצייטנס אויסלערנען גוט און גיך אַרבעטן.

אין קאָפּ איז יעדן געלעגן, אז לויטן אָפּמאַך מיטן טרעסט, איז די פאבריק מעכויעוו צאָלן אין מעשעך פון צוויי כאַדאָשים פונקט דעמ־זעלבן געהאלט, וואס זיי האבן פריער פאַרדינט אין דעם קוסטאַרנעם גאַרבער־פאַבריקל. נאָר צוויי כאדאָשים איז דאָך עפּעס א היפּש ביסל צייט, ביז די צוויי כאדאָשים וועלן דורכפליען, וועט מען זיך די גרויסע טוירע אויסלערנען, און דערווייל איז מען צענדליקער מאָל אין טאָג גע־לאָפן אין רויכער־צימער פּיפּקען, צענדליקער מאָל אין טאָג געוואָרפן די אַרבעט, און פוסט און פאס געבלאָנדזשעט פון מאַשין צו מאַשין, פון צעך צו צעך, מיט איין ארבעטער געיאַדעט זיך, מיט אַ צווייטן געכאָכ־מעט זיך, אז צוויי כאדאָשים איז פאראן ווען צו מעלקן, און די מאַכט איז דאָך אונדזערע, און די דייע איז דאָך אונדזערע, מעג מען דער־ווייַלע פוסטעפּאסעווען, און דערנאָך וועט מען מאַכן אַ כאַי, דערנאָך וועט מען אָנקוועטשן ווו מע דאַרף, און מיסטאמע וועט מען קאָנען מעלקן נאך א כוידעש.

פון די ברייטע אוקראַינער סטעפּעס איז אָבער פּלוצלינג אָנגעפלויגן א בייזע זאווערוכע, אין ווייסן, קאַלטן אומעט אָנגעפּעלצט די גאַסן, מיט טויטע בלומען אופגעבליט די פאַבריק-פענצטער, און פּראָסטיק איינגערוימט יעדן אין אויער, אַז די צוויי כאַדאָשים זיינען שוין אַריבער, מער מעלקן וועט מען זיך ניט לאָזן, און יעדן וועט מען צאָלן נאָר לויט זיין פאַקטישן פאַרדינסט.

פון דער יעדיע איז אַלעמען געוואָרן קאַלט אין האַרץ, אין מויעך און אין אַלע גלידער.

— וואס הייסט! — איז שעפּסל נאָכגעלאָפן דעם דירעקטער און טאַכ-נונימדיק געשפּריים צו אים די הענט — און ווו איז יויסער? איכ׳ל דאָך פון אזעטיקע פאַרנאָסעס נאָר האבן וואַסער אַף קאַסע.

— ניט מיין אייסעק, כאַווער, צוויי כעדאָסים זייט איר געווען בא דער מעלוכע אָף קעסט? האט איר געזאָלט פאר דערדאָזיקער צייט ווערן פלינקע קאַלפעצירטע אַרבעטער. זייט איר עס ניט געוואָרן, איז פאַר וואס דאַרף מען אייך צאָלן מער ווי איר זייט ווערט? אין ביכלאַל סמועס איך ניט אין פאַבריק, פאַראַן א קאָנטאָר, און דאָרטן — ביטע, כאָץ ביזל טאָג.

מיט א טעמפּן, אקשאָנעסדיקן בליק האט שפּערלינג געקוקט פון דער זייט, און נאָר געפילט, אז די אַלטע סינע, וואס האט אַמאָל אין אים גע-ברענט צום באַלעבאָס, אט די אַלטע סינע צעוואַקסט זיך אין אים צום דירעקטער. צעוואַקסט זיך, פאַרכלינעט זיינע געדאַנקען, און צווינגט אים פאַרגעסן, אז ער, דער דירעקטער, איז פונקט אַזאַ קאָמוניסט ווי שפּער-לינג, אַז געשטעלט איז ער אָנצופירן מיטן אייגנטום, וואס געהערט אויך אים, שפּערלינגן, און אַז דער דירעקטער איז מעכויעוו היטן יעדן גראָשן, אבער ניט צעטרענצלען קיין מעלוכע-אויצרעס.

ווי נאָר דער דירעקטער איז אָפּגעגאַנגען צו א צווייטער מאַשין, איז שפּערלינג צוגעגאַנגען צו שעפּסלען און הילכיק אריינגעשריען אים אין אויער:

— צו אַזאַ פיירע קאָנסטו רעדן צעזעצטערהייט און ס׳וועט צו אים צושטיין ווי אַן אַרבעס צום וואַנט. ער איז דען אין אונדזער לאַגע? אים טוט דען ווי? אָי, האבן מיר אנגעפּלאָדיעט אביסל ביוראָקראַטן!

אַן אָנגעצונדענע־ האט זיך דער דירעקטער אויסגעדרייט, צוגעזשמו־רעט דאס לינקע אייגל, און מיט אַ פּאַריסענער קאָפּ אַ קוק געטאָן אַף שפּערלינגן:

— איר זייט, דאַכט זיך, אַ קאָמוניסט?

— און אַז א קאָמוניסט איז וואס!

— איז פאַראַן א פּאַרטיי־ביוראָ, ווו א קאָמוניסט קאָן זיך אַף מיר פאַרקלאָגן, אָבער העצן קעגן מיר אַף דער פאַבריק, וועל איך ניט דער־לויבן. דא איז אייך ניט די גאַרבעריי אייערע, ווו איר פלעגט אַלע מיטוואָך און דאָנערסטיק אראָפּזעצן די דירעקטערס מיט די מאַיסטערס. זייט זיך מאַטריעך אַראָפּגיין אונטן.

— וווהין אונטן?

— אין רויכער־צימער.

— נאָך וואָס?

— וואַרטן, ביז איך וועל פון אייך אַראָפּנעמען די סטראָף, און דער־לויבן אייך גיין צוריק צו דער אַרבעט.

— וואָס הייסט! פאַר וואָס?

דערפאַר ווייל אַ קאָמוניסט דאַרף זיין דיסטיפּלינירט און דאַרף קאָנען האַלטן דעם צונג אונטער די ציין. טי־מאָ־שענ־קאָ! — האט ער אַ געשריי געטאָן צום פּאַרוואַלטער פון צעך — נעם בא אים צו די אַרבעט.

בא דער צווייטער ריי מאַשינעס, פּונקט קעגנאיבער, איז געשטאַנען דער אַרבקאָר האָבערמאַן, אַ יונגער באָכער מיט אַן אויסזעען פון אַן אופּ־געריצטן דרייסטן האָן, וואס איז שטענדיק גרייט אָנצופאַלן.

ווי נאָר דער סיכסעך האט אויסגעבראָכן, האט ער אָפּגעשטעלט די מאַשין און א נייגעריקער אָנגעשפּאַרט זיך אַף דער וואַגאָניעטקע.

— נו, האָנאָראַרשטשיק! האסט שיים מאַטעריאַל — איז פאַרביי אים דורכגעגאַנגען דער דירעקטער און גאַליק א שטאָך געטאָן — קאָנסט שיים אָנשרייבן אין צייטונג וועגן דעם דירעקטער דעם דעספּאָט, און אריינכאַפּן דערפאַר א דריירל.

א באַליידיקטער איז האָבערמאַן צוגעגאַנגען צו נאָטען און אנגעהויבן פאַרקלאָגן זיך:

— איר זעט א באַציונג צו אַרבקאָרן? מיר געפינען די מאַקעס, מיר שניידן זיי אויף, קעדיי דערמיט העלפן בויען, קומט די אַדמיניסטראַציע

און קרויגט אונדז גאָר מיטן נאָמען האָנאָראַרשטשיק. נו, פרעג איך אייך, קאָן מען ניט צעפּלאַצט ווערן?

פון דער גאַנצער מאַיסע איז נאָטע שטאַרק אופגעבראַכט געפאָרן סאַי אַפן דירעקטער, סאַי אף שפּערלינגן.

פון לאַנג איז אים שוין נימעס געווען אַט די דווירעסדיקע סינע פון די אַרבעטער צו דער אדמיניסטראַציע, און די פאַרבאַרגענע סינע פון דער אדמיניסטראַציע צו יעדער אַרבקאַר, וואָס אנטפּלעקט פאַר דער געזעלשאַפטלעכקייט די שלעכטע זייטן פון דער אונטערנעמונג.

אלץ האט די רעוואָליוציע געענדערט, אַ היפּש ביסל שימל אויסגע-לופטערט פון די מויכעס. נאר אַט די אַלטע ירושע איז אלץ נאך גע-בליבן און מע קאָן פון איר ניט פּאַטער ווערן.

געמיינט האט ער אָבער, אַז די סינע הערשט נאָר אין די אָפּגעשטאַ-נענע קוסטאַר-פאַבריקלעך, דארט, ווו דער אַרבעטער איז נאָך ביז איצט בונטאריש געשטימט; דארט, ווו דער אַרבעטער שטאָלצירט נאָך מיט זיין באַלמעלאָכישן האָנער — דארט איז די סינע פאַרשטענדלעך, אָבער דאָ, אין דער גרויסער פאַבריק, ווו יעדער אַרבעטער איז ניט מער ווי א שרייפעלע פון איין גרויסער מאַשין, דאָ, ווו איין מאַשין נאך דער צווייטער שאָבט אַראָפּ די אינדיווידועלע אייגנשאפטן און דעם פערזענלעכן געשמאק, פאַר וואס זשע איז דאָ דער טהאָם אזוי טיף? — צוזאַמען בויט מען דאָך א ניי סאָציאַליסטיש לעבן, פאַר וואָס זשע בורטשען די ארבע-טער, פאַר וואָס זיינען זיי שטענדיק אומצופרידן מיט דער דיסציפּלין, וואס די אַדמיניסטראַציע דארף און מוז איינפירן אַף דער פאַבריק? און ווי קומט עס, וואָס מערסטן טייל אַרבעטער קוקן אַף דער אַדמיניסטראציע ווי אַף באַלעבאַטים?

טאָג אף טאָג פלעגט ער זיך נייגעריק צוהערן צו די סיכסוכים, וואָס קומען פאָר צווישן די אַרבעטער מיט דער אדמיניסטראַציע, און לעסאָף געקומען צום באשלוס, אז דער גרעסטער טייל ארבעטער באַנעמען נאָך ניט ווער זיי זיינען, און וואס זיי דארפן זיין. ביז היינטיקן טאָג פאַר-שטייען זיי נאָך ניט, אז זיי זיינען ניט נאָר אַרבעטער, נאָר אויך באַלע-באַטים, פון זייער מי ווערן די אויצרעס געשאַפן, און צוליב זייער פארגעניגן וועלן די אויצרעס פארנוצט ווערן. נאָר פארנוצט ווערן מיט א פּלאַן, מיט א ציל, מיט א זין.

טראַכטנדיק וועגן דעם צעשלוס, וואס הערשט שטענדיק צווישן דער אדמיניסטראַציע מיט די אַרבעטער, פלעגט ער דאָך באַשולדיקן די אדמי־ניסטראַציע; באַשולדיקן, פאר וואס זי האט ניט געפונען דעם פאסיקן טאָן, די געהעריקע שפראך, קעדיי דער אַרבעטער זאָל אויספירן אלע אירע באפעלן, אויספירן ניט אויס מוירע, אַז ער וועט פאַרלירן די אַרבעט, נאר אלס באוווסטזיניקן כויוו, אלס כאַוועריש באַפעל, און גראד וועגן דערדאָזיקער כאווערישקייט האט דאָך נאָטע יאָרן געכאַלעמט, געגאַרט און געבענקט.

פונעם ערשטן טאג, וואָס נאָטע איז אָנגעקומען אין פאַבריק, איז ער געווען זיכער, אַז סאַי מיט די אַרבעטער, סאַי מיט דער אַדמיניסטראציע וועלן באַ אים קיין צוזאמענשטויסן ניט זיין.

אופמערקזאַם און פלייסיק איז ער, די אַרבעט האט ער אָנגעהויבן פאַרשטיין, און קיין קליינלעכקייטן וועלן אים ניט באַרירן.

זינט אבער די צוויי כאַדאָשים זיינען אריבער, זינט ער איז געוואָרן אן ארבעטער צוגלייך מיט די קוואליפיצירטע אַלטע אַרבעטער, און אויך אָנגעהויבן ארבעטן פון שטיק, זיינען די שכיינים זיינע געוואָרן פרעמד, אָנגעבלאָזן. יעדער פאַרטיע אַרבעט, וואס ער באַקומט, רופט באַ זיי ארויס א בייזן פאַרדראָס, גלייך ער נעמט צו זייער פאַרנאָסע, און ארום זיין מאשין האבן אָנגעהויבן פאַרקומען מאָדנע געשעענישן.

אקאָרשט האט ער אָנגעצוויקעוועט אַ שוך און גענומען זיך צום צווייטן נאָר ערגעץ איז נעלעם געוואָרן דער ערשטער שוך.

טייל מאָל פלעגט באַ אים פון אונטערן האנט פלוצלינג פארפאלן ווערן דאס געצייג. ער דרייט זיך אום איבערן צעך, א האלבע שאָ פאַרנאָסע פאטערט ער אין זוכעניש, און לעסאָף געפינט ער גאָר דאס געצייג אונטערן פעדאַל פון דער מאַשין.

איינמאָל איז ער אַף עטלעכע מינוט אראָפגעגאַנגען רויכערן, ער קערט זיך אום, וויל זיך נעמען צו דער ארבעט, נאָר די מאַשין גייט ניט. פאַר־וואָס, פאַרוועגן? — דאס האט אפילע ניט געקאנט דערגיין דער טעכאָנ־פירער.

נאר אַפן צווייטן טאג, צענעמענדיק די גאַנצע מאַשין, האָט ער געפונען קליינע טעקס־צוועקלעך גראד אין יענעם קעסטעלע, ווו עס טאר זיך ניט געפינען אפילע קיין שטויבעלע.

קוקנדיק ווי די שכיינים זיינע פרייען זיך, וואָס זיין מאַשין שטייט, און דערווייל פאַרענדיקן זיי די פאַרטיקע ארבעט, וואס נאָטע האט געזאָלט מאַכן.

קוקנדיק ווי זיי יאָגן די אַרבעט און ווי זיי וואַרפן זיך איבער מיט בליקן, איז נאָטען טייקעף קלאָר געוואָרן, אז דאס איז זייער שפּיצל. אָט דאס געל יידל, וואס האט ערשט פאראיאָרן געהאַנדלט אין גאַס מיט פּאַפּיראָסן, און אָט דער אוקראַינער מיט די געכאָליעטע וואָנצעס, וואָס פאָרט אַלע זונטיק צום ווייבל אין דאָרף אריין — זיי האבן עס אָנגעשאָטן טעקס אין קעסטל, קעדיי די מאַשין זאָל בלייבן שטיין און דערווייל וועלן זיי מערער פאַרדינען.

אַ פּאָר מאָל איז ער צוגעגאַנגען צום דירעקטער און געוואָלט זיך פאַרקלאָגן, און געוואָלט אים וואָרענען, אז ווי באַלד זיי קאָנען אָפּטאָן אַ שפּיצל מיט זיין מאשין, קאָנען זיי אָנטאָן צאָרעס אויך באַ אנדערע מאַשינעס, נאָר אַפן ערשטן וואָרט האט אים דער דירעקטער איבערגעהאַקט:

— אין קאנטאָר, אין קאנטאר. דאָ אין פאַבריק סמועס איך ניט.

איז ער איינמאָל אריין אין קאנטאָר און געטראָפן דעם דירעקטער פאַרנומען מיט אַ קאמיסיע, א צווייטן מאל — פארנומען אף א באראטונג, א פערטן, א פינפטן מאָל — ווידער אָנגעשטויסן זיך אף א קאָמיסיע, אַף אַ דעלעגאַציע, אף א נייער רעווידיר-קאָמיסיע, און אפן האַרצן איז אים געווארן ביטערער פון טאג צו טאג. קיין באלעבאָס איבער דער מאַשין איז ער נאָך ניט געווען, און פארדינען האָט זיך געוואָלט וואס מערער, איז אָבער דער הויפטמאַיסטער געוואָרן אַן אָפטער גאַסט באַ זיין מאַשין, איבערגעקוקט יעדער שוף, צענדליקער מאָל אים געצווונגען איבערצומאַכן, און בייז געפאָדערט גוטע ארבעט.

מיטן גדאַנק האט נאָטע פאַרשטאנען, אז דער הויפטמאַיסטער איז גערעכט, גוטע ארבעט דאַרף ער פאָדערן פון יעדן. נאר פאַרוואָס דאַרף עס געפאָדערט ווערן מיט אזא בייזן באַליידיקטן טאָן? ער איז דען א יינגעלע? ער באמיט זיך דען ניט בעסער קענען די ארבעט? צי וואָס זשע איז דער בייזער באלעבאַטישער טאָן, און פארוואס געפעלט אזוי אָט דער באַלעבאטישער טאָן ניט נאר דעם דירעקטער, נאר אפילע דעם פאָרזיצער פון זאַווקאָם? די דיסציפלין קאָן מען דען ניט איינפירן אַף אַן אנדער אויפן?

צענדליקער מאל האט ער געטראכט, ווי אזוי, און אף וואס זשע פאר אן אנדער אופן קאן מען איינפירן די דיסציפלין? אין פאבריק זיינען דאך פאראן פארשיידענע ארבעטער, איינער פארשטייט זיין כיוון, און צענדליקער ווילן דאס ניט פארשטיין. יעדערער וויל דאך פארדינען וואס מערער, און דאפקע אף דער קוואליטעט פון דער ארבעט ווילט זיך לייגן וואס ווייניקער אכט. וואס זשע פאר אן אויסוועג איז פאראן?

קיין אויסוועג האט נאטע ניט געפונען, נאר פון טאג צו טאג געפילט, אז עס וואקסט אין אים א פארביטערטע טינע צום הויפטמאיסטער, און עס וואקסט אין אים אן אפשיילעכער עקל צו זיין בלויער פליישיקער נאז, צו זיינע קליינע כאזערשע אייגעלעך, און צו זיין בייזן באלעבאטישן טאן.

יעדעס מאל, ווי נאר דער הויפטמאיסטער פלעגט אפגיין פון נאטעס מאשין, פלעגט טייקעף צוגיין פארבמאן.— אט דער צעך - מאיסטער מיטן ציגיינערישן פאנים און מיט די לויפנדיקע כיטרע אייגעלעך. צוגיין, פריינטלעך אנווייזן אים די פעלערן, און אליין פלעגט ער זיך שטעלן בא א פרייער מאשין — איבערמאכן נאטעס ארבעט.

— צי וואס דארפט איר זיך מאטריען זיין, כ׳וועל אליין איבערמאכן.

— ניין, כאווער נאטע, איר ארבעט פון שטיק, און פאר דער צייט, וואס איר וועט איבערמאכן, וועט מען אייך ניט צאלן. איז נעמט אין אכט מיינע אנווייזונגען, און איבערמאכן וועל איך שוין אליין.

די ווארעמע באציונג, דאס, וואס פארבמאן פלעגט שטענדיק צוגיין פונקט דעמאלט, ווען אים פלעגט זיין ביטער אפן הארצן פונעם מאיסטערס בייזן טאן,—דאס אלץ האט אין נאטען פארפלאנצט א קנעכטישע דאנקבארקייט, און א באזונדערע אכטונג צו פארבמאנען.

איינס איז אים נאר ניט געווען פארשטענדלעך: אזא הארציקן מענטשן ווי פארבמאנען האט מען געגעבן א צונעמעניש „פיקסל", און צום הויפטמאיסטער, אט צו דעם געוועזענעם אייגנטימער פון א פאבריקל, צו אים באציען זיך די ארבעטער מיט א מאדנעם פארכטיקן אפשיי.

גראד דעם טאג איז נאטען די ארבעט ניט געגאנגען. אלע פינף מינוט איז די מאשין געבליבן שטיין, און געוווסט האט ער, אז פאר די קורצע האפסטאקעס, וואס די מאשין מאכט, וועט מען אים ניט באצאלן, און פארן טאג וועט ער פארדינען א העלפט.

נאר וואס מער נאָטע האט זיך געערגערט, אַז קאָפּריזנער איז גע־וואָרן די מאַשין און ערגער די ארבעט.

פלוצלינג איז צוגעגאַנגען דער הויפּטמאַיסטער און מיט א בייזן בליק איבערגעקוקט זיין ארבעט:

— וואָס פּאַסקודיעט איר, וואס פּאטערט איר סכוירע וויל איך וויסן? זייט איר אַ קאַליקע, איז גייט אף סאָצפּאַרזיכערונג, און איפּעשט ניט אין פאבריק. פאַר־טאַטש!

עפּעס האט נאָטע געוואלט א געשריי טאָן, נאר פלוצלינג דערפילט, אַז פארקלעמט איז דאָס הארץ, פארגליווערט דאס מויל, און אַ דערנידעריק־טער, אַ באַשפּיגענער איז ער געבליבן שטיין. געבליבן שטיין מיט אזא פיינלעך צונויפגעשרומפּענעם פּאָנים, גלייך עס ווילט זיך אים וויינען, נאר ער קאָן ניט.

פינף און צוואַנציק יאָר איז ער געווען אַ קוואַליפיצירטער ארבעטער, שטאָלצירט מיט דעם, געפילט, אז ער איז די נעשאָמע פון דער פּראָ־דוקציע, אַז אָן אזוינע ווי ער, קאָן מען ניט אויסקומען. פאַר די פינף און צוואַנציק יאָר האט ער הונדערטער אויסגעלערנט ווערן גוטע ארבע־טער, קיין איינציקער מאַיסטער האָט זיך קיינמאָל ניט דערוואַגט זאָגן קיין וואָרט אף זיין ארבעט, און איצט איז ער אנטקרוינט, דאָ באַ דער מאַשין איז ער אַ גאָרנישט, און יעדן טאָג גיט מען אים אָנצוהערן, אַז מע קאָן אויסקומען אָן אים.

די גאנצע וואַכט איז ער באַ דער מאַשין אָפּגעשטאַנען יאָרדיש, דערשלאָגן. פארגאכט אפּגענומען אין קאָנטאָר דעם פאַרדינסט פאר די צוויי וואָכן, און ארייגגייענדיק צו זיך אין שטוב, האָט ער בייז א שליי־דער געטאָן דאָס געלט אַפן טיש.

ביז דאָס ווייב האָט איבערגעציילט דאָס געלט, איז ער ארונטערגע־קראָכן אונטערן בעט, און ארויסגעשלעפּט דאָס פאַרטעך, אין וועלכן ער האט געארבעט אלס פאַילצער.

פאר דער צייט איז דער לעדערנער פארטעך געוואָרן פאַרדאַרט, צע־קנייטשט, פונקט אזוי צעקנייטשט און פארדאַרט, ווי זיין שטאָלץ אלס קוואַליפיצירטער ארבעטער.

— דאָס איז די גאנצע פארדענאָסע? — האט דאס ווייב פארביטערט אַ פרעג געטאָן.

— די גאנצע, די גאנצע. וואס זשע, טויזנטער ווילסטו?

— איז דאָך טאקע אָך און ווי צו די יאָר. און וואָס? אלץ אַקשאָנעס. אַז צעמעך האט פאָרגעלייגט מאַכן א קוסטאַרנע ארטעל, איז אים ניט אָנגעשטאַנען. שאַיעך, פאָטעמסטווענער דאָסער. איצט וועט מען לייגן די ציין אַף די פאָליצעס.

אַף אַלע אירע טאַינעס האָט נאָטע גאָרניט געענטפערט.

אַ געהויקערטער איז ער געזעסן אַפן ברעג בעט, אָפט געשפּיגן אַפן פאַרטעך, געגלעט אף דער קני זיינע פאַרדאַרטע לעדער־קנייטשן, געגלעט אזוי אקשאנעסדיק, גלייך ער האט פעסט באשלאָסן, אז אף דער פאבריק וועט קיין נאכעס ניט זיין. ווידער מוז מען אָנטאָן דעם אַלטן פארטעך, אָנשאַרפן דעם אלטן שאָב־מעסער און אומקערן זיך אהין, ווו ער איז געווען נאָטע דער פאַרדינער, נאָטע דער מעיוכעסדיקער פאַילצער.

VI

מיט אַ פארוויגעטן בליק האט דער ווינטער טאָג אף טאָג אריינגעקוקט אין די פענצטער, פאַרביטערט געהוילט אין די קוימענס. און מיט גרויע זאַווערוכעס געיאָגט זיך איבער די גאַסן.

דאָ אָבער, אין הייסן געדויש פון די מאַשינען, דאָ האט מען ניט געהערט זיין פאַרצאָקטן געהויל און ניט געפילט זיין פראָסטיקן אָטעם.

אַ צופרידענער איז נאָטע געשטאַנען באַ דער מאַשין, קלאָרער אָנגעהויבן פארשטיין איר שפראַך, איר גאַנג, אירע קאַפריזן, און געפילט, אַז פון טאָג צו טאָג ווערט בעסער זיין ארבעט, ראציאָנעלער די באוועגונגען און גרעסער דער פארדינסט.

די גאַנצע צייט איז ער געשטאַנען בלויז אַף קינדער־שיכלעך, נאר גראד דעם טאָג איז ער דעם ערשטן מאָל איבערגעגאנגען אַף דאמען־ארבעט. פארשטאַנען, אז ערשט איצט וועט ער אָנהויבן פאַרדינען ווי געהעריק, און מיט אַ שטאָלצן פארגעניגן האט ער אונטערגעטראָגן דער מאַשין דעם גרויסן שווערן שוך, אונטערגעטראָגן פונקט ווי א מוטער טראָגט אונטער דעם קינד איר פולע שווערע ברוסט.

מיט א כיטרע שמייכעלע אין די לויפנדיקע אייגעלעך איז צו נאָטען צוגעגאַנגען פארבמאַן דער צעך-מאיסטער, און סוידעסדיק איינגערוימט אים אין אויער:

— לייגט ווייניקער אַכט אף דער קוואליטעט, און שמייסט אַף וואָס די וועלט שטייט.

פאַרוואָס פאַרבמאַן הייסט אים שמייסן און ניט יאָגן זיך נאָך דער קוואליטעט,— דאס איז אים ניט געווען פארשטענדלעך, און פרעגן האָט ער ניט געקאָנט, ווייל ניט ווייט פון דער מאַשין איז עפעס געשטאַנען א יונגערמאן מיט א זייגער אין האַנט און נייגעריק געקוקט ווי ער ארבעט.

ניט אנדערש, האט נאָטע א טראכט געטאָן, אז דאָס איז אַ פאָרשטייער פון טרעסט. ער וויל אפאָנים צוקוקן זיך, ווי אזוי ארבעטן די געוועזענע גאַרבער, און גראד איצט איז נאָטען באפאלן אַ פארלאנג אויספיינען זיך מיט דער שנעלקייט פון זיין ארבעט, און זאָל דער פאָרשטייער זען, אַז דער, וואָס פארמאגט פינגער צו גארבעריי,— דער ווערט ניט פארשעמט אפילע בא דער מאשין.

— נו, וויפל האט איר פאר דער האלבער שאָ געמאכט — איז דער יונגערמאַן נייגעריק געוואָרן צו דערוויסן.

— עלף מיט א האַלבן פאָר — האָט אים נאָטע שטאָלץ געענטפערט, און שמייכלענדיק אויסגעדרייט צו אים דאס צעקנייטשטע ראזירטע פאָנים מיט די לעצטע צוויי ציין, וואָס שטעקן ארויס באַ די זייטן ווי געלע צוויי הערנער.

— הייסט עס, אז דורכשניטלעך, דארף מען רעכענען, וועט איר מאַכן ניט קיין דריי און צוואַנציק, נאר צוואַנציק פאָר א שאָ. הא! ריכטיק?

— אין דעם ערעך. און צו וואס פרעגט איר עס?

איך בין דער כראָנאָמענטראַזש — האָט אים דער יונגערמאן געענטפערט, און לויט אייער שנעלקייט וועלן מיר אייך טאריפיצירן די ארבעט.

נאָטען איז טייקעף קלאָר געוואָרן, אז ער איז ביטער ארייגעפאלן, און געוואָלט דערקלערן דעם כראָנאָמענטראזש, אז לויט זיין איצטיקער שנעלקייט טאָר מען ניט טאריפיצירן די ארבעט, ווייל ער האט דאָך געיאָגט די נעשאָמע. בא נארמאַלע, רויקער ארבעט וועט ער דאָך מער ווי צען-צוועלף פאָר ניט מאכן. נאר דער יונגערמאַן איז טייקעף פארשוואונדן, און אנשטאָט אים איז צוגעגאַנגען דער הויפטמאיסטער, איבערגעקוקט די

גאַנצע וואַגאָניעטקע אַרבעט, און אים באַפוילן איבערמאַכן אַלץ פון דאָס ניי.

— וואָס הייסט! — איז נאָטע אופגעקאָכט געוואָרן.

— דאָס הייסט, אַז מע נעמט געלט, דאַרף מען געבן אַרבעט, און זייט איר אַ קאַליקע, טאָ גייט פאַרקערן גאַסן.

פון דער באַליידיקונג איז נאָטע געוואָרן בלייך, פאַרצווייפלט אויסגעשפּרייט די הענט און אָנגעהויבן פינטלען:

— וואָס טוט זיך דאָ, לאָמיך וויסן: פאַרבמאַן הייסט מיר יאָגן און ניט קוקן אף דער קוואַליטעט, קומט איר און הייסט מיר איבערמאַכן די גאַנצע אַרבעט? וואָס זשע איז דאָס, גזילע? רעציכע? איזדיעוועקעס?

— אַביסעלע העפלעכער, איר הערט, צי ניין! — האָט אים דער מאַיסטער אָנגעהויבן דראָען — אַנדערש וועל איך אייך אַראָפּנעמען פון דער אַרבעט פאַר אַזוינע ווערטער. גראָב־יונג!

— אַזוי? — איז נאָטע נאָך מער אָנגעצונדן געוואָרן און מיטן צווענגל אָנגעהויבן קלאַפּן אין וואַרסטאַט:

— אַזאַ בלוטזויגער וועט אף מיר פּאָרן רייטנדיק? וואָס מיינסטו — איז ער פּלוצלינג געוואָרן מיטן מאַיסטער אף דו — עס איז דיר אַמאָליקע צייטן? כאַווייריִם! כאַווייריִם!

ביז נאָטע איז איבערן צעך אומגעלאָפן פון מאַשין צו מאַשין, און געפאָדערט שטיצע פון די אַרבעטער, האָט דער מאַיסטער אַ נעם געטאָן נאָטעס וואַגאָניעטקע און אָנגעהויבן אָפּרוקן זי פון דער מאַשין, אַלס באַווייז, אַז ער נעמט בא אים צו די אַרבעט. נאָר מיטביידע הענט האָט זיך נאָטע איינגעקלאַמערט אין דער וואַגאָניעטקע און אָנגעהויבן שלעפּן זי אָף צוריק.

— וואָס מיינסטו, העפקער אַ וועלט? לאָז אָפּ דעם וואַגאָן, זאָג איך דיר, לאָז אָפּ. אַנדערש וועל איך דיר דעם קאָפּ צעפּלעטן.

פון קאַעס זיינען נאָטעס אויגן אָנגעגאָסן געוואָרן מיט טרערן און ער האָט גאָרניט באַמערקט, ווען דער דירעקטער איז צוגעגאַנגען.

דערפילט האָט ער נאָר, אַז עמעצער האָט אים אָנגענומען פאַרן אַקסל און שרייט אף אים שטרענג און באַפעלעריש:

— ווער האָט אייך געגעבן אַ מאַנדאַט אַף פּלעטן קעפּ? ווי געפינט איר זיך!

— אין א געהענעם געפֿין איך זיך — האט אים נאָטע הייזעריק גע־ענטפערט, — אין א געהענעם, כאַוועך דירעקטער.

— קאָן מען אייך טייקעף באַפרייען, און ניטאָ וואס צו גוואַלדעווען. וואס האט איר אָפּגעשטעלט די מאַסינעס! — האט זיך דער דירעקטער צעשריען צו די איבעריקע אַרבעטער, — ס'איז אייער געסעפט?

אַף איין רעגע איז נאָטעס קאָפּ ווי אַראָפּגעזעצט געוואָרן און מיט א פאַרוואָרגענער שטימע אָנגעהויבן אים דערציילן, ווי אַזוי די גאַנצע מאַיסע איז פֿאָרגעקומען.

— נו, פרעג איך אייך, — האט נאָטע טאַכנונימדיק אויסגעשפּרייט די הענט צום דירעקטער, — ווען דאַרף איך פֿאָלגן, ווער איז דאָ דער פֿאַראַנטוואָרטלעכער?

— פֿאַראַנטוואָרטלעך בין איך.

— אויב איר, כאַוועך דירעקטער, איז זייט זיך מאַטריעך באַפוילן אייערע מעכאַבלים, זיי זאָלן דעם ארבעטער ניט אונטערשטעלן קיין פיסל.

פֿונעם וואָרט „מעכאַבלים" איז דער דירעקטער אָנגעצונדן געוואָרן און צעשריען זיך, אַז פֿאַר אַזאַ אַגיטאַציע קעגן דער אַדמיניסטראַציע וואַרפט מען ארויס פון פֿאַבריק, און אים, נאָטען, איז שוין צענדליקער מאָל געזאָגט געוואָרן, אז אויב ער איז מיט עפּעס אומצופרידן, קאָן ער אריינקומען צו אים אין קאָנטאָר, אָבער ניט גוואַלדעווען אין פֿאַבריק און אונטערייסן דערמיט די דיסטיפּלין.

— אין קאָנטאָר? — האט אים נאָטע גאַליק איבערגעפּרעגט — אין קאָנ־טאָר? — וואַרטן, ביז איך וועל אַמאָל דערשלאָגן זיך צו אייך? וואַרטן, ביז איך וועל אַמאָל האָבן די זכיע צו רעדן מיט אייך, און דערווייל זאָל מען מיר טרייבערן די קישקעס און שינדן די הויט?

— נו, — האָט זיך דער דירעקטער צעלאַכט, — טרייבערן, שינדן, איר זייט שוין אויוועראַבאָטל און רעדט פֿון היץ.

— אַוואַדע, אַוואַדע בין איך אויוועראַבאָטל, ווי באַלד איך האָרעווע און איר קאָמאַנדעוועט מיט מיר.

דער דירעקטער האט צוגעמאַכט דאָס לינקע אויג, אָנגעבלאָזן זיך, גאַיוועדיק פֿאַריסן די קאָפּ, און מיטן צוגעמאַכטן אייגל אָפּגעמאָסטן נאָ־טען פון קאָפּ ביז פיס:

— ווי באַלד איר רעדט מיט אַזאַ שפּראַך, איז זייט זיך מאַטריעך וואַרפן די אַרבעט און אַראָפּגיין אונטן.

פֿאַראַקשנט האט נאָטע א צי געטאָן די וואַגאָניעטקע, אָנגעקוועטשט דעם פּעדאַל און געלאָזט די מאַשינע:

— איך בין אַהער אָנגעקומען אַרבעטן, אָבער ניט אויסצופירן קיין מעשוגאַעסן!

— איך זאָג אייך, איר זאָלט אַראָפּגיין אין רויכער־צימער, אַנדערש וועל איך באַפוילן, מע זאָל אייך אַראָפּפירן. סקאַנ־דאַ־ליסט.

— שרעקט ניט, שרעקט ניט די געגנדז, מיר זיינען אין די טיורמעס אויך געגאַנגען און ניט געשראָקן זיך. געזעען? מע דראָט. ניט מיינט אָבער, אַז אַזאַ קאָמאַנדעווען מיט אַרבעטער וועט אייך אַראָפּגיין גלאַט.

ווי נאָר דער דירעקטער איז אָפּגעגאַנגען פון דער מאַשין, איז צו נאָטען צוגעגאַנגען פֿאַרבמאַן, פּלוצלינג אויסגעריסן בײַ אים דעם שוך פון האַנט, און ראַש אָפּגעשטופּט די וואַגאָניעטקע:

— אַז דער כאַווער דירעקטער בעט אייך מיט גוטן, איז זייט זיך מאַטריעך ניט זיין קיין דאָווערעַכער. פּאָ־זשאַ־לעסטע, כאַ־ווער נאָטע.

פון פֿארבמאַנס שפּיצל איז נאָטע אינגאַנצן צעטומלט געוואָרן און אויסגעשטרעקט צו די ארבעטער צוויי טאַינעדיקע הענט:

— נו, ווי געפעלט אייך אזא אָנשיקעניש?

— פּיקסל בלייבט פּיקסל, — האבן עטלעכע ארבעטער א בורטשע געטאָן און געלאָזט די מאַשינעס.

א באַליידיקטער, א פֿאַרשעמטער איז נאָטע אַראָפּגעגאַנגען אין רויכער־צימער, פֿאַרזאָרגט צוגעפּרעסט דעם שטערן צו דער פֿאַרפּרוירענער שויב, און מיט ציטערנדיקע פינגער אָפּט צוגעטראָגן צום מויל א פּאַפּיראָס נאָך א פּאַפּיראָס.

פינף און צוואַנציק יאר איז ער געווען א זעלבשטענדיקער אַרבעטער, איבערגעלעבט צייטן פֿאַרשיידענע, נאָר קיינעם איז ניט איינגעפאַלן אַראָפּטרייבן אים פון דער ארבעט, און ווי א פֿאַרשולדיקטן שילער אַוועקשטעלן אים אין א ווינקל.

פֿאַר די פּאָר שאָ, וואס ער איז אָפּגעזעסן אין רויכער־צימער, איז דער דירעקטער עטלעכע מאָל דורכגעגאַנגען, אוןביידע פלעגן זיי איינס פון דעם צווייטן אָפּקערן די קעפּ.

עפּעס האָט נאָטע ניט געקאָנט אים קוקן אין די אויגן, און יעדעס מאָל, ווי נאָר צו זיין אויער איז דערשווימען דער אָפּהילך פון זיינע טריט, פלעגט זיך אין נאָטען אָנצינדן א פאַרביטערטע סינע צום דירעקטער.

א לעבן האָט נאָטע אָפּגעקעמפט קעגן באַלעבאַטים, דאָס גאַנץ לעבן געהאַסט אין זיי די קראַפט, די זאַטע זעלבסטצופרידנקייט פון הערשער, וואָס קאָנען באַפוילן, קאָנען צווינגען און קאָנען אויספירן.

ווי שלעכט אים איז ניט געווען, האָט ער קיינמאָל ניט געוואָלט אויס־פירן זייער מיינדסטן באַפעל.

בלייבן אָן ברויט, פאַרקויפן די לעצטע בעבעכעס, וואַנדערן מיט ווייב און קינד פון שטאָט צו שטאָט און זוכן אַרבעט, נאָר ניט אונטערגעבן זיך און ניט אַנערקענען זייער רעכט, זייער מאַכט אַלס באַלעבאַטים.

א גאַנץ לעבן געהאַסט זיי, געקעמפט, ערשט נאָ דיר גאָר נייע באַלע־באַטים!

מיטן געדאַנק האָט נאָטע גוט פאַרשטאַנען, אַז דער איצטיקער די־רעקטער באַלעבאַטעוועט ניט צוליב זיינע פערזענלעכע אינטערעסן. דאָס באַליידיקטע געפיל האָט עס אָבער ניט געוואָלט אָנעמען, און פּראָטעס־טירט, און געוואָלט דערוויסן, וואָסער כאַכעם האָט עס אויסגעטראַכט, אַז לעטויוועס דעם קלאַל מעג מען באַצווינגען און דערנידעריקן די פער־זענלעכקייט? און ביזוואַנען איז טאַקע דער שיר, אַז דאָס לעבן זאָל זיך טיילן אַף באַפעלער און אַף פאָלגער! יאָרן איז מען דאָך אָפּגעגאַנגען מיט בלוט, קוים פאָטער געוואָרן פונעם אַלטן לעבן, ערשט נייע באַפע־לער האָבן ווידער באַקומען די רעכט צו באַשטראָפן און באַגנעדיקן!

מיט די שטומע פּראָטעסטן האָט ער א פּאָר שאָ געקוויקט דאָס אופגע־רייצטע האַרץ. און לעסאָף פאָרט געפרעגט דעם דירעקטער, ביזוואַנען וועט ער זיצן אין רויכער־צימער.

— ביז די אר. ק. ק. וועט באַשטימען — האָט אים דער דירעקטער קאַלט געענטפערט — ביז זי וועט באַשטימען, צי מע זאָל אייך צולאָזן צו דער אַרבעט, צי אָפּזאָגן אייך פון פאַבריק.

פון דער יעדיע איז אים גאָר אומהיימלעך געוואָרן. געמיינט האָט ער, אַז מע וועט אים באַשטראָפן מיט א שאָ אָדער מיט צוויי ליידיק שטיין, און דערמיט וועט ער אָפּקומען, ערשט די גאַנצע מאַיסע הויבט אָן שמעקן מיט ערנסט.

פֿאַר דער צייט זיינען אין רויכער־צימער אַראָפּגעקומען אַרבעטער פֿון פֿאַרשיידענע צעכן, געשאָטן פֿעך און שוועבל אַפֿן דירעקטער, געשאָלטן די מאַיסטערס, געהיצט זיך, אַז פֿון דער אַדמיניסטראַציע דאַרף מען אַראָפּרייסן דעם האָנער, און אים, נאָטען, געראַטן, ער זאָל זיך דערווייל אַנטשולדיקן פֿאַרן דירעקטער, און אַזוי ווי צו קאָוועד צייט ער זיך ווי אַ בער צו האָניק, וועט ער אים באַשטימט מויכל זיין, און ניט רעכענען זיך ניט מיטן זאַווקאָם, ניט מיט דער באַשטימונג פֿון אַר. ק. ק.

נאָר וואָס מער די אַרבעטער האבן נאָטען צוגערעדט, אַלץ בייזער איז ער געוואָרן: וואָס הייסט, גיין בעטן מעכילע, פֿאַר וועלכע זינד? פֿאַר וואָסער אומרעכט? ער, נאָטע, דער אַלטער קוואַליפֿיצירטער אַרבעטער, וואָס האט קיינמאָל ניט געבויגן די קאָפּ אַפֿילע פֿאַר די אַלטע באַלעבאַטים,—ער וועט זיך גיין דערנידעריקן? ער, אַן אומשולדיקער, וועט זיך אַליין אָנשפּייען אין פּאָנים און גיין בעטן מעכילע באַ אַזאַ אַרבעטער ווי ער, וואָס הייסט איז ער אַ דירעקטער און מאָרגן קאָן ער זיך שטעלן צו דערזעלבער מאַשין? ניין, דאס ניט.

ביזן הודאָק איז נאָטקע אָפּגעזעסן אַ זיכערער, אַז אין דעם גאַנצן סקאַנדאַל איז שולדיק דער הויפּט־מאַיסטער, דער דירעקטער, און מער פֿון אַלעמען איז שולדיק פֿאַרבמאַן מיט די כיטרע, לויפֿנדיקע אייגעלעך.

ניט אומזיסט רופֿט מען אים פּיקסל, ניט אומזיסט קאָנען אים די אַרבעטער ניט אָנקוקן. און ערשט איצט האָט נאָטע אָנגעהויבן פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס פֿאַרבמאַן פֿלעגט צו אים צוגיין מיט אַזוינע ווייכע רייד און מיט אַזאַ קלוימערשטדיקער פֿריינטשאַפֿט. און שטענדיק פֿלעגט ער צוגיין פּונקט נאָכדעם, ווי דער הויפּט־מאַיסטער פֿלעגט זיך אַף אים אָנבייזערן, און אים, נאָטען, איז געווען אָנגעזאָטן אַפֿן האַרצן.

דעמאָלט איז ער אים געווען דאַנקבאַר פֿאַר זיין באַציונג, פֿאַר זיינע טרייסטווערטער, און פֿאַר אַלעמען געהאַלטן אין איין טאַינען, אַז אַלע מאַיסטערס דאַרפֿן זיך לערנען באַ פֿאַרבמאַנען, ווי אַזוי כאַוועריש באַגיין זיך מיט אַרבעטער. איצט אָבער, איצט איז אים מיטאַמאָל קלאָר געוואָרן, אַז סאַי מיט זיינע ווייכע רייד, סאַי מיט דעם, וואָס ער פֿלעגט איבערמאַכן זיין אַרבעט, סאַי מיט זיין קלוימערשטדיקער כאַווערישקייט האט פֿאַרבמאַן געוואָלט אונטערכאַפּענען זיך צו די נייע אַרבעטער, און זאָלן זיי וועגן אים פֿאַרשפּרייטן אַ קלאַנג, אַז ער איז אופמערקזאַמער, טאַק־

טישער, כאַווערישער צו די ארבעטער, און דערמיט וועט ער מיט דער צייט אונטערשטעלן א פיסל דעם הויפּט־מאַיסטער און פאַרגעמען זיין פּאָסטן.

ערשט איצט איז נאָטען קלאָר געוואָרן, אז מיטן איינרוימען אין אויער, ער, נאָטע, זאָל יאָגן די ארבעט, איז באַ פאַרבמאַנען געווען א קאַוואָנע, מע זאָל ביליקער טאַריפיצירן די אַרבעט, קעדיי ער זאָל זיך קאָנען אויס־פּיינען פאַר דער אַדמיניסטראַציע, אַז באַ אים אין צעך קאָסט די אַרבעט ביליקער ווי אין אַנדערע צעכן. איינצייטיק האט ער, הייסט עס, געוואָלט טאַנצן אַף צוויי כאַסענעס, זיינען דאָך די ארבעטער טאַקע גערעכט, פאַרוואָס זיי רופן אים פּיקסל.

גראָד דאָס מאָל האט אבער פאַרבמאַנען ניט אָפּגעגאָלטן. און ווי נאָר נאָטע איז אַראָפּגעגאַנגען אין רויכער־צימער, האט דער דירעקטאָר אריינגערופן פאַרבמאַנען אין קאָנטאָר אריין, צוגעמאכט דאס לינקע אייגל און האלב אף רוסיש, האַלב אף יידיש אָנגעהויבן שרייען אף פאַרבמאַנען:

— צטאָ עטע זנאַציט, וויל איך וויסן! ראַבעווען? אונטערפירן אַף סקאַנדאַלן סאַי די ארבעטער, סאַי די אדמיניסטראַץ? דאָסווידאַניע! איר קאָנט זיך סטעלן צוריק צו דער מאַסין, ווו איר זייט געסטאַנען, אָבער קיין מאַיסטער וועט איר מער ניט זיין.

א דערשלאָגענער איז פאַרבמאַן ארויס פון קאָנטאָר, אין רויכער־צימער אָנגעשטויסן זיך אף נאָטען, און פאַרבייגייענדיק א זאָג געטאָן ניט צו נאָטען, נאָר צו די געפּרוירענע פענצטער:

— איך בין צו אים געווען ווי אַ אייגענער ברודער, אונטערגערוקט די בעסטע אַרבעט, קוים געפּוילט, מע זאָל אים ניט ארויסוואַרפן נאָך מיט א כוידעש צוריק, האט ער מיר געוואָלט אָפּדאַנקען מיט שטיינער. נו, וועלן מיר נאך זעען. סוואָ־לאָטש!

וואָס, ווער, וועמען, — האט נאָטע ניט פאַרשטאַנען, נאָר באַמערקט האט ער, אַז פון פאַרבמאַנס אומרויקע אייגעלעך איז נעלעם געוואָרן דאס כיטרע פּיקסל, און אַפילע איצט לייגט ער.

VII

פיר טעג נאָכאַנאַנד איז נאָטע צום הודאָק געקומען אין פאַבריק, אוס־געהאַנגען דעם טאַביל, אָנגעטאָן די פּראָדוציר־קליידער, און ביזן הודאָק

אָפּגעזױסן אין רויכער־צימער. אָפּגעזױסן א פּאַרשעמטער, א פאַרצאָקטער, נאָך א זיכערער, אז די אר. ק. ק., וועט באשטימט צומישפּעטן, מע זאָל אים אומקערן צו דער ארבעט, און װיבאַלד ער קומט צום הודאָק און גייט אװעק נאָכן הודאָק, וועט מען אים פאַר די טעג מיסטאָמע באצאָלן.

דענערווירט האט אים נאָר דער געדאַנק, וואס איבער אזא נאַרישקייט זיצט ער פיר טעג אָן ארבעט און דערנאָך וועט מען אים אומזיסט מוזן באצאָלן.

דאָרט, בא זיך אין צעך, האט נאָטע געהערט נאָר דאס גערויש פון דער אייגענער מאַשין, און דאס גרויליקע קוויטשעריי פון די שכיינעס־דיקע באַראַבאַן־מאַשינעס; אַהער אָבער, אין רויכער־צימער איז צו אים דערשווימען א פאַרשיידן־שטימיקע מעלאָדיע פון איין גרויסן, פון איין האַרמאָניש־צונויפגעזונגענעם שטאָלענעם כאָר.

אף עטלעכע מינוט פלעגן אייניקע מאשינעס טיילמאָל בלייבן שטיין, און טייקעף ווידער צעהוילן זיך, נאָר אזוי דראָענדיק, אזוי בייז, גלייך זיי פּראָטעסטירן, פאַרוואָס מע שטעלט זיי אָפּ, און דערמיט צוימט מען איין די ברויזנדיקע קראַפט, דעם דאָרשטיקן באַגער צום שאַפן, וואָס יורט אין זייערע שטאָלענע גלידער.

שטאַרקער פלעגן אופציטערן די שויבן, די ווענט, די אייזערנע טרעפּ, און נאָטען פלעגט זיך דאַכטן, אז די גאַנצע געביידע ווערט פון די מאַשינעס דורכגעפּיבערט מיט א דרייסטער זינגעוודיקער פרייד, און אפילע אין זיין פאַרביטערט געמיט רייסט זיך ארײַן דיזעלבע פרייד, צווינגט אים זיך מוידע זיין, אז כאָטש ער איז ניט שטענדיק מאסקים מיט אלץ, וואס די קאָמוניסטן טוען אוף, נאָר אָט דאָס, וואס זיי יאָגן זיך וואס גיכער איינצושפּאַנען דאס לאַנד אין נייע שטאָלענע רייטוואָגנס, — דאס איז א גרויסער סייכל.

דאָרט, אין דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט האט די מאַשין פאַרשקלאַפט דעם מענטשן, און ער פאַרשעלט איר שטאָלענעם געביין, דאָ אָבער, דא, ווערט דער מענטש דער הערשער איבער דער מאַשין, מיט טויזנטער שליסלען וועט מען צעעפענען אירע פאַרבאָרגענע אוצרעס, און צאַפן פרייד, און צאַפּן אזויפיל כיעס, וואָס ער, נאָטע, און מיליאָנען אזוינע נאָטעס וואָלטן מיט זייערע צען פינגער קיינמאָל ניט געשאַפן אַפּילע קיין הונדערטסטעלע פון דעם, וואס די מאַשין קאָן שאַפן.

וואס איז אָבער די פּולע, דאָרט אויבן דרייען זיך שקיוון, געבויגן צו די מאַשינעס שטייען מענטשן, שטייען שטאָלץ, שטייען זיכער, און פּילן און ווייסן, אז אָן זיי וועלן זיך ניט דרייען קיין שקיוון, אָן זיי וועלן ניט זינגען קיין מאַשינעס, און נאָטע, דער אַלטער מעיוכעס, דער אַלטער קעמפּער, וואס האט אין די צאַרישע צייטן אָנגעפירט מיט אַלע שטרייקן פון זיין פאַך, און דער ערגסטער באַלעבאָס האט זיך ניט דער־וואַגט אָפּזאָגן אים פון דער אַרבעט, — אָט דעם אַלטן יאַכסן האט מען איצט ארויסגעשפּיגן פון פאַבריק, און א צעקלעמטער, א געהויקערטער זיצט ער דעם פערטן טאָג אין רויכער־צימער, וועקט צו זיך ראַכמאָנעס, מיט סינע און עקל צו זיך הערט ער אויס פון די ארבעטער א זיפצנ־דיקן מיטגעפיל, און וויפל ער טראַכט, קאָן ער אַלץ ניט דערטראַכטן, וואס פאַר א פּיזמען קראַצט מען אויס פאַר דעם ווייב, און ווי אזוי זאָגט מען עס די הונדערטער אַרבעטער, וואס קאָנען אים, אז אים, נאָטען, האט מען אָפּגעזאָגט פון דער ארבעט. און ווי אזוי אָפּגעזאָגט, מאַמעש געגנ־מען פאַרן אויער און ווינקל אַף די קני.

עטלעכע מאָל אין טאָג פלעגט צו אים אַראָפּגיין שעפסל, און זיפצנדיק, אַלץ איבערכאזערן, אז מע האט געדאַרפט מאַכן אַן אַרטעל, און לעכאַט־כילע ניט גיין אין פאַבריק:

— ס׳דען, פרעג איך דיך, אַן אָרט פאַר א נאַסבראַט? דא האט מען דען אָפּסיי פאַר א גוטן ארבעטער? באָד־גויעם דאַרף מען דאָ, באָד־גויעם, אָבער ניט קיין מיענצן מיט פינגער.

אַף אַלע זיינע טאַינעס פלעגט נאָטע נאָר צושאָקלען מיטן קאָפּ, קוקן אַף אים און כידעשן זיך: אָט די אויסגעדאַרטע בלייכע פּעגירע איז דאָך דאַפקע אין פאַבריק געוואָרן פרישער, פולער, אין זיינע אויסגעלאָשענע אויגן הויבט אָן פינקלען א ליכטיק פייערל, און פאַרדינט ער שוין ניטקאָשעדיק. וואס זשע צִיט אים אין א קוסטאַרן־אַרטעל?

אַפן פינפטן טאָג האט נאָטע קוים געפּוילט די קאָנפליקט־קאָמיסיע זאָל מאַכן אַן עקסטרע זיצונג און באַהאַנדלען זיין פראַגע.

צום דירעקטער אין קאַבינעט אריין זיינען זיך צונויפגעקומען פאַרב־מאַן און עטלעכע ארבעטער אַלס איידעס, דער פאָרזיצער פון זאַווקאָם, דער הויפּט־מאַיסטער אלס פאָרשטייער פון דער אדמיניסטראציע, און פון די ארבעטער — דער שטענדיקער מיטגליד אין דער קאָנפליקט־קאָמיסיע —

17. כ. גילדין

דער מאַשיניסט רייכמאַן. — א יונגער שיינער באָכער, וואס איז אמאָל געווען א פּאַרטיזאַן, און ביז איצט קאָן ער זיך ניט שיידן מיטן שינעל, מיט די גאַליפּע און מיט דער בודיאָנעווקע.

פון זיין דרייסטן, מאַטן פּאָנים, האט אַראָפּגעווייט א פלאַמב, ענערגיע, און א פאַרליבטע צופרידנקייט מיט יעדער גליד פון זיין הויכער שלאַנקער פיגור.

רויק, געלאַסן האט נאָטע אָנגעהויבן דערציילן ווי אזוי פארבמאַן האט אים איינגערוימט, ער זאָל יאָגן די ארבעט און ניט לייגן קיין אַכט אף דער קוואַליטעט.

— און איר — איז דער דירעקטער אריינגעפּאַלן אין נאָטעס געלאַסענעם טאָן און צוגעמאַכט דאס לינקע אייגל, — איר, אַן אַלטער באַוווסטזיניקער ארבעטער, איר האט אָנגערוקט דאס טויבע היטל, און געניוועצט סכוירע? און ווען ער רוימט אייך איין איר זאָלט סעדיקן די מאַשין?

אף איין רעגע האט זיך נאָטע פאַרלוירן און מיט א צעטומלטן, נאָר קינדעריש אופריכטיקן בליק פאַרקוקט זיך, ווי דער דירעקטער בלעטערט דעם טיש־קאַלענדאַר און פארשרייבט עפּעס אף זיינע בלעטלעך.

— איז עס טאַקע אַפּאָנים געווען א גרויסע נאַרישקייט פון מיין זייט, נאָר דעמאָלט האב איך געמיינט, עפשער איז עס אזא סאָרט אַרבעט, ווי מע מעג אביסל אונטערפוצעווען. פאַרדינען ווילט זיך דאָך.

— דאַרף מען קאַליע מאַכן סכוירע? — האט אים איבערגעהאַקט דער פאָרזיצער פון זאַווקאָם — און דער ארבעטער, וואס וועט קויפן אייער שוך זאָל ניט האבן וואס צו טראָגן?

אין דער פראַגע האט נאָטע ווידער דערפילט א ביטערן עמעס. דאַכט זיך, אזא פּראָסטער קלאָרער עמעס, נאָר שטייענדיק בא דער מאַשין, און אונטערכעשבענענדיק יעדן טאָג די פאַרנאָסע, ווילט זיך גאָרניט טראַכטן וועגן אָט דעם וויכטיקן עמעס. פאַרוואָס זשע? ווייל די צונג רעדט וועגן טויוועס־האַקלאַל און אין דער נעשאָמע, אינעם בלוט ליגט נאָך די דאַלפנדיקע גייציקייט נאָך א איבעריקן גראָשן פאַרנאָסע?

פון דער פראַגע האט נאָטע פאַרלוירן דעם שנור פון די פריערדיקע געדאַנקען, און פארשולדיקט פאַרקוקט זיך אפן הויפּט־מאַיסטער.

געזעסן איז דער מאיסטער טיף פאַרזונקען אין קרעסלע, די הענט פאַרפלאָכטן אַפן בויך, די אייגעלעך צוגעשמורעט, און די גראָבע ליפּן אזוי

קאַפּריזנע אויסגעשטאַרצט, גלייך איבלדיק איז אים אי די זיצונג, אי נאָטעס געדאַנקען.

אפּאָנים — האט נאָטע א טראַכט געטאָן, אז דער הויפּט-מאַיסטער איז איינגעשלאָפן. נאָר וואס איז דער כילעק, צי שלאָפט ער, צי איז ער וואך? שטימען וועט ער דאָך בעמיילע אזוי ווי דער דירעקטער וויל, און די אדמיניסטראַציע איז קעגן אים. לויט דער פראַגע, וואס אים האט פאַרגעבן דער פאָרזיצער פון זאַווקאָם, איז צוזען, אז ער וועט אויך זיין קעגן אים, איז דאך טאַקע ביטער און פינצטער.

די רויקייט איז אינגאנצן אויסגעוועפט געוואָרן פון זיין שטים, און ווייך, געבראָכן האט ער אָנגעהויבן דערקלערן, אז ווען ניט פאַרבמאַנס כיטרע פאָרטעלעך, ווען ניט דעם הויפּט-מאַיסטערס גראָבער באַליידיקנדיקער טאָן, וואָלט צו קיין סיכסעך קיינמאָל ניט דערגאנגען, און אויב ער, נאָטע, האט אביסעלע אפילע איבערגעכאפּט די מאָס, איז ער ניט מער ווי א מענטש, און עס טרעפט זיך, אז מע שפּרונגט ארויס פון די האלאָבליעס.

— אָבער דערפאַר זאָל מען מיך באשטראָפן מיט הונגער?

— וואָס זשע! — האט זיך דער הויפּט-מאַיסטער ווי אופגעכאַפּט פון שלאָף — און נאָטען באשפּריצט מיט שליים, — עפּשער אָנטאָן אייך דערפאַר א קרוין אַפן קאָפּ?

נאָטע האט אָפּגעווישט דאס פאַרשפּריצטע פּאָנים, און צו אים, צו רייכמאַנען, וואס איז געזעסן אַן אָנגעדראָלענער, געביסן די נעגל און פאַרטראַכט געפינצלט, — צו אים האט זיך נאָטע געווענדט מיט א ראַכמאָנעסדיקן בליק פון א מענטשן, וואס איז ארומגערינגלט פון אזוינע פאַרביטערטע סאָנים, וואס ווילן נאָר דערווייזן, אז ער, נאָטע, איז א נידערטרעכטיקער נעפעש, און מע מוז זיך אין אים נויקעם זיין.

— געענדיקט? — האט אים רייכמאַן געפרעגט בייסנדיק די נעגל, — פאַרבמאַן! וואָס ווייסט איר וועגן דעם איניען?

אין פאַרבמאַנס לויפנדיקע אייגעלעך האט זיך ווידער צעשמייכלט דאס כיטרע פּיקסל, און קוקנדיק די גאַנצע צייט אַפן דירעקטער, האט ער אָנגעהויבן לייקענען שטיין און ביין. אים, א מענטשן, וואס איז מיט לייב און לעבן פאַר דער פּראָלעטאַרישער פלאַצפּאָרמע און פאַר קוואַליטעט, — אים קאָנען גאָרניט קומען אף זינען אזוינע געדאנקען. און די גאַנצע

מאַיסע מיט יאָגן די ארבעט, איז ניט מער ווי נאָטעס אַן אויסטראַכ־טעניש.

— אז ס'איז דאָך קיזעוו ווערשעקער—איז נאָטע צוגעשפּרונגען און מיט צווי פינגער אָנגעהויבן קלאַפּן אין ברעג טיש—איך שווער אייך בא מיינע קינדער, אז ער לייגט.

— אזוי? איך וועל לייגן?

— ווי א הונט לייגט איר, ווי א הונט.

— בארויקט זיך, נאָטע—האט רייכמאַן אנגעהויבן קלאַפּן מיטן בלייַ־שטיפט אין גראַפין—בארויקט זיך, פאַרבמאַנס צידקעס און זיינע פלאַצפּאָרמעס ווייסן מיר זייער גוט. פארבמאן! אָפּגעדאַרשנט?

— וואס איז דאס פאַר א באציונג צו אַ איידעס?—איז דער דירעק־טער אופגעבראַכט געוואָרן.—וואס איז דאס פאַר א טאָן!

— דאָרט, אף דער פאַבריק, ווו איר זייט דער פאַראַנטוואָרטלעכער—האט אים רייכמאַן אראָפּגעזועצט,—דאָרט וועט איר לערנען מיט וואָסער טאָן צו ריידן. אָבער דא זיינען מיר אין איינע רעכט מיט אייך, און איך בעט אייך ניט שטערן די זיצונג. פּאָרזיצער בין איך און ניט איר. כאַווײרים ארבעטער! זייט זיך מאטריעך דערציילן, וואס איר ווייסט וועגן דעם איניען.

פון דעם אָפּשניט, וואס פאַרבמאַן און דער דירעקטער האבן ארייַנגע־כאַפּט, איז נאָטע געוואָרן אופגעלעבטער, און אָנגעהויבן גלויבן, אז נאָכ־דעם ווי די ארבעטער וועלן דערציילן, ווי אזוי דער סקאַנדאַל איז פּאָר־געקומען, וועט מען אים באשטימט אומקערן צוריק צו דער מאַשין.

איין אַרבעטער נאָכן צווייטן איז אָבער צוגעגאנגען צום טיש, מיט אומרויקע בליקן געקוקט דאס אַפּן דירעקטער, דאס אַפּן הויפּט־מאַיסטער, און געדרייט, אז א קריגעריי איז יאָ פּאָרגעקומען, נאָר צי נאָטע האט געשאָלטן דעם הויפּט־מאַיסטער, צי ער, נאָטען,—דאס האט מען אין גערויש פון די מאַשינען ניט געהערט.

— פונקט דעמאָלט זיינען בא אייך פאַרלייגט געוואָרן די אויערן?—האט רייכמאַן גיפטיק איבערגעפרעגט—הא! דערשראָקן זיך פאַר דער אדמיניסטראַציע, און איר דרייט מיטן צונג ווי א הונט מיטן וויידל. נאָטע און אלע איידעס, זייט זיך מאַטריעך פאַרלאָזן דאס צימער.

ווי נאָר די אַרבעטער זיינען ארויס פון צימער, האט זיך דער דירעק־טער א ריס געטאָן פון בענקל און מיט באשוימטע ליפּן צעשריען זיך אף רייכמאַנען:

— מיר ראַנגלען זיך, קעדיי צו באַפּעסטיקן דעם אווטאָריטעט פון דער אדמיניסטראַציע, ווערסטו פרומער פונעם פויפּסט, און העצסט די אַרבע־טער, און ווילסט דערמיט אראָפּרייסן די דיסציפּלין! וועלן מיר ריידן בא א פּאַרטיי־געריכט.

— און איך וועל דיך צווינגען דערמאנען זיך, אז דו ביסט א דירעק־טער אף א סאָציאַליסטישער פאבריק. יאָ, יאָ, איך וועל דיך צווינגען.

— דו? איך לאַך פון דיר, זאָג פון אלע אייערע באשליסן. טאָן וועל איך דאס, וואָס עס פאָדערט די פּראָדוקציע, און ביכלאַל — איז ער פּלוצלינג אָנגעפאַלן אַפן פאָרזיצער פון זאווקאָם — וואָס זיצסטו ווי א ליימענער גיילעם? וואס סווייגסטו? ביסט א פאָרזיצער פון זאווקאָם, צי א לעמעסקע?

— וואס האב איך וואס צו ריידן — האט ער קאַלטבלוטיק געענט־פערט — פאַראַן אַ אינסטרוקציע, אז די, וואס רייסן אונטער די דיסציפּלין, דאַרף מען ארויסוואַרפן, צו וואָס זשע איז דער גאַנצער פּילפּל?

רייכמאַן האט אף אים דורכדרינגלעך א קוק געטאָן און צעלאַכט זיך:

— גיב זיך נאָר אַ טאַפּ, צי לעבסט נאָך, צי ביסט אַליין פארוואנדלט געוואָרן אין א אינסטרוקציע.

צוויי שאָ איז נאָטע געזעסן אין קאָרידאָר און נאָר געהערט ווי אין קאַבינעט קומט פאָר אַ הייסער וויקועך.

טייל מאָל פלעגט ער אַף די שפּיץ פינגער צוגיין צום טיר, כאַפּן אַ פּאָר ווערטער, אַ פאַרשעמטער פאַרן אונטערהערן ווידער אוועקשפּאַנען איבערן קאָרידאָר, און באַשולדיקן זיך אין נידערטרעכטיקייט.

אלע צעכן האָבן אומגעדולדיק געוואַרט אַפן אורטייל און צענדליקער מאָל אַראָפּגעשיקט דערוויסן באַ נאָטען, ווי סע האלט. נאָר דער וויקועך איז אלץ געגאנגען.

אַ הייזעריקער האָט דער דירעקטער געשריען, אַז אויב מע וויל פאַר־שטאַרקערן דעם אַווטאָריטעט פון דער אַדמיניסטראַציע, אויב מע וויל איינפירן אַ שטרענגע דיסציפּלין פאַר אַלע ארבעטער, מוז מען נאָטען אָפּזאָגן פון דער אַרבעט, כאָטש ער איז עפּשער גאָרניט אַזוי שולדיק.

מיט אזא אויספיר האָט רייכמאַן לאַבּסאָלוּט ניט איינגעשטימט, און גע־פאָדערט, מע זאָל נאָטען געבן נאָר א שטרענגן אויסרייד, און דערמיט באַנוגענען זיך:

— נו, און דו וואָס זאָגסט? — האָט ער זיך געווענדט צום פאָרזיצער פון זאַווקאָם.

— איך האָב שוין געזאָגט, פאַראַן אַ אינסטרוקציע און אַ סאָף.

אַ בייזער האָט רייכמאַן אַ שליידער געטאָן דעם בלײשטיפט, עטלעכע מאָל דורכגעשפּאַנט זיך איבערן קאַבּינעט, און פאָרט געזעצט זיך שרייבן די רעזאָליוציע:

— ערסטן, — האָט אים דער דירעקטער אָנגעהויבן דיקטירן — און דאָס פּאַפּיר איז באַדעקט געוואָרן מיט אַ היסטאָריש־סאָציאַלאָגישן אַנאַליז וועגן דעם אופבויונגס־פּעריאָד אין דער ווירטשאַפט, וועגן די הונדער־טער נייע ארבעטער, וואָס זיינען אַריינגעצויגן געוואָרן, אַרבעטער אָן אַ רעוואָליוציאָנערער פאַרגאַנגענהייט און אָן אַ פּראָלעטאַרישער אויס־געהאַלטנקייט. און אַזוי ווי דיסציפּלין איז איינע פון די וויכטיקסטע מיטלען פאַרן ארבעטער־קלאַס, און ער, נאָטע, דער אַלטער ארבעטער, וואָס האָט געדאַרפט זיין אַ מוסטער פאַר אנדערע, ער האָט דיסקרעדי־טירט די אַדמיניסטראַציע, און דערמיט אונטערגעריסן די דיסציפּלין, דע־ריבער ווערט ער אָפּגעזאָגט פון דער פאַבריק.

די רעזאָליוציע האָט נאָטע אויסגעהערט רויק. און נאָר באַם לעצטן פונקט האָט ער מאָדנע אַ וויג געטאָן מיטן אַקסל, און ווי דורך טרערן פאַרביטערט צעשמייכלט זיך:

— צו וואָס זשע איז געווען דער גאַנצער אָנשטעל מיט אַ זיצונג, מיט איידעס? געקאָנט לעכאַטכילע זאָגן, אַז ס'איז בא אייך יאַד־אַכעס מיט דער אַדמיניסטראַציע, וואָלט איך געוווסט, אַז איך ליג מיטן קאָפּ אין דר'ערד.

— דער סאָף איז גוט — האָט זיך דער דירעקטער באַליידיקט, גלייך ער איז געווען זיכער, אַז נאָטע וועט שטאַרק, שטאַרק באַדאנקען פאַר דער רעזאָליוציע.

ווי נאָר נאָטע איז ארויס פון פאַבריק־הויף, האָט אים אַ זאַווערוכע פראָסטיק אַריינגעשפּיגן אין פּאָנים, און מיט אַ פאַרקלעמט הארץ אַוועק איז ער, וווהין די פאַרגלעזטע אויגן טראָגן.

אויס אַרבעט, אויס פאַבריק, אויס פאַרנאָסע.

דאָ, אין שטאָט, זיינען קיין שוך־פאַבריקן מער ניטאָ. די גארבעריי איז געשלאָסן, וועט ער אַ גאנץ ווינטער מיט ווייב און פינף קינדער לעבן פון דער שטיצע אַלס ארבעטלאָזער?

איבער אַלע זיינע גלידער איז דער געדאַנק אוועקגעקראָכן ווי א קאַל־טער שטעכעוודיקער יאָזש, אופגעלעבט די בילדער פון די אַמאָליקע צייטן בעאיים שטרייקן, אָדער אַרבעטלאָזיקייט, און באַפאַלן איז אים אַן אַק־שאָנעסדיקער פאַרלאנג ווערן זיך, קלאַפּן אין אלע טירן, אַפּעלירן צום פּראָפאַריין, און ער, דער פאַריין, ער מוז אים און וועט אים באַשיצן.

נאָך שפאנענדיק אַף די טרעפּ אין פאַריין אריין, האָט ער דערזעען אַראָפּגיין דעם דירעקטער, און פּלוצלינג איז אים איינגעפאלן, אַז דער דירעקטער איז שוין מיסטאָם געווען אין פאַריין און אונטערגעשטעלט אים אַ בענקעלע.

— ע, נאַרישקייט — האָט ער צו זיך אליין אַ זאָג געטאָן — מיסטאם איז ער דאָ געווען וועגן אַן אנדער איניען.

די אויסגעצויגענע פּיס פאַרפלאָכטן איינע אַף דער צווייטער, די הענט פאַרוקט אין די אַרבל, אַן אָנגעפּעלצטער איז דער פאָרזיצער ווי געלעגן אין דער קרעסלע, און דיקטירט דער מאַשיניסטקע אַ צירקוליאַר.

די גאנצע צייט, וואָס נאָטע האָט אים דערציילט דעם איניען מיטן הויפּט־מאַיסטער, און וועגן דעם באַשלוס פון דער קאָנפליקט־קאָמיסיע, האָט דער פאָרזיצער אפילע ניט אַ קוק געטאָן אַף נאָטען, און געפלייסט זיך מיט איין מויל־ווינקל דיקטירן דעם צירקוליאַר און אין צווייטן מויל־ווינקל איינצייטיק האַלטן דעם רויכערדיקן פּאַפּיראָס.

ענדלעך איז ער אופגעשטאַנען, מיט די הענט אָנגעשפּאַרט זיך אָן טיש, און מיט א בייזן בליק איינגעשטאָכן זיך אין נאָטעס פּאָנים:

— מיר פירן אַ פאַרביטערטן קאַמף פאַר קוואַליטעט, פאר דיסציפּלין, און אַז מע פאָדערט עס פון אייך, מאַכט איר אַ כאַי און דיסקרעדירט די אַדמיניסטראַציע? איר, אַן אַלטער אַרבעטער, סאָלידאריזירט זיך אַף אַזאַ אויפן מיט אונדזערע ערגסטע סאָנים! אַנטשולדיקט, אַזוינע מיטגלידער וועט דער פאַריין ניט פאַרטיידיקן.

דער פאָרזיצער, די מאַשיניסטקע, די טינטפלעקן אַפן גרינעם טיש, אַלץ האָט זיך פאַר נאָטען צונויפגעגאָסן אין איין גרויסן פלעק, ארויסגעשטויסן אים פון צימער און האסטיק אראָפּגעיאָגט פון די טרעפּ.

— פארטיק — האָט ער צו זיך אַליין אַ זאָג געטאָן, גלײַך אָקאָרשט האָט ער אָפּגעטאָן דאָס שווערסטע שטיקל אַרבעט און איצט איז אים אַראָפּ אַ לאַסט פון די פּלייצעס:

אויס פאַבריק, אויס פאַרנאָסע, און אַזוינע ווערט דער פאַרײַן ניט פאַרטיידיקן.

פון די גאַנצן האָט די זאווערוכע אַרויסגעקערט די מענטשן, און בײַ די לעצטע עטלעכע נאָוועגאַדניקעס אַראָפּגעריסן פון די קעפּ די שליאַפּעס, געקראָכן צו די פרויען אונטער די קליידלעך און אַזעסדיק געיאָגט אין האַלדז און נאַקן.

אַ דערפרוירענער, אַ פאַרשנייטער, איז נאָטע אַ פּאָר שאָ אומגעגאַנגען פון גאַס צו גאַס און אַלץ איבערגעכאַזערט דעם פאָרזיצערס וואָרט „אַנטשולדיקט".

עפּעס איז דאָס וואָרט געבליבן שטעקן אין זיין מויעך ווי אַ פאַרזשאַווערטער צוויאַק און אַלץ געעגבערט.

מאָדנע: פון פאַבריק וואַרפט מען אים אַרויס, זיין ווייב און קינדער לאָזט מען אָן ברויט, און דערצו גאָר אַזאַ העפלעך וואָרט „אַנטשולדיקט".

אײַנאָוונט איז ער אַרײַן אין קלוב און ביז האַלבער נאַכט אָפּגעזעסן בײַ אַ מוטנער גלאָז טיי, אַלץ געמישט מיטן לעפעלע אין גלאָז און פאַרטראַכט געשמייכלט צו זיך אַליין.

געווען איז אינעם שמייכעלע געפאַלנקייט, טרערן, גרויל און גאַליקער כויזעק פון זיך אַליין.

ערשט דאָ, אין קלוב, האָט ער אָנגעהויבן באַנעמען זיין עמעסע לאַגע: מע האָט דאָך אים ניט אָפּגעזאָגט פון דער אַרבעט, נאָר אַרויסגעוואָרפן אַלס כוליגאַן, וואָס שטערט דער ווירטשאַפט, אַרויסגעוואָרפן אַלס „אַנטיפּראָלעטאַרישן עלעמענט", וואָס סאָלידאַריזירט זיך אַף אַזאַ אויפן מיט אונדזערע ערגסטע סאָנים. ער, נאָטע, „סאָלידאַריזירט זיך!" וואָס זשע טוט זיך דאָ? צי ער איז מעשוגע, צי זיי זיינען כאָסער־דייע? מיט אַזאַ וועלפישן בילעט איז ער דאָך פאַקטיש אויסגעשלאָסן פון דער אַרבעטער־געזעלשאַפט, און וווהין וועט ער גיין? וואָס פאַר אַ נאַרישער דירעקטער וועט אַרײַנעמען אין פאַבריק אַ מענטשן מיט אַזאַ אַטעסטאַציע?

טייל מאָל פלעגט ער זיך אומרויק אומקוקן, צי מע הערט ניט זיינע געדאַנקען.

דער קלוב איז שוין אָבער געווען פוסט. ערגעץ אין די זייטיקע צי־מערן האָבן אַ פּאָר קרייזלעך נאָך געלערנט, און באַם בופעט האָט גע־שנאָרכעט אַ באַיאָרנטע פרוי, נאָר געשנאָרכעט אזוי שווער, גלייך זי וויל מיט דער נאָז אויספּאָמפּען די גאנצע אָנגערויכערטע לופט פון קלוב.

נאָך האלבער נאַכט איז ער געקומען אַהיים און געטראָפן וואַך דאָס ווייב.

— נו, ווו בלאָנקעט מען עס אַרום אַ גאנצע נאַכט אַ הונגעריקער?

— באַ אַ ליובאָווניצע, — איז ער בייז געוואָרן — באַ א ליובאָווניצע — און אַוועקגעקראָכן אונטערן בעט זוכן דעם פאַרטעך.

— אָך און ווײ איז שוין צו יענער קליפּע, וואָס יאָגט זיך נאָך אַזאַ ביסן. וואָס זשע געאַרבעט, צי וואָס?

— געווען אין פאַבריק אַ וויכטיקע פאַרזאַמלונג. — האָט ער אָפּגעהאקט אַ ליגן, אָנגענומען אַ מויל וואַסער און אָנגעהויבן באַשפּריצן דעם צו־נויפגעקנייטשטן פאַרטריקנטן פאַרטעך.

אין זיין בלייך פּאָנים, אין זיין צעטראָגענעם בליק האָט זי אָבער דורכגעלייענט אַ שווערע זאָרג, און מיט אומרו איז זי צוגעשטאַנען, ער זאָל איר זאָגן פאַר וואָס איז ער היינט אזוי צעפּאָרן.

— עפּעס געשעען?

— וואָס געשעען, ווען געשעען. וואָס, פרעג איך דיך, שטייסטו צו ווי אַ פּיאַווקע און טאַטשעסט!

ביז נאָטע האָט ניט אויסגעגלעט דעם פאַרטעך, איז זי געשטאַנען אינ־מיטן שטוב, אָוולדיק פאַרלייגט די הענט אַף דער אויסגעטריקנטער ברוסט, ווײמוטיק געקוקט אַף נאָטען, און פאַרזאָרגט צוגעהערט זיך, ווי די זאַ־ווערױכע האָט אָפּגעריסן אַ האלבן לאָדן און פּאַטשט מיטן לאָדן איבער די אלטע שטיינערנע באַקן פונעם הייזל, פּאַטשט פאַראַקשנט, בייז, און אומבערעכמאָנעסדיק, גלייך די זאווערױכע וויל זיך נוקעם זיין אינעם הייזל, פאַר וואָס דאס איז נאָך ביז איצט געבליבן ווי אַ פאַרדאַרטער, קרעציקער אָנדענק פונעם אלטן פאַרשטאָרבענעם פּינצטערן לעבן.

VIII

צוזאַמען מיט אַלע ארבעטער איז נאָטע געקומען צו דער פאבריק פונקט צום הודאָק, געקומען מיט אַ האָפענונג, אַז עפשער וועט מען אינעך איבערקוקן דעם באַשלוס, און אויב ער וועט זיך דרייען פאַר די אויגן,

וועלן זיך די ארבעטער אריינמישן, און דערמיט צווינגען די אדמיניסטראַ־
ציע, מע זאָל אים פּאָרט אומקערן צו דער ארבעט.

אַ גאנצע נאַכט האָט ער ניט צוגעמאַכט קיין אויג, אַלץ געבויט פּלע־
נער ווי אַזוי ער וועט זיך ווענדן צו די אַרבקאָרן, צו די מער אַוטאָ־
ריטעטע ארבעטער, און זיינס וועט ער זיך פּאָרט דערשלאָגן. נאָר אין
פאַבריק אַריין האָט אים שוין דער וועכטער ניט אַריינגעלאָזט.

אַ דערפרוירענער, אַ פאַרביטערטער איז ער אַ שאָ דריי אומגעגאנגען
איבערן הויף, געריבן די אויערן, געפּאַטשט מיט די הענט איבער די אַקסל און
אַלץ ארויסגעקוקט, צי סע גייט ניט דער סעקרעטאַר פון פּאַרטיי־קעמערל.

אַף אים, אַפן סעקרעטאַר, איז געווען זיין לעצטע האָפענונג און זיין
לעצטע זיכערקייט, אז באַשיצן וועט ער אים באַשטימט.

זייגער צען איז דער סעקרעטאַר געקומען, און נאָטע איז צו אים צו־
געשטאנען, ער זאָל זיך אריינמישן אינעם איניען און ראטעווען אים פון
דעם ביזאָיען.

— איר פאַרשטייט, וואָס הייסט באַ היינטיקע צייטן אָפּגעזאָגט ווערן
פאר אונטערייסן די דיסציפּלין, דאָס הייסט דאָך קוילענען אָן אַ מעסער.

— נו יאָ, פאַרשטיין פאַרשטיי איך, אַוואַדע פארשטיי איך עס זייער
גוט, נאָר צו מיר געהער דאָך בלויז פאַרטיי־איניאַנים. אָבער אין אַדמי־
ניסטראַטיווע פראַגן מיש איך זיך ניט, און מע וועט מיך ניט הערן. דע־
ריבער רעדט זיך בעסער אליין דורך מיטן זאַוועקאָם, צי עפשער טאַקע
מיטן דירעקטער.

גאָרניט קיין נאַרישע אייצע — האָט נאָטע אַ טראַכט געטאָן, — אָנגעוויזן
טאַקע פונקט דעם עמעסן אדרעס. און צושפּאַרנדיק זיך מיטן קריזש צום
אייזערנעם פאַרענץ פון אריינגאַנג, איז ער אָוולדיק געבליבן שטיין און
אַלץ געטראַכט, אַז קיין אנדער ברייירע ווי נאָר אַראָפּצופּאָרן אין די בער־
דיטשעווער גארבארניעס זוכן אַרבעט, איז פּאָרט ניטאָ. נאָר וואָס זאָל
ער פארקויפן פון זיין באַלעבאַטישקייט, קעדיי צונויפשלאָגן אַף הוציאָעס?
הא! וואָס אַן ערעך? האָט ער מיטן פרעגנדיקן בליק נאָכגעקוקט ווי
רויק, גלייכגילטיק דער סעקרעטאַר שפּאַנט אַף די טרעפּ — דעם דאַלעס
מיינעם זאָל איך פאַרקויפן?

דער סעקרעטאַר איז אָבער אַוועק ניט צו זיך אין צימער נאָר צום
פּאָרזיצער פון זאַוועקאָם.

אין אַ גרויסן לעדערנעם פּאָטעל איז דער פּאָרזיצער געזעסן איינגע־נורעט און געטראַכט. די בלאָנדע ניט־ראזירטע הערעלעך האָבן באַשפּריצט זיין פּאָנים ווי מיט געלן ברוד, און אין דער לעדערנער קורטקע, אינעם לעדערנעם קאַרטוז האָט ער אויסגעזעען ווי אַ פארזשאווערטער בולדאָק אַ פאַרוקטער אין א לעדערנער קאַבורע.

— הער נאָר — האט זיך צו אים דער סעקרעטאַר געווענדט — אַף דער נעכטיקער זיצונג פון אר. ק. ק. מעקויעך נאָטעס איניען ביסטו געווען?

— געווען.

— איז זאָג זשע מיר נאר, צו וואס, כאכאָמים, ציט ער עס אָן אַזוי די סטרונע, זי זאָל פּלאַצן?

— פּאַראַן אַ אינסטרוקציע.

— און צו וואס איז פּאַראַן א קאָפּ אף די פּלייצעס?

עפּעס האט דער פּאָרזיצער אָנגעהויבן מאָדנע פינטלען, גלייך דער סעקרעטאַר האט אים דערמאָנט אַזוינס, וואס איז אים לאַנג שוין אַרויס פון זינען.

— און א קאָפּ, פרעג איך דיך, צו וואס טראָגסטו, קעדיי אין אלץ נאָכטאַנצן דער אַדמיניסטראַציע!

— אָבער די אינסטרוקציע, די אינסטרוקציע?..

— די אינסטרוקציע איז א מיטל צו דערציען אָבער ניט צו שליידערן פון פאַבריק. מיט אַ וואָך ליידיק גיין איז ער באַשטראָפט געוואָרן, גענוג. ער איז ניט קיין ייִנגעלע, און ער וועט עס אַף לאַנג פארגעדענקען. זיי זיך מאטריעך געפינען אן אויסוועג, ווי אַזוי אומצוקערן אים צו דער אַרבעט.

אַראָפּגייענדיק פון די טרעפּ האט ער נאָטען געטראָפן נאָך שטייענדיק פאַרטראַכט, פון ווייטיק איז זיין פּאָנים געווען געפּאַלבט און די פאר־טרויערטע אויגן געווענדט אין דער שנייאיקער פוסטער ווייט.

פארבייגייענדיק האט ער נאָר דערפילט אַף זיך נאָטעס בליק, און דער־הערט אַ פאַרשטיקטן שווערן זיפץ. נאר ניט ער צו נאָטען, ניט נאָטע צו אים האבן זיך ניט געווענדט.

פון מיטן הויף האט ער זיך אומגעקערט און פאָרגעלייגט נאָטען, ער זאָל זיך דורכשמועסן מיטן פּאָרזיצער פון זאַווקאָם.

— איך, פֿאַרשטייט איר מיך, בין דאָך ניט מער ווי אַן אגיטפּראָפּ, און דער זאַווקאָם איז מעכויעוו מישן זיך, איז פֿאָלגט מיך, זייט זיך מוידע, אז איר זייט טאַקע שולדיק, און מיסטאם וועלן זיי געפֿינען אַן אויסוועג אָן מיר.

— אָבער אז מע לאָזט מיך ניט אַריין אַפֿילע אין פֿאַבריק!

— נו, דאָס איז אַ קלייניקייט — און באַפֿוילן דעם וועכטער מע זאָל נאָטען אריינלאָזן.

א מינוט פֿינף איז ער אַלץ אומגעגאַנגען איבערן קאָרידאָר און ניט געקאָנט צוטראַכטן, וואָס זאָל ער זאָגן דעם פּאָרזיצער. זיך אַליין באשול־דיקן, בעטן מעכילע, קליאַנטשען מיטגעפֿיל, שנייצן די נאָז און שמירן דאָס אייגענע פּאָנים? צי פּרוּוון זיך רעדן שטאָלץ און מיט זעלבסטווירדע, ווי ער, נאָטע, איז פֿון אַלע מאָל געוווינט געווען? נאר אריינגייענדיק צום פּאָרזיצער, האט ער פּלוצלינג פֿאַרלוירן זיין גאנצע שטאָלץ און ווידער דערפֿילט אין זיך אַן עקל, א פֿאַרביטערטע סינע צו מענטשן, וואס האָבן די רעכט צו באַשטראָפֿן און צו באַגנעדיקן.

דערזעענדיק דעם פּאָרזיצערס קאַלטן בליק האט זיך נאָטן אויסגעדאַכט, אז באַלד וועט ער דערהערן פּונקט דעמזעלבן: „אַנטשולדיקט, איר סאָלידאַריזירט זיך אַף אַזאַ אויפֿן מיט די ערגסטע סאָנים, און אַזוינע וועלן מיר ניט פֿאַרטיידיקן“, נאָר גראד איצט האט ער זיך טויע געווען.

לעכאטכילע איז דער שמועס געווען א שטרענגער, אַן אָנגעצויגענער, לעסאָף איז מען געקומען צום באַשלוס, אז מיטאָגצייט שטעלט מען די פֿראַגע אַף דער אַלגעמיינער פֿאַרזאַמלונג פֿון אַלע אַרבעטער, ער, נאָטע, איז זיך מוידע און מיסוואַדע, אַז ער איז געווען אומגערעכט, ניט טאַק־טיש סאַי בענויגייע דעם הויפּט־מאַיסטער, סאַי בענויגייע דעם דירעקטער, און אויב די אַרבעטער וועלן באַשליסן אומקערן אים צו דער אַרבעט, אנולירט מען דעם באַשלוס פֿון דער אר. ק. ק.

ביז מיטאָג איז געבליבן צו וואַרטן נאָר איין שאָ. נאָטען האָט זיך אָבער אויסגעדאַכט, אז מע האט אינגאַנצן פֿאַרגעסן געבן א הודאָק אַף מיטאָג, אָדער דער מיטאָג איז פֿאָרגעקומען פּונקט דעמאָלט, ווען ער איז געזעסן באַם פּאָרזיצער, און איצט וועט ער מוזן וואַרטן ביז מאָרגן.

די גאַנצע צייט איז ער אומגעגאַנגען איבער דער קיך און מיט פֿריי־דיקן אומגעדולד געוואַרט אַפֿן הודאָק. נאָר אַז די אַרבעטער האָבן זיך

אַ לאָז געטאָן אין קיך אַריין און ס'איז געוואָרן אַ געטומל, אַ יאָגעניש, וואָס גיכער באַקומען דעם מיטאָג און פריער פאַרכאַפּן אַן אָרט באַ די טישן, פונקט דעמאָלט איז נאָטע באשלאָגן געוואָרן מיט אַ קאַלטן שווייס און דערפילט, אַז סע ציטערן אים הענט און פיס.

— כאַווירים! — האט זיך צו די אַרבעטער געווענדט דער פאָרזיצער פון זאַווקאָם און דערציילט ווי אַזוי דער סיכסעך איז פאָרגעקומען, וואס די אר. ק. ק. האט באשלאָסן, און אזוי ווי נאָטע איז זיך מודע, אז ער איז טאַקע שולדיק און ער בעט מעכילע, איז זאָל די אַלגעמיינע פאַר־זאַמלונג באַשליסן, אָפּזאָגן אים, צי אומקערן צו דער מאַשין.

— געדאַרפט די כאָכמע פריער טאָן — האט שפערלינג אַ בורטשע געטאָן — און ניט צאַפּן קיין בלוט פון אן אַלטן אַרבעטער.

— הערסט א מאַיסע — האט זיך הילכיק צעלאַכט האָבערמאַן דער אַרבקאָר, — ווען וואָלט דאָס געקאָנט געמאָלט זיין, ווען באַ אונדז איז פאַראַן א זאַווקאָם, אָבער אַז אין זאַווקאָם זיצן באַ אונדז זאָלט איר מיר מויכל זיין...

אין קיך איז געוואָרן אַ געלעכטער, און פון די רעפליקעס, פונעם גע־לעכטער איז נאָטע מונטערער געוואָרן און גענומען אַ וואָרט:

— כאַווירים! מיין לאַגע צווינגט מיך נעמען אַף זיך די שולד, זי צווינגט מיך — האט ער מיטן פויסט אָנגעהויבן קלאַפּן זיך אין ברוסט.

די גאַנצע צייט איז דער דירעקטער געשטאַנען מיט הענט פאַרוקט אין די הויזן־קעשענעס און מיט אַ צוגעמאַכט לינק אייגל געקוקט דאָס אַף די אַרבעטער, דאָס אַף נאָטען.

— אַזוי גאָר? — האט ער פלוצלינג אויסגעשריען. — מיר הייסט עס, זיינען עס די גאַזלאָנים און נאָטע איז גאָט די נעסאָמע סולדיק, ניט מער, וואס די לאַגע צווינגט אים? — און אַוועק, און אַוועק, האַלב אַף יידיש, האלב אַף רוסיש אָנגעהויבן דערווייזן ווי נויטיק עס איז די דיסציפלין אין דער פאַבריק, ווי נויטיק עס איז דער אווטאָריטעט פון דער אדמיניסטראַציע, און ווער עס רייסט אַרונטער דעם אַווטאָריטעט, דער איז אַ סוינע פון דער דיסציפלין און מוז אַרויסגעשליידערט ווערן. נאָר וואָס היציקער ער האט גערעדט, אַלץ אָפטער איז מען אין זיינע רייד ארייננעפאָרן מיט שטעכווערטלעך, און ער — אַ צעהיצטער, אן אופּ־גערייצטער פון די שטעכווערטלעך, איז איבערגעשפרונגען פון טעמע צו

טעמע, דאָ ניט דערווייזן, דאָרט ניט דערזאָגט, אַלץ געאײַלט זיך, געשלונגען די ווערטער, ביז דער הודאָק האט אופגעליאַרעמט און די אַרבעטער זײַנען זיך צעגאַנגען מיט אַ באַשלוס, באַלד נאָך דער ערשטער וואַכט ווידער פֿאָרזעצן די פאַרזאַמלונג.

— נו, ווייכהאַרציקער באַליויסער — איז דער דירעקטער צוגעגאַנגען צום סעקרעטאַר פֿון קעמערל און אים אַ שטאָך געטאָן,— געהערט? די לאַגע צווינגט אים, האָסט טאַקע געדאַרפֿט אײַנסטעלן זיך פֿאַר אַזאַ סקלאָצניק. איצט וועט יעדערער האָבן די האָזע שפּײַען דער אַדמיניסטראַציע אין פּאָנים.

— און דו רעכנסט אַפּאָנים, אַז די גראָבע בײַטש, וואָס דער הויפּט־מײַסטער ווענדט אָן, איז טאַקע דער בעסטער מיטל אײַנצופֿירן דיסציפּלין? די־רעק־טער! פֿאַרגעס ניט ווער ס׳האט דיך אַהער געשיקט און צוליב וואָס.

פֿון דער אָנצוהערעניש איז ער געוואָרן אָנגעבלאָזן, אַ לאַנגע צײַט אומגעשפּאַנט און אַלץ געטראַכט וועגן זײַן לאַגע אַלס דירעקטער:

די אַרבעטער קוקן אַף אים קאָסע. קומט ער אין פּאַרטיי־קאָמיטעט מיט אַן אַרבעטער־איניען, איז אַלע מאָל שטעכט מען אים מיט איין און דעמזעלבן ווערטעלע: „אַ, די ווירטשאַפֿטלער, מיר ווייסן זיי״; דאָ איז מען צו אים אָנגעצויגן, דאָרט איז מען צו אים פֿאָרזיכטיק; פֿאַר די אַרבעטער קאָן ער ניט יויצע זײַן, אין פּאַרטיי־קאָמיטעט קאָן ער ניט יויצע זײַן. עפּעס איז ער שטענדיק צווישן צוויי פֿײַערן, שטענדיק פֿאָדערט מען פֿון אים, און מע בינדט אים די הענט, שטענדיק לאַווירט ער, און סאָפּקאָלסאָף זײַנען אַלע אומצופֿרידן מיט אים. ווו זשע איז דער אויסוועג? ניט באַפֿעסטיקן דעם אַווטאָריטעט פֿון דער אַדמיניסטראַציע, וועט אין פֿאַבריק ניט זײַן קיין דיסציפּלין, דערצו נאָך יאָגט מען אים אין האַלדז און נאַקן, ער זאָל פֿאַרגרעסערן די אויסאַרבעטונג, פֿאַרבעסערן די קוואַליטעט, פֿאַרבילִיקערן דאָס אַרטיקל, און ווי נאָר ער הויבט אָן פֿאַרדרייען די האַיקע, צינדן זיך אָן די אַרבעטער, גוואַלדעווען די אַרבקאָרן, דריקט דער פֿאַריין, און ס׳בלאָזט זיך דער סעקרעטאַר פֿון פּאַרטיי־קעמערל. וואָס זשע פֿאַר אַ מיטל־פּונקט געפֿינט מען פֿאָרט?

פּונקט ווי דער דירעקטער איז אַ פּאַרטיפּטער אומגעגאַנגען איבערן קאַבינעט, פּונקט אַזאַ פּאַרטיפּטער איז נאָטע געלעגן אַף אַ באַנק און אויך געזוכט אַן אויסוועג.

איצט איז אים שוין קלאָר געווען, אז דער אויסדריק „די לאַגע צווינגט מיך נעמען די שולד אַף זיך",— פון אָט דעם אויסדריק איז אופגעבראַכט געוואָרן דער דירעקטער, דער זאַווקאָם, מיסטאם אויך דער סעקרעטאַר פון קעמערל, און וואָרשיינלעך וועלן זיי ווידער אָנהויבן די אַטאַקע, און צו דער אַרבעט וועט מען אים סאָפּקאָלסאָף ניט אומקערן.

ווי זשע האט ער אַנדערש געקאָנט זאָגן, טאַקע מוידע זיין זיך, אַז ער איז שולדיק אין אומדיסטיפּלינירטקייט? נאָר פאַר וואָס איז ער מעכויעוו זיין דיסטיפּלינירט אַף אלע הונדערט פּראָצענט און דער מאַיסטער מעג אים שפייען אין פּאָנים, אַז ער איז אַ קאַליקע, א טויגעניכץ און באַקומט אומזיסט געלט?

אין דער קוסטאַרנער גארבער-פאַבריק וואָלט א מאַיסטער אויך דערלויבט זיך רעדן מיט אַזאַ טאָן? דאָרט אין דער גארבעריי וואָלט אַ דירעקטער אויך דערלויבט זיך הייסן אים אַראָפּגיין אין רויכער-צימער, פּונקט ווי מע הייסט א קינד גיין שטעלן זיך אין ווינקל? צי עפּשער דאָ אַף דער עמעסער פאַבריק, דאָ דאַרף מען גאָר אַן אנדער דיסטיפּלין, אַן אַנדער אויסגעהאלטנקייט? דאָ דאַרף דער אַרבעטער קאָנען אי גוט אַרבעטן, אי זיין געהארכזאם, טאַקטיש, און פאַרשווייגן דאס פּערזענלעכע לעטויוועס דעם אַלגעמיינעם? נאָר פאַר וואָס זשע קומט דער אַדמיניסטראַציע מערער רעכט ווי די הונדערטער נאָטעס? פאַר דער פאבריק זיינען דען די אַרבעטער ווייניקער פאראנטוואָרטלעך ווי די אדמיניסטראַציע? פאַר וואס זשע קומט זיי די רעכט צו באַשטראָפן און באַגנעדיקן?

מיט די געדאַנקען איז ער אָפּגעלעגן ביזן הודאָק און קיין אויסוועג דאָך ניט געפונען.

פול געוואָרן איז די קיך מיט געפּלאַפּל, מיט רויך און מיט גרייטקייט אַף א דרייסטער היציקער אַטאַקע.

עטלעכע גרופּקעס האט באַאַרבעט שפּערלינג, און האָבערמאַן איז אומגעלאָפן פון טיש צו טיש, פון גרופּע צו גרופּע און געהעצט:

— רייבט א כאָלקע, רייבט, כעוורע, אי דעם דירעקטער, אי דעם זאַווקאָם.— און ווי נאָר דער פאָרזיצער פון זאַווקאָם האט געעפנט די פארזאַמלונג, האט זיך די אַטאַקע אָנגעהויבן.

לעכאטכילע רויק, באַשיידן און מיט טאַענעס צו דער אדמיניסטראַציע, אַז אויב אַן אַרבעטער פארגעסט אופהענגען דעם טאַביל, גיט מען אים

דערפאר אן אויסרייד. אויב מע באַווייזט ניט צו דער סעקונדע אויס־לעשן דאס לעמפל — שטראָפירט מען. נאָר וואָס ווייטער, אלץ שאַרפער זיינען געוואָרן די רעדעס, אי קעגן דער פרייז אף דער אַרבעט, אי קעגן דעם, וואָס מע קוועטשט אף דער קוואליטעט, און צו שטרענג איז די דיסציפּלין און צופיל רעכט פאַרמאָגט די אדמיניסטראציע, און ביכלאל איז ניט גוט, און וויסן ווילט זיך ביזוואנען וועט עס דויערן, און וויפל איז דער שיר.

לעכאטכילע איז נאָטע שטארק צופרידן געווען, וואס מע באהאָגלט די אדמיניסטראַציע, און פון יעדער גיפטיק ווערטעלע האט ער געשטשירעט דעם ציינלאָזן מויל און שמייכלענדיק ארייננעקוקט יעדן רעדנער אין פּאָנים. נאָר וואָס שאַרפער עס זיינען געוואָרן די רייד, אלץ אָפטער איז נאָטע געוואָרן פאַרטראַכט, פאַרזאָרגט, אנגעהויבן דערמאנען זיך דאס גארבער־פאבריקל, ווו די ארבעטער איז קיינמאָל אויך ניט געפעלן געווען קיין איין דירעקטער, קיין איין מאַיסטער, קיין איינציקער באפעל. און געבראַכט האט עס צו אייביקע סיכסוכים, אלע מיטוואָך און דאָנערשטיק פלעגט מען אויסקלייבן א נייעם מאַיסטער און טייקעף אים אַראָפּוואַרפן, ביז עס איז דערגאַנגען דערצו, אז אין פאַבריק האט מען זיך מער געקריגט ווי געאַרבעט, און קיין איין ערנסטער ארבעטער האָט ניט געוואָלט ווערן קיין מאַיסטער.

איצט, הערנדיק די רעדנער, האט נאָטע אלץ מער דערפילט, אז סע ניט דאס. דער אינצידענט וועגן אים איז גאָר פאַרוואַנדלט געוואָרן אין א מישפּעט איבער די גרונט־יעסוידעס, אָן וועלכע די פאַבריק קען ניט עקזיסטירן. און מער פון אלץ איז ער איבערראַשט געוואָרן פון דעם, וואס די עטלעכע רעדנער, וואָס זיינען ארויסגעטראטן מיט באשיימפער־לעכע באווייזן, אז דער פאַרדינסט שטייגט פון איין קאָלאָפּמאַך צום צווייטן, אז אין דער דיסציפלין, אין דער קוואַליטעט איז דער ארבעטער מער פון אלעמען פאַרינטערעסירט, גראָד די רעדנער האט מען פאַרשריגן און ניט געלאָזט ענדיקן.

וואָס זשע? ער, נאָטע, מיט זיין סקאַנדאַל האט אונטערגעגאָסן בוימל אין פייער און דערמיט געהאָלפן, אז דא אף דער פאַרזאַמלונג זאָלן זיך צעבושעווען די צופעליקע, די, וואס זעען און באנעמען נאָר לויט דער אייגענער קעשענע? צילן צילט מען אין דער אדמיניסטראַציע און טרעפן

וועט עס די ארבעטער, טרעפן, פונקט ווי ס'פלעגט טרעפן אין דעם גארבער־פאבריקל, און ווי באלד אזוי — טאָר ער דאך ניט שווייגן.

ווי נאָר נאָטע איז אופגעשטאנען און אָנגעהויבן רייבן די הענט און וויגן מיט די אַקסל, איז אין קיך געוואָרן שטיל. און נייגעריקע בליקן, און אָנגעשפיצטע אויערן זיינען געווען זיכער, אז די עמעסע באָמבע וועט אופרייסן ערשט איצט.

— שאַ, שטיל — האט שפערלינג איבערגעשראָקן די שטילקייט און צוגע־לייגט די האַנט צום אויער.

פונקט אין דורכגאַנג איז דער דירעקטער געבליבן שטיין מיט הענט פאַרוקטע אין די הויזן־קעשענעס, און פון זיין צוגעמאַכט אייגל, פון זיין גאַדלעסדיק פאַריסענער קאָפּ האט אַראָפּגעוויט מיט אַקשאָנעסדיקער דרייסטקייט אָפּצובאָדן נאָטען, ווי נאָר ער וועט איבערכאַזערן זיין פריער־דיק שפּיצל.

— די גאַנצע צייט — האט נאָטע א פאַרשעמטער אָנגעהויבן — די גאַנצע צייט בין איך געווען זיכער, אז גערעכט בין איך און ניט די אדמיני־סטראַציע. איצט אָבער, נאָך אייערע רייד, איצט בין איך זיך מודע און מיסוואַדע, אז איך בין שולדיק, און מע דאַרף מיך שמייסן. וואָס, פרעג איך אייך, האט איר דאָ אָנגעבאָלבעט! ווער פון אונדז, פרעג איך אייך, וואָלט זיך געיאָגט נאָך דער קוואַליטעט, ווען מע צווינגט אים ניט? די אַלטע סינע צום באַלעבאָס האט דאָך אין אונדז פון דויר־דורעס איינ־געפלאַנצט א סינע צו דיסציפלין און א נאַכלעסיקייט צו דער קוואַליטעט פון אונדזער ארבעט. און אף דער אָפּגעפּאָרענער אַלטער קליאַטשע האָבן מיר אריינגערידטן אינעם נייעם לעבן, און באַוווסטזיניק ווילן מיר־אַלץ ניט פאַרשטיין, אז איצט איז דאס א ביזאָיען, און א פאַרברעכן. פאַר וועמען, פרעג איך אייך, אַרבעטן מיר, און ווער וועט טראָגן אונדזער שוך?

— הער נאָר — האט זיך עמעצער צעלאַכט — הער נאָר ווי דאָס זינג־פויגעלע איז זיך פאַרגאנגען.

א צעשטראַלטער האט זיך אָבער דער דירעקטער א ריס געטאָן פון דורכגאַנג, אויסגעשטרעקט נאָטען א האַנט און נאָר באַוויזן אויסשרייען דאס וואָרט כאַוויירים.

פון פרייד זיינען אים אָבער די ווערטער פאַרוואָרגן געוואָרן אין גאָרגל, און שטומע, צעשטראַלטע, און מיט פעסט צונויפגעדריקטע הענט

האבן זיי ביידע געקוקט, ווי דער גרעסטער טייל אַרבעטער איז אופגעשטאַנען פון די בענק און מיט רוישיקע, מיט פריידיקע אַפּלאָדיסמענטן באַגריסן זיי דעם כאָווערשן צוזאַמענשלוס.

IX

פונעם טאָג, וואס נאָטע האט זיך צוריקגעשטעלט צו דער מאַשין, האָט ער נאָר באַמערקט, אַז די צוויי שכיינים זיינע — דאס געל יידל און דער אוקראַינער מיט די געכאָליעטע וואָנצעס — זיי קאָנען אים ניט אָנקוקן נאָך מער ווי פריער, און גאַנץ אָפט נעמען זיי אים אין דער אַרבעט:

— דו גיב נאָר א קוק ווי דאס סטאַרעטצעך — פלעגט דאס יידל גאַליקמורמלען — דו זע נאָר ווי דאס שפּרינגט פון דער הויט און קריכט אונטער די נעגל.

— טשודאַק — פלעגט אים דער אוקראַינער ענטפערן. — די מעלאָכע פון אונטערלעקן קאָן עס דאָך אויסגעצייכנט.

נאָטע האט גאַנץ גוט געוווּסט, אַז כאָטש זיין נאָמען ווערט דערביי ניט דערמאַנט, מיינען אָבער מיינט מען עס אים, נאָר ניט די סינע זייערע, ניט די שטעכווערטלעך האבן אים מער שוין ניט גערירט.

א יאָמטעוודיקער פלעגט נאָטע שטיין בא דער מאַשין, און פילן, אַז אָט דער שטאָלענער גאָנער מיטן לאַנגן געגלידערטן האַלדז — ער לעבט, אָטעמט, טיילמאָל ווערט ער קראַנק און כריפּעט ווי א פאַרקילטער, טיילמאָל ווערט ער קאַפּריזנע און וויל ניט אַרבעטן. נאָטע איז שוין אָבער ניט געווען אזוי אומבאהאָלפן ווי פריער, און ניט די מאַשין האט איבער אים רעגירט, נאָר ער איבער דער מאַשין.

פאַרליבט פלעגט ער צעשרויפן אירע גלידער, צעעפענען איר שאַרבן, אָפּשרויפן די ציין, באקוקן, אויסהערן ווי א דאָקטער הערט אויס א כוילע.

און פרייען זיך, ווען די מאַשין גייט גוט, ווייטיקן, ווען זי ווערט קאַליע, און זאָרגזאַם שמירן אירע גלידער, פונקט ווי ער שמירט מיט א געזאַלב זיינס א פאַרקילט קינד.

וואס מער נאָטע איז באהאַוונט געוואָרן אין דער מאַשין, אלץ שאַרפער האט ער געפילט ווי עס וואַקסט אין אים א ניי, שטאָלץ געפיל.

דאָרט אין דער גאַרבערײַ איז ער געװען דער פאַכמאַן נאָר איבער א רויער שטיק פעל, קײנער איז אָבער ניט געװען פון אים אָפּהענגיק, איבער קײנעם האט ער ניט רעגירט, קײנער האט אף אים ניט געאַר־בעט און ניט מיטגעהאָלפן, אז דעם איבעריקן גראָשן פאַרנאָסע זאָל ער אַרויסיאָגן ניט פון די אײגענע בײנער.

א גאַנץ לעבן איז דאָך נאָטע געשטאַנען צוגעדריקט מיטן בויך צום פאַילך־בלאָק און געטראָגן פון דעם א שווערן קנויל מאָזאָליעס אַפן בויך.

א גאַנץ לעבן זײנען די נעגל זײנע געװען געל װי בא א מעס, און דאָ, נעבן דער מאַשין, איז פון בויך אָפּגעגאַנגען דער קנויל, ראָז זײנען געװאָרן די נעגל, און פאַראַן א שטאָלענע מאַמע, װאס האָרעװעט פאַר אים.

גײענדיק יעדן טאָג אין פאַבריק אריין, פלעגט ער דורכגײן פאַרבײַ די קאָאָפּעראַטיװע געװעלבער, װוּ מע פאַרקויפט שיך, און פון גאַנצפרי טרעפן לאַנגע, לאַנגע רײען מענטשן װאַרטן, ביז מע װעט עפענען די געװעל־בער.

א פאַרטיפטער פלעגט ער קומען צו דער ארבעט און אלץ כעשבענען, װיפל קינדערלעך זיצן באָרװעסע אין די הײזער און װאַרטן ער זאָל פאַר זײ מאַכן שיך, װיפל דערװאַקסענע פאַרקילן זיך שטײענדיק אין די רײען ביז זײ דערלעבן באַקומען די פאָר שיך.

צענדליקער יאָרן װעט מען דאך מוזן יאָגן דורך טאָג און נאַכט ביז מע װעט אלעמען באַזאָרגן מיטן נויטיקסטן. און מיט פרייד פלעגט ער יאָגן די ארבעט, טראַכטן װאס פאַר א דערפינדונג שאַפט מען, װאס פאַר א מיטל געפינט מען, קעדײ צו פאַרגיכערן, קעדײ צו פאַרבעסערן די ארבעט, און שמײכלענדיק פלעגט ער יעדער רעגע אונטערטראָגן א שוך צו די שטאָלענע צײן פון דער מאַשין, אונטערטראָגן אים פונקט װי א יונגע גליקלעכע מאַמע טראָגט אונטער דעם קינד איר אָנגעקװאָלענע פולע ברוסט.

סאָף כוידעש האט ער אונטערגעכעשבנט דעם פאַרדינסט און געכאַפּט זיך, אז דא, ניט זײענדיק קײן יאַכסן, דא בא דער מאַשין, האט ער פאַרן כוידעש פאַרדינט מיט צװאַנציק רובל מערער װי אין דער גאַר־בערײ.

אריינגייענדיק אין שטוב האָט ער ארויסגענומען דאָס געלט, מיט דער פולער זשמעניע קלינגענדיק א פאטש געטאָן איבערן טיש, און פאַרן קליידל אָפּגעצויגן דאס ווייב פונעם ברענענדיקן אויוון:

— צייל, פעסי, די מאַמטאַקים, און פריי זיך.

ביז זי האט איבערגעציילט דאס געלט איז ער ארונטערגעקראָכן אונ־טערן בעט, ארויסגעשלעפּט דעם פאַרטעך און אריינגעשליידערט אים אין אויוון.

לאַנג איז ער געשטאַנען געבויגן צום אויוון, געקוקט ווי דאס פייער האט אין א רויטן, זודיקן קנויל צונויפגעדרייט דעם פאַרטעך, און געפילט, אז צוזאַמען מיטן פאַרטעך איז אויך פאַרברענט געוואָרן זיין פאַרגאַנגענ־הייט, און פון די נייע רעלסן וועט ער שוין ניט אַראָפּ.

INTERNATIONAL ART & BOOK AGENCY
VLADIMIR BROTMAN
Tel. [illegible] [illegible] ST. URBAIN ST.
MONTREAL, QUE., CANADA.

אינהאלט:

קאראַהאָד 7
קרענעצעס 39
א פארזאמלונג 71
א לעוואַיע 81
קוקורוזע 91
פיבער 163
באגינען 195
אף נייע רעלסן 221

מעלוכע-פאַרלאַג פון אוקראַינע

כאַרקאָוו, ק. ליבקנעכט - גאַס, 31

אין אַלע ביכער-האַנדלונגען פון מעלוכע-פאַרלאַג פון אוקראַינע
פאַרקויפן זיך פאָלגנדיקע נײַ-דערשינענע ביכער:

ש. עפשטיין — אין לאַנד פון סאָציאַלער רעוואָליוציע. 235 ז. פרייז 1 ר. 95 ק.

ל. קוויטקאָ — באַ ריאָגראַנדער פעל. 193 ז. פרייז 1 רובל.

„ „ — רינג אין רינג. באַנד קינדער-לידער און פאָעמען. 262 ז. פרייז 2 ר. 35 ק.

י. אַפּאַטאָשו — אויף יענער זייט בריק. 289 ז. פרייז 1 ר. 80 ק.

מ. דאַניעל — אין אַ צייט אַזאַ. אַ באַנד נאָוועלן. פר. 1 ר. 80 ק.

דער ניסטער — פון מײַנע גיטער. 230 זייטן. פרייז 1 ר. 90 ק.

כאַנע לעווין — לידער. 143 זייטן. פרייז 1 ר. 80 ק.

י. קיפּניס — מאַיסעס און דערציילונגען. 328 ז. פרייז 2 ר. 30 ק.

פּערעץ מאַרקיש — דאָר-אײַן דאָר-אויס. 390 ז. פר. 2 ר. 50 ק.

ל. רעזניק — לידער. 146 זייטן. פרייז 1 ר. 96 ק.

מ. אַלבערטאָן — בירא-בידזשאַן. 245 זייטן

א. פעפער — געקליבענע ווערק. 400 זייטן.

מ. ווינער — עלע פאַלעקס אונטערגאַנג. 176 זייטן.

ע. פינינבערג — אין פרי פון יאָר (לידער) 176 זייטן.

КОМЕРЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ

Харків, вул. К. Лібкнехта, 31.